

Міністерство освіти і науки України

Бердянський державний педагогічний університет

Факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв

***ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
У КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ
КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ШКОЛИ***

МАТЕРІАЛИ

***V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-
конференції***

16 вересня 2021 року

Бердянськ, 2021

Редакційна колегія:

КОВАЛЬ Людмила – декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету, докторка педагогічних наук, професорка, заслужений працівник освіти України;

КРАМАРЕНКО Алла – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету;

ПОПОВА Ольга – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету;

ГОРЕЦЬКА Олена – кандидатка психологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри психології Бердянського державного педагогічного університету;

ЛІСІНА Лариса – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки Бердянського державного педагогічного університету;

МАРТИНЕНКО Олена – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету, заслужений працівник культури України.

Підготовка майбутніх педагогів у контексті впровадження Концепції Нової української школи : матер. V Всеукраїнської науково-практичної конференції (16 вересня 2021 р., Бердянський державний педагогічний університет) /за ред. проф. Л.Коваль, А.Крамаренко, доц. О.Попової та ін. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 225 с.

ЗМІСТ

Секція 1. НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

1. **КОВАЛЬ Людмила** (Бердянськ). Сучасний факультет – інституція освіти і культури.....**8**
2. **ГУРКОВА Тетяна** (Запоріжжя). Сьогодення реформи початкової освіти **12**
3. **КАЧЕРОВА Ольга, САЛЬНІКОВА Марія** (Бердянськ). Концептуальні основи методики інтегрованого курсу “Мистецтво” в НУШ.....**16**
4. **КАЧЕРОВА Ольга, ХАРЕБІНА Ольга, КОШТОВНА Ганна** (Бердянськ). Нова українська школа: реалії та перспективи.....**20**
5. **НІКОНЕНКО Тетяна, ЗАМЯТІНА Вікторія** (Бердянськ). Особливості моделювання уроку математики в контексті Нової української школи.....**22**
6. **НІКОНЕНКО Тетяна, КОВАЛЬ Карина** (Бердянськ). Технологія “STORYTELLING” на уроках математики: до проблеми реалізації компетентнісного підходу в межах становлення Нової української школи.....**26**
7. **НІКОНЕНКО Тетяна, ФАТЬЯНОВА Тетяна** (Бердянськ). Особливості використання наочності на уроках математики в умовах Нової української школи.....**30**
8. **НІКОНЕНКО Тетяна, ШАТИЛО Олена** (Бердянськ). Реалізація діяльнісного підходу на уроках математики в першому класі в рамках науково-педагогічного проекту «Інтелект України».....**34**

Секція 2. ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

1. **БАЛЬОХА Альона** (Херсон). Мотиваційна складова формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів в умовах дистанційного освітнього процесу.....**38**
2. **БАРБАШОВА Ірина** (Бердянськ). Ознайомлення майбутніх учителів із підходами щодо оцінювання результатів навчання молодших школярів.....**42**

3. ГОЛІК Олександр (Бердянськ). Формування педагогічних та артистичних здібностей майбутніх учителів початкової школи.....	46
4. ГОРЕЦЬКА Олена (Бердянськ). Інноваційні форми роботи вчителя початкової школи з батьками.....	49
5. КОЛПАКЧИ Олена (Бердянськ). Етичні цінності майбутнього вчителя.....	53
6. ЛІСІНА Лариса (Бердянськ). Formation of Professional Competence of Future Teacher in the Process of Research Practice Post Graduates.....	56
7. МАЛИХІН Андрій (Бердянськ). Використання ідей педагогічної герменевтики у професійній підготовці вчителя початкової школи.....	61
8. МАЛИХІНА Тетяна (Бердянськ). Особливості кар'єрних орієнтацій майбутніх вчителів початкової школи.....	64
9. НЕСТЕРЕНКО Марина (Бердянськ). Цифрова грамотність майбутнього вчителя початкової школи: структура та сфери вияву.....	68
10. ПЕТРИК Крістіна (Бердянськ). Інтерактивні методи навчання як засіб формування soft skills майбутніх учителів початкової школи.....	71
11. ПОПОВА Ольга (Бердянськ). Компетентні вчителі початкової школи як результат їх якісної професійної підготовки.....	75
12. ЧЕМОНИНА Лада (Бердянськ). Особливості підготовки медіаграмотного вчителя початкової школи в закладі вищої освіти.....	78
13. ТОЛМАЧОВА Ірина, ШТАНКЕВСЬКИЙ Ігор (Харків). Акмеологічна компетентність майбутніх учителів початкової школи як педагогічний феномен.....	81
14. ЧЕРЕДНИК Лідія, ВИДРЯ Ольга (Київ). Формування ціннісних орієнтацій майбутніх викладачів як педагогічна проблема.....	85
15. ЧЕРЕДНИК Лідія, БЛИК Ірина (Київ). Залучення здобувачів вищої освіти до волонтерства як засіб формування їх професійної компетентності.....	88
16. ЧЕРЕЗОВА Ірина (Бердянськ). Іміджотворча діяльність майбутнього вчителя початкової школи.....	92

- 17. ЩЕРБАКОВА Надія** (Бердянськ). Професійна підготовка вчителя до виховання етикетної поведінки молодших школярів.....**97**
- 18. ЯРОЩУК Лілія** (Бердянськ). Виховання в родині Косачів-Драгоманових.....**101**

Секція 3. РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В КОНТЕКСТІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

- 1. ГОЛУБ Олена** (Бердянськ). Формування особистісно-орієнтованого спілкування в групах продовженого дня: теоретичний аспект.....**107**
- 2. КАНІШЕВСЬКА Любов** (Київ). Форми і методи виховання толерантності в молодших школярів у позаурочній діяльності.....**110**
- 3. КАРПЕЦЬ Надія** (Бердянськ). Формування життєвих компетентностей молодших школярів засобами проєктної технології на уроках позакласного читання.....**112**
- 4. КРАМАРЕНКО Алла, ПЛОТНІКОВА Лілія** (Бердянськ). Особливості організації проблемного навчання на уроках з курсу «Я досліджую світ».....**116**
- 5. КРАМАРЕНКО Алла** (Бердянськ), **КІДАЛОВА Валентина** (Бердянськ), **НЕКЛЕСА Руслана** (П'ятихатки). Модернізація професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти: методико-природничий аспект.....**120**
- 6. КРАМАРЕНКО Алла, СПІРІНА Ірина** (Бердянськ). Курс «Я досліджую світ» – складова інновацій у НУШ.....**124**
- 7. КРАМАРЕНКО Дмитро** (Бердянськ), **ЩЕНКО Ганна** (Жовті Води). Особливості конструювання здоров'язбережувальних уроків з курсу «Я досліджую світ» в Новій українській школі.....**128**
- 8. КРАМАРЕНКО Дмитро, КРАМАРЕНКО Ніна, ТОДОРЮК Фаїна** (Бердянськ). Здоров'язбережувальна діяльність учителя початкової школи.....**132**
- 9. ЛЕСИК Анжеліка** (Бердянськ). Розвиток творчого потенціалу молодших школярів під час позашкільної роботи.....**137**
- 10. НЕСТЕРЕНКО Марина** (Бердянськ), **КРАВЧЕНКО Дар'я**. Використання онлайн-сервісу LEARNINGAPPS під час

ознайомлення здобувачів початкової освіти з інформологічними поняттями.....139

11. НЕСТЕРЕНКО Марина, ФАТЬЯНОВА Тетяна (Бердянськ). Розвиток логічного мислення здобувачів початкової освіти на уроках інформатики в Новій українській школі.....142

12. МУРАЩЕНКО Вікторія (Маріуполь). Діяльнісний підхід як засіб формування соціальної та здоров'язбережувальної компетентності здобувачів початкової освіти.....145

13. ПАВЛЕНКО Юлія, КАРБІВСЬКА-ЛЕВКІВСЬКА Людмила (Полтава). Педагогічна культура батьків як умова ефективності особистісного зростання дитини молодшого шкільного віку.....148

14. ПОПОВА Ольга, СТЕЛЬМАХ Марина (Бердянськ). Реалізація діяльнісного підходу під час формування математичної компетентності здобувачів початкової освіти.....151

15. ПОПОВА Ольга, ЯЧМЕНЬОВА Олександра (Бердянськ). Компетентнісний підхід у формуванні читацької самостійності молодших школярів.....155

16. СИТКОВА Лариса (Маріуполь). Технологія проблемного навчання як освітній інструмент ознайомлення здобувачів початкової освіти з об'єктами природи 158

17. СТАХЄЄВА Олена (Маріуполь). Портфоліо з курсу «Я досліджую світ» як засіб формування соціальної компетентності здобувачів початкової освіти.....161

18. СТЕПАНЮК Катерина, ВОЛИК Ірина (Бердянськ). Розвиток критичного мислення здобувачів початкової освіти на уроках з курсу «Я досліджую світ».....164

19. СТЕПАНЮК Катерина, КРЯЧКО Марія (Бердянськ). Змістове наповнення соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в Новій українській школі.....166

20. ШАТІЛО Дар'я (Бердянськ). Гра як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти в Новій українській школі.....169

Секція 4. ЖИТТЄВОТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

1. ГРИГОР'ЄВА Вікторія, ЧЕРНЯВСЬКА Вікторія (Бердянськ). Зміст та структура творчого мислення молодших школярів у контексті мистецької діяльності.....175

2. **КАЧЕРОВА Ольга, ПОДМАСКА Віктор** (Бердянськ). Особливості розвитку цифрових трендів в курсі “Мистецтво” в закладах освіти.....**178**
3. **КАЧЕРОВА Ольга, СПІРИНА Ірина** (Бердянськ). Форми та методи роботи з активізації процесу соціалізації дітей та підлітків за допомогою залучення до творчості.....**180**
4. **КАЧЕРОВА Ольга, ЧОРНА Єлизавета** (Бердянськ). Формування емоційно-почуттєвої сфери дитини засобами мистецтва в Новій українській школі.....**182**
5. **КОСЕНКО Павло** (Бердянськ). Розпізнавання пропріорецептивних відчуттів як передумова ефективної вокальної підготовки.....**185**
6. **МАЛИЦЬКА Олена, БЕЛІЦЬКА Асія** (Бердянськ). Синтетичне сприймання художньої дійсності як засіб гармонійного розвитку особистості молодшого школяра.....**187**
7. **МАЛИЦЬКА Олена, ЗАБІЯКА Владислав** (Бердянськ). Цілісне осягнення художньої картини світу в мистецькій освіті молодших школярів.....**189**
8. **МАЛИЦЬКА Олена, ЗАБІЯКА Владислав** (Бердянськ). Гуманістичні аспекти в структурі особистості молодшого школяра.....**191**
9. **МАЛИЦЬКА Олена, ДІХТЕРЕНКО Юлія** (Бердянськ). Розвивальний потенціал художнього синтезу в мистецькій освіті молодшого школяра.....**193**
10. **МАЛИЦЬКА Олена, ІВЛЄВА Олена** (Бердянськ). Здоров’язбережувальні технології в сучасній мистецькій освіті молодших школярів.....**195**
11. **МАРТИНЕНКО Олена** (Бердянськ). Науково-мистецький зв’язок закладів вищої та позашкільної освіти (хореографічний напрям).....**197**
12. **ПАСЬКО Оксана** (Київ). Дизайнерська діяльність як складник мистецької освіти.....**201**
13. **ПЕТРУХА Надія** (Київ). Особливості формування мистецьких здібностей здобувачів загальної середньої освіти.....**203**
14. **РИСЬ Анастасія, ПАСЬКО Оксана** (Київ). Художній розвиток особистості дитини в реаліях метамодернізму.....**205**
15. **СЕРГІЄНКО Світлана, ГРАНОВСЬКА Олена** (Бердянськ). Естетичне виховання молодших школярів засобами музики.....**208**

- 16. ТАРАНЕНКО Юлія** (Бердянськ). Упровадження змішаного навчання в хореографічну освіту позашкільних закладів.....**212**
- 17. ШОВКУН Анастасія** (Київ). Запровадження європейських стандартів як поштовх до реформування методики викладання мистецьких дисциплін.....**216**
- 18. ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта** (Бердянськ). Використання мультимедійних технологій у мистецькій освіті.....**219**
- 19. КОВАЛЬ Карина** (Бердянськ), **МАЛИЦЬКА Олена** (Бердянськ). Специфіка розвитку емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти в умовах становлення Нової української школи.....**223**

Секція 1. НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Коваль Людмила,
докторка педагогічних наук,
професорка, декан факультету
психолого-педагогічної освіти та
мистецтв,
Бердянський державний
педагогічний університет

СУЧАСНИЙ ФАКУЛЬТЕТ – ІНСТИТУЦІЯ ОСВІТИ І КУЛЬТУРИ

Актуальність дослідження. Основною метою діяльності факультету є забезпечення необхідних умов для отримання здобувачами бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти, якісної підготовки компетентних фахівців, а також виховання професіоналів, які спроможні успішно працювати в конкурентному середовищі в Україні та за її межами.

Факультет відповідно до мети реалізує основні завдання: організація, координація і контроль навчальної, навчально-методичної роботи зі здобувачами вищої освіти; удосконалення науково-методичного забезпечення освітнього процесу і контроль за роботою підпорядкованих факультету кафедр; організація наукових досліджень, контроль за ними та підготовка науково-педагогічних кадрів на підпорядкованих факультету кафедрах; координація культурно-масової й виховної роботи, дозвілля та побуту здобувачів вищої освіти, стипендіального забезпечення здобувачів вищої освіти відповідно до чинних положень; організація і розвиток міжнародного співробітництва та партнерства [5].

Незважаючи на те, що в чинних законодавчих документах приділяється значна увага факультету як структурному підрозділу ЗВО, проте потребує особливого дослідження проблема функціонування його як інституції освіти і культури.

Метою статті є висвітлення особливостей діяльності факультету як сучасного освітнього і культурного середовища для здобувачів першого і другого рівнів вищої освіти.

Для організації ефективного освітнього процесу на факультеті потрібні не тільки інвестиції, а й активна педагогічна діяльність усіх його учасників. Передусім це полягає в усвідомленні

викладачами готовності відповідати на виклики часу; приймати непрості рішення, які стосуються звичної для нас системи. Формування команди вмотивованих до змін викладачів, здатних упроваджувати на заняттях інновації, відбувається в інтерактивному режимі, проте спокійно, не поспішаючи, заглиблюючись у процес навчання, допомагаючи один одному. Тут важлива постійна рефлексія, внутрішня і зовнішня праця всіх учасників освітнього процесу, цілковита повага до студентів, не лише до найбільш здібних та активних, а всіх без винятку. Отже, для сучасного факультету як інституції освіти і культури пріоритетним є формування умотивованого викладача з розвиненим педагогічним мисленням, готового до негайного впровадження інноваційних ідей та коригування після власної апробації, аналізу анкетування студентів та обміну досвідом з колегами. Тільки вмотивований викладач є джерелом успіху студентів, здатних до ризику, патріотів з активною позицією, які діятимуть згідно з морально-етичними принципами, поважатимуть гідність і права людини, конкуруватимуть на ринку праці, учитимуться впродовж життя.

Не менш важливим сучасної інституції освіти і культури є підготовка такого педагога, який зможе виплекати довіру в суспільства до школи. Досвід свідчить, що, як правило, процеси підвищення якості освіти в школі й ЗВО ізольовані. Проте перехід глобалізаційного світу до нової цифрової цивілізації, посилення інтеграційних процесів вимагає розглядати освітянські проблеми через сучасний ракурс перетворень. «Якщо закон ринку і конкурентоспроможності продукції можна пристосувати до випуску майбутнього вчителя, то тоді його суть коротко можна сформулювати так: чим точніше педагогічна освіта буде враховувати запити практики, тим більше передумов для піднесення її якості» [3]. У цьому контексті О. Савченко зазначає: «Шкільну освіту треба розглядати з позиції замовника підготовки вчителя. Своєчасне реагування на інноваційні зміни шкільної практики є об'єктивно складним, але неминучим процесом. Модернізацію педагогічної освіти не можна успішно вирішити лише як завдання вищої школи» [3]. З цим не можна не погодитися, тому сучасне бачення проблем змінює пріоритети: повернення довіри суспільства до школи має розпочатися саме з реформування професійної освіти на засадах ціннісних орієнтацій.

Нова філософія діяльності факультету полягає не тільки у формуванні професійно компетентного фахівця, а й у його загальнокультурному розвитку, утвердженні педагогіки співпраці, толерантності, яку розуміємо як усвідомлення викладачами та здобувачами необхідності доброзичливого ставлення, уникнення нетерпимості, сприйманні людини як найвищої соціальної цінності; становлення відносин довіри, компромісу, радості, товариськості, емпатії та психологічного комфорту.

Розкриємо особливості діяльності факультету як інституції освіти і культури. Одним із найважливіших завдань є культивування в усіх учасників освітнього процесу усвідомлення необхідності та важливості самоосвіти, саморозвитку; створення нового не тільки в навколишньому світі, а й у собі. Навіть за умови ідеальної організації навчання, сучасну професійну підготовку майбутніх фахівців не можна розглядати як самодостатню систему. Випускник має бути конкурентоспроможним на ринку праці.

Процес самовдосконалення та саморозвитку стає можливим для педагога лише за умови, коли він постійно вчиться, самостійно здобуває нові знання, які допоможуть у майбутньому бути професіоналом своєї справи відповідно до вимог часу та нових умов діяльності. Самоосвітній процес у широкому розумінні – це вдосконалення рівня розвитку майбутніх фахівців у різних сферах науки й культури; у вузькому розумінні – це орієнтація на конкурентоздатність у педагогічній діяльності на ринку праці. Зміст самоосвіти має відповідати інтересам і схильностям особистості. Під час самоосвітньої діяльності необхідно оцінити свої можливості щодо загальнокультурного та професійного розвитку на шляху досягнення рівня висококваліфікованого педагога. Але справжня мета самоосвітнього процесу має спрямовуватися на розвиток фахової мобільності, що варто розуміти як «внутрішнє самовдосконалення особистості, засноване на розвитку впевненості в собі, спроможності оцінити й переглянути свої потенційні можливості, щоб мобілізувати й реалізувати свої здібності в новій ситуації в сучасному соціумі» [3, с. 11–19].

Загальнокультурний рівень особистості обумовлюється спрямованістю на кар'єрне зростання, що пов'язується з пошуком оптимістично-творчого сенсу життя.

Кар'єрне зростання – це те, заради чого людина реалізує свої природні здібності, здійснює професійну діяльність. Позитивно і

гуманістично насичена мотивація кар'єри активно впливає на підвищення загальнокультурного та професійного розвитку педагога. Спрямованість на кар'єрне зростання не повинна вичерпувати мотивацію особистісного розвитку. Особистісний простір сучасного фахівця ширший, аніж професійний, оскільки життя людини не обмежується лише її роботою. Успішний педагог має задовольняти свої особистісні прагнення та цілі не тільки в професійній діяльності, а й навчитися берегти своє здоров'я, раціонально організувати відпочинок, приділяти увагу близьким, друзям, подорожувати, постійно брати участь у різноманітних педагогічних проєктах, співпрацювати з колегами з метою підвищення загальнокультурного та професійного рівнів розвитку тощо. Досягти справжнього кар'єрного зростання неможливо без таких особистісних якостей, як працелюбність і відповідальність. На жаль, серед значної частини молоді дедалі ширше утверджується культ швидких і легких прибутків, віра в щасливий випадок, тому така проблема, як підготовка майбутніх педагогів до життя в нинішніх економічних умовах, постає доволі гостро. І тому актуальним завданням діяльності факультету є сприяння усвідомленню студентами того, що тільки сумлінна праця зможе забезпечити гідне життя в сучасних економічних реаліях. Проблема виховання швидкої орієнтації і мобільності на ринку праці, бажання працювати й заробляти чесно є важливою та актуальною для педагогічної практики.

Отже, спрямованість на гуманістично-творче кар'єрне зростання та стійку позицію щодо життєвого самоствердження, які є пріоритетними на факультеті загалом та окремих кафедрах зокрема, може забезпечити гідне місце особистості педагога в соціумі, захистити його від негараздів та професійного вигорання.

Посилення культуротворчої спрямованості навчання майбутніх фахівців має спрямовуватися на реальну потребу саморозвитку через систему інтернет-ресурсів, але так, щоб не нашкодити власному здоров'ю. Власне, вимогою сучасності є не лише володіння знаннями та певним набором умінь і навичок, а ще й усвідомлення життєвих цінностей, оскільки здоров'я є основою культурного саморозвитку та самовдосконалення особистості майбутнього фахівця, що сприяє його гармонійній життєдіяльності.

Висновки. Отже, діяльність сучасного факультету спрямовується на підготовку майбутнього фахівця, здатного

працювати в епоху цифрової цивілізації; особистістю з активною життєвою позицією, високими морально-етичними принципами; приймати відповідальні рішення, ризикувати, конкурувати на ринку праці, поважати гідність і права людини. Саме такий підхід має забезпечити перспективи діяльності цієї інституції освіти і культури, де головним є здатність до саморозвитку та самоосвіти, спрямованість на пошук оптимістично-творчого сенсу життя, справедливість, гармонія, толерантна поведінка в полікультурному та міжкультурному середовищі.

Список використаних джерел

1. Коваль Л. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: культурологічний вимір. *Вища освіта України*. 2013. №1. С. 82–87.
2. *Концепція розвитку педагогічної освіти* (2018). МОН України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitkupedagogichnoyi-osvity> [Дата звернення 01.05.2021].
3. Науковий простір академіка Олександри Савченко / за ред. Я. П. Кодлюк. Київ: Богданова А. М., 2012. 312 с.
4. Погребняк В., Дашковська О. Система забезпечення якості вищої освіти. *Вища школа*. 2020. №3. С. 82–87.
5. Положення про факультет. RTF: https://zr.edu.ua/uploads/dept_nm/Typove_polozhennia_pro_fakultet.pdf (дата звернення 10.08.2021).
6. Якубовська М. Модель сучасної професійної освіти: зв'язок цілей та задачі формування культурологічного світогляду студентів. *Вища школа*. 2019. №10. С. 9–14.

ГУРКОВА Тетяна, старша
викладачка кафедри початкової
освіти, Комунальний заклад
«Запорізький обласний
інститут післядипломної
педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради

СЬОГОДЕННЯ РЕФОРМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сучасна система освіти не відповідає вимогам сьогодення і не в змозі забезпечити якісне й ефективне навчання майбутнього покоління. З вересня 2018 року розпочато реформування системи

загальної середньої освіти, перший етап, якої – реформа початкової школи. Модернізація цього процесу ґрунтується на Законі України «Про освіту» [2], Концепції «Нова українська школа» [3], Державному стандарті початкової освіти [1], професійному стандарті «Вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти» [5]. Перетворення та основні напрями змін вплинули на створення нового сучасного освітнього середовища; передумов для інноваційної діяльності; розроблення та впровадження нових методик, стратегій, форм; здійснення підготовки вчителя; право педагогічних працівників та закладів освіти на автономію; введення педагогіки партнерства.

Концепцією «Нова українська школа» [3] започатковано оновлення змісту й методик навчання учнів початкової школи та перехід до реалізації компетентнісного та діяльнісного підходів в освіті. Змістився акцент зі знанневої парадигми на формування вміння застосовувати їх на практиці для розв'язання конкретних проблем. Перед освітою постали виклики: суперечність між освітою та економічним зростанням країни; нерівний доступ до освіти; школа набула статусу найменш реформованої сфери, вимоги з боку роботодавців до своїх працівників (наявність когнітивних та соціально-емоційних навичок); відсутність сформованості «м'яких» навичок (кар'єрний успіх залежить 15% від професійних навичок, а 85% - від «м'яких»). Постає проблема оновлення змісту для успішної самореалізації в суспільстві на основі формування компетентностей. Серед яких посіли місце навчання впродовж життя, соціальна та громадянська компетентності. Спільними для всіх стали вміння: здатність до співпраці в команді. Здобувачі освіти стали партнерами, об'єднаними спільними цілями та задачами, рівноправними учасниками освітнього процесу. Школа активно залучає родини до побудови освітньої траєкторії дитини, забезпечує подолання дискримінації. Вчитель має творчу свободу, автономію і право на професійний розвиток. Змінюється зміст підготовки в закладах освіти. Для вчителя створюється нове навчально-методичне та дидактичне забезпечення. Уряд та місцеві органи самоврядування намагаються стимулювати вчителя. Виділяють кошти на осучаснення місця роботи, підвищення кваліфікації, оздоровлення. Надається право для створення авторських програм, педагоги беруть участь у виборі підручників, мають право працювати не лише за одним джерелом знань. На практиці реалізується

принципи дитиноцентризму через повагу до прав дитини та демократії. Успішну самореалізацію учня як особистості створюють наскрізні вміння та ключові компетентності. Виховний процес закладу освіти орієнтується на формування загальнолюдських цінностей, зокрема, гідність, чесність, справедливість, турботу, повагу, патріотизм, солідарність, відповідальність та ін. Збільшилась тривалість навчання в закладі освіти. Школу закінчують повнолітні особистості, які повинні бути готові до викликів суспільстві. Впроваджується повна прозорість фінансування, рівний доступ дітей до освіти. Створюються сайти на яких відбувається оприлюднення всіх коштів, запроваджується принцип «гроші ходять за дитиною». У регіонах створюються опорні школи, що дасть можливість отримувати якісну освіту, яку повинні надавати висококваліфіковані кадри в сучасному середовищі. Організація простору класу піднімається на високий рівень. Нове дидактичне обладнання, техніка, засоби навчання, меблі, які легко змодельюють роботу в парах, трійках, групах удосконалять освітній простір дитини.

За результатами досліджень Європейського Союзу професійна освіта в Україні набула статусу «неефективної», а саме, «неефективне управління професійною освітою», «неефективна мережа закладів професійно-технічної освіти», «відсутність автономії закладів професійної освіти» [4].

Міністерство освіти і науки започаткувало наступний крок реформування – впровадження інфраструктурного проєкту із ЄС щодо оновлення обладнання та проведення модернізації професійної освіти. Конкурентоспроможність України та її подальший розвиток залежить від якості освіти. Вища освіта взяла напрям на інтеграцію європейського простору та формування системи освіти впродовж життя. Започатковано конкурси на кращий вищий навчальний заклад, розроблено нові стандарти вищої освіти, скасовано певні обмеження щодо ліцензійних умов фахової передвищої та післядипломної освіти, заклади вищої освіти (на сьогодні понад 130) отримали доступ до міжнародних наукових баз даних Scopus та Web of Science.

Мета Концепції «Нова українська школа» – збереження цінності дитинства, гуманізація навчання, особистісний підхід, розвиток здібностей, створення ефективного, сучасного освітнього середовища [3]. Провідна мета освітньої реформи – підвищення якості освіти як в закладах вищої освіти, так і в післядипломній.

Однією з ключових проблем, якої є застарілі навчально-методичне та дидактичне забезпечення й здобуті знання здобувачів ще до отримання диплома. Традиційна парадигма освіти, спрямована на передавання знань, умінь та навичок, перестала бути ефективною в сучасному суспільстві, де актуальними вважають навички самостійного пошуку інформації, її критичного аналізу та синтезу нових знань. О.Я. Савченко склала алгоритм сучасного проектування змісту: «мета початкової освіти - прогнозування її обов'язкових у Державному стандарті - розроблення типової програми, у якій визначено очікувані результати - пошук засобів їх досягнення (зміст, методи, середовище, режим і т. ін.)» Зміст Державного стандарту початкової освіти заснований на інтеграції та формуванні компетентностей особистості [6].

Таким чином, першочерговим завданням сьогодення є створення в нашій державі єдиної системи безперервної освіти у зв'язку з реформами, що відбуваються в освітньому просторі. Нині зростає потреба в модернізації початкової освіти, збільшується вимога до вчителя, його професійних компетентностей. Настала нагальна потреба в нових підходах до підготовки вчителів початкової школи. Учитель, який отримав свободу навчати, повинен бути готовий до цього. Вдосконалення педагогічної освіти має передбачати швидке реагування на потреби початкової школи насамперед щодо розвитку діяльності здобувачів, акценту розвивальної орієнтації освітнього процесу, переважання гуманістичних підходів у вигляді особистісно зорієнтованого навчання, мотивування здобувачів до навчання та формування у них уміння вчитися.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. Офіційний вісник України. 2018. № 19, ст. 637. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6882019%D0%BF#Text>
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 01.08.2019).
3. Концептуальні засади реформування середньої освіти URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja/za zag.reed. H.M.Bіbіk. Kіїв: Літера ЛТД, 2018. 160с.

5. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: затв. наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. № 2736. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 20.08.2018).

6. Савченко О. Я. Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу. Початкова школа. Кіїв, 2009. № 8. С. 1–6.

КАЧЕРОВА Ольга, старша викладачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет
САЛЬНІКОВА Марія, здобувачка першого рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МЕТОДИКИ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ “МИСТЕЦТВО” В НУШ

З метою визначення особливостей початкової мистецької освіти коротко розглянемо базові категорії.

Загальна мистецька освіта – це підсистема шкільної освіти, що поєднує навчання, виховання і розвиток дітей і молоді засобами мистецтва, вона створена підготувати їх до активної участі в соціокультурному житті, до подальшої художньо-естетичної самоосвіти. Мистецька освіта є посередником між суспільно значущими культурними цінностями й особистісними цінностями людини та забезпечує набуття ключових і предметних мистецьких компетентностей, формування прагнення і здатності до художньо-творчої самореалізації і духовного вдосконалення протягом життя.

Під час опанування мистецьких цінностей учні засвоюють певні знання і набувають різноманітних умінь, які є засобом

художнього розвитку – тобто становлення особистості як суб'єкта художньої діяльності, що передбачає розвиненість сенсорної та емоційно-почуттєвої сфер, образно-асоціативного мислення, загальних і спеціальних здібностей і якостей.

Концептуальною ідеєю розробленого змісту загальної мистецької освіти є цілісний художньо-естетичний розвиток особистості на основі взаємодії різних видів мистецтва та знань, умінь, уявлень, ставлень і компетентностей, набуття яких необхідне для формування у свідомості учнів поліхудожнього та полікультурного образу світу, творчої самореалізації та культурного самовираження.

Згідно з державним стандартом інтегрований курс “Мистецтво”, спрямований на опанування учнями художніх цінностей, вивчатиметься впродовж усього терміну навчання в загальноосвітній школі [1].

Використання різноманітних видів інтеграції художніх знань учнів, починаючи від міжпредметних зв'язків, – досить відома сфера педагогічної творчості для сучасного вчителя початкових класів, особливості професійної діяльності якого пов'язані з викладанням кількох різних предметів. Проте, на відміну від спорадичного інтегрування змісту окремих предметів під час вивчення певних тем, викладання за інтегрованою програмою “Мистецтво” в початковій школі передбачає системність і послідовність цієї роботи.

У сучасних наукових дослідженнях співіснують різні інтерпретації питання ієрархії функцій мистецтва, їх загальної кількості та пріоритетності щодо освітнього процесу. Узагальнюючи джерела, що віддзеркалюють філософську множинність поглядів на функціонування мистецтва в соціумі, можна коротко перелічити такі основні його функції: духовнотворча, естетична, гносеологічна або інформативно-пізнавальна, світоглядно-виховна, аксіологічна, евристична, соціально-орієнтаційна, комунікативна, регулятивна, сугестивна, гедоністична, релаксаційно-терапевтична, компенсаторна, катарсична та ін.

Загальна мистецька освіта характеризується поліфункціональністю. Однією з основних в освітньому процесі традиційно вважається інформативно-пізнавальна функція. Проте нині уроки мистецтва в школі не можуть бути основним джерелом художньої інформації для учнів. Важливу роль відіграє також

ціннісно-орієнтаційна або світоглядно-аксіологічна функція, котра сприятиме вихованню естетичних смаків і цінностей учнів, формуванню адекватних критеріїв оцінки різноманітних явищ у сфері мистецтва, що зможуть нейтралізувати зовнішні антихудожні впливи мікро- і макросередовища.

Мистецька освіта здійснює духовно-творчу функцію, від якої залежить реалізація та вдосконалення особистості у сфері мистецтва, зокрема й шляхом самоосвіти. Інтегративна функція спрямована на забезпечення систематизації художньо-естетичних знань та уявлень учнів, координацію різноаспектних мистецьких вражень і досвіду. Функції можуть бути методологічні та регулятивні, які відображають питання їх практичної реалізації. Мистецька освіта як підсистема шкільної освіти спирається на загальні дидактичні принципи, а також на специфічні художньо-педагогічні. Принцип зорієнтований на мету, конкретизує та опосередковує вибір змісту, форм і методів навчання і виховання, координує діяльність педагога та учнів.

Мета загальної мистецької освіти: у процесі сприймання творів вітчизняного і зарубіжного мистецтва і практичної художньої діяльності виховувати в учнів особистісно-ціннісне ставлення до мистецтва, розвивати загальні та спеціальні здібності, художньо-образне мислення, творчий потенціал особистості, забезпечити набуття учнями комплексу ключових і предметних компетентностей – здатності до художньо-творчої самореалізації і готовності до самовдосконалення. Загальна мета конкретизується в основних завданнях : навчальних, виховних, розвивальних.

У сучасній педагогічній науці поняття «компетентність» трактується як готовність до виконання певної діяльності, спроможність використовувати набуті знання, уміння, навички в житті. Компетентність побудована на комплексі взаємопов'язаних процедур – комбінації цінностей, емоційних ставлень, знань, умінь, мотивів, відносин тощо, які відображають інтегровані результати навчання з предметів та особистісні якості і цінності [2].

Компетентності дають змогу усунути суперечності між засвоєними теоретичними відомостями та їх використанням для розв'язання конкретних життєвих завдань.

До ознак ключових компетентностей належать: поліфункціональність; надпредметність; міждисциплінарність; багатокомпонентність; спрямування на формування критичного мислення, рефлексії, визначення власної позиції. Ключові

компетентності з'єднують в одне ціле особистісне і соціальне в освіті. Перераховані компетентності набуваються протягом усіх етапів навчання в школі, але в початковій ланці мистецької освіти закладаються основи всіх груп. Ключові компетентності змінні в різних освітніх системах, їх структура рухлива і залежить від багатьох факторів – суспільних і особистісних.

Типова освітня програма визначає загальний обсяг навчального навантаження, де зміст галузей укладений за змістовими лініями, та очікувані результати навчання здобувачів освіти.

Типові освітні програми для початкової школи відкривають можливості для реалізації різних авторських концепцій щодо інтегрованого навчання мистецтва.

Дві затверджені МОН України Типові освітні програми для початкової школи, розроблені під керівництвом О. Савченко і під керівництвом Р. Шияна (2018), у мистецькій галузі концептуально, змістовно і за освітніми вимогами не відрізняються [3].

Структура програм побудована за такими змістовими лініями:

- художньо-творча діяльність;
- сприймання та інтерпретація мистецтва;
- комунікація через мистецтво.

Змістова лінія «Художньо-творча діяльність» націлена на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне освоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовираження. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні засоби творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довкілля.

Різниця між двома Типовими навчальними програмами з мистецтва полягає у викладі тексту окремо по класах (програма під керівництвом О. Савченко) або за циклами (програма під керівництвом Р. Шияна) [3].

За новою структурою початкової школи виокремлено два цикли навчання:

- перший – адаптаційно-ігровий (1-2-й класи), особливостями якого є інтеграція навчального матеріалу споріднених предметів, пріоритет ігрових методів, спрямований на природне входження дитини в шкільне життя;

- другий – основний (3-4-й класи), ознаками якого є предметне навчання, використання методів, які вчать здійснювати самостійний вибір.

Цілісність мистецької освіти в межах початкової школи створюється на основі світоглядних координат. Світогляд розуміється як максимально узагальнений духовний феномен, архітектоніка якого складається з компонентів: погляди, знання, уявлення, поняття, оцінки, ідеали, позиції, принципи, переконання. Вони регулюють духовно-творчу активність особистості, детермінують її ставлення до життя: світу природи, культури, суспільного буття, до людей і самого себе

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти (МОН України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 11.07.2021).
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja: navch.-metod. posib. / za zag. red. N. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Типові освітні програми (МОН України). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programidlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 13.07.2021).

КАЧЕРОВА Ольга, старша викладачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет
ХАРЕБІНА Ольга, здобувачка першого рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет
КОШТОВНА Ганна, здобувачка першого рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Нова українська школа (НУШ) є провідною реформою Міністерства освіти і науки України, яка спрямована на створенні умов для ефективного навчання та виховання дітей, головною

метою де є не тільки дати готові знання, а й навчити застосовувати набуті знання на практиці у житті, а також виховати здатність до саморозвитку та самонавчання.

Головною з переваг НУШ є її підхід до навчання. Так надається велика увага до учнівської думки, на розвиток критичного мислення учня. У пріоритеті є розвиток емоційного інтелекту, формування здібностей комунікації, розвиток співпраці, формування довірливих стосунків. Головною метою стає виховання іноватора та громадянина.

У НУШ здобувачі освіти набуватимуть компетентностей, замість заучування фактів. Це є динамічною комбінацією знань, умінь та навичок, а також способів мислення, власних поглядів та інших особистих якостей, які визначають здатності учня успішно соціалізуватися, провадити подальшу особисту діяльність.

Позаяк в НУШ надається велика увага на формування комунікативної компетентності, учні мають багато групових завдань. Під час зближення школярів між собою формуються сприятливі умови для навчання.

Ідея реформи НУШ впроваджує інтегровані та проектні види навчання. Завдяки цьому здобувачі освіти одержують єдине уявлення про світ, бо розглядають предмет з погляду багатьох наук.

Нова українська школа потребує зміну освітнього середовища навколо учня. Насамперед, йдеться про зміну ставлення до нього: турбота, увага та повага до дитини, пошук відповідного шляху до її продуктивного навчання та виховання.

Реформа Нової української школи має особливості відносно не тільки учнів, а ще для вчителів та батьків.

Учителям дається більша свобода у виборі методик викладання предметів та кількість годин, відведених будь якій темі. Таким чином можна додати більше часу на матеріал, який учні не до кінця засвоїли. Та навпаки, якщо діти повністю орієнтуються у темі, можна скоротити часи на її викладання.

У закладах загальної середньої освіти панує атмосфера довіри та взаєморозуміння, тому батьки співпрацюють з викладачами. Вони залучаються у діяльність школи, наприклад, у створення шкільного простору в класі, а їх пропозицій щодо створення умов дослухаються вчителі та адміністрація школи.

Для того, щоб навчити школярів застосовувати набуті знання на практиці потрібно дати їм можливість помилитися, десь посперечатися, зробити спільну справу, або проект.

Підсумком виділяємо головні якості Нової української школи. В першу чергу це зацікавленість дітей у навчанні та їх мотивація до пізнання світу. Сприятливі умови, сучасне обладнання класів дає безмежний простір для саморозвитку. Позитивне ставлення родини до школи та активна їх участь у шкільному житті зближує батьків і дітей, а також налагоджує атмосферу у школі.

Список використаних джерел

1. Біла С.В. Робота опорних навчальних закладів. *Завуч. Усе для роботи.* 2017. № 13-14. С. 8-41.

2. Біленко І. Початкова школа в контексті інноваційних освітніх змін. Використання сучасних технологій, форм та методів у початковій освіті. *Методист.* 2017. № 2. С. 3-7.

НІКОНЕНКО Тетяна,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової
освіти, Бердянський державний
педагогічний університет

ЗАМЯТІНА Вікторія,

здобувачка другого рівня вищої
освіти, факультету психолого-
педагогічної освіти та мистецтв
Бердянський державний
педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ УРОКУ МАТЕМАТИКИ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нова парадигма сучасної початкової освіти, орієнтована на зміни в цілях, змісті, результатах навчання, підходах до його організації, пов'язується з реалізацією компетентнісного підходу, який має забезпечити практичну спрямованість освітнього процесу та посилити відповідальність учителя початкової школи за впровадження ідей педагогіки партнерства, дитиноцентризму тощо.

У Концепції Нової української школи (2017) основна увага зосереджена на проблемі, як під час навчання забезпечити досягнення здобувачами початкової освіти особистісних

результатів, розвиток їх талантів і здібностей, ключових і предметних компетентностей відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб [3].

Щоб відповідати викликам часу, початкова освіта функціонує в умовах постійних змін, які запроваджуються через забезпечення різних шляхів її здобуття, модернізацію змісту, створення нового покоління стандартів, різноманіття навчально-методичного забезпечення, організація комфортного діяльнісного підходу, оновлення уроку тощо.

Теоретичне осмислення проблеми моделювання уроку математики в умовах Нової української школи неможливе без вивчення наукових праць, присвячених цій організаційній формі навчання (Ю. Бабанський, С. Іванов, Р. Лемберг, І. Лернер, М. Махмутов, І. Огородников, В. Онищук, О. Савченко, М. Скаткін, В. Сластьонін та ін.).

У психолого-педагогічній науці чимало напрацювань щодо модернізації уроку в початковій школі (Н. Бібік, Т. Байбара, І. Барбашова, М. Богданович, І. Большакова, М. Вашуленко, І. Веремійчик, Л. Коваль, Н. Коваль, Я. Кодлюк, Л. Кочина, О. Онопрієнко, К. Пономарьова, Т. Пушкарьова, О. Савченко, С. Скворцова, В. Тименко та ін.).

Мета дослідження – розглянути особливості моделювання уроку математики на засадах компетентнісного підходу в контексті Нової української школи.

Урок – це динамічна і варіативна організаційна форма навчання, при якій протягом точно встановленого часу здійснюється взаємодія вчителя і постійної групи учнів (класу) в спеціально відведеному місці з урахуванням особливостей кожного молодшого школяра шляхом використання видів, засобів і методів роботи, що створюють сприятливі умови для засвоєння всіма учнями одержуваних знань безпосередньо в освітньому процесі та розвитку їх пізнавальних здібностей [1, с. 143].

Кожен урок проєктується відповідно до мети, а його зміст підпорядковується низці завдань, які забезпечують її досягнення.

Моделюючи будь-який урок математики, вчитель початкової школи має усвідомлювати, що доцільно орієнтуватися не тільки на навчальні можливості здобувачів початкової освіти, а й урахувати особливості розумової організації пізнавальних процесів, різні канали сприйняття молодшими школярами інформації (кінестетичний, аудіальний, візуальний) та тип вищої

нервової діяльності (активна й інертна динаміка працездатності) тощо [1, с. 145].

Наведемо приклад уроку математики побудований на засадах компетентнісного підходу в контексті Нової української школи.

Тема. Взаємозв'язок додавання і віднімання» (за підручником С. Скворцової, О. Онопрієнко. Математика. 1 клас).

На етапі *стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів*, метою якого є орієнтація в темі майбутнього уроку, формулювання цілей та плану діяльності відбувається спільно з учнями, створюється мотивація (бажано внутрішня), тобто відбувається усвідомлення кожним молодшим школярем особистісної значущості матеріалу, що буде вивчатися.

Наприклад:

– усне опитування;

– робота з підручником;

– вивчення нового матеріалу;

– форми роботи;
– рефлексія.

Наступний етап уроку – *актуалізація опорних знань учнів і способів дій*. На цьому етапі важливо не лише «занурити» здобувача початкової освіти в предмет вивчення, тобто «у світ чисел і математичних понять», а взагалі зосередити його увагу, зокрема шляхом виконання зорових або геометричних диктантів.

Наведемо приклад запитань для усного опитування:

- Як називають числа, які додають?
- Як називають результат дії додавання?
- Чи може сума дорівнювати одному із доданків?

Етап *формування нових знань і способів дій* передбачає виконання підготовчих завдань, які або мають схожість із новим матеріалом, або є складовими для виконання нової дії. Наприклад, у завданні йдеться про випадки додавання і віднімання та їх взаємозв'язок: складається проблемна ситуація, розв'язання якої

відбувається шляхом зіставлення пар виразів. Далі учням пропонується нове завдання, до якого не можна застосувати відомий спосіб дії, таким чином створюється проблемна ситуація невідповідності наявних знань новим умовам. Після того виділяється орієнтувальна основа дії, учні коментують розв'язання подане в готовому вигляді та разом з учителем опрацьовують пам'ятку, алгоритм, схему тощо.

Після цього здійснюється *первинне закріплення способу дії*. У даному випадку виконується обчислення з коментуванням.

Мета наступного етапу полягає у *формуванні вмінь і навичок щодо певної дії*. Під час якого застосовуємо різні форми роботи: колективна, групова, індивідуальна, самостійна тощо. На цьому ж етапі доцільно пропонувати завдання з логічним навантаженням.

Обов'язковим етапом уроку є *рефлексія навчально-пізнавальної діяльності*. Здобувачі початкової освіти можуть висловлювати свої враження від уроку, давати оцінку власній діяльності (не роботі вчителя). На цьому етапі уроку доцільно продовжувати такі речення: «Я знаю, що...», «Я розумію...», «Я вмію робити...» та ін.

Висновки. Отже, моделювання сучасного уроку математики в контексті Нової української школи є творчістю вчителя, у якому відтворюються всі думки та дії фахівця. Для того, аби правильно провести його, вчитель початкової школи має володіти навичками проєктування, моделювання та конструювання уроку. Готуючись до нього педагог повинен виявляти креативність, захопленість, інтерес та готовність дивувати своїх учнів. І саме тому, правильно вважати компетентнісний підхід теоретичною і методичною основою проведення сучасного уроку з усіх предметів взагалі та математики зокрема, що орієнтує вчителя на результативно-діяльнісну освіту.

Список використаних джерел

1. Коваль Л. В. Актуальні проблеми початкового навчання: дидактико-методичний аспект: навч. метод. посіб. Бердянськ: Вид-во Ткачук О. В., 2015. 240 с.

2. Коваль Л. В. Актуальні проблеми підготовки майбутніх педагогів до моделювання уроку в сучасній українській школі. *Особистісно-професійний розвиток учителя Нової української школи: світові освітні практики, український контекст*: Зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конференції з міжнародною участю (м. Мелітополь, Україна, 6-8 червня 2019 року) / За заг. ред.

С. М. Дубяга, І. О. Яковенко. Мелітополь: ФОП Однорог Т. Ф., 2019. С. 142–147.

3. Концепція Нової української школи. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 11.06.2021).

4. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів: навч.-метод. посіб. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 352 с.

НІКОНЕНКО Тетяна,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової
освіти, Бердянський державний
педагогічний університет

КОВАЛЬ Карина, здобувачка
першого рівня вищої освіти
факультету психолого-
педагогічної освіти та мистецтв
Бердянського державного
педагогічного університету

ТЕХНОЛОГІЯ “STORYTELLING” НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ: ДО ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В МЕЖАХ СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальність. В умовах сучасної модернізації системи освіти докорінно змінився перелік ключових компетентностей, якими повинні володіти здобувачі початкової освіти. Пріоритетним напрямком реалізації Концепції Нової української школи є всебічний розвиток молодшого школяра, що має стійкий інтерес до пізнання навколишньої дійсності, чітко усвідомлює свої дії та їх наслідки, вільно почуває себе в інформаційно-цифровому середовищі та успішно реалізує свій потенціал, проявляє обізнаність та самовираження у сфері культури [2]. У XXI столітті недостатньо сформувати у здобувачів початкової освіти лише знання, уміння та навички, адже для розв'язання певних професійних та життєвих ситуацій необхідною умовою виступає наявність ключових компетентностей [7]. Для успішної реалізації завдань Нової української школи вчителям початкової школи необхідно активно застосовувати нові методи, прийоми та

технології. Однією з таких сучасних технологій, що використовується для ефективнішого запам'ятовування інформації на уроках математики, є "STORYTELLING" [1].

На сучасному етапі технологія "STORYTELLING" лише починає активно впроваджуватись в освітній процес, саме тому методисти ґрунтовно досліджують її, визначають як позитивні, так і негативні сторони, вдосконалюють методику роботи [5]. Висвітлення даного питання знаходить відображення в працях відомих учених та методистів: О. Антюх, І. Булгакова, М. Васишина, А. Гезь, Н. Гордіук, Н. Гушина, Е. Ерднієва, С. Зорич, О. Караманова, С. Машкіна, К. Симоненко, О. Смаль та ін.

Мета дослідження – дослідити та теоретично обґрунтувати особливості використання технології "STORYTELLING" на уроках математики в умовах Нової української школи.

Сутність дослідження. Технологія "STORYTELLING" (story – історія; telling – розповідати) – це сучасний та ефективний метод ознайомлення здобувачів початкової освіти з інформацією шляхом розповіді повчальних, зворушливих чи смішних історій з вигаданими чи реальними персонажами [1]. Використання цієї технології на уроках математики створює можливість мотивувати молодших школярів до певної діяльності та отримати максимально високі результати освітньої діяльності [5].

Технологія "STORYTELLING" активно почала розвиватись ще в 60-х роках ХХ століття як бізнес-стратегія, у 90-х роках її інтегрували в педагогічну діяльність та ефективно почали використовувати в освітніх закладах. Педагоги та психологи приділяли особливу увагу цьому методу, який сприяв розвитку уяви, логічного мислення та підвищував рівень культурної освіти. В Україні дослідженням цього методу почали займатись лише на початку ХХІ століття, а за умови впровадження Нової української школи він став однією з найважливіших інновацій в освітньому процесі [4].

Обираючи методи та технології роботи з молодшими школярами слід спиратись на психологічні особливості дітей цього віку, адже раціональна сторона сприйняття інформації лише починає формуватись та є недостатньою для повноцінного оволодіння матеріалом. Використовуючи технологію "STORYTELLING" ми маємо змогу задіяти не лише раціональне сприйняття, а й образне, що реалізує принцип доступності навчання [3].

Готуючись до створення історії слід, звернути увагу на видовий різновид “STORYTELLING”, адже головні герої мають бути знайомі, а їх діяльність зрозумілою не лише в контекстному відношенні. Усього виділяють 7 видів: культурний (возвеличення цінності та моралі); соціальний (розповідь про людей); міфи чи легенди (відображення культурного надбання); jump story (головні герої – містичні істоти); сімейний (історії, що передаються з покоління в покоління); дружній (об’єднання друзів навколо спільної пригоди); особистий (історії, в основі яких покладено власний досвід) [4].

Так, знайомлячи здобувачів початкової освіти з числами та цифрами доречно скласти невеличкі історії, що характеризують особливості написання та утворення числа. Наприклад, у 1 класі учні знайомляться з темою «Нумерація в межах 10». Звісно, що вчитель зверне увагу на те, що 10 – це найменше двоцифрове число, що записується двома цифрами. Але для ефективного запам’ятовування особливостей запису числа 10 можна використати технологію “STORYTELLING”. Наприклад,

Дружба Одиниці й Нулика

У країні Цифр всі потоваришували один з одним, завжди допомагали та підтримували. Одиниця й Нулик були найближчими сусідами, їх будиночки знаходились дуже близько один до одного, саме тому вони часто проводили час разом та ходили один до одного у гості. Аж раптом одного дня здійнявся сильний вітер та пошкодив хатинку Одинички. Нулик, як справжній друг, не покинув подружку в біді та запросив до себе. З того часу Одиничка та Нулик мешкають в одному будиночку та складають число 10.

Особливу увагу слід приділити персоніфікації символів, чисел та геометричних фігур. Адже за допомогою історій молодші школярі легко запам’ятають основні ознаки та на практичних завданнях з легкістю зможуть використовувати набуті знання. Після колективного складання історій доречно пропонувати здобувачам початкової освіти інсценізувати та доповнити їх. Навчання у взаємодії – ефективний метод, який сприяє реалізації принципу інтегрованого навчання. Наприклад, знайомлячи молодших школярів із різновидами трикутників можна запропонувати таку історію:

Хто із нас найкращий?

Одного разу на полиці у класній кімнаті 2-В класу почувся гомін. Згодом з’ясувалось, що то трикутники почали вихвалитись

один перед одним, мовляв, хто з них найкращий. Першим виступив Рівносторонній трикутник і мовив:

– Ой, ну подивіться ви на мене... І сторони рівні, і кути. Немає такого ні в кого. Я тут найкращий!

– Зачекай – сказав йому Рівнобедрений, – у мене он дві сторони рівні, а третя – основа. Кути при основі рівні, тому найкращий я.

– Е ні – заперечив Різносторонній, – ось у мене кожна сторона та кожен кут особливий, не схожий на інший. Я – найкращий!

– Я – найкращий трикутник – мовив Прямокутний трикутник, – бо маю кут прямий.

Довго ще сперечались прямокутники вихваляючись своїм ознаками, аж доки не зрозуміли, що кожен з них унікальний та неповторний.

Висновки. Отже, “STORYTELLING” – це не лише засіб активізації учнівської уваги на уроці, а й ефективний інструмент донесення та закріплення освітнього матеріалу в свідомості молодших школярів. Також пояснення матеріалу в формі розповіді, історій розвиває в здобувачів освіти уяву, логіку та підвищує інтерес до навчання. “STORYTELLING” – це творча розповідь. Обов'язковими компонентами якої мають бути самостійно створені учнями нові образи, ситуації, дії. При цьому здобувачі початкової освіти використовують свій набутий досвід, знання, але по-новому комбінують їх.

Список використаних джерел

1. Булгакова І. М. STORYTELLING (Історії, які навчають): навч.-метод. посібник. URL: <https://vseosvita.ua/library/navcalno-metodicnij-posibnik-storytelling-istorii-aki-navcaut-205089.html> (дата звернення: 16.06.2021).

2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 16.06.2021).

3. Метод Storytelling: як зацікавити дітей, розповідаючи історії. URL: <https://naurok.com.ua/post/metod-storytelling-yak-zacikaviti-ditey-rozpovidayuchi-istori> (дата звернення: 10.06.2021).

4. Сторітеллінг як метод навчання. URL: <https://www.creativeschool.com.ua/blog/storitelling-yak-metod-navchannya/> (дата звернення: 12.06.2021).

5. Сторітеллінг. Онлайн-курс для вчителів початкової школи. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2aYHz1U19U8> (дата звернення: 09.06.2021).

6. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ: Видавництво "Світоч", 2019. 336 с.

7. Штиба О.М. Компетентнісний підхід у навчанні математики: навч.-метод. посібник. Березне: комунальна науково-методична установа "Березнівський районний методичний кабінет", 2018. 122 с.

НІКОНЕНКО Тетяна,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафебри початкової
освіти, Бердянський державний
педагогічний університет

ФАТЬЯНОВА Тетяна,

здобувачка другого рівня вищої
освіти факультету психолого-
педагогічної освіти та мистецтв
Бердянського державного
педагогічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У сучасному суспільстві склалося нове розуміння основної мети освіти. Вчитель у першу чергу має дбати про формування в молодшого школяра здатності до саморозвитку, яка забезпечить інтеграцію особистості в національну та світову культуру.

Метою Нової української школи – є підвищення якості засвоєння знань, рівня сформованості умінь і навичок. Ця проблема «стоїть» перед педагогами досить давно. Для досягнення цієї мети вчителі початкової школи використовують різні прийоми, методи та засоби роботи з учнями [1].

Принцип наочності один з найстаріших і найвідоміших результативних методів навчання, тому не дивно, що ще у Стародавньому Єгипті, Греції, Римі застосовували наочні приладдя як засіб, що поліпшує навчання молодших школярів.

Коріння цього принципу відображено в народній педагогіці, підтвердженням чого є такі вислови: «Краще раз побачити, ніж сто разів почути», «Бурчання наскучить, приклад научить», «Приклад кращий за правило» та інші.

Дослідженням одного з важливих принципів навчання у роботі з молодшими школярами також досліджували в різні часи:

С. Баранов, В. Бондар, Н. Волкова, Л. Занков, Л. Коваль, А. Маслов, Н. Менчинська, А. Розуменко, Ж. Руссо, О. Савченко, Л. Скаткін, К. Ушинський, І. Харламов, В. Ягуповта та ін.

Мета статті – розкрити особливості використання наочності на уроках математики в умовах Нової української школи.

Освітній простір Нової української школи не обмежуватиметься будівлею школи. Планування й дизайн освітнього простору школи спрямовані на розвиток здобувача початкової освіти та мотивацію його до навчання. Організація нового освітнього середовища потребує широкого використання ІКТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлення лабораторної бази для вивчення освітніх галузей [3].

Сучасне дидактичне наповнення, саме так його називають за реформою Нової української школи, в корені відрізняється від попереднього дидактичного матеріалу. Практика, наочність, креативність у використанні – ось головні постулати сучасної дидактики. Здобувачі початкової освіти мають наочно-образне мислення, тому дуже важливо будувати їх навчання, застосовуючи як можна більше якісного ілюстративного матеріалу, залучаючи в цей процес сприйняття нового, не тільки зір, але і слух, емоції, уяву [2, с. 43].

Виходячи з особливостей сприймання молодших школярів, результати тривалих досліджень показують, що вони не однаково розвиваються, плануючи навчання за допомогою предметно-маніпулятивної діяльності з різними предметами, ілюстраціями, матеріалами, моделями, О. Долгова вважає, що важливим є дотримання ряду вимог, які висуваються до наочних матеріалів:

1. Використовуйте в навчанні той матеріал, за допомогою якого запам'ятовується ряд предметів, представлених в натурі (на картинках або моделях), відбувається краще, легше, швидше, ніж запам'ятовування того ж ряду, представленого у словесній формі, усній чи письмовій.

2. Пам'ятайте – здобувач початкової освіти мислить формами, фарбами, звуками, відчуттями: звідси необхідність наочного навчання, яке будується не на абстрактних поняттях і словах, а на конкретних образах, безпосередньо сприймаються дитиною.

3. Золоте правило навчаючих: все, що тільки можна, представляти для сприйняття почуттями, а саме: видиме – для сприйняття зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, смак – смаком, доступне дотику – шляхом дотику.

4. Ніколи не обмежуйтеся наочністю – вона не мета, а засіб навчання, розвиток мислення учнів.

5. Слід використовувати наочність не лише для ілюстрації, але і в якості самостійного джерела знань для створення проблемних ситуацій. Сучасна наочність дозволяє організувати ефективну пошукову та дослідницьку роботу молодших школярів.

6. Навчаючи і виховуючи, пам'ятайте, що наочні посібники сприяють утворенню найбільш виразних і правильних уявлень про досліджуваних предметах і явищах.

7. Старайтеся самі виготовляти разом з учнями наочні посібники: найкращий той посібник, який виготовлено самими здобувачами початкової освіти.

8. Науково обґрунтовано застосовуйте сучасні засоби наочності: телебачення, відеозапис, код слайди, поліекранну проекцію, комп'ютерні презентації та ін.; досконало володійте технічними засобами навчання, методикою їх використання.

9. Використовуйте наочність як один із засобів зв'язку з життям.

10. З віком учнів предметна наочність повинна більш поступатися місцем символічною; при цьому предметом особливої турботи вчителя повинна бути адекватність розуміння сутності явища і його наочного представлення [1].

Поняття «*must have*», що з'явилося в нашому мовленні нещодавно, означає – речі, які мають обов'язково бути в вашому гардеробі. Розглянемо *must have* дидактичної шафи вчителя, за рахунок яких вдасться зробити уроки математики більш ефективними, приємними, цікавими та безпечними для молодших школярів:

- рахункові палички Кюізенера;
- з'єднувальний набір для конструювання фігур;
- набір грошових знаків (роздатковий);
- набір математичних планшетів (геобордів);
- математичне віяло «Цифри 1-20»;
- математичне доміно;
- модель механічного годинника;
- ваги математичні;
- набір стереометричний;
- каса цифр і лічильного матеріалу.

Математичні матеріали у вигляді наочності допоможуть:

- організувати дослідницьку діяльність молодших школярів;
- унаочнити математичні поняття та способи виконання дій;
- стимулювати навчально-пізнавальну активність учнів;
- спрямувати здобувачів початкової освіти на пошук різних способів розв'язування навчальної задачі;
- сприяти розвитку молодшого школяра та засвоєнню нею математичних знань;
- спрямувати учнів початкової школи на пошук нестандартних підходів до вирішення поставлених завдань.

Орім усіх згаданих вище видів наочності, використовують багатофункціональну розкладну книжку – лепбук.

Лепбук – це *інтерактивна багатофункціональна рукотворна книжечка. Головна інформація в ній розміщується по центру. Праворуч і ліворуч – цікава додаткова інформація (загадки, прислів'я, вірші, гуморески, кросворди, ребуси тощо).*

Лепбук – це новітній спосіб організації освітньої діяльності з учнями. Він розвиває творчість, допомагають швидко і ефективно засвоїти нову інформацію і закріпити вивчений матеріал, пізнання та дослідження.

Лепбуки допомагають швидко і ефективно засвоїти нову інформацію і закріпити вивчене в ігровій формі. Ці тематичні посібники мають яскраве оформлення, чітку структуру та в ідеалі розробляються спеціально під конкретного молодшого школяра з його рівнем знань. Поширені також і колективні інтерактивні книжки, які розробляються молодшими школярами під час уроку або у спеціально відведений час.

Використання наочності є хорошим засобом, що стимулює діяльність учнів. Воно не тільки активізує розумову діяльність здобувачів початкової освіти, підвищує їх працездатність, а й виховує у них акуратність, терпіння. Вибираючи наочні посібники, обов'язково треба прагнути до того, щоб вони сприяли досягненню освітньої мети: закріпленню і поглибленню знань, вихованню уваги, кмітливості, витримки [1].

Отже, в Новій українській школі є багато різноманітного дидактичного наповнення, яке допомагає молодшим школярам легше і швидше засвоїти освітній матеріал. За допомогою запропонованих цікавих завдань, уроки будуть проходити жваво – це «освіжить» сприйняття матеріалу виконання вправ з

використанням нестандартної наочності. Проводити урок по-старому неможливо, але деякі ідеї можна зберегти і на майбутнє.

Список використаних джерел

1. Долгова О. Використання наочності на уроках математики. 2018 URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-naocnosti-na-urokah-matematiki-27676.html> (дата звернення 26.06.2021).

2. Ключева Т. Реалізація принципу наочності на уроках математики в початковій школі. *Наука школі*. 2015. № 3. С. 43–44.

3. Пізнавальні та емоційно-вольові процеси. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/47867/1/prohramy_2019_Piznavalni_protsezy.pdf (дата звернення 26.06.2021).

НІКОНЕНКО Тетяна,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової
освіти, Бердянський державний
педагогічний університет

ШАТИЛО Олена, учителька
початкової школи, вища
категорія, старший учитель
ЗЗСО № 11, м. Бердянськ

РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПЕРШОМУ КЛАСІ В РАМКАХ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»

Українське суспільство сьогодні висуває нові вимоги, насамперед, до вчителів початкової школи. Сучасні батьки надають перевагу креативному, інноваційному педагогу, готовому до змін. Тому вчителі початкової школи сьогодні мають активну життєву позицію, постійно перебувають у творчому пошуку альтернатив традиційного навчання.

Однією із таких альтернативних програм реалізації Концепції Нової української школи є науково-педагогічний проєкт «Інтелект України», створений на базі державних програм із різних навчальних дисциплін. Авторами проєкту (І. Гавриш, Л. Булахова, Г. Жук, С. Доценко, Г. Калиновська, Т. Райська) було зроблено акцент на змісті навчання і його реалізації в рамках діяльнісного підходу, що також є важливим для вибору школярем профільних предметів в майбутній професії. В освітньому процесі необхідною є така

організація діяльності, за якої зростала б пізнавальна активність учнів, їхня вибіркова мотиваційна спрямованість, адже без неї неможливе засвоєння складних, особливо фізико-математичних чи природничих знань.

Проблему діяльності досліджували представники класичної німецької філософії Г. Гегель, І. Кант, Л. Фейєрбах, Й. Фіхте, Ф. Шеллінг, що розглядали це поняття як спонтанну активність свідомості; нейрофізіологи початку ХХ століття В. Бехтерев, І. Павлов, І. Сеченов, які з'ясували фізіологічні механізми діяльності.

Теорію діяльності розробляли психологи Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, В. Шадріков та ін. Принципу «навчання за допомогою діяння» дотримувалися американські дослідники Д. Дьюї, В. Кілпатрик, Е. Коллінгс.

У 60-70 роках ХХ століття педагоги Ю. Бабанський, І. Ільєсов, Л. Занков, І. Лернер, М. Махмутов, М. Скаткін та ін займалися виявленням умов ефективного впровадження діяльнісного підходу в освітній процес школи.

Діяльнісний підхід до навчання в початковій школі також у фокусі сучасних українських методистів, а саме: І. Большакової, С. Доценко, Л. Коваль, С. Скворцової, О. Онопрієнко, М. Прістінської та ін.

Метою статті є дослідження шляхів реалізації діяльнісного підходу на уроках математики в першому класі в рамках науково-педагогічного проекту «Інтелект України».

Діяльнісний підхід є методологічною основою багатьох сучасних технологій навчання, розроблених ще в 1980-1990-х рр., зокрема, проблемного, розвивального, диференційованого, модульного та активного навчання. Загальним для всіх цих технологій є те, що вони роблять акцент не стільки на опануванні знань, скільки на оволодінні основами діяльності в процесі навчання.

Рейчел Паркер, старший науковий співробітник дослідницької програми ACER «Освіта та розвиток», та доктор Бо Ст'єрне Томсен, керівник із питань досліджень «LEGO Foundation», зазначають, що діяльнісний підхід (навчання через гру) – це методика викладання, у якій ігрова, ініційована молодшим школярем діяльність поєднується з фасилітацією вчителя, щоб сприяти розвитку низки очікуваних результатів навчання [2, с. 66]. На думку цих дослідників,

діяльнісний підхід у школі характеризується агентністю здобувача початкової освіти, як засобом забезпечення активної залученості до навчання та усвідомлення його значущості.

У нашому дослідженні діяльнісний підхід розглядатимемо як метод навчання, що дозволяє учню здобувати знання в процесі своєї активної діяльності, а не отримувати їх у готовому вигляді.

Основою системно-діяльнісного підходу є концепція (теорія) поетапного формування розумових дій П. Гальперіна, яка детально описує систему положень про механізми і умови багатопланових змін, пов'язаних із утворенням у людини нових образів, дій, понять.

Теорія поетапного формування розумових дій стала фундаментом розробленого Н.Тализіною нового напрямку – алгоритмізації освітнього процесу, метою якого є визначення вихідного рівня пізнавальної діяльності учнів, нових сформованих пізнавальних дій; змісту навчання як системи розумових дій, засобів, тобто дій, спрямованих на засвоєння великого обсягу знань [1, с. 9].

Алгоритмізація процесу навчання математики широко застосовується в проєктних класах «Інтелект України». Основними відмінностями від традиційного навчання є те, що увесь зміст освітнього матеріалу поділено на окремі навчальні одиниці, які є закінченими за змістом (змістовна цілісність) і невеликі за обсягом. Такі одиниці вивчаються протягом чотирьох уроків за спеціальними алгоритмами, наприклад, алгоритм розв'язування задач, алгоритми додавання, віднімання, множення та ділення натуральних чисел, алгоритм побудови трикутника, квадрата, тощо [1, с. 10].

Наприклад, у журналі 32-го тижня учням запропоновано відрізок BD і таке завдання-алгоритм до нього: *«Виміряй довжину відрізка BD . Побудуй відрізок NP , що на 1 см довший за відрізок BD . Познач отриманий відрізок і запиши його довжину»* [5, с. 5].

З метою оперативного контролю опанування певного алгоритму на уроках математики за проєктом «Інтелект України» пропонуються математичні тренажери, сторінки чемпіонів, перегони для самостійних робіт.

Наприклад, на 30-му тижні навчання в першому класі пропонують «Великі перегони» із такою умовою: *«Ти – учасник великих перегонів. Обери автомобіль, на якому братимеш участь у авторалі. Обведи його (учень обводить 1 автомобіль із 3 запропонованих). Умови авторалі: Потрібно за 4 хвилини розв'язати всі приклади й порівняти числа. За кожну правильну*

відповідь ти отримаєш 1 бал. Якщо в сумі набереш 14 балів, то одержиш нагороду. Розфарбуй свій трофей!». У межах цього завдання учням пропонується шість математичних виразів на додавання/віднімання двоцифрових чисел без переходу через десятку, три пари нерівностей і п'ять виразів, для виконання яких учні мають розкласти другий доданок або від'ємник на два числа. Після математичних виразів представлений малюнок «трофею», який здобувач початкової освіт може розфарбувати на свій смак. Подібні завдання, обмежені в часі, дозволяють учителю здійснювати частковий контроль у процесі виконання учнями завдань [4, с. 59].

Реалізація діяльнісного підходу на уроках математики в першому класі проєкту «Інтелект України» здійснюється й у процесі виконання завдань у парах (28 тиждень навчання):

«У парі з однокласником/однокласницею склади із цеглинок «LEGO» космоліт. Вимірй довжину космольота» тощо [3, с. 7].

Виконуючи подібні завдання, здобувачі початкової освіти не лише здобувають знання через діяльність, а й знаходять їм практичне застосування та вчаться співпрацювати з однокласниками.

Висновки. Отже, науково-педагогічний проєкт «Інтелект України» дозволяє на уроках математики в першому класі реалізувати діяльнісний підхід у процесі виконання учнями завдань, що мають практичну спрямованість. Вони підібрані з урахуванням особливостей молодших школярів 6-7 річного віку. Більшість вправ учні можуть виконати самостійно, деякі потребують консультативного втручання педагога й лише маленька частина завдань вимагає активного втручання вчителя початкової школи в освітній процес, що дозволяє реалізувати мету початкової школи, навчити здобувача початкової освіти самостійно вчитися.

Список використаних джерел

1. Доценко С. О. Реалізація системно-діяльнісного підходу на уроках математики. *Педагогіка та психологія*. 2016. Вип. 55. С. 52–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2016_55_8
2. Рейчел Паркер, Бо Ст'єрне Томсен. Діяльнісний підхід у школі. Данія : The LEGO Foundation. 2019. 75 с. URL: <https://inlnk.ru/bnNNA>
3. Гавриш І. В., Булахова Л. М., Жук Г. О., Доценко С. О. Калиновська Г. О., Райська Т. В. Я пізнаю світ. Українська мова. Математика. 1 клас : зошит з друкованою основою : у 33 ч. Тиждень 28 /. Харків: СТЕМ ОСВІТА, 2021. 72 с.

4. Гавриш І. В., Булахова Л. М., Жук Г. О., Доценко С. О. Калиновська Г. О., Райська Т. В. Я пізнаю світ. Українська мова. Математика. 1 клас : зошит з друкованою основою : у 33 ч. Тиждень 30 Харків : СТЕМ ОСВІТА, 2021. 72 с.

5. Гавриш І. В., Булахова Л. М., Жук Г. О., Доценко С. О. Калиновська Г. О., Райська Т. В. Я пізнаю світ. Українська мова. Математика. 1 клас : зошит з друкованою основою : у 33 ч. Тиждень 32 Харків : СТЕМ ОСВІТА, 2021. 72 с.

*Секція 2. ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ
ВИКЛИКИ*

БАЛЬОХА Альона,
викладачка кафедри теорії та
методики дошкільної та
початкової освіти,
Херсонський державний
університет

**МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ
ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ**

Система фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів значну увагу приділяє природничій освіті. Вона покладена в основу засвоєння освітніх компонент теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців; має значний вплив на формування професійних якостей, рівень конкурентоспроможності на ринку праці; створює необхідну теоретичну базу для формування у здобувачів вищої освіти природничо-наукового світогляду [1].

Результатом природничої освіти майбутніх учителів початкових класів є природознавча компетентність – складне, інтегральне, особистісне утворення, яке включає здатність та усвідомлену готовність вивчати й розв'язувати питання, пов'язані з природничою освітою, нести персональну відповідальність в організації інтегрованої освітньої діяльності здобувачів освіти початкової школи.

У науковому дослідженні формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів нами

виділено наступні структурні компоненти природознавчої компетентності: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний. Саме мотиваційний компонент забезпечує потребу здобувачів освіти у реалізації власного потенціалу, в основі якої лежить задоволення від процесу та результату професійної та освітньої діяльності; усвідомлене бажання досягти успіху у професійній педагогічній діяльності, пов'язаній з реалізацією природничої освітньої галузі в початковій школі; сукупність мотивів та потреб виховання екологічної культури у здобувачів освіти, формування приналежності до навколишнього середовища, як результат реалізації завдань природничої освітньої галузі.

Оскільки освітнє середовище набуло нового статусу, і розглядається нами як оточення, у якому відбувається формування особистості, зокрема, професійне становлення майбутнього вчителя початкових класів, що включає в себе навчально-методичні засоби, як у електронному, так і у паперовому вигляді, сукупність технічних і програмних засобів для зберігання, обробки та передачі інформації, які забезпечують оперативний доступ до необхідних даних і здійснюють освітні наукові комунікації, актуальності набуває розробка такого інструментарію, який би задовольняв освітні потреби здобувачів вищої освіти та мотивував їх у процесі опанування освітніх компонент природничого спрямування [3].

Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище є потенційно відкритим до вмотивованих запитів майбутнього фахівця початкової освіти та має такі **активні складники**:

- середовище постійно збільшує *мотивацію* здобувачів освіти до споживання контенту, що циркулює в ньому;
- середовище надає доступ до *ресурсів* у будь-який зручний для людини час;
- середовище володіє зручним, гнучким, дружнім, інтелектуальним *сервісом*, що допомагає людині знайти необхідні інформаційні ресурси, дані або знання;
- середовище *не емоційне*, воно працює відповідно запитам людини стільки, скільки їй необхідно;
- середовище *наповнюється* інформацією, даними, знанням з величезною, постійно наростаючою швидкістю;
- середовище дозволяє організувати практично безкоштовні, зручні у часі *контакти* між будь-якою кількістю

людей, забезпечити зручний і гнучкий обмін інформацією (причому в будь-якому вигляді) між ними;

– середовище, крок за кроком, стандартизує, а потім інтегрує в собі *функціональність* усіх попередніх, нині, так званих, традиційних засобів отримання, збереження, обробки та представлення необхідної людству інформації, даних і знань;

– середовище бере на себе все більше *рутинних* операцій, пов'язаних з операційною діяльністю людини (це, до речі, одна із найбільших проблем, яку людство очікує у майбутньому – «чим більше доручень – тим більше відповідальності – тим більше небезпеки залишитися без ресурсів»);

– середовище одержує все більше *контролю* над даними та операційною діяльністю людства.

Тому, для оптимізації процесу формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів, на педагогічному факультеті Херсонського державного університету був створений інструмент – website (далі – вебсайт) «Web-мультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу» [2]. Контент електронного продукту об'єднує шість освітніх компонент природничого циклу та програму навчальної (природничої) практики. Кожен з елементів контенту відзначається єдиною архітектурою.

Отримати доступ до вебсайту можна шляхом вільного пошуку в Інтернеті. Для цього достатньо у пошуковому рядку будь-якого браузера ввести електронну адресу сайту (www.kspu.edu) або назву ([Web-мультимедіа енциклопедія](#)).

Інтерфейс Web-мультимедіа енциклопедії з дисциплін природничого циклу включає: вітальне слово упорядників вебсайту; перелік доступних курсів/освітніх компонент; змінні інформаційні рубрики екологічного змісту.

Останні реалізують принцип науковості та природовідповідності. Змінні інформаційні рубрики представлені стандартними трьома вікнами. Перше вікно заповнене цитатою відомого німецького поета, мислителя та натураліста Йоганна Вольфганга фон Гете «Природа – єдина книга, кожна сторінка якої сповнена глибокого змісту». Ця цитата відіграє роль своєрідного девізу у процесі опанування здобувачами вищої освіти природничих освітніх компонент та впливає на мотиваційну сферу діяльності.

Ресурси і можливості розділу «Загальне» та Інформаційної сторінки користувача окрім організаційно-навігаційної функції, виконують інформаційну та мотиваційну. Так, використання здобувачами вищої освіти ресурсів Чату чи Форуму забезпечує повну їх поінформованість щодо актуальних питань курсу у будь який час, створює звичні та комфортні умови спілкування користувачів у межах курсу з іншими користувачами чи викладачами [4].

Змінне оформлення вебсайту відповідно природним сезонам дозволяє не лише розширювати кругозір здобувачів вищої освіти, їх науково-природничу картину світу, формувати екологічну культуру та приналежність до навколишнього середовища, а й мотивувати їх до опанування природничих освітніх компонент, активізувати їх діяльність у професійному становленні та в окремих випадках дисциплінувати завдяки відкритості, доступності, мобільності курсів для кожного користувача.

Розділ «Робоча програма» дає можливість користувачам на початку вивчення того чи іншого курсу вебсайту визначити для себе повний обсяг і напрямок роботи під час опанування освітніх компонент. Таким чином, студент має змогу заздалегідь ознайомитись з обсягом матеріалів, які він має опанувати за певний період та результатами, яких має досягти, що, у свою чергу, дозволяє самостійно обрати траєкторію навчання, темп підготовки до лекційних/практичних занять чи підсумкового контролю, визначити для себе теми, які вимагають більш глибокого і широкого вивчення у процесі успішного формування природознавчої компетентності майбутнього фахівця [4].

Такий підхід до організації дистанційного освітнього процесу сприяє підвищенню активності здобувачів вищої освіти, мотивує користувачів до підвищення рівня власної природознавчої компетентності.

Список використаних джерел

1. Борисенко Н., Гриценко І., Денисенко В., Сидоренко Н. (2020). Формування навичок самоосвітньої діяльності студентів педагогічних факультетів в умовах дистанційної освіти. Vol. 7, No. 3. Ternopil-Aberdeen, 2020. pp. 325- 337. DOI: 10.25128/2520-6230.20.3.7.
2. Вебмультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу. URL: <http://webnc.kspu.edu/> (дата звернення 10.09.2021)

3. Пермінова Л. А. (2017). Дидактична підготовка майбутніх учителів початкової школи в інформаційному дидактичному середовищі. *Педагогічні науки*. 2017. Том 2. № 78. С. 162–168.

4. Петухова Л. Є., Бальоха А. С., Лемещук О. І. (2020). Web-мультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу: метод. рекомендації. Херсон : ТОВ «Борисфен-про», 2020. 82 с.

БАРБАШОВА Ірина,
докторка педагогічних наук,
професорка кафедри
педагогіки, Бердянський
державний педагогічний
університет

ОЗНАЙОМЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІЗ ПІДХОДАМИ ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В умовах інтеграції до Європейського освітнього простору набуває актуальності ознайомлення здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 013 Початкова освіта з новітніми підходами щодо оцінювання результатів навчання учнів школи I ступеня. Джерельну основу в цьому питанні складає низка нормативних документів – Закон України «Про повну загальну середню освіту» [5], Державний стандарт початкової освіти [3], Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти» [4], – а також наукові публікації, зокрема підготовлені Оксаною ОНОПРІЄНКО [1; 2].

Розкриттю особливостей системи оцінювання в початковій школі доцільно присвятити окреме питання лекційного заняття з курсу «Дидактика» і згрупувати навчальну інформацію за двома смисловими блоками: 1) характеристика категорій «оцінювання» та «результати навчання»; 2) процедура різних видів оцінювання результатів навчання молодших школярів.

Перш за все студентам необхідно роз'яснити сутність оцінювання, його принципи та функції. Так, під оцінюванням розуміють процес отримання даних про стан сформованості результатів навчання учнів, аналіз отриманих даних і

формулювання на його основі суджень про об'єкт, який оцінюють. До *принципів*, на яких ґрунтується оцінювання результатів навчання молодших учнів, відносять такі: дитиноцентризм, об'єктивність, доброчесність, справедливість, неупередженість, систематичність, критеріальність, гнучкість, перспективність, диференційованість і конфіденційність, плановість, чіткість, прозорість, відкритість, доброзичливість. При цьому потрібно наголосити на багатофункціональності процесу оцінювання, адже він виконує формувальну, діагностувальну, мотиваційно-стимулювальну, розвивальну, орієнтувальну, корегувальну, прогностичну, констатувальну, виховну функції, і підкреслити, що пріоритетними серед них є формувальна й діагностувальна функції. *Формувальна функція* реалізується як відстеження динаміки навчального поступу учня, визначення його навчальних потреб, подальше спрямування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання з урахуванням виявлених результатів навчання; *діагностувальна* – як виявлення стану набутого учнем досвіду навчальної діяльності відповідно до поставлених цілей, з'ясування передумов стану сформованості отриманих результатів, причин виникнення утруднень, корегування процесу навчання, відстеження динаміки формування результатів навчання та прогнозування їхнього розвитку.

Оскільки об'єктами оцінювання є результати навчання та процес їх досягнення учнями, доцільно розкрити далі сутність цієї категорії. *Результати навчання* – це знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті в процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, виміряти і оцінити та які школяр здатний продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Виокремлюють *об'єктивні результати навчання* (знання про предмети і явища навколишнього світу, взаємозв'язки і відношення між ними, уміння та навички оперувати знаннями, уміння застосовувати набутий досвід навчальних дій, досвід творчої діяльності, що відображено в обов'язкових/очікуваних результатах навчання, визначених в освітній програмі закладу загальної середньої освіти) та *особистісні надбання* (активність, ініціативність; старанність, наполегливість; комунікабельність, здатність співпрацювати; самостійність, відповідальність; ціннісні

ставлення), які учні виявляють у процесі досягнення результату навчання.

Оцінюванню підлягає не просто сума окремих елементів змісту освіти, а їх цілісне інтегроване поєднання, проявами якого є певні *компетентності* – динамічні комбінації знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначають здатність особи успішно провадити навчальну діяльність. На нашу думку, буде доцільним повідомити студентам перелік і стислий зміст ключових компетентностей, на формування яких спрямовано початкову освіту: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання протягом життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість і фінансова грамотність.

Висвітлення процедури оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів має ґрунтуватися на усвідомленні здобувачами вищої освіти особливостей формувального й підсумкового оцінювання. *Формувальне оцінювання* полягає у відстеженні особистісного розвитку учнів і ходу опанування ними навчального досвіду як основи компетентності та побудови індивідуальної освітньої траєкторії особистості. Воно розпочинається з перших днів навчання в школі, триває постійно, здійснюється через: а) педагогічне спостереження вчителя за навчальною та іншими видами діяльності учнів; б) самооцінювання та взаємооцінювання результатів діяльності учнів; в) оцінювання результатів навчання вчителем. *Підсумковому оцінюванню* підлягають результати навчання за рік – навчальні досягнення учнів зіставляють з очікуваними результатами навчання, визначеними в Державному стандарті початкової освіти та освітніх програмах. Наприкінці 4 класу проводять державну підсумкову атестацію здобувачів початкової освіти, результати якої не впливають на підсумкову оцінку за рік.

На основі аналізу отриманих даних про результати навчання, залежно від дидактичної мети та пріоритетної функції оцінювання визначають *оцінку* – показник досягнень навчально-пізнавальної діяльності учня. На заміну узагальненій бальній оцінці навчальних досягнень учнів початкової школи запропоновано

використовувати вербальну і рівневу оцінки. *Вербальна оцінка* – оцінювальне судження про результати навчання з предмета вивчення, інтегрованого курсу (освітньої галузі); *рівнева оцінка* – визначення рівня результату.

Вербальну оцінку можна виразити як усно, так і письмово. Оцінювальні судження характеризують процес навчання учнів і результат їхньої навчальної діяльності на певному етапі навчання. Важливо звернути увагу студентів на те, що оцінювальні судження мають бути доброзичливими, лаконічними, чіткими, об'єктивними, конкретними, слугувати зразком для формулювання оцінних суджень учнями під час самооцінювання і взаємооцінювання. В оцінному судженні висвітлюють прогрес учнів і поради щодо подолання утруднень, за їх наявності, у досягненні очікуваних результатів навчання відповідно до програмних вимог. Неприпустимим є формулювання оцінних суджень, що принижують гідність дитини.

Рівневу оцінку визначають з урахуванням динаміки досягнень учнів і позначають буквами: П («початковий» рівень), С («середній» рівень), Д («достатній» рівень), В («високий» рівень).

Результат оцінювання особистісних надбань учнів 1–4 класів виражають вербальною оцінкою, а об'єктивних – у 1–2 класах – вербальною оцінкою, у 3–4 класах – або вербальною, або рівневою оцінкою за вибором закладу загальної середньої освіти на підставі рішення його педагогічної ради.

Формулювання вербальних і визначення рівневих оцінок здійснюється на основі Орієнтовної рамки оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти [4, Додаток 1].

Слід також нагадати про таке: а) оцінка результатів навчання учнів є конфіденційною інформацією, доступною лише для дитини та її батьків (або осіб, що їх замінюють); б) інформування батьків про результати навчання може відбуватися під час індивідуальних зустрічей, шляхом записів оцінювальних суджень у робочих зошитах учнів, інших носіях зворотного зв'язку з батьками (паперових або електронних щоденниках учнів тощо), фіксації результатів навчання у свідоцтвах досягнень; в) розглянута процедура оцінювання має рекомендаційний характер – заклад загальної середньої освіти може розробити власну систему оцінювання, якщо вона дозволяє реалізувати принцип дитиноцентризму в оцінювальній діяльності, не призводить до

розподілу учнів на групи за індивідуальними навчальними можливостями, відповідає концептуальним засадам Нової української школи та сприяє досягненню обов'язкових результатів навчання, визначених у Державному стандарті початкової освіти.

Список використаних джерел

1 Онопрієнко О. В. Державна підсумкова атестація як особливий вид моніторингу навчальних досягнень учнів початкової школи. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 73. Т. 1. С. 134–138.

2 Онопрієнко О. В. Інструментарій оцінювання результатів компетентісно орієнтованого навчання молодших школярів : метод. посіб. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2020. 72 с.

3 Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова КМ України від 06.10.2020 № 87-2018-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.08.2021).

4 Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 13.07.2021 № 813. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/83038/ (дата звернення: 01.08.2021).

5 Про повну загальну середню освіту : Закон України від 01.05.2021 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 01.08.2021).

ГОЛІК Олександр,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки,
Бердянський державний
педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТА АРТИСТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Артистичність педагога – це краса і багатство внутрішнього світу особистості, це здатність яскраво, переконливо, емоційно передавати матеріал, представляючи його в образах, використовуючи фантазію, інтуїцію, імпровізацію, техніку та виразність мови і рухів, самопрезентацію та відкритість.

Між професіями педагога, режисера і актора багато спільного. Їх об'єднують спільні цілі, засоби (слово), умови праці тощо. І ті, й інші працюють з людьми, вони навчають і виховують, робота у них творча.

Театральна педагогіка може допомогти майбутньому учителю початкової школи у професійній діяльності бо театр і педагогічна діяльність передбачають вплив людини на людину; за змістом спільними є комунікативні творчі процеси.

Критерії формування педагогічних та артистичних здібностей:

1. Майстерність педагога – це складне поєднання психологічних, педагогічних та акторських якостей особистості.

2. Майстерність педагогічної діяльності, як і мистецтво актора, відпрацьовується системою різноманітних вправ, але не зводиться до шаблонного їх застосування, а пропонує безперервний творчий пошук, новаторський підхід до справи.

Професії актора і педагога належать до групи спеціальностей, де однією з необхідних якостей є вміння тривалий час тримати увагу людей, постійно оновлюючи настрій аудиторії та спираючись на логіку своїх міркувань.

Зіставляючи здібності акторів і педагогів, виділяють чотири кола здібностей учителя, що працює згідно з принципами сценічної педагогіки.

Перше коло здібностей педагогічної діяльності складають комунікабельність, емоційна стійкість, професійна проникливість, динамізм, оптимізм, креативність.

Друге коло складають здібності, спільні для всіх видів мистецтва: уява, образна пам'ять, образне мислення, здатність переводити абстрактну ідею в образну форму, активна реакція на явища дійсності, тонка чутливість, загальна емоційна сприйнятливність. До цього кола також відносяться специфічні художні властивості та почуття особистості: тонкий смак, відчуття міри, відчуття форми, поетичні відчуття, тобто здатність в буденному бачити особливе, неповторне.

Третє коло здібностей виділяється для сфери театральної режисури: аналітичні, сугестивні, експресивні, організаційні тощо.

Четверте коло здібностей складають сценічний темперамент, здатність до перетворення, сценічна чарівливість, заразливість та переконливість, сценічні яскраві зовнішні дані. Для педагога, як і для актора, дуже важлива психофізична єдність. Актор (педагог) у

своїй психофізичній єдності є для самого себе інструментом. Цей інструмент акторського (педагогічного) мистецтва необхідно привести у належний стан, зробити його податливим творчому імпульсу, тобто готовим у будь-який момент здійснити необхідну дію.

Для цього необхідно удосконалити як його внутрішній (психічний), так і зовнішній (фізичний) бік. Основу психофізичної компоненти складають такі елементи:

- психічні процеси: уява, увага, афективна пам'ять, вольові прояви тощо;

- фізичні дані: голос, дикція, міміка, пантоміміка.

Важливу роль в діяльності педагога і прояві ним артистизму виконує уява. Уява стимулює творче самопочуття вчителя і приводить його в доречний емоційний стан; допомагає в реальних обставинах педагогічної діяльності здійснювати інтуїтивний пошук необхідних засобів впливу на учнів.

Продуктивність функціонування уяви у педагогічній діяльності багато в чому залежить від ступеня розвитку у педагога емпатії, тобто здатності до співпереживання, адекватного розуміння порухів душі особистості учня. Емпатія означає ототожнення особистості людини з особистістю іншого, коли у думках намагаються поставити себе на місце іншого.

Дуже важливим психофізичним компонентом артистизму вчителя є також педагогічна увага. Професійна діяльність припускає наявність у педагога такої уваги, що подібна до уваги артиста і характеризується не лише вольовим, інтелектуальним, але й, перш за все, емоційним характером, який допомагає йому відчувати різноманіття педагогічного процесу, психологічні моменти спілкування.

Увага педагога характеризується низкою ознак і властивостей (багатооб'єктністю, динамікою, оперативністю) і служить основою організації захоплюючого за формою і змістом педагогічного процесу. Увага швидко послаблюється, тому для її вироблення необхідне тривале тренування, оскільки вона залучає до роботи весь творчий апарат педагога.

Афективна пам'ять – ще один компонент, на якому базується педагогічний процес. За допомогою афективної пам'яті вчитель зберігає в своєму досвіді пережиті чуттєво-емоційні стани. На її основі у педагога народжуються уявлення про особливості

майбутньої діяльності, здійснюється пошук необхідного для неї творчого самопочуття.

Ще одним важливим психофізичним компонентом педагога є вольові прояви. Мистецтво комунікативного впливу багато в чому визначається тим, наскільки цілеспрямовано педагог вирішує поставлені завдання. Воля, як процес цілеспрямованого регулювання своєї поведінки, як готовність подолати виникаючі в діяльності ускладнення, впливає на якість професійної діяльності педагога.

Особливими складовими елементами психофізичного компонента артистизму майбутнього учителя початкової школи виступають міміка, пантоміміка, мовлення. Міміка визначається як мистецтво виражати свої думки, почуття, настрої, стани рухами м'язів обличчя. Як і в акторській професії, міміка в професійній діяльності вчителя виконує особливу функцію – служить індикатором емоційних проявів, тонким регулятором «інструментом» спілкування. Для педагога цей інструмент особливо необхідний, оскільки більшість завдань припускають невербальні способи вирішення: нерідко на уроці погляд учителя, його міміка діють сильніше, ніж слово.

Список використаних джерел

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка. Київ: Лібра, 1996. 224 с.
2. Голік О. Б. Педагогічна майстерність: організаційно-управлінський аспект: навч. посіб. Донецьк : Вид-во «Ноулідж», 2010. 242 с.
3. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність : підручник. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ: СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.
4. Педагогічна майстерність : хрестоматія : навч. посіб. / за ред. І. А. Зязюна. К. : Вища шк., 2006. 606 с.

ГОРЕЦЬКА Олена,

кандидатка психологічних наук,
доцентка кафедри психології,
Бердянський державний
педагогічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З БАТЬКАМИ

Сім'я є персональним середовищем розвитку особистості дитини, гарантом безпеки її взаємодії із зовнішнім світом. Саме

родина несе повну відповідальність за розвиток, виховання і навчання дітей, найповніше розкриття їх здібностей, задоволення різноманітних потреб, інтересів, формування світогляду, духовної культури, гармонізацію стосунків з іншими людьми. Батьки покликані створити сприятливі умови для повноцінного фізичного та психічного становлення особистості дитини; забезпечити їй почуття захищеності, довіри, взаємоповаги, взаєморозуміння; сформувані в неї адекватне позитивне ставлення до себе і навколишнього світу.

Однією з провідних функцій сім'ї є виховна, сутність якої полягає у задоволенні індивідуальних потреб у батьківстві та материнстві, передачі дорослими членами сім'ї дітям соціального досвіду. Однак, сьогодні сім'я не готова у повній мірі взяти на себе відповідальність за виховання і соціалізацію дітей. Розділяють цю відповідальність з сім'єю освітні заклади, перш за все, дошкільної і загальної середньої освіти, де дитина набуває важливого суспільного досвіду, основних компетентностей, необхідних для подальшого життя, опановує різні види діяльності.

Головною подією в житті дитини молодшого шкільного віку є вступ до школи, перехід до систематичного шкільного навчання, формування нової соціальної позиції, яка визначає всю систему відносин дитини з дорослими і однолітками. Тому, дуже важливою для дитини є допомога з боку дорослих (батьків й учителів) в усвідомленні себе особистістю, у виявленні, розкритті можливостей, у здійсненні особистісно значущих і суспільно прийнятих форм самоствердження, самовизначення та самореалізації. Співдружність вчителя і батьків – одна з найважливіших умов всебічного розвитку дитини.

Дослідження сутності педагогічної взаємодії сім'ї і школи, ефективних форм і методів роботи з батьками висвітлено у працях Т. Алексеєнко, О. Антипова, М. Євтуха, А. Капської, Н. Кічук, А. Марушкевич, Л. Островської, Н. Побірченко, О. Рудницької, О. Савченко та інших.

Правильно побудована взаємодія сім'ї та вчителя початкової школи здійснюється через встановлення довірливих, відкритих, доброзичливих стосунків, що забезпечує всебічний розвиток особистості дитини, її потенційних можливостей; створює оптимальні умови для повноцінної самореалізації особистості. Дуже важливо, щоб родина та вчитель початкової школи вільно спілкувалися, спільно вирішували проблеми виховання і розвитку

дітей, активно залучалися до співпраці з педагогічним колективом, й чим відвертішим буде спілкування між обома сторонами, тим більшої підтримки набудуть діти. Формування відкритих і довірливих стосунків займає певний час. Важливими ознаками психологічно оптимального спілкування виступають готовність до усвідомленого взаємопізнання, взаєморозуміння та взаємоприйняття; використання діалогічної стратегії спілкування як основи суб'єкт-суб'єктної взаємодії; дотримання відкритості, щирості, поваги, адекватної вимогливості, співучасті; уміння говорити і слухати; уміння відображати думки та почуття партнера; використання оптимальних засобів виховного впливу [2].

Взаємодія вчителя початкової школи з батьками спрямована на підвищення усвідомлення ними важливості відповідального батьківства, на передачу всім дорослим членам родини певної психолого-педагогічної інформації, формування у них відповідних практичних умінь і навичок, що допоможе дорослим усвідомити індивідуальні особливості власної дитини, краще пізнати й розуміти її, розвивати здібності дитини, формувати ціннісні життєві орієнтири, попереджати негативні прояви в поведінці. Це вимагає від педагогічних працівників пошуку нових підходів до змісту роботи з батьками.

Форми роботи педагогів з батьками – це способи організації спільної діяльності та спілкування. Традиційно виділяють індивідуальні й групові форми взаємодії вчителя і батьків молодших школярів, однак формат їх проведення може бути різноманітним: батьківські збори, лекції, бесіди, випуск інформаційних листівок, методичні розробки; дослідження дитячо-батьківських стосунків, проблемне й тематичне консультування і анкетування, соціально-психологічні тренінги, рольові та ділові ігри для батьків та дітей, акції, семінари-практикуми; організація дозвілля: свята, конкурси, рольові ігри, міні-вистави, створення творчих колективів батьків та дітей. Прикладами нестандартних форм роботи з батьками може бути: Батьківська школа, Педагогічний десант, Дерево родоводу, Родинний міст, Народна світлиця, День добрих справ, Вечір великої родини, Альбом-естафета «Як ми відпочиваємо», Дискусійний клуб, Аукціон ідей сімейної педагогіки, Батьківський ринг, Дні довір'я, Тиждень сім'ї тощо [1].

Ціпан Т. пропонує використовувати такі інноваційні методи у педагогічній взаємодії школи і сім'ї: аналіз конкретних ситуацій, конфлікт-метод, бліц-гра, ігрове проєктування, ігри інтенсивного навчання, психолого-педагогічні тренінги [3].

Взаємодія вчителя з батьками дітей молодшого шкільного віку буде тим ефективнішою, чим більше буде використовуватися різноманітних форм їх співпраці.

У структурі інноваційної діяльності вчителям початкової школи необхідно застосовувати в процесі педагогічної взаємодії школи та сім'ї інформаційні комунікативні технології як засіб доступу до необхідної інформації та її засвоєння; забезпечення доступу до науково-методичної літератури з проблеми шкільного і сімейного виховання; логічного впорядкування і систематизація матеріалу; оперативної консультаційної допомоги батькам; створення умов для зацікавленої активної участі батьків у освітньо-виховному процесі закладів освіти. Застосування презентацій, онлайн-спілкування за допомогою сайту закладу середньої освіти і класу, вайбер-групи, організація віртуальних батьківських зборів, дистанційних конференцій за участю різних фахівців надає можливість кожному з батьків отримувати своєчасну й оперативну інформацію, сприяє підвищенню рівню їх психолого-педагогічної культури тощо [3].

Отже, правильно побудована взаємодія вчителя початкової школи з батьками шляхом впровадження активних інноваційних форм, інформаційно-комунікативних технологій і методик психолого-педагогічної просвіти забезпечує ефективність співпраці між батьками і педагогічними працівниками.

Список використаних джерел

1. Вовчук І.С., Петік Ю.О. Батьківський всеобуч. Матеріали для роботи з батьками учнів 1-4 класів. Ч. 1. Х. : Основа, 2011. 123 с.
2. Гуманізація взаємин вчителя та учнів – необхідна умова особистісно орієнтованої освіти : науково-методичний збірник /За ред. С.Д. Максименка, Г.О. Балла, М.М. Заброцького. Житомир-Київ, ЖОІППО, 2004. 203 с.
3. Ціпан Т. Інноваційні форми та методи педагогічної взаємодії школи і сім'ї у вихованні учнівської молоді. *Збірник наукових праць «Інноватика у вихованні»*. 2020. Том 1. № 12. С. 235–241.

КОЛПАКЧИ Олена,

старша викладачка кафедри
психології,
Бердянський державний
педагогічний університет

ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Нова українська школа передбачає серед засадничих стовпів освіти майбутнього, а, значить, і України майбутнього, саме виховання, що ґрунтується на цінностях. Відтак саме цінності є фундаментом освіти та умовою формування людини та суспільства, які у своїй як професійній, так і повсякденній діяльності зважують морально-етичні інтереси.

На відміну від передавання знань з будь-якої навчальної дисципліни певна цінність може успішно впроваджуватися у людській свідомості лише наскрізно, через настановлення й особистий приклад. Віктор Франкл, автор книги «Людина у пошуках справжнього сенсу», стверджував, що цінностей не можна навчитися, їх можна тільки пережити. Неможливо уявити вчителя, батька чи матері дитини, які б могли якісно передати ціннісну життєву філософію дітям, самі не сповідуючи її [4].

В Україні все чіткіше виявляються інтереси і цінності окремих груп, які здійснюють свій вплив на освітній процес. Якщо фахово-галузеві групи сформувалися віддавна і їх цінності доволі суттєво захищені наявністю усталеної практики галузевих закладів освіти, то з отриманням Україною незалежності і поступовою, але неухильною демократизацією суспільного життя все більше заявляють про свої особливі інтереси етнічні групи (вимоги освіти мовами меншин), гендерні групи (перші досвіди особливого навчання для жінок), вікові групи (подолання верхнього вікового цензу для навчання) тощо. Світовий та європейський досвід показує, що захист демократичних цінностей в країні в цілому неможливий без реалізації особливих цінностей і інтересів окремих соціальних груп (політика мультикультуралізму та підтримання культурного розмаїття). Ці проблеми лише починають досліджуватись вітчизняними науковцями і тут слід відзначити праці І. Предборської, С. Пролєєва [5].

Проблеми професійного становлення майбутнього вчителя та розвитку його ціннісних орієнтацій висвітлено у працях вітчизняних і зарубіжних учених (О. Абдуліна, О. Киричук,

О. Коберник, Н. Кузьміна, О. Мороз, Д. Ніколенко, І. Синиця, В. Сластьонін, Р. Хмелюк, О. Щербаков та ін.) [2].

Включення цінностей в зміст освіти та їх використання стало особливо актуальним на сучасному етапі (Л.Я. Зоріна, І.Я. Лернер, І.М. Осмоловський та інші). Досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу передбачає вплив на емоційну сферу студентів, формування мотивації, системи цінностей особистості.

Ціннісна свідомість вчителя включає в себе і самосвідомість, без якої неможливі самовдосконалення, творче зростання. Ціннісна свідомість і самосвідомість стають стимулом до дії, коли закріплюються в ціннісних орієнтаціях вчителя. Необхідно приділяти особливу увагу формуванню етичних цінностей при підготовці майбутніх педагогів.

У вітчизняній психології ціннісні орієнтації визначаються, як правило, через поняття відносини, відображення, установки А.Г. Здравомислова, В.В. Сусленко, Д.Н. Узнадзе, В.А. Ядова. Причому, будучи однією з базових особистісних підстав, ціннісні орієнтації закладаються всередину більш широкого синтетичного поняття спрямованості особистості, яка містить в собі домінуючі ціннісні орієнтації та установки, які проявляються в будь-якій ситуації (Б.Є. Ананьєв і ін.).

Духовна сфера життя суспільства – одне з найважливіших проявів буття людини, спрямована на внутрішній світ, позиціонування в її свідомості ідей, формування поглядів і цінностей через різні соціальні інститути. Важливою складовою цих процесів є «етичні цінності».

Етичні цінності – це цінності переконання і поведінки. Діяльність, що впливає з етично цінного переконання (намірів), може мати і згубні наслідки і викликати згубні реакції. Будь-яка етична цінність направляє етичну енергію людини на себе і вимагає від неї свого здійснення [3].

Зазвичай цінність розглядається в якості підстави саме моральної норми, яка передбачає добровільне прийняття її в якості керівництва до дії з боку кожної окремої особистості.

Поведінка особистості в кожному конкретному випадку, вчинок безпосередньо збуджується діяльністю свідомості. Тим самим моральна свідомість виступає структурним елементом поведінки. Отже, впливаючи на свідомість студента, викладач безпосередньо і опосередковано впливає і на його поведінку. Якщо при цьому враховувати здатність особистості усвідомлювати

життєві явища, а значить, прояв моральних норм в емоційно-образних формах свідомості, то це дозволить відповідними педагогічними засобами спонукати студента до емоційного зосередження на моральному сенсі своїх вчинків.

Особливе місце при підготовці студентів педагогічних вузів повинно займати вивчення аксіологічних основ, що обумовлено періодом переоцінки цінностей в суспільстві, змінами їх ієрархічної системи, актуалізацією проблеми нового мислення.

Процес загального і професійного розвитку особистості майбутнього вчителя оптимізується тільки за умови свідомої та активної його позиції, коли студент стає суб'єктом своєї професійної діяльності. Тільки в умовах «суб'єкт-суб'єктних» відносин, рівноправної взаємодії і співпраці можливий гармонійний загальний і професійний розвиток майбутнього вчителя, стимулювання духовного розвитку студента, створення передумов для її самореалізації, самоповаги.

Доведено, що саме в період навчання у студентів відбувається трансформація загальнолюдських цінностей із безособової форми загальної спільноти в особистісну форму етичних цінностей індивіда. З'ясовано, що саме в діяльності часто простежується одночасне засвоєння не одного, а кількох етичних понять (В.Барська, А.Донцов, А.Капська, Г.Костюк, О.Олексюк та ін.). При цьому кожна етична цінність студента базується на інтеріоризації загальнолюдських цінностей і реалізується на різних рівнях – накопичення знань етичні цінності, систематизація знань, використання набутих знань у репродуктивній діяльності та використання знань у професійній діяльності майбутнього фахівця (за В.Сластьоніним) [1].

Таким чином, етичні цінності студентів в процесі підготовки майбутнього вчителя відіграють важливу роль. Ми переконані, що тільки добре освічена і етично підготовлена людина може стати зрілим, відповідальним, а також глобально мислячим і активним членом (світової) спільноти.

Список використаних джерел

1. Сікалюк А.І. Формування соціально-етичних цінностей у студентів економічних спеціальностей : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2015. 26 с.
2. Ткачук Л.В. Духовно-моральні цінності у професійному становленні особистості майбутнього вчителя. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2015. С. 201-213

3. Етичні цінності. URL: <http://www.galactic.org.ua/clovo/p-e94.htm>. (дата звернення 14.07.2021).
4. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. МОН України, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 14.07.2021).
5. Бойченко Н.М. Етичні цінності сучасної університетської освіти: філософська рефлексія: автореф. дис. ... докт. філос. наук. Київ, 2016. 26с.

LISINA Larysa,
Doctor of Pedagogy, Professor,
Berdyansk State Pedagogical
University

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHER IN THE PROCESS OF RESEARCH PRACTICE POST GRADUATES

The research approach lies in the core of the teaching profession, even if the teacher conducts its activities in line with the general accepted, traditional techniques, without leaving abroad without asking ourselves any innovative problems, he has to achieve some success, they must constantly exercise or perform other research activities. Therefore, teacher training, which has set research skills that allow him to create and implement innovative education projects is one of the most important issues of teacher education, which determined the choice of the theme of our research, which was carried out in accordance with plan applied research project "Development concept region, trained as the foundation of effective regional education policy (in example Zaporizhia region)".

Objective: to justify the content of research practices undergraduates as a factor of formation of professional competence future teacher. Research practice (RP) graduate is required component educational and professional programs to obtain qualification Master's level of the respective specialty and aims of students' skills and abilities exercise independent research activities.

RP focused on practical training for undergraduate teaching research as a form of creative activity aimed at solving creative, Research tasks (problems) in advance of the unknown solution.

Research activity in the practice involves undergraduate complying with all the main stages of research:

- 1) setting problem;
- 2) study the theory on this issue;
- 3) mastering technique research;
- 4) collecting the material, its analysis;
- 5) findings of this decision problem.

During the research activities of the RP is development of research behavior, thinking, creative activity; in particular, developing the ability to purposefully influence the structural elements conduct research (subjects potrebovo-motivational basis, objectives, objects, conditions, results of research conduct); forming ability manage search and educational research projects students (pupils) and develop individual search and research project. The elements complementary and accompanying research activities of the future teacher, is the choice of methods and techniques of scientific research, and therefore knowledge their classification; the ability to search didactic training solution situations in the preparation of the research; learning and generalization didactic system of teachers-innovators; knowledge of the general requirements to scientific registration papers and research.

The basic idea of the RP in today Pedagogical University is that the formation of professional knowledge and skills, creative development abilities, creating value-orientation settings are not carried out sequentially and in parallel, through the subjugation of the whole process of professional training future teachers in the RP in the research activities creating significant practical educational product. Differentiation and individualization research students reached various forms of presentation of educational challenges. During RP solves the problem of establishing close connections didactics, elements of general and educational psychology, teaching methods items methodology pedagogy courses, which are base for preparation future teachers to implement research activities.

As the main and largest didactic process unit training future teachers to research in RP process must take individual scientific and educational development, consider under a definite angle.

As the dominant unit didactic, scientific and educational development should subdue all the other educational units NDP. Implementation individual student scientific and educational development must be considered as a result of this kind of practice.

Accordingly, pedagogical research, conducted in the RP, comprising the steps of: selecting topics tasking research, development research methodology, collecting material, its analysis, creation of theoretical database, compiling an individual plan, its implementation, adjustment, check and report.

Research and development of future teachers should carry be practical and focused on creating educational products, that no additional didactic adaptation can be applied to educational institution (university, CEI). Master of conducting scientific research in the RP pushes the problems specific institution. He should highlight the problem, to understand, to correlate it with scientific theory and based on the available patterns to find a way to solve this problem.

Research Masters should differ from scientific research groups: applied nature, as they are aimed at solving some urgent problems specific educational institution;

focus on the improvement of the educational process and improve learning outcomes and others. The result of research activities in the RP masters should consider writing various works species:

1) cognitive abstract type that allows its author to examine theoretical material and show its application to the solution of their problems;

2) research essay type in which the main content is a chain problems (problem) solved the author alone;

3) scientific articles, abstracts at scientific conferences.

RP under the master's program focuses on the formation and improving competence in the field of vocational education as recognition manifestations of subjective reality, its design and actual use models to optimize the educational process. RP basis of search activities of students, which provides analysis and empirical generalizations material for research and the tools and methodology scientific research.

The aim of the RP can determine the formation of masters needed professional teaching skills and research skills to solve tasks in a real educational process by including masters in conducting independent research, which is central for the meaning, roughly-reflexive part of the future teacher.

Accordingly, the purpose of RP objectives are:

- develop skills to practice the theoretical lessons knowledge in professional disciplines and methodologies of scientific and pedagogical research; development of graduate skills to identify, analyze and overcome their difficulties in the research;

- mastering some skills of research work in the field Pedagogy, analyze and summarize the experience of experimental work, practical application of specific methods of research;
- formation of knowledge about basic methodological characteristics scientific research;
- the introduction of a general logic and structure of educational research;
- formation of professional pedagogical positions for future teachers;
- the development of skills to work with different sources of information;
- the formation and development of professional thinking undergraduates through development of conceptual apparatus;
- the formation and development of the ability to graduate to self-determination research on the problem.

The previous statement allows you to note that the RP (according to requirements educational and vocational programs) aimed at forming diyalnisno-role (knowledge, abilities, skills) and subject-activity (indyvidualno-psychological characteristics, professional position, acmeological invariants) competencies that are part of the relevant competencies namely:

- information - the integrated personality, resulting the selection process of reflection, learning, processing, transformation and generating information in a particular type of subject-specific knowledge;
- research - a coherent, integrated personality characteristics that manifested its willingness to take an active position in research with respect to its activities and to himself as the subject of her creative process transformation of reality. To form the aforementioned competencies in the RP passage undergraduates must master the competencies needed to organize and conduct scientific research in the learning institution, including (as perform their own research, developments and manual search and research activities of students (students)). For the purpose RP leader practices specified in promoting formation of professional competence of the teacher-researcher at provision of scientific and methodological support. For the interns the result of practices specified in gaining experience in research in the determination of the actual contradictions education:

Thus, the organizer of the RP must help undergraduates in:

1) applying the concepts studied in the Bachelor and mastering the ways of action, proven in the context of training at workshops with core subjects;

2) acquiring experience justify the research topic (domain) and defining working concepts, problems, purpose, object, subject, etc;

3) shaping the experience of collecting primary data and its analysis, processing, evaluation, interpretation and presentation of the results for scientific communication.

With systematic work in specially organized in terms of RP undergraduates formed the ability to think theoretically (on the conceptual level) developing professional research competence. To realize the above objectives shaping the content of practice must be based on the following principles:

1) compliance State educational standard masters training in a certain direction;

2) compliance with scientific and methodological support in various fields of education of professional roles, functions and structure of the teacher;

3) taking into account the actual state educational training undergraduates, general and special (reality principle);

4) focus on self undergraduates in conditions of practice professional teacher as researcher.

We propose to include in the content RP undergraduate following activities:

- participate in the inaugural conference - familiarization program practices and necessary teaching materials;

- the development of teaching materials and practices determine actual domain for their teaching research;

- development research program (specified operating concept research and specifies the following steps of: collecting material, its analysis and processing, evaluation and interpretation of results, scientific design report (if necessary - together with the head of practice));

- gathering the necessary information - empirical material (used corresponding to the real conditions of practice form - within the overall method deemed appropriate in the previous step: observation, experimental design; in selecting the method of the previous experiment step is necessary to specify solving organizational issues;

- previous qualitative description of the material collected justification: his general description of the content, formal analysis and clustering - in terms of preparation for quantitative description;
- processing of empirical data, which is conducted in accordance, with initial working definition, of the nature of the material and paradigm approach to the object of study (analytical, synthetic or whole, including integrative) in different scale characteristics material ("inside", in type, situation);
- evaluation and interpretation of the results of justification (Conclusions on the results of the work and, if possible, formulate recommendations involving the use of proceeds results);
- design of the study in a scientific report. At design report for each stage of the work (in solving each the objectives), along with its description language used visual the presentation of the material, charts, tables, charts, graphs, drawings;
- preparation of a report by the NDP, which includes scientific report as the main part (report expected to practice conclusion - text 10-minute speech at the final conference; annexed to the statement a poster;
- performance at the final conference on the results of practice and participation in discussing the performances and materials other interns. NDP leadership experience allows undergraduates to note that this type of practice enables the teacher to model the future based on professional knowledge of pedagogy and psychology, structure research activities under adequate conditions of independent academic work, provides knowledge of the laws and principles of educational research activities allows master of its ways.

МАЛИХІН Андрій,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки,
Бердянський державний
педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасний вчитель в умовах реформи «Нова українська школа» – це передусім фахівець, здатний на високому професійному рівні вирішувати складні, завдання із формування у учнів молодшої школи відповідних компетентностей. У зв'язку із

цим особливого значення набуває якість фахової підготовки майбутнього вчителя. Слід зазначити, що в педагогічній теорії досить ґрунтовно висвітлювали основні проблеми підготовки учителів початкової школи І.Барбашова, А.Бистрюкова, Н.Бібік, В.Бондар, М.Вашуленко, П. Гусак, С. Єрмакова, М.Захарійчук, О.Івлієва, В.Казаков, Л.Кекух, Н.Кичук, Л.Коваль, О.Комар, А.Крамаренко, Л. Красюк, О. Матвієнко, О.Мельник, В.Паскар, С.Ратовська, О.Савченко, Л.Сущенко, І.Титаренко, Л.Хоружа, І.Шапошнікова та інші.

Незважаючи на різноплановість й широкий тематичний спектр наукових досліджень, присвячених проблемам підготовки у ЗВО майбутніх учителів початкової школи, питання їх фахової підготовки з позицій педагогічної герменевтики ще залишаються малодослідженими.

Педагогічна герменевтика – педагогічна дисципліна, яка досліджує умови, принципи, методи та форми розуміння та взаєморозуміння суб'єктів освітнього процесу, а також методологія дослідження педагогічної дійсності з позиції виявлення сенсу освіти як форми соціального і особистісного буття людини.

У цілому герменевтика досліджує проблеми розуміння, інтерпретації та пояснення різних повідомлень. Провідним її завданням є побудова теорії та загальних правил інтерпретації і розуміння текстів різних типів. Слід особливо підкреслити, що предметом дослідження герменевтики є не лише аналіз логіко-граматичної структури тексту, а й особистісний аспект розуміння та інтерпретації, тобто з'ясування намірів, мотивації, цілей і прагнень автора тексту, ролі особистого досвіду суб'єкта у процесах розуміння та інтерпретації.

Теоретичне підґрунтя педагогічної герменевтики закладене у наукових працях Л. Беляєвої, О. Бодалева, С.Гусєва, В.Знакова, Л.Іоніна, Г.Ковалевської, Г.Костюка, С.Кримського, В. Нішанова, І.Суліми, Н.Чепелевої, В.Шовкового.

Зважаючи на сучасні виклики щодо підготовки вчителя початкової школи в закладах вищої освіти, здатного розуміти й реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві, застосування ідей педагогічної герменевтики у професійній підготовці вчителя є актуальним з таких причин:

- по-перше, спілкування учителя й учнів у процесі навчання не можливе без розуміння ними одне одного. Причиною

невстигання досить значної частини учнів є нерозуміння ними нового матеріалу;

- по друге, творчий характер педагогічної професії вимагає від учителя швидкої реакції на педагогічні ситуації, що виникають на уроках в початковій школі.

Досліджуючи окремі питання герменевтики, Н. Чепелева [1] сформулювала основні положення, на які, на наш погляд, доцільно спиратися під час виокремлення основних пріоритетів у професійній підготовці вчителя початкової школи. Загальний їх зміст складається у наступному:

- доступ до психічної реальності людини здійснюється передусім через мову в широкому семіотичному сенсі;

- виявити прихований смисл повідомлення можна лише в процесі взаємодії, зіткнення смислів співрозмовників у ході діалогу;

- досвід людини може бути представлений у формі текстового опису, а, відповідно, може бути прочитаним і зрозумілим;

- кожне явище, подія можуть бути занурені в певний контекст, тому залежно від контексту можуть по-різному висвітлюватися їх значення.

Положення, на які ми звернули увагу, значно розширюють межі розуміння людини людиною і дають можливість пов'язати розуміння з буденним і професійним життям особистості, з її індивідуально-психологічними, віковими та іншими особливостями.

Важливою особливістю герменевтичного підходу є комплексне застосування «розуміючих» підходів до сучасної освіти, які, спираючись на філософську герменевтику, створюють нову методологію освіти, визначають принципи організації освітнього процесу, які полягають у наданні переваги мовленнєвому спілкуванню в його структурі, психологізації освітньої діяльності. В умовах нової української школи зростає роль цього підходу у підготовці вчителя до здійснення методичної діяльності, яка проявляється в тому, що вибір стратегій навчання вимагає від вчителя не інтуїтивних дій, а усвідомлених підходів до прийняття конкретних рішень стосовно кожного конкретного учня початкової школи в процесі здійснення ним самостійної пізнавальної діяльності.

Активне використання ідей педагогічної герменевтики у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи

веде до наповнення новими смислами категоріально-поняттєвого апарату педагогіки, орієнтує на інноваційні методи і форми навчання.

Список використаних джерел

1.Чепелева Н. В. Теоретико-методологічні засади психологічної герменевтики. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002*. Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України. Частина 1. Харків: «ОВС», 2002. С. 503-516.

МАЛІХІНА Тетяна,

кандидатка психологічних наук,
доцентка кафедри психології,
Бердянський державний
педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ КАР'ЄРНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Успіх професійної кар'єри насамперед виявляється в досягненні значимої мети. Адже одним з найважливіших аспектів розвитку професійної кар'єри особистості, а також її самореалізації є планування професійного шляху, професійної діяльності, професійного самовизначення, тобто свідоме планування кар'єри. Тлумачення кар'єри у вітчизняній психології розглядається близьким до життєвого самовизначення і розвитку. Сучасні словники трактують поняття «кар'єра» як швидке, успішне просування у службовій, науковій та іншій діяльності, досягнення слави, вигоди тощо, рід занять [2, с. 525]; кар'єра (фр. *carriere*) – просування у службовому чи іншому виді діяльності, досягнення популярності, слави, діяльність на певній ниві [1, с. 420]. В американській традиції кар'єру визначають як послідовність і комбінацію ролей, які людина виконує протягом свого життя [5].

Думка про те, що кар'єра – це гонитва за успіхом будь-якою ціною, нехтування цінностями і ідеалами суспільства, пішло в минуле. Сучасне суспільство кардинальним чином змінило ставлення до професійної кар'єри і стало більш позитивно оцінювати кар'єрні устремління індивіда. Разом з тим, змінилося не тільки ставлення до кар'єри, але і соціально-економічні вимоги до неї. Це пов'язано зі зміною соціально-економічною соціалізацією індивіда і входженням його в професійно-трудова діяльність. При

цьому, можливості професійної самореалізації особистості, що зростають, здійснювати стало складніше, роблячи свій соціальний вибір.

Особливо складним і суперечливим є процес формування професійної кар'єри у підростаючого покоління, яка при зовнішній інтегрованості є глибоко диференційованою соціальною спільністю. Внутрішня диференціація найбільш актуальна для сучасного молодого покоління. Відмінності в соціально-економічному становищі, освіті, доходах призводять до реалізації різних стратегій поведінки в професійно-трудої сфері. Труднощі побудови професійної кар'єри молоді полягають ще й у тому, що в нашій країні на сьогоднішній день не склалася система ціннісних орієнтацій і норм, характерна для нової економічної свідомості. Молоде покоління поставлено в умови практично самостійного синтезу ціннісної основи своєї поведінки, що виражається в невисокому рівні соціальної та індивідуальної компетентності і недостатності ресурсів для формування професійної кар'єри.

Питаннями професійної спрямованості, самореалізації та кар'єрної орієнтації в різні роки цікавилися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема: Е. Клімов, І. Кон, А. Маслоу, К. Ясперс, В. Франкл та інші.

Найважливішою детермінантою професійного шляху людини є його уявлення про свою особистість – професійна Я-Концепція, що кожна людина втілює в серії професійних переваг. Здійснюючи вибір стратегії професійної кар'єри особистість реалізує свої таланти, спонукання, мотиви і цінності, якими вона не зможе поступитися. Орієнтації на певні професії виникають в процесі соціалізації, на основі і в результаті навчання в початкові роки розвитку професійного самовизначення.

Метою нашого дослідження стало визначення змісту кар'єрних орієнтацій здобувачів другого рівня вищої освіти за спеціальністю «Початкова освіта».

У дослідженні взяли участь студенти першого курсу другого рівня вищої освіти, що навчаються за спеціальністю «Початкова освіта» Бердянського державного педагогічного університету. Для визначення кар'єрної спрямованості ми користувалися опитувальником Е. Штейна «Якір кар'єри» [4], який дає можливість визначити дев'ять орієнтацій розвитку професійного (кар'єрного) зростання: професійна компетентність – ця орієнтація пов'язана з наявністю у людини здібностей, знань, умінь, навичок в певних

областях; менеджмент – спрямованість на керівництво; автономія – звільнення від організаційних правил, приписів і обмежень, потреба все робити за своїми правилами; стабільність місця роботи – вибір такого виду діяльності, який забезпечив тривалий термін служби в організації; стабільність місця проживання – людина з таким типом орієнтації пов'язує свою професійну діяльність за певними географічним та економічним регіоном; служіння – основною цінністю є робота з людьми, служіння їм; виклик – основна цінність кар'єри – конкуренція, подолання перешкод; інтеграція стилів життя – ця спрямованість передбачає збалансованість всіх сторін життя людини – сім'я, робота, саморозвиток; підприємництво – людина з такою орієнтацією не бажає працювати на інші, а хоче мати власну справу.

Результати дослідження кар'єрних орієнтацій майбутніх вчителів початкової школи презентовані в таблиці 1.

Таблиця 1

Особливості спрямованості професійної кар'єри здобувачів
другого рівня освіти (у %)

n= 25

№	Спрямованості професійної кар'єри	
1	Професійна компетентність	12,00
2	Менеджмент	-
3	Автономія	-
4	Стабільність місця роботи	28,00
5	Стабільність місця проживання	-
6	Служіння	32,00
7	Виклик	-
8	Інтеграція стилів життя	16,00
9	Підприємництво	-
10	Об'єднання двох та більше напрямків кар'єри	12,00

Отримані результати засвідчили, що кар'єрні орієнтації здобувачів другого рівня освіти мають наступну спрямованість. Більш актуальними орієнтаціями є служіння (32,00%) та стабільність місця роботи (28,00%). 16,00% здобувачів освіти обирають інтеграцію стилів життя, тобто вони обирають

збалансованість між професійним розвитком та сім'єю. Ретельного пояснення вимагають результати за якими студенти обрали два види кар'єрних спрямованості. Процентний відсоток 12,00% відповідає об'єднанню служіння зі стабільністю місця роботи та менеджменту, а також стабільність місця проживання й інтеграція стилів життя. На жаль, професійна компетентність як кар'єрна орієнтація не була обрана здобувачами освіти як пріоритетна (12,00%). Але ж професійна компетентність є вищим компонентом особистості професіонала, під якою прийнято розуміти інтегральну характеристику ділових та особистісних якостей фахівців, що відображає рівень знань, умінь і навичок, досвіду, достатніх для здійснення певного роду діяльності, яка пов'язана з прийняттям рішень. Такі кар'єрні орієнтації як автономія, виклик, підприємництво не були обрані майбутніми вчителями навіть в об'єднанні з іншими. На наш погляд це пояснюється особливістю самої обраної професії, соціальним стереотипом, що реалізувати початкове навчання можливо лише в закладах освіти, а також страхом розпочати власну справу.

Отже зміст кар'єрних орієнтацій майбутніх вчителів початкової школи можна узагальнити наступним чином: здобувач вищої освіти спрямований на пошук такої професії та роботи, яка давала б можливість отримувати заробіток (суспільну оцінку роботи) по справедливості, тобто у відповідність з витраченими зусиллями (або у відповідність із внеском людини в суспільство). І кар'єрні орієнтації не є постійними. Вони змінюються в процесі навчання і накопичення власного життєвого досвіду.

Професійна кар'єра це не тільки вибір конкретної професії, але часто і вибір усього життя, тобто життєвий зростання, життєвий розвиток. Нагадаємо, що і за кордоном поняття «кар'єра» передбачає постійну зміну різних життєвих ролей і виконання цих ролей. Е. А. Клімов вважає, що професійний розвиток має розглядатися не «в егоїстичному сенсі», а в залученні до суспільства, до цивілізації, до культури [3].

Таким чином, часто обираючи певну професію, людина робить вибір чогось важливішого. Вирішивши кар'єрно зростати в тій чи іншій професійній діяльності, особистість визначає весь свій життєвий шлях.

Список використаних джерел

1. Большой толковый словарь русского языка. / [сост. и гл. ред. Кузнецов С.А.]. Санкт Петербург : Норинт, 2000. 1536 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. Бусел В.Т.]. Київ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2005. 1728 с.
3. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. Москва : Академия, 2004. 304 с.
4. Практикум по психологии профессиональной деятельности и менеджмента/ под ред.. Г. Никифорова, М. Дмитриевой., В. Снеткова. Санкт Петербург: Издательство С.-Петербургского университета, 2001. 240с.
5. Super D. E. et al. Vocational Development: A Framework of Research. - N.Y., 1957.

НЕСТЕРЕНКО Марина,
кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри
початкової освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: СТРУКТУРА ТА СФЕРИ ВИЯВУ

Одним із важливих завдань професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є формування в них навичок критичного осмислення масивів інформації та вмій ефективного використання цифрових технологій для розв'язання проблем у професійній діяльності. Означене положення зафіксовано в Концепції НУШ: «Наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху Нової української школи» [1].

Згадана проблема не є новою, однак не втрачає своєї актуальності вже понад двадцять років, з того часу як комп'ютер став доступним засобом для користування, зокрема в педагогічній діяльності, та дотепер, коли розвиток цифрових технологій дозволив повністю перенести освітній процес в площину дистанційної взаємодії. Так, питання удосконалення навичок майбутніх учителів початкової школи використовувати ІКТ розглядали Н. Гущина, А. Коломоець, В. Коткова, Н. Морзе, Л. Петухова, О. Співаковський, В. Шакотько та інші дослідники.

Однак, інформаційний прогрес людства змушує вкотре переглянути цей перелік умінь.

Мета статті – схарактеризувати поняття «цифрова грамотність майбутнього вчителя початкової школи», розглянути її структуру та визначити сфери вияву.

У 2013 році Європейська Комісія опублікувала Цифрову рамку компетентностей для громадян (Digital Competence Framework for Citizens), у якій поняття «цифрова грамотність» визначено як упевнене та ґрунтовне користування засобами інформаційно-комунікаційних технологій у таких сферах, як робота, освіта, дозвілля, залучення та діяльність у житті суспільства, що є життєво необхідними для щоденного соціально-економічного життя [3]. Вона передбачає вміння користуватись сучасними технологіями та програмним забезпеченням з урахуванням усіх можливостей, що надає інформаційний прогрес.

У основу цифрової грамотності покладено п'ять різних видів діяльності людини з інформацією та цифровими технологіями, які деталізовано в вигляді двадцяти однієї компетенції. Розглянемо їх детальніше та визначимо сфери вияву в контексті роботи вчителя початкової школи.

1. Інформаційна грамотність та грамотність щодо роботи з даними. Включає в себе вміння шукати, фільтрувати дані, інформацію та цифровий контент, оцінювати їх, а також використовувати й управляти ними. Цей компонент грамотності виявляється під час вибору педагогом додаткової (частіше за все візуальної) інформації до уроків, що потребує значних аналітичних і прогностичних зусиль, при ознайомленні з досвідом колег, розміщених на сторінках блогів та електронних методичних скарбничок та ін.

2. Комунікація та взаємодія. Передбачає сформованість ряду умінь: спілкуватися через використання цифрових технологій, ділитися інформацією, контактувати із суспільством, користуватися державними та приватними послугами завдяки використанню цифрових технологій, вміння взаємодіяти завдяки використанню цифрових технологій, знання «нетикету» (правила поведінки та етикету в цифровому середовищі), управління цифровою ідентичністю, тобто вміння створювати та управляти аккаунтами. Означені навички активізуються під час налагодження електронної комунікації вчителя з батьками, здобувачами початкової освіти та колегами, при роботі з

інформаційними освітніми платформами, що потребують реєстрації, при обміні даними професійного спрямування.

3. Цифровий контент. До цієї категорії відносяться вміння створювати, змінювати, покращувати, використовувати цифровий контент, обізнаність щодо авторських прав і політики ліцензування відносно даних, інформації та цифрового контенту, програмування, тобто вміння писати програмний код. Рівень сформованості цих компетенцій виявляється при створенні вчителем початкової школи авторського цифрового продукту (публікації професійної спрямованості в соціальних мережах), розміщенні методичних матеріалів на електронних платформах, розробці мультимедійного супроводу до уроків тощо.

4. Безпека. Важливий блок умінь, які стосуються захисту пристроїв і контенту, персональних даних і приватності, знань елементарних заходів безпеки, розуміння ризиків і загроз, а також охорона здоров'я, тобто знання та навички для збереження свого здоров'я й інших з точки зору як екології використання цифрових технологій, так і ризиків, загроз безпеці громадян. Необхідні вчителю початкової школи під час інтернет-серфінгу, ведення педагогічного блогу або персональної сторінки в соціальних мережах, користування платними та безкоштовними сервісами для професійного саморозвитку, а також усвідомленого здоров'язберігаючого користування цифровими технологіями.

5. Вирішення проблем. Охоплює вміння вирішувати певного рівня технічні проблеми, що виникають із комп'ютерною технікою, програмним забезпеченням, мережами, відповідно визначати потреби та знаходити відповідні рішення, а також вміння самостійно усвідомлювати необхідність отримання додаткових нових цифрових навичок. Означені компетенції стають у нагоді вчителю початкової школи при налагодженні роботи комп'ютерної техніки для мультимедійного супроводу уроків, налаштуванні нового програмного забезпечення, організації роботи під час дистанційного освітнього процесу тощо.

Беззаперечним є той факт, що рівень розвитку цифрової грамотності педагогів, і, відповідно до цього, окремих навичок використання цифрових технологій у своїй професійній діяльності є дуже індивідуальним і залежить від багатьох причин: вік, рівень викладання інформатики в закладах освіти, де навчалася особа, вмотивованість до розвитку в цьому напрямку та інших. Відтак, дуже важливо враховувати інформаційний прогрес людства під час

змістового наповнення освітніх компонент професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, оскільки від цього залежить якість освіти наступних поколінь.

Список використаних джерел:

1. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education> (дата звернення 26.06.2021).
2. Морзе Н.В., Воротникова І.П. Модель ІКТ компетентності вчителів. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2016. №10 (6). С. 4–9.
- Ferrari A. Digital Competence in Practice: An Analysis of Frameworks. Luxemburg: IPTS-JRC, 2011. URL: <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC68116.pdf> (дата звернення 26.06.2021).

ПЕТРИК Крістіна,
кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри
початкової освіти,
Бердянський державний
педагогічний університет

**ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ**

Зміни, що відбуваються у вищій освіті, обумовлені істотним зрушенням новітньої особистісно-розвиваючої парадигми, необхідністю впровадження інновацій, спрямованих на розкриття творчого потенціалу й стимулювання мотивації студентів до саморозвитку. Soft skills як невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів у XXI столітті стають надзвичайно важливими, адже спрямовані на розширення особистісних та професійних компетенцій (креативність, інтелектуальний розвиток, критичне мислення, комунікабельність, адаптивність, уміння працювати в команді). Саме тому особливої актуальності набуває питання щодо зменшення відстані між реальним рівнем підготовки фахівців і запитамі роботодавців, а проблема формування та розвитку soft skills студентів у розрізі викладання іноземних мов стає одним із важливих чинників успішного працевлаштування.

Різні аспекти проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи висвітлюються в працях Л. Коваль, О. Комар, О. Ліннік, О. Матвієнко, О. Пометун, Л. Хоружої та ін. Зокрема, наукові дослідження І. Глазкової, Н. Зайцевої, С. Наход, О. Новікової, М. Оліяр, О. Супрун та ін. присвячені проблемі формування «м'яких навичок» як компетентнісної вимоги до підготовки майбутніх фахівців у контексті навчання іноземних мов; Н. Длугунович, Л. Іванова, К. Коваль, О. Скорнякова, L. Capretz та ін. досліджують структуру «soft skills» для успішного працевлаштування майбутніх педагогів; науковці П. Мосс (P. Moss) та К. Тіллі (C. Tilly) визначають «soft skills» не тільки як здібності, а й як риси характеру особистості, що формує поведінку і ставлення до виконання виробничих завдань; О. Повстин та М. Козяр концентрують увагу на зв'язках між рівнем розвитку soft skills та академічних досягненнях здобувачів освіти; М. Dewiyanі звертається до питання розвитку soft skills та когнітивних особливостей особистості, враховуючи психологічні закономірності.

Мета статті – розкрити інтерактивні методи навчання як засіб формування soft skills майбутніх учителів початкової школи.

Інтерактивне навчання – це освітній процес, що ґрунтується на принципах гуманізації, демократизації, диференціації та індивідуалізації і становить соціально мотивоване партнерство, центром уваги якого є не процес викладання, а організована творча співпраця рівноправних особистостей на рівні суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

О. Комар та О. Пометун уводять у науковий обіг такі поняття, як інтерактивні форми і методи, інтерактивна технологія та інтерактивні технології, інтерактивна навчальна взаємодія, вважаючи, що суть останнього полягає в постійній активності студентів та викладача, тобто співнавчанні, взаємонавчанні, партнерській активності, гуманних суб'єкт-суб'єктних відносинах [2, с. 134].

Використання інтерактивних методів навчання – один із найважливіших напрямів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на сучасному етапі реформування вищої освіти, спрямованих на розширення траєкторії особистісного зростання та розвиток soft skills здобувачів у процесі навчально-пізнавальної діяльності;

обов'язкова умова ефективної реалізації компетентнісного підходу [3, с. 132].

Здебільшого дослідники виокремлюють три групи інтерактивних методів навчання: дискусійні (діалог, групова дискусія, аналіз практичних ситуацій); ігрові методи (дидактичні ігри, творчі ігри, у тому числі й ділові, рольові ігри, ігри-вправи, ігри-імітації, комплексні ігри з зануренням у ситуацію, ігри-змагання, ігрове проєктування тощо); тренінгові (комунікативні тренінги, тренінги сензитивності). При цьому напрацювання саме комунікативних навичок є запорукою професійної компетенції та успішної кар'єри майбутнього фахівця [4, с. 149].

У цілому, інтерактивне навчання – це така форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету: створити комфортні умови навчання, за яких кожен слухач (той, якого навчають) відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Інтерактивне навчання дозволяє збільшити відсоток засвоєння матеріалу, сприяє розвитку soft skills, оскільки впливає не тільки на свідомість слухача, але і на його почуття, волю (дії, практику). Науковцями доведено, що лекція засвоюється на 5%, читання – 10%, відео / аудіювання – 20%, демонстрація – 30%, дискусія в групі – 50%, практика через дію – 75% [1].

Найбільш ефективним є включення soft skills у контекст фахових дисциплін, що дозволяє демонструвати здобувачам вищої освіти сутність відповідних навичок та їх застосування на практиці, а також їх роль у певних життєвих ситуаціях та вирішенні практичних завдань.

Так, переважна кількість зазначених методів навчання широко використовується нами під час викладання дисципліни «Методика навчання іншомовної освітньої галузі з практикумом», яка, на нашу думку, є найбільш оптимальним інструментом для формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи. Обираючи методи викладання дисципліни, ми орієнтувалися на тезу, згідно якої студент у процесі реальної комунікації використовує чотири види мовленнєвої діяльності: аудіювання – 42%, говоріння – 32%, читання – 15%, письмо – 11%, серед яких аудіювання посідає чільне місце.

З огляду на це одним із ефективних способів формування soft skills вважаємо прослуховування автентичних аудіозаписів та демонстрацію відеороликів. Відеоматеріали, як відомо, є однією з продуктивних форм навчання, перегляд яких із подальшим

колективним обговоренням, використанням інтерактивних вправ є більш ефективним, ніж просте відтворення теоретичного матеріалу. Аудіозаписи та наочність і динамізм відеороликів покращують запам'ятовування матеріалів і підвищують мотивацію до навчання. Про доцільність використання відеороликів для формування soft skills свідчить їх зв'язок з практикою та можливість розвивати навички індивідуального й колективного спілкування.

Зазначені форми роботи, апробовані нами на практиці, забезпечують інтенсивне та інтерактивне навчання, оскільки вони орієнтовані, у першу чергу, на отримання практичних навичок, необхідних у щоденній діяльності, на обмін досвідом, що дозволяє одержати вагомий результат.

Отже, у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи здійснюється поступовий перехід від транслятивної моделі навчання до інтегрованої, яка передбачає активне використання інтерактивних технологій навчання, які виступають ефективним засобом формування soft skills.

Список використаних джерел

1. Коваль Л. В. Європейський вектор стратегічних змін у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. / [редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2021. Вип. 76. 184 с. Т. 1. С. 158–161.

2. Комар О. [Теорія і практика застосування інноваційних інтерактивних технологій навчання в руслі концепції розвитку педагогічної освіти](#). *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2018. С. 130–139.

3. Наход С. А. Значущість «soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова: фаховий журнал. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2018. Вип. 61. С. 131–136.

4. Оліяр М. П. Теоретико-методичні засади формування комунікативно-стратегічної компетентності майбутніх учителів початкових класів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02, 13.00.04. Одеса, 2016. 551 с.

ПОПОВА Ольга, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

КОМПЕТЕНТНІ ВЧИТЕЛІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ЇХ ЯКІСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми в загальному вигляді. Європейський вектор розвитку вітчизняної освіти актуалізував низку проблем, з-поміж яких найважливішою є вдосконалення підготовки майбутніх педагогів для сучасної початкової школи на засадах компетентнісного підходу.

Грунтуючись на загальних педагогічних засадах, цей процес має свої визначальні особливості, обумовлені законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепцією Нової української школи, Державним стандартом початкової освіти, психолого-педагогічними засадами навчання й виховання молодших школярів тощо. Задля вдосконалення системи професійної підготовки вчителя початкової школи на сучасному етапі розвитку відповідно до вимог нових нормативних документів слід орієнтуватися в основних її результатах – в особистісних утвореннях, яких набуває майбутній фахівець початкової освіти в ЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організацію фахової підготовки вчителя початкової школи на сучасному інноваційному етапі її розвитку насамперед визначають багаті традиції вітчизняної школи, напрацьовані впродовж тривалої генези, розвинені й висвітлені в наукових доробках визнаних діячів у галузі теорії й методики початкової освіти: Т. Байбара, Н. Бібік, О. Біда, М. Богданович, В. Бондар, М. Вашуленко, І. Гудзик, П. Гусак, Н. Кузьміна, Н. Листопад, Е. Ляска, О. Мельничайко, Н. Ничкало, Г. Олійник, О. Савченко, Н. Скрипченко, Г. Тарасенко, І. Хижняк, Л. Хомич, О. Хорошковська, І. Шапошнікова та ін. Сучасні проблеми професійної підготовки вчителя початкової школи, зокрема впровадження традиційних та інноваційних підходів до підготовки фахівців початкової освіти, розкрито в працях таких науковців: О. Будник, І. Бужина, М. Васильєва, Г. Воскобойнікова, Т. Гуменникова, Т. Довженко, Б. Долинський, В. Желанова, Л. Коваль, А. Коломієць, О. Комар, А. Крамаренко, О. Кучай, Т. Кучай,

О. Кучерявий, С. Литвиненко, Є. Лодатко, С. Мартиненко, М. Марусинець, О. Матвієнко, О. Митник, Н. Олефіренко, З. Онишків, І. Осадченко, І. Пальшкова, Д. Пащенко, Л. Петухова, Р. Пріма, О. Сорока, С. Стрілець, Н. Теличко, Г. Товканець, О. Хижна, Л. Хоружа, О. Ярошинська, І. Ящук та ін. Проте, як свідчать численні праці науковців, власний викладацький досвід, у ЗВО переважає гностичний підхід, домінує інформаційно-пояснювальна функція навчання, хоча активно декларується практико-орієнтована.

Метою статті є спроба охарактеризувати результати професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Результати дослідження. Упровадження компетентнісної парадигми в світовій системі освіти відображено сьогодні в значній кількості наукових досліджень, у тому числі й вітчизняні праці Г. Зайчука, Е. Зеєра, Д. Заводчикова, Л. Коваль, В. Лунячек, Н. Мурованої, О. Овчарук, О. Пометун, М. Пустового, М. Філатова, В. Ягупов та ін. [2; 3; 9]. Наголосимо, що Закон України «Про освіту» визначає компетентність як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [1]. Саме таке трактування структури компетентності було покладено нами в основу наведених нижче напрацювань, а саме складників професійної компетентності та професійної готовності майбутніх фахівців початкової школи.

Поняття «професійна готовність» педагога, на думку більшості науковців (Н. Бібик, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, О. Ляшенко, В. Мадзігон, С. Максименко, Н. Ничкало, О. Савченко, О. Семенов та ін.), є результатом набуття професійної компетентності та значно ширшим відносно неї поняттям, бо включає ще й особистісний і професійний розвиток майбутнього вчителя [4; 5]. Так, О. Семенов витлумачила готовність як складне соціально-психологічне утворення, за ступенем сформованості якого можна визначати рівень розвитку професійної компетентності [6].

Професійна компетентність педагога – це не що інше, як синтез когнітивного, наочно-практичного й особистісного досвіду [10].

На думку О. Савченко, – це інтегрований результат набуття особистістю знань, умінь, навичок, індивідуального досвіду,

професійної діяльності; яка ґрунтується на ціннісно-мотиваційних орієнтирах, що виявляються у поведінці, рефлексії.

Досліджуючи поняття «професійної компетентності» вчителя початкової школи, вітчизняні науковці в галузі початкової освіти (О. Будник, І. Бужина, Т. Гуменникова, В. Желанова, Л. Коваль, О. Митник, О. Савченко, Л. Хомич, О. Ярошинська та ін.), визначили такі її сутнісні характеристики: поглиблене знання предметів початкової школи, постійне оновлення знань для успішного вирішення професійних завдань, наявність змістового, процесуального й особистісного компонентів [2]. Погоджуючись із узагальненнями науковців щодо цієї дефініції, будемо вважати професійну компетентність учителя початкової школи властивістю особистості, що виявляється в здатності до педагогічної діяльності, а саме до організації освітнього процесу на рівні сучасних вимог; єдністю теоретичної й практичної готовності педагога (предметно-теоретичної, психолого-педагогічної та дидактико-методичної) до здійснення педагогічної діяльності; спроможністю результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації [7].

Узагальнивши різноманітні підходи до тлумачення поняття «професійна готовність майбутнього педагога початкової школи», визначитимемо її як інтегративну якість особистості, яка виражається через особисте прагнення та здатність якісно й на інноваційному рівні реалізовувати набуті професійні знання, уміння, навички в освітньому процесі початкової школи та професійно самовдосконалюватися [8].

Висновки. Аналіз наукових підходів до розкриття ключових понять фахової підготовки майбутнього вчителя початкової школи надали змогу зробити висновок, що «професійна компетентність» – це особистісне утворення, на основі якого реалізується «професійна готовність» – усвідомлене прагнення застосовувати їх у практиці роботи в початковій школі на основі глибокої мотивації, набутої педагогічної майстерності, аксіологічних, акмеологічних установок тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту»: RTL: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231> (дата звернення 15.06.2021 р.).

2. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти. Донецьк: ЛАНДОН-ХХІ, 2012.
3. Луначек В. Компетентнісний підхід як методологія професійного розвитку працівника освіти. *Нова педагогічна думка*. 2020. №2 (102). С. 37–45.
4. Митник О. Розвиток професійної компетентності сучасного вчителя: реалії і перспективи. *Початкова школа*, 2009. №11 (485). С. 35–37.
5. Оліяр М. П. Теоретико-методичні засади формування комунікативно-стратегічної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Автореф. дис. д-ра пед. наук. Одеса, 2016.
6. Семенов О. М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету). Автореф. дис. д-ра пед. наук. Київ, 2005.
7. Скворцова С. О., Гаєвець Я. С. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів розв'язувати сюжетні математичні задачі. Харків: Ранок-НТ, 2013.
8. Хижняк І. Ключові результати професійної підготовки сучасного вчителя початкової школи у ЗВО. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип.8. Слов'янськ, 2018. С.5-16.
9. Ягупов В. В., Свістун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. Київ : Академія, 2007. Т. 71. С. 3–8.
10. Ярошинська О. О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Дис. д-ра пед. наук. Умань, 2015.

ЧЕМОНИНА Лада,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової
освіти, Бердянський державний
педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МЕДІАГРАМОТНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний освітній простір початкової школи дуже важко уявити без медіапродукції: шкільні підручники з QR-кодами,

освітні платформи, електронні посібники та тренажери, презентації, конструктори уроків тощо сьогодні є звичним інструментом, за допомогою якого працює кожен учитель. У новій редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні зазначено, що стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними [2].

Отже, цілком логічним стає питання щодо створення у закладі вищої освіти умов для формування компетентного медіаграмотного фахівця, який здатний:

- критично аналізувати медіаповідомлення з тим, щоб бачити там пропаганду, цензуру; свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, розуміти структурні елементи, які впливають на інформацію;
- виявляти медіакомпетентність (знати види медіа та розуміти їх вплив на людину і суспільство);
- користуватися різними медіатехнологіями (методично-організаційними засобами освітнього процесу з використанням періодичних видань, радіо, телебачення, кіно, інтернету, а також програмно-апаратних засобів і пристроїв, що забезпечить операції збирання, оброблення, збереження й передавання інформації), вести пошук необхідної інформації, робити правильний вибір її та створювати медіапродукти освітнього спрямування.

У руслі зазначеного вище доцільною є підготовка медіаобізнаного покоління учителів початкової школи на першому рівні вищої освіти, що спричинене такими факторами: постійна підготовка майбутніх фахівців у галузі початкової освіти студентів до навчальних занять, що зумовлює використання медіапродуктів; проходження здобувачами вищої освіти виробничої педагогічної практики, що передбачає виконання ними ролі вчителя початкової школи, а, отже – і використання медіа; студенти випускних курсів мають володіти медіакомпетенціями, щоб у майбутньому забезпечувати належний рівень медіаосвіти учнів 1–4 класів [1].

За нашим переконанням, курс «Основи медіаосвіти та медіаграмотності майбутніх учителів початкової школи» покликаний сприяти медіаосвітній підготовці вчителів початкової школи. У її структурі він має посісти особливе місце у зв'язку із завданнями, що їх здатний розв'язати.

Метою викладання названої вище навчальної дисципліни є формування готовності студентів до виконання основних професійних функцій у сфері забезпечення медіаосвіти молодших школярів.

Основними завданнями вивчення курсу «Основи медіаосвіти та медіаграмотності майбутніх учителів початкової школи» є такі:

- підготувати майбутніх учителів початкової школи до педагогічної діяльності в умовах реформування сучасного закладу загальної середньої освіти, реалізації концепцій впровадження медіаосвіти в Україні та «Нова українська школа»;

- забезпечити засвоєння студентами системи теоретичних знань і професійних умінь, які допоможуть їм формувати в учнів медіаграмотну особистість молодшого школяра, виховувати свідомого громадянина України;

- учити студентів співвідносити теоретичні знання із практичними потребами сучасної початкової школи, втілювати нові методичні ідеї у практику викладання предметів I ступеня закладу освіти;

- розвивати в майбутніх фахівців пізнавальні інтереси, прагнення до вдосконалення своєї професійної підготовки.

Опановуючи зміст навчальної дисципліни, здобувачі вищої освіти першого рівня зможуть з'ясувати зміст і завдання медіаосвіти, її основну мету; ознайомитись із класифікацією та функціями сучасних медіа; визначити роль медіа у формуванні сучасної картини світу в учнів початкової школи; дізнатися способи профілактики сучасних маніпулятивних технологій мас-медіа; схарактеризувати медіатексти як засіб педагогічного впливу та дидактичні особливості використання медіатехнологій в початковій школі.

Основними результатами навчання майбутніх фахівців початкової школи стануть набуті загальні (соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні тощо) і фахові (здатність використовувати основи теорії та методології освіти у професійній діяльності, проектувати і здійснювати освітній процес з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації та рівня розвитку особистості, діагностувати і оцінювати рівень розвитку, досягнень та освітніх потреб особистості) компетентності.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novuj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/> (Дата звернення 07.07.2021).
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_v_provadzhen_nya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/ (Дата звернення 17.07.2021).

ТОЛМАЧОВА ІРИНА,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка, Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-
педагогічна академія»

Харківської обласної ради

ШТАНКЕВСЬКИЙ ІГОР,

здобувач вищої освіти другого
магістерського рівня,

Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-
педагогічна академія»

Харківської обласної ради

АКМЕОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Проблема компетентнісного підходу до освітнього процесу зумовлює чітке розуміння сутності та структури та особливостей професійних компетенцій у галузі освіти. Компетентнісний підхід є провідним у процесі професійної підготовки та визначає вектори професійного розвитку сучасного вчителя початкових класів.

У цьому контексті, акмеологічна компетентність учителя початкових класів, яка спрямована на вдосконалення і корекцію професійної діяльності, забезпечує керування індивідуально-професійним розвитком майбутнього вчителя, орієнтує його на постійне самовдосконалення і здатність до самореалізації, саморегуляції і самоорганізації, набуває особливої актуальності.

Отже, метою нашої роботи є схарактеризувати акмеологічну компетентність майбутніх учителів початкових класів як педагогічний феномен.

Проблема компетентнісного підходу до освітнього процесу зумовлює чітке розуміння не тільки сутності, а й структури та особливостей професійних компетентностей у галузі освіти, схарактеризуємо докладніше.

На думку І. Зязюна, «компетентність, як властивість індивіда, існує в різних формах – як високий рівень умілості, як спосіб особистісної самореалізації; як деякий підсумок саморозвитку індивіда, форма вияву здібностей й таке ін.» [4, С.17]. О. Дубасенюк тлумачить компетентність як «системно-структурне багаторівневе інтегральне особистісно-діяльнісне утворення, яке дозволяє фахівцю ставити й ефективно вирішувати професійні задачі та проблеми різного рівня складності ...» [2, С. 163].

Ми погоджуємось з дослідниками і визначаємо професійну компетентність як інтегральне багатоконпонентне особистісне утворення, яке відображає єдність теоретичної й практичної готовності та здатності до ефективного планування, здійснення професійної діяльності з метою неперервного вдосконалення.

Професійний стандарт учителя початкових класів визначає однією із функцій позицію «Безперервний професійний розвиток», яка включає: інноваційну компетентність, здатність до навчання впродовж життя та рефлексивну компетентність. Ця законодавча ініціатива відображує саме вектор професійного розвитку сучасного вчителя початкової школи з позиції акмеологічного підходу.

Якщо звернутися до витоків терміну, то можливо провести паралелі і поєднати акме у філософському вимірі, педагогічний підхід та провести асоціювання із компетентністю. Від початку культурного розвитку людства склалися уявлення про вдосконалення людини. Висувалися ідеї про те, що в розвитку індивіда є деяка вершина, точка вищого напруження, підйому, розквіту, розвитку будь-чого, вищий ступінь досконалості.

У різних наукових вимірах поняття акме розглядають як послідовний ряд досягнень людини <...> «як вершину індивідуального і особистого розвитку людини на етапах життєдіяльності <...>; як результат – досягнення вершин в соціальній і професійній діяльності» [7, С. 4].

У наш час активно розробляються питання мотивації акмеологічної компетентності, розвитку акмеологічного середовища як важливого чинника професійно-педагогічної підготовки сучасного вчителя. У своїх дослідженнях О. Гречаник,

В. Григораш визначають акмеологічну компетентність як «інтегративне особистісне новоутворення, що характеризується усвідомленим постійним прагненням самовдосконалення в процесі професійної педагогічної підготовки (підвищення кваліфікації), педагогічними й акмеологічними знаннями та вміннями, спрямованими на розвиток особистості вихованця; розвиненими індивідуально-психологічними якостями, що сприяють успішній самореалізації вчителя й набуттю професіоналізму в педагогічній діяльності» [1, С. 19]. З позиції О. Проценко, «акмеологічна компетентність є багатокомпонентним утворенням, що забезпечує спрямованість до професійного саморозвитку, досягнення власного акме у професійній діяльності; формування здатності навчання упродовж життя; розвитку особистісних якостей та рефлексивних умінь, що сприяють досягненню акме» [8, с. 351].

Отже, науковці визначають акмеологічну компетентність як: інтегральну якість, якісну особистісну характеристику, новоутворення. В усіх визначеннях відслідковується вектор саморозвитку, самоорганізації, самореалізації та самовдосконалення для ефективного розв'язання складних завдань і непередбачуваних ситуацій в особистісній і професійній сферах життєдіяльності. Ми згодні з більшістю авторів в позиції акценту на формування здатності особистісного розвитку.

Розглядаючи структуру акмеологічної компетентності вчені вважають, що вона складається із знань про закономірності досягнення високих рівнів професійних та особистісних досягнень, психологічних якостей особистості, яка досягла вершин у своєму розвитку, умінь розрізняти об'єктивні й суб'єктивні фактори, що сприяють досягненням, здібності планувати свій прогресивний професійний розвиток, уміти здійснити його. Тобто більшість вчених бачать у структурі акмеологічної компетентності такі складники: знаннєвий (когнітивний), складник психологічних якостей або особистісний, складник вмінь (або процесуальний, діяльнісний). Так, О. Проценко визначає такі основні складові компоненти акмеологічної компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуально-діяльнісний, особистісно-рефлексивний [6, С. 348]. О. Гречаник, В. Григораш до складників акмеологічної компетентності відносять: мотиваційно-ціннісний, змістово-процесуальний, особистісно-рефлексивний [1, С. 19].

Наряду з цим поняттям розглядаються інші поняття. Суть акмеологічної позиції майбутнього вчителя як новоутворення

виявляється в «прагненні особистості досягати позитивних самозмін в професійній підготовці, ставленні до дитини як найвищої цінності, дотриманні морально-етичних правил поведінки в повсякденному житті, успішній реалізації особистісно-професійного потенціалу в різних видах діяльності» [3, С.10]. На думку Г. Коваленко «акмеологічна позиція майбутнього вчителя формується в процесі цілеспрямованого переорієнтування його поглядів, переконань, думок, ідейних принципів на розвиток природи самості» [5, С.10].

Отже, ми погоджуємося з науковцями і аналізуючи наукові доробки, визначаємо акмеологічну компетентність як багатокомпонентне особистісне утворення, що забезпечує спрямованість на саморозвиток, формування здатності навчання упродовж життя, розвиток особистісних якостей та рефлексивних умінь, що сприяють досягненню найвищого рівня зрілої особистості.

Ми підтримуємо думку вчених, уточнюємо та виокремлюємо у структурі акмеологічної компетентності майбутнього вчителя початкової школи такі складові: ціннісно-мотиваційна, діяльнісно-процесуальна, когнітивна. Перспективами подальших наукових пошуків може бути аналіз сучасного стану управління процесом формування акмеологічної компетентності майбутніх учителів початкових класів у закладі вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Гречаник О., Григораш В. Формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної освіти : монографія. Харків: Вид. група «Основа», 2019. 144 с. (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 9 (200)).

2. [Дубасенюк О.](#) Компетентнісний підхід як чинник професіоналізації вищої освіти. [Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти](#). 2017. Вип. 15. С.161-164.

3. Євтух М., Скорик Т. Акмеологічний підхід до становлення професійної успішності майбутнього вчителя. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Серія: Педагогічні науки*. 2020. №7 (163), С. 8-13.

4. Зязюн І. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи: монографія. Київ; Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. С.10–18.

5. Коваленко Г.С. Формування акмеологічної позиції майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2010. 20с.

6. Проценко О. Акмеологічна компетентність майбутнього викладача закладу вищої освіти: структура і зміст. *Освітологічний дискурс*, 2019, № 1-2 (24-25) , С. 344-351

7. Сидорчук Н.Г. Розвиток акмеологічної науки як одна із умов підвищення якості освіти. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 321-335.

ЧЕРЕДНИК Лідія,

кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри
педагогіки гуманітарно-
педагогічного факультету,
Національний університет
біоресурсів і природокористу-
вання України

ВИДРЯ Ольга, здобувачка
другого рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні,
педагогічні науки,
Національний університет
біоресурсів і природокористу-
вання України

**ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Проблема формування ціннісних орієнтацій майбутніх викладачів є однією з провідних у процесі професійної підготовки фахівців педагогічних спеціальностей та їх особистісного становлення. Проблема формування ціннісних орієнтацій викликала зацікавлення філософів ще в 60-х роках XIX століття; у сучасних реаліях вона є багатовимірною дискусійною комплексною проблемою, предметом наукових досліджень у царині психології, педагогіки, етики, естетики, соціології, культурології, зокрема, у напрацюваннях К. Гордєєвої, Л. Долинської, І. Ісаєва, О. Мельник,

Г. Кондратенко, О. Стахової, Г. Печерської, О. Пришляк, Н. Савченко, М. Федоренко, І. Федух, Н. Шемигон та ін.

У поняття «цінність» вкладається сенс позначення належного, бажаного, ідеалу, що в соціальній діяльності є основою особистої діяльності. Цінності є найважливішим елементом культури особистості і позначають ментально сформовані норми.

Філософський словник трактує цінність як «духовне формоутворення, що існує через моральні та естетичні категорії теоретичної системи, утопічні образи, суспільні ідеали та ін. і виступає критерієм оцінки дійсності людиною та джерела смислоутворюючої основи людського діяння», у той же час відзначаючи, що «ціннісна орієнтація – це особливий компонент духовного світу, що є наслідком вільного обрання ціннісних переваг» [6, с. 650-651]. Тобто, на відміну від цінностей, орієнтації є відносно стійкою системою «спрямованості інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, схильність у наданні переваги певним цінностям у різних життєвих ситуаціях, спосіб розрізнення особистісних явищ і об'єктів за рівнем їхньої значущості для людини» [1, с. 991].

Отже, визначеність професійних цінностей забезпечуватиме сумлінне ставлення до майбутньої професійної діяльності, спонукатиме людину до творчого пошуку, удосконалюватиме у свідомості особистості умовну модель майбутньої фахової діяльності, яка слугуватиме орієнтиром для професійного саморозвитку [2].

У ставленні до професійної діяльності дослідники виокремлюють такі цінності:

- цінності професії, що пов'язані з самовизначенням у професійній діяльності;
- цінності професії, що виникають на основі різних видів винагороди професійної діяльності з боку суспільства;
- цінності, що утворюються на базі різних рис тієї чи іншої професії;
- цінності вищого ґатунку, що використовуються в суспільстві для регуляції ставлення до професії [5].

Тож, вважаємо, що ціннісні орієнтації особистості майбутнього педагога – це такі професійні й соціальні (загальнолюдські) цінності, які виступають для педагога стратегічними цілями його діяльності, посідають чільне місце у мотиваційно-регулятивній системі поведінки та професійної

діяльності і впливають на зміст і спрямованість його потреб, мотивів і інтересів [3].

Оволодіння цінностями педагогічної професії є можливим за виявлення і створення таких психолого-педагогічних умов, за яких такі цінності набувають значущого системного характеру і справляють регуляційний вплив на самостійність, самовизначеність, самооцінку особистості [4, с. 641]. Тому процес формування професійних цінностей передбачає: орієнтацію в педагогічній дійсності і набуття професійних знань, умінь та навичок; застосування набутих компетентностей у професійній діяльності; створення власної системи професійних цінностей на основі загальноприйнятих та загальнолюдських.

На етапі підготовки в закладі вищої освіти на професійні цінності майбутніх педагогів впливають: професійно-педагогічна позиція викладачів; ціннісні орієнтації студентської групи; корпоративна культура закладу вищої освіти та вся система ставлень суб'єкта до майбутньої професії, що цілеспрямовано формується. Важливу роль в означеному аспекті відіграє залучення студентів до науково-дослідницької, громадської та волонтерської діяльності, функціонування психологічно безпечного розвивального освітньо-наукового середовища закладу вищої освіти.

Отже, фахові цінності майбутніх викладачів – багатоаспектне та багаторівневе утворення. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки домінує підхід до визначення фахових цінностей як якостей особистості – таких, що забезпечують успішний перехід із системи вузівського навчання до безпосередньої професійної діяльності. Отже, фахові педагогічні цінності як складні утворення відображають в собі різні форми та взаємодії суспільного й індивідуального в особистості майбутнього педагога, що формуються під впливом об'єктивної дійсності, шляхом оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти. Головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Єрмакова С. С. Формування професійно-педагогічних цінностей у майбутніх учителів початкових класів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2003. 266 с.

3. Максимчук Н. П. Психологічні особливості становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07. Київ, 2000. 232 с.

4. Максимчук Н. П. Професійні ціннісні орієнтації майбутнього вчителя в системі особистих ціннісних орієнтацій. *Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 2011. Випуск 12. С. 635–642.

5. Савченко О. Я. Альтернативні можливості початкової освіти. *Початк. шк.* 1994. № 5. С. 3–6.

6. Філософський словник соціальних термінів. Ред.-упор. В. П. Андрущенко та інші. 3-тє вид., оновл. К.-Х., 2005. 672 с.

ЧЕРЕДНИК Лідія,

кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри
педагогіки гуманітарно-
педагогічного факультету,
Національний університет
біоресурсів і природокористу-
вання України

БІЛИК Ірина, здобувачка
другого рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні,
педагогічні науки,
Національний університет
біоресурсів і природокористу-
вання України

**ЗАЛУЧЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО
ВОЛОНТЕРСТВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення в українській державі та у світі, духовне відродження нації, процеси реформування в українській освіті диктують нове бачення фахівця нової формації – не тільки озброєного інформаційно, не тільки професійно компетентного у певній галузі, але (а, може, і в першу чергу) і зі сформованими на високому рівні навичками міжособистісної комунікації та загальнолюдськими цінностями (емпатія, толерантність, терпимість тощо), які мають забезпечити

безконфліктне перебування особистості у багатонаціональному полікультурному середовищі. Саме тому у процесі формування професійних навичок у тандемі Hard-skills – Soft-skills більшої актуальності набувають останні: компетентний конфліктний фахівець, неспроможний жити за правилами колективу, не готовий іти на компроміси у прийнятті рішень, на сьогодні при працевлаштуванні матиме менше шансів у порівнянні з менш професійним випускником закладу освіти, який демонструє високий рівень сформованості загальнолюдських цінностей. Засобом формування таких цінностей серед інших виступає волонтерство як добродійна діяльність та соціальна ініціатива.

Аналіз досліджень. Аналіз наукових напрацювань філософів, істориків (М. Аркас, М. Грушевський, Ю. Хорунжий, Д. Яворницький та ін.) підтверджує багаторічну історію, особливості і традиції благодійництва та меценатства в Україні. У цьому контексті «найпоширенішим феноменом благодійності, добродійності є волонтерство, початок розвитку якого припадає на ХІХ століття» [2, с.17].

Вагомий внесок у становлення теорії волонтерства, розробку його теоретичних та методологічних засад зроблено українськими (О. Безпалько, І. Зверева, Н. Заверико, Г. Лактіонова, Л. Міщик, І. Мигович, С. Пальчевський, В. Петрович, Ю. Поліщук, А. Рижанова, М. Тименко) й зарубіжними (І. Айнутдинова, О. Акімова, Л. Вандишева, Р. Лінч, С. Маккарлі (США), В. Пестрикова, Л. Питка, Є. Матерна (Польща) дослідниками, які визначили сутність, ознаки, особливості, напрями та принципи волонтерської роботи.

Виклад матеріалу. Волонтерська діяльність як соціальний феномен має важливе значення для професійної підготовки майбутніх педагогів і є предметом дискусійних досліджень у наукових колах: професійна підготовка вимагає формування чітко окреслених компетентностей, необхідних для здійснення професійної діяльності педагога, тоді як волонтерство потребує умінь здійснювати діяльність, ефективність якої окреслюється громадянською позицією та прагненням активізувати особистісні ресурси. За такого підходу професійна підготовка педагогів до майбутньої діяльності у сфері освіти недостатньо враховує особливості мотиваційної сфери здобувачів освіти: потреба в активних формах самореалізації, відкритість новому досвіду, прагнення бути корисним людям та своєчасно надавати допомогу тим, хто цього потребує, формування таких соціально значимих

характеристик, як емпатія, толерантність, терпимість, взаєморозуміння, доброзичливість тощо.

Саме тому виникає потреба особливої організації освітнього процесу у закладі вищої освіти на основі філантропічного, діяльнісного, особистісно орієнтованого підходів, які сприяють формуванню готовності майбутніх педагогів до волонтерської роботи [3]. Волонтерська діяльність здобувачів освіти як засіб формування їх компетентності може ефективно здійснюватися в умовах закладу вищої освіти завдяки аудиторним та позааудиторним формам навчальної роботи.

На думку дослідників І. Беха, З. Бондаренко, В. Лазаренко, модель організації волонтерської роботи має відповідати основним принципам загальної теорії систем, принципами волонтерства, а також соціально-педагогічним функціями [1; 2; 3]. З огляду на це, ними визначено, що волонтерська діяльність – диференційована та взаємно упорядкована діяльність об'єднання індивідів та груп, «які здійснюють добродійну діяльність на основі загальних цілей, з допомогою різноманітних педагогічних засобів, спрямованих на вирішення соціальних проблем, заради добробуту й процвітання особистості, спільнот і суспільства загалом» [3, с. 5]. Саме від рівня організації волонтерської роботи студентів багато в чому залежить якість їхньої професійної підготовки. Погоджуючись із думкою дослідників, вважаємо, що результативність організації волонтерської роботи та рівень її впливу на формування професійних компетентностей майбутніх педагогів залежить також від правильної її організації, яка забезпечує тісний взаємозв'язок із суб'єктами організації волонтерської роботи й створює належні соціально-педагогічні умови для реалізації цього задуму.

Формами аудиторної волонтерської діяльності доцільно вважати ті, які забезпечать функціональне ознайомлення із теоретичними засадами цього соціального феномену, його засадничими ідеями, створять психологічне підґрунтя для нього.

Позааудиторними формами організації волонтерської діяльності є залучення здобувачів освіти до різних форм соціальних безкорисливих ініціатив, якими насичене студентське життя у Національному університеті біоресурсів і природокористування України: зелені толоки з благоустрою та прибирання території, благодійні акції та співпраця з дитячими будинками та соціальними центрами, акція до Дня людей похилого

віку, відвідування притулків для тварин та посильна участь у їх діяльності тощо.

Висновок. Отже, участь майбутніх педагогів у волонтерстві як соціально значущій діяльності забезпечує активну взаємодію із соціальним середовищем, спонукає до уміння співпрацювати із представниками різних соціальних груп суспільства, що сприяє засвоєнню соціального досвіду; формує усвідомлення та потребу працювати «на рівних» з людьми, незалежно від їх статусу, національності, конфесійної приналежності, політичних переконань тощо; сприяє формуванню таких необхідних для професійної діяльності Soft-skills, як емпатія, толерантність, доброзичливість тощо. Тому волонтерство можна визначити як засіб виховання й соціалізації особистості, соціальної взаємодії, саморозвитку, самовдосконалення й самореалізації та підготовки до здорової професійної діяльності, до успішної життєдіяльності молодшої людини в умовах сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ : Либідь, 2003. 344 с.
2. Бондаренко З. П. Формування іміджу педагога в умовах нової освітньої парадигми. *Вісн. Запоріж. держ. ун-ту. Педагогічні науки*. Запоріжжя, 2002. № 1. С. 15–19.
3. Бондаренко З., Лазаренко В. Підготовка студентів до професійної діяльності засобами волонтерської роботи. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2009. №9/1. Вип. 15. С. 157–165.
4. Волонтерство без кордонів. В. Назарук, О. Кашевська, С. Пінчук, С. Кончак, Е. Квеселевіч. Інформаційна брошура. Рівне, 2008. 46 с.
5. Грига І., Брижовата О., Дума Л., Лисенко О. Досвід волонтерської роботи та напрями її вдосконалення. *Соціальна робота в Україні: перші кроки*. Під ред. В. Полтавця. Київ : КМ Academia, 2000. С. 145–173.

ЧЕРЕЗОВА Ірина,

кандидатка психологічних наук,
доцентка кафедри психології,
Бердянський державний
педагогічний університет

ІМІДЖОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження наукових та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. За таких умов виникає необхідність формування нового стилю соціальної поведінки майбутнього вчителя, яка б відповідала завданням розвитку суспільства, що, у свою чергу, вмотивовує розкриття проблеми, пов'язаної з формуванням іміджу, й актуалізує потребу її вивчення.

Окремі аспекти проблеми формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього вчителя висвітлено науковцями, які досліджували: психологію індивідуальності (Б. Ананьєв, В. Мерлін, Є. Рогов, С. Рубінштейн); особливості становлення «Я-концепції» особистості (Р. Бернс, А. Маслоу, К. Роджерс); специфіку сприйняття людини людиною та соціальної перцепції (Л. Божович, Л. Виготський, Б. Ломов); концептуальні засади та практичний інструментарій іміджології (П. Берд, Л. Браун, Ф. Джефкінс, А. Панасюк, В. Шепель); сутність професійного іміджу фахівця та особливості його ефективної самопрезентації (І. Альохіна, В. Бебік, М. Вудкок, Ф. Кузін, Д. Френсіс); формування педагогічного іміджу та професійного образу Я майбутнього педагога (І. Володарська, Н. Гузій, А. Морозов, С. Панчук, О. Чебикін); закономірності становлення педагогічної майстерності освітянських кадрів та формування професійно важливих якостей майбутніх менеджерів освіти (І. Зязюн, Г. Закорченна, Н. Кузьміна, А. Макаренко, В. Сухомлинський).

Імідж (від англ. image - образ, зображення, відображення) - загальний механізм особистості, орієнтований на діяльність, та становить фундаментальну морфему психологічної активності. Він містить цілеспрямований образ, покликаний здійснити певний психолого-педагогічний вплив на людину. Якщо говорити про педагогічний імідж, то такий образ створюється відповідно до

уявлень педагога про ідеальну манеру професійної діяльності, спілкування, зовнішнього вигляду й активно впливає на формування професійно-педагогічної культури. Він вимагає від педагога підбору індивідуального власного стилю роботи та оволодіння спеціальними технологіями самопрезентації. При формуванні іміджу вчителя реальні якості переплітаються з тими, які приписує йому оточення. Імідж охоплює зовнішність, манеру одягатися, стиль спілкування, поведінки, мислення. Інакше кажучи, це мистецтво «керувати враженнями».

Зазначимо, що імідж не формується спонтанно, а є результатом цілеспрямованої роботи вчителя над собою в контексті вибудови взаємопов'язаних компонентів: когнітивного, габітарного, комунікативного або вербального та кінетичного. Формування іміджу - процес, для якого характерні всі компоненти процесуальності, а саме цілемотивований, когнітивний, діяльнісний та оцінно-рефлексивний. Результатом ефективності цього процесу є створений образ, або імідж.

Особистісно-професійний імідж учителя виконує провідну роль у налагодженні гуманних міжособистісних стосунків в освітньому середовищі та реалізується у процесі іміджевої діяльності.

Іміджева діяльність учителя - різновид професійно-педагогічної діяльності, яка реалізується засобами особистісно-професійного іміджу. Залежно від об'єкта іміджевого впливу, ця діяльність поділяється на внутрішню (іміджотворчу) і зовнішню (іміджоперетворювальну):

1. *Іміджотворча діяльність* - це рефлексивно-творча діяльність учителя, особистісно-професійний імідж з метою особистісного самозростання та професійного самовдосконалення. Під впливом іміджотворчої діяльності відбувається інтенсивний розвиток особистісних і професійно значущих іміджевих характеристик учителя, стверджується його іміджева позиція в педагогічному процесі.

2. *Іміджоперетворювальна діяльність* - організаційно-творча діяльність педагога, націлена на учнівську аудиторію (аудиторію іміджу) та шкільне середовище. Використання особистісно-професійного іміджу з такою метою забезпечує вдосконалення іміджевої поведінки вчителя та гуманізацію освітнього середовища. Інструментами (засобами) іміджоперетворювальної діяльності вчителя є іміджевий вплив та іміджева взаємодія,

внаслідок яких у школярів формуються позитивні іміджеві якості, підвищується рівень навчальних досягнень і вихованості [1].

Рушієм формування професійного іміджу сучасного вчителя є мотивація. Різноманітні мотиви особистості виступають спонукальною силою в досягненні поставленої мети. Мотив і мета утворюють своєрідний вектор діяльності, визначаючи її напрям та величину зусиль особистості. Цей вектор виступає в ролі системоутворювального чинника, що організує весь комплекс психічних процесів і станів, які формуються і розкриваються в процесі іміджевої діяльності [3].

Формування професійного іміджу є системою соціального формування поведінки засобом ментальних стереотипів і символів. На думку Н. Гузій, системоутворювальним чинником, а також однією із закономірностей формування педагогічного іміджу можна вважати естетичні якості особистості вчителя. Естетичний потенціал педагогічної культури дозволяє вчителю позбавитися унітарності у розв'язанні професійних задач, допомагає вирішувати їх за законами краси та досконалості. Естетична культура гармонізує педагогічний інтелект, емоційну, вольову й мотиваційну сфери професійної самосвідомості вчителя. Естетична розвиненість учителя стимулює роботу педагогічної уяви та фантазії, збагачує образність та асоціативність професійного мислення, вдосконалює культуру почуттів, надає емоційної виразності професійній поведінці та зовнішньому вигляду, виховує наполегливість, терпіння та вміння керувати собою [3].

Імідж може формуватися на основі даних зовнішності людини та її психологічних характеристик як за першим уявленням, так і в процесі взаємодії. Його формування є досягненням впливу зовнішніх якостей і виразності внутрішнього образу педагога на особистість. Змальовування, створення та розігрування образу назовні - все це передбачає володіння прийомами матеріалізації іміджу, знаходженню нової форми образу, контуру, силуету, конфігурацій, що потребує «прописування зовнішніх фарб», безпосереднього ситуативного «обігривання» внутрішніх якостей через володіння технікою мінісцени [2].

Іміджеформувальну діяльність сучасного вчителя можна розглядати як вияв зони найближчого розвитку, «визначення образу на зростання». Весь процес формування нового іміджу можна розподілити на чотири етапи: імідж-аналіз, імідж-креатив, імідж-дизайн та імідж-промоушн. Спочатку проводиться аналіз

зовнішності та якостей людини, її потенціалу, можливостей, а згодом знаходиться ідея перевтілення. Після цього будується «нова картинка», яка через певний час буде представлена суспільству [5].

Спроби створити імідж - це спосіб самовиховання, розуміння своїх можливостей. Роботу з формування іміджу можна уявити у вигляді наступної моделі: визначення сильних та слабких сторін особистості, формування образу на основі підсилення позитивних сторін, переведення потрібних характеристик у вербальну, візуальну та процесуальну форму [4].

Індивідуальний імідж вчителя формується у процесі соціальних комунікацій, де в закодованому вигляді відбито основні психологічні процеси (рівень тривожності, рефлексивності, емоційності), а шифр існує у вигляді символів на рівні зовнішніх проявів. Комунікативні здібності вчителя полягають в умінні знайти індивідуальний підхід до кожного учня, проявляти тактовність, встановлювати взаємини, побудовані на довірі, повазі, взаєморозумінні.

Під час презентації свого професійного образу в педагогічному спілкуванні перед учителем постає низка завдань вербальної комунікації, що включають прояв лекторської майстерності (встановлення контакту з аудиторією, логічність, інформативність, доступність викладу інформації), навчання основам мистецтва й культури мовлення (планування виступів, їх змістовність, аргументованість, доречність, рівень словникового запасу), дотримання принципів суб'єкт-суб'єктних відносин (безоцінне ставлення до співрозмовника і повне прийняття його особистості, використання технік активного слухання, використання «Я-висловлювань», рефлексія).

До засобів невербального впливу на суб'єктів спілкування належать: паралінгвістичні (тембр, висота, гучність голосу), естралінгвальні (зітхання, паузи, сміх, кашель), візуальні (спрямування погляду, його тривалість, міміка), кінетика (хода, рухи ніг, рук, тулуба).

Формувальний вплив учителя передбачає професійне управління власною комунікативною діяльністю, що потребує низки комунікативних умінь - спілкуватися в присутності сторонніх, цілеспрямовано організовувати процес комунікації і керувати ним, за допомогою системи спілкування організовувати з учнями навчальну, виховну й творчу діяльність [1].

Рівень ефективності індивідуального іміджу сучасного вчителя впливає на успішність його діяльності та відображає сутність особистості вчителя. Успішність особистісного іміджу будуть оцінювати різні групи людей, які висловлюють суперечливі вимоги, тому імідж повинен бути гнучким, самостійним, толерантним; повинен будуватися індивідуально з огляду на індивідуальні характеристики особистості, вік та соціальну ситуацію.

Етапи формування професійного іміджу [5] :

1. Сприйняття образу, на основі якого буде будуватися цілісний імідж.

2. Аналіз інформації та уявна корекція сприйнятого образу відповідно до ідеального образу та індивідуальних особистостей того, хто сприймає.

3. Використання (примірювання, програвання) окремих елементів бажаного іміджу: стилю спілкування, техніки володіння жестами, одягу тощо.

4. «Уживання, входження» в образ.

5. Привласнення та індивідуалізація обраного (бажаного) образу.

Особистісно-професійний імідж учителя характеризується як позитивний і негативний. Характер іміджу, значною мірою, зумовлений внутрішньою сутністю педагога (високою професійною самооцінкою, потребою в самореалізації, гнучкістю в пошуку творчих альтернатив) та залежить від вибору засобів впливу на суб'єктів освітнього процесу. Педагогу з позитивним іміджем притаманні риси власної гідності, самоповаги, відповідальність за себе й інших, активна професійна позиція тощо.

Отже, імідж є складним психолого-педагогічним явищем, своєрідною програмою соціальної поведінки людини і концентрує в собі найважливіші професійні характеристики, що презентуються через зовнішній вигляд та професійні якості. Імідж педагога формується поступово і є прийомом впливу на особистість, способом саморегулювання та самонавіювання, найважливішим елементом підготовки до професійної діяльності.

Перспективи дослідження професійного іміджу вбачаємо у поглибленому вивченні конкретних сфер іміджеутворювальної діяльності в контексті практики, яка тісно пов'язана з формуванням найбільш соціально запитуваних його типів. Окрім

того, імідж вимагає докладних досліджень і як особистісний феномен, і як явище створення колективного образу.

Спиок використаних джерел

1. Довга Т. Елементи іміджотворчості у навчально-професійній діяльності майбутнього вчителя початкової школи. *Людинознавчі студії*: зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». Випуск 3/35 (2016). С.100-108.
2. Євтушенко Г. В. Імідж сучасного викладача: сутність та особливості формування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 11. С. 630-634.
3. Зінченко В. Імідж учителя, або психологія одягу. *Відкритий урок: Розробки. Технології. Досвід*. 2008. № 4. С.85-86.
4. Костева Т. Б. Роль іміджу в професії соціального працівника. *Наукові праці. Педагогіка*: науково-методичний журнал ЧДУ імені Петра Могили. 2016. Т. 269. С. 257.
5. Олексенко В. Формування професійного іміджу сучасного вчителя. *Проблеми освіти*. 2015. Вип. 84. С. 258-263. URL: <https://imzo-journal.org.ua> (дата звернення 10.08.2021).

ЩЕРБАКОВА Надія,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри педагогіки,
Бердянський державний
педагогічний університет

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО ВИХОВАННЯ ЕТИКЕТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Модернізація професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є важливою умовою їх подальшої якісної фахової діяльності. Для реалізації зазначеної умови в закладах вищої освіти має бути здійснено в організації освітнього процесу природній перехід від знанневої до компетентнісної моделі навчальної діяльності, що підвищує особистісну мотивацію і самооцінку майбутніх фахівців, надає їм впевненості у власних силах та забезпечує ефективну підготовку до подальшої професійної діяльності.

Проблема формування професійної готовності майбутнього вчителя початкової школи в педагогічній науці є актуальною. Їй

присвячено низку наукових досліджень (Н. Бібік, М. Вашуленко, Л. Коваль, А. Крамаренко, Н. Ничкало, О. Пехота, Л. Петухової, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружої та ін.). Науковці вивчають різні аспекти професійної підготовки педагога, але разом із тим маємо констатувати, що проблема підготовки вчителя початкової школи саме до виховання етикетної поведінки учнів потребує подальшого вдосконалення, оскільки в умовах змін, які відбуваються в системі освіти учитель часто буває недостатньо підготовленим до реалізації виховних задач в контексті виховання культури поведінки учнів.

Аналіз сутності поняття «готовність учителя до формування етикетної поведінки учнів» дозволяє стверджувати, що це комплексне явище з багатокомпонентною структурою, в якій найважливішими є позитивне ставлення до професійної діяльності, компетентність, професійні уміння та навички в організації взаємодії із учнями, спрямованість учителя на двосторонній характер педагогічної діяльності, усвідомлення її значущості.

Для того, щоб сформувані готовність майбутніх педагогів до виховання етикетної поведінки учнів початкової школи нами було розроблено спеціальний курс «Основи етикету та методика навчання школярів етикетним нормам». Основна ідея якого полягає в тому, що засвоєння учнями етикетних норм підвищує рівень їх культури, незалежно від того, у якій сфері діяльності це відбувається. До змісту спецкурсу включено два блоки *інформаційно-аналітичний та практико-орієнтований*.

Основним завданням *інформаційно-аналітичного* блоку є опанування здобувачами вищої освіти знаннями, необхідними їм у майбутній професійній діяльності для систематичного та цілеспрямованого виховання культури поведінки молодших школярів. Під час засвоєння інформаційного матеріалу майбутні вчителі ознайомлюються із основними поняттями курсу, зокрема такими як: «культура», «поведінка», «культура поведінки», «етика», «етикет» тощо. Увага приділяється також характеристиці сенситивності молодшого шкільного віку щодо виховання культури поведінки, (переважання емоційної сфери у сприйнятті оточуючих; здатність до емпатії та емоційної рефлексії; формування стійких стереотипів моральної поведінки і діяльності; здатність сприймати соціальні норми та виявляти власну позицію щодо ставлення до світу, до інших). Усвідомлене засвоєння теоретичного матеріалу дозволить студентам в подальшому

обирати найбільш адекватну модель поведінки в конкретній ситуації, створювати необхідні умови для педагогічного спілкування з учнями та забезпечувати їх психолого-педагогічну підтримку тощо.

Практико-орієнтований блок дозволяє сформувати в майбутніх учителів уміння використовувати набуті теоретичні знання в процесі виховання етикетної поведінки учнів. Студенти оволодівають умінням доцільно обирати форми і засоби роботи з виховання поведінкових навичок молодших школярів; вчаться в процесі професійної діяльності налагоджувати взаємодію й вибудовувати суб'єкт-суб'єктні взаємини з учнями. При цьому вони вдосконалюють власну вербальну й невербальну поведінку; вправляються в дотриманні педагогічного такту, витримки; прагнуть поєднувати різні види виховних заходів у спілкуванні з учнями, їх батьками, колегами.

Проведене дослідження доводить, що для успішного активного засвоєння студентами теоретичних знань й вироблення практичного досвіду придатні не всі форми педагогічного інструментарію, а лише ті, які в поєднанні з традиційними, з одного боку, створюють дидактичні й психологічні умови для спонукання до самостійної творчої й розумової діяльності, а з іншого – моделюють предметний і соціальний зміст майбутньої професії. Найвищий рівень готовності забезпечується саме під час застосування інтерактивних методів навчання, які дозволяють студентам під час аудиторних занять бути активними учасниками освітнього процесу, розвивати критичне мислення й фахову спрямованість. Серед таких методів можна виокремити розв'язання педагогічних ситуацій, тренінги-вправи, професійно-орієнтовані ігри тощо.

Особливе значення під час підготовки вчителів до формування етикетної поведінки учнів мають *професійно орієнтовані ігри*, оскільки вони дозволяють оптимально враховувати вимоги щодо обраної студентами спеціальності, створювати ситуації, у яких вони оволодіватимуть мистецтвом культури спілкування, педагогічним мисленням, а також учитимуться швидко й ефективно орієнтуватися в різних педагогічних ситуаціях і здійснювати відповідні навчально-виховні дії. Як засвідчив наш досвід саме такий підхід до навчання забезпечує зміну традиційної знанневої технології більш

раціональною та ефективною, основу якої утворює імітаційно-рольове моделювання.

Створення у навчальному процесі педагогічних ситуацій стимулює свободу, самостійність, ініціативність, творчість майбутніх фахівців. Вони в процесі активного спілкування прогнозують, імпровізують, перевтілюються в різні соціальні ролі й практично відчують труднощі, з якими можуть зустрітися в своїй подальшій професійній діяльності. Використання педагогічних ситуацій дозволяє забезпечити емоційне та інтелектуально насичене середовище в студентській аудиторії. Нестандартні ситуації, які виникають під час професійно-орієнтованих ігор вимагають від майбутніх учителів уміння адекватно приймати рішення, здійснювати детальний аналіз ситуації, зіставляти виділені проблеми з вже існуючим досвідом, шукати альтернативний вихід із ситуації, обґрунтовувати обраний метод чи прийом.

Отже, професійно орієнтовані ігри у єдності з педагогічними ситуаціями та тренінгами-вправами можна розглядати як шляхи вироблення професійних умінь та навичок щодо виховання етикетної поведінки школярів. Саме завдяки цьому в здобувачів вищої педагогічної освіти формується професійна готовність, яка дозволить їм у майбутньому вводити дітей у світ людської культури, створювати необхідні умови для їх гармонійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Ліннік О. О. Майбутній учитель як суб'єкт педагогічної взаємодії: підготовка до співпраці з молодшими школярами : монографія. Київ : Слово, 2014. 304 с.
2. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти. Київ : СПД «Цудинович Т. 1.», 2007. 204 с.
3. Мільто Л. О. Методика розв'язання педагогічних задач : навч. посіб. Харків : Ранок-НТ, 2004. 152 с.
4. Щербакова Н. Основи етикету та методика навчання школярів етикетним нормам : навч. метод. комплекс. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2015. 168 с.

ЯРОЩУК Лілія,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри педагогіки,
Бердянський державний
педагогічний університет

ВИХОВАННЯ В РОДИНІ КОСАЧІВ-ДРАГОМАНОВИХ

Зауважимо, сім'я Драгоманових була справді українською за своїм походженням та національним духом, вона шанувала, берегла і передавала своїм дітям найкращі зразки народної педагогіки, культури, моралі, навчила своїх синів і дочок підтримувати тих, хто цього потребує. Саме тут, у родині Драгоманових, треба шукати ту систему виховання, що виплекала яскравих представників української еліти [3, с. 48].

Тут шанували, берегли і передавали своїм дітям найкращі зразки народної педагогіки, культурних традицій своїх предків. В умовах асиміляторської політики тодішніх російських та польських властей Олена Пчілка, Михайло Драгоманов, а згодом Леся Українка друкувалися в тодішніх журналах «Життя», «Слово», «Зоря», «Народ». Проблематика їх публікацій стосувалася історії краю, етнографії, фольклору.

Уся родинна атмосфера, організована життєдіяльністю та сімейним вихованням дітей спрямовувалася на засвоєння норм і цінностей народного світогляду, формування любові до рідної домівки, землі, поваги до власної та чужої історії й культури, шанобливого ставлення до народного багатства.

Підтвердженням сказаного є багате, невід'ємне джерело поезії Лесі Українки, яка створена відповідно до її думок, почуттів, переконань: поважати особистість дитини, не ламати її волі, привчати до самостійності суджень і відповідальності за вчинки, будувати родинне життя на основі визнання прав дитини.

Майбутня поетеса зростала в родині, де не цуралися рідної мови, бідних селян, яка не жила в розкішних палацах. Змалку в дитячих іграх маленька Леся усвідомлювала суть понять «завзяття», «одвага», «героїзм», «братерство», «рівність», «воля», «рідний край», «громада». Так, у вірші «Віче» вона згадує про дитячі таємні зібрання у дворі старого замчища – руїни, де серед гурту дітей була сміливою і відважною Жанною Д'арк.

Зауважимо, сформоване в родині з дитинства почуття щирої й палкої любові до рідної домівки, рідного краю діти Драгоманових-Косачів пронесли крізь життя. Свідченням цього є листування Лесі з братом Михайлом, сестрою Ольгою, дядьком Михайлом. У листах виявляється турбота про рідних, майбутнє країни. Діти Косачів були добре обізнані з історією, культурою свого народу, цьому сприяли родинні зібрання, читання книг, поезій Т. Шевченка, легенд, зустрічі і спілкування з родинами І. Франка, М. Лисенка, свята з нагоди річниць історичних подій, спільні літературні та музичні свята, вечори [1, с. 16].

Із родини діти винесли знання про легендарного Прометея, історичні постаті Жанни д'Арк, Спартака, про кобзарів. Отже, цілком правомірно стверджувати, що світ осмислювався дітьми в дусі української етнофілософії через поняття «лицар», «воля», «доблесть», «мужність».

Діти були свідками напруженої, постійної активної громадської роботи матері Олени Пчілки, дядька Михайла Драгоманова, Івана Франка, які брали участь у громадсько-просвітницькій роботі, пропагуючи українську ідею.

У родині Косачів щиро шанували як українську, так і російську, європейські мови й літературу. Тому не випадково, що згодом Леся Українка пише як українською, так і російською мовами, робить переклади російських та європейських авторів. До такої ж роботи долучається брат Михайло. Вони також цікавилися методикою записування народних пісень (це простежується в листах до М. Драгоманова).

Значною цінністю для виховання в родині Косачів і безумовним впливом на дітей була домінуюча українська течія у вихованні. Спілкування систематично і постійно відбувалося лише українською мовою. Для підсилення культурно-патріотичного виховання влаштовувалися перегляди драматичних вистав, Шевченківські дні, святкування століття літератури. Для дітей це водночас була і школа життя, яка складалася на основі досвіду реального переживання.

Слід відзначити, що мотиви українських пісень, прислів'я, казки, легенди, почуті в родині Косачів, стали джерелом розвитку і формування національної свідомості дітей. Яскравим підтвердженням цієї думки є вірш Лесі Українки «Калина».

Любов до свого краю, народу, до краси рідної пісні, закладені в родині, стали домінуючими у формуванні світогляду ерудованих

і талановитих, патріотично настроєних, духовно і культурно багатих усіх дітей сім'ї Косачів. Де б не були вони: чи то в Києві, на Полтавщині (батьківщина родини Драгоманових), чи на Волині, чи за межами рідної країни, вони намагалися відвідати театр, послухати пісні, записати їх.

Полтавські гаї, волинські луки, тихі лісові озера, предковічні ліси назавжди лишилися в пам'яті дітей, стали вагомим чинником формування їх патріотизму, любові, відданості своєму народу.

Акцентуємо увагу на тому, що ерудиція, глибокі знання батьків, переконання, патріотизм, взаємини, незаперечний авторитет, заснований на любові і повазі до себе, рідних, своїх дітей, друзів та їх родин були важливими джерелами впливу на культурно-патріотичне виховання дітей в сім'ї Косачів.

Без сумніву, у родині Драгоманових-Косачів були свідомі, що воля – важливий механізм самовдосконалення. На прикладі життя батьків діти Косачів зростали працелюбними, заповзятими, наполегливими. У сім'ї звертали увагу на пробудження в дітей жалю, співчуття, поваги й любові до старших, до близьких.

У родині Косачів і батько, а особливо мати виявляли значний інтерес до літератури. Багато уваги Олена Пчілка приділяла розвитку літературних захоплень у своїх дітей, заохочувала вивчати мови, перекладати, зважаючи на їх інтелектуальні запити та духовні потреби.

Відтак, історичні постаті, літературні та казкові герої, музичні твори, на яких виховувалися діти, сприяли як формуванню моральних якостей, так і їх емоційному збагаченню.

В іграх, іграх-драматизаціях, творчій діяльності діти вчилися моральної поведінки, засвоювали її еталони, формували оцінні судження. При цьому батьки, дорослі члени родини, вихователі намагалися підтримувати прояви емоційної емпатійності дітей, допомогти їм пережити прикрощі, невдачу, втому, неуспіх, підбадьорити їх. Зазначимо, що крім батьків, у вихованні дітей брали участь няньки, наймички, які працювали в Косачів.

Реалізація духовно-морально-релігійного виховання в родині Драгоманових-Косачів здійснювалася шляхом виховання в дітей розуміння добра і зла, почуття відповідальності, обов'язку перед рідними, однолітками, перед батьківщиною, поваги, щирості, відвертості, любові і людяності, доброти, оптимізму.

У руслі зазначеного цілком правомірно стверджувати, що сформовані в дитинстві моральні почуття утверджувалися і стали

основою морального життя дорослих Лесі, Михайла, Лілі, Дори. Так, тяжко хворий Михайло не хоче зайвий раз нагадувати рідним про свій важкий стан. Сестри і брат вирости дружніми, співчутливими, турботливими, а Леся – великий оптиміст «готова кризь сльози сміятися».

Зазначимо, важливим інструментом педагогічного впливу в моральному вихованні в родині був приклад, авторитет батьків, їх власні вчинки. У родині Драгоманових-Косачів знайомили дітей із традиціями, життям і побутом жителів хутора Зелений Гай, м. Гадяча (Полтавщина), м. Луцька, с. Колодяжного, с. Скулина, завдяки яким діти, як згадувала молодша сестра Лесі Українки Ольга Косач-Кривенюк, так органічно зрослися зо всім колодяженсько-полісько-волинським, що уважали себе тоді й потім усе життя не за чернігівців, як батько, не за полтавців, як мати, а за волиняків-поліщуків. Батьки не заперечували дітям підтримувати дружні стосунки із сільськими дітьми, навпаки – підтримували і заохочували дітей до товаришування з ними, активного спілкування, сприяння й допомоги в разі потреби.

Листування Лесі Українки з Ф. Колесою (музикознавцем, фольклористом, композитором), В. Гнатюком (фольклористом, етнографом) підтверджує нашу думку про зацікавленість етнографією, музикою, народними піснями, фольклором, театром, яка сформувалася в родині. Виховані на ґрунті народних традицій, інтересів народу діти Косачів у дорослому житті цікавилися історією, культурою, звичаями українців та інших народів. І це дало змогу виростити духовно багатих дітей.

Варто відзначити, що в сім'ї Косачів існував домашній український драматичний та ляльковий театри, виконувати окремі ролі в якому запрошувались і селянські діти. Під час різноманітних ігор, а також колядок, щедрівок, веснянок, Івана Купала, Маковея, Різдва, Великодня, відзначення щорічних днів народження Т. Шевченка, діти вчилися декламувати, співати пісень, а в Києві відвідували театри, концерти та цирк. У родині Косачів, крім релігійних свят, відзначали ще й століття української літератури, роковини М. Драгоманова, П. Куліша, Шевченківські дні.

Морально-естетичні почуття формувалися в родині Драгоманових-Косачів при святкуванні Великодня, Різдва та інших свят. Колядки, пісні, забави справляли велике естетичне враження, а також сприяли духовному збагаченню дітей.

Значним позитивом є те, що діти виховувалися на головних заповідях Біблії, основоположних духовних цінностях православ'я. Підтвердженням цього є високо моральне життя дітей, а також біблейські мотиви, образи Євангелійських легенд у творах Лесі Українки.

Етичний ідеал мудрої, незламної, розсудливої, життєрадісної, благородної, милосердної, гостинної людини діти сприймали шляхом знайомства з міфами, казками, легендами, народними піснями, переказами, етнопедагогічними традиціями та звичаями.

Ритуал гостинності здавна притаманний українцям. Зазначимо, що родина Драгоманових-Косачів виділялася надзвичайною гостинністю. До них часто на гостини приїжджали І. Франко з сім'єю, М. Лисенко, М. Левицький. Діти бачили і вбирали приклади гостинної поведінки приїжджих, турботу батьків про гостей, були активними учасниками їхнього щирого й цікавого спілкування.

Водночас вони долучалися до пісні, музики, яка будила дитячі мрії, думки, фантазію («богиню легкокрилу», сонет «Fa» Лесі Українки), що стали могутнім джерелом формування естетичної свідомості, почуття прекрасного у дітей. Народні пісні, краса рідної землі стали згодом невичерпним джерелом поетичної творчості Лесі Українки.

Про це поетеса, зокрема, пише:

Давно, в дитячий любий вік,

В далекім ріднім краю

Я чула казку. Чула раз,

А й досі пам'ятаю («Казка про Велета» Лесі Українки) [2, с. 40].

Казки дитинства, перекази, легенди, природа Волині стали основою для створення «Лісової пісні», джерелом багатьох Лесиних поезій.

У листі до М. Драгоманова (1890 р.) Леся зізнавалася, що знає «мотивів народних силу» і бідкається, що їй невідомі методи записування народних пісень. А Михайло цікавився збірниками пісень про народну математику. Лесю цікавило: чи співають у Болгарії колядки і чи схожі вони на українські? Як там люди обходять Різдво?

Діти Косачів добре знали народні звичаї (наприклад, на Святого Юрія качати крашанки по молодих руках, прикрашати хату зіллям, квітами, оберегами на Трійцю, на Івана Купала тощо).

Усе це стало основою формування естетично-емоційних, морально-патріотичних почуттів, розвитку спостережливості, рухливості дітей. Вироблений народом кодекс честі, моралі, естетико-дбайливого ставлення до навколишнього в родині передавався через фольклор, пісню.

Детальний аналіз методики виховання в родині Косачів-Драгоманових дає підставу стверджувати, що серед прийомів виховного впливу в них використовувалися гуманістичні, які передбачали повагу до гідності дитини, формування добрих людських почуттів, гарних звичок. Піклування і увага, заохочення, винагорода, підтримка добрим словом, посмішкою були домінуючими у взаєминах із дітьми.

Відтак, ми можемо переконливо зазначити, що система виховного впливу в родині Косачів-Драгоманових часу відповідна сучасній особистісно орієнтованій технології. Уважаємо, що основою для використання означених принципів були мудрі сентенції народної педагогіки, етнопедагогіки, народної звичаєвості.

Зауважимо, що бажання бути хорошим виховувалося в родині красою взаємин, чуйністю, щирістю, співчуттям, прикладом батьків і старших, мудрим повчанням, а не резонерством. Означене, без сумніву, не давало змогу розвинутися таким якостям, як безвольність, покірність, жорстокість, безсердечність. Загалом ми можемо переконливо стверджувати, що саме родина забезпечує гармонійне виховання особистості дитини.

Таким чином, вивчення досвіду впровадження етнопедагогічних традицій виховання в родині Косачів-Драгоманових дозволяє стверджувати про наявність оптимальної системи виховного впливу родини, спрямованої на освіту й виховання дітей, формування їх здібностей, духовних та життєвих потреб, національної гідності, любові й поваги до батьків, членів родини, до рідного краю, його історії, мови, культури, звичаїв, обрядів.

Зазначимо, що важливою умовою дієвості цієї системи були: високий рівень загальної і духовної культури, ерудиція, національна гідність і відданість своїй справі, любов до свого народу, високий рівень свідомості, любов і повага до дітей, членів родини, незаперечний авторитет батьків.

На заваді родинного виховання на етнотрадиціях не стали ні складні суспільно-політичні умови того часу, ні побутові труднощі

(часті зміни місця проживання, хвороби Михайла, його передчасна смерть), ні зтяжна хвороба Лесі.

Список використаних джерел

1. Герасимчук А. Ю. Родина Косачів як осередок національної родинно-побутової культури. *Вісник Черкаського національного університету*. Педагогічні науки. Вип. 196. Част. 1. Черкаси. 2011. С. 15–18.
2. Леся Українка – дітям. Львів: Априорі, 2016. 64 с.
3. Новаківська Л. Материнська школа Олени Пчілки. *Початкова школа*. 1997. № 9. С. 48.

Секція 3. РОЗВИТОК ОСОБИСТІСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В КОНТЕКСТІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

ГОЛУБ Олена, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки, Бердянський державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ В ГРУПАХ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

На сучасному етапі становлення Нової української школи актуальними стають проблеми: визначення виховного потенціалу роботи груп продовженого дня щодо розвитку особистості учнів молодшого шкільного віку, створення виховного простору ГПД (це не тільки саме середовище, в якому опиняються молодші школярі після уроків, а й це спеціально організований спосіб життя дітей у даному середовищі: їхня діяльність, відносини, події, які з ними відбуваються).

Головним завданням вихователя ГПД є створення умов для всебічного розвитку особистості учня молодшого шкільного віку. Зазначимо, що від компетентності вихователя залежить психологічний клімат в групі продовженого дня, характер взаємодії вихованців між собою, формування вищої форми спілкування – особистісно-орієнтованої, яка призводить до перебудови в усій складній системі різноманітних видів активності дитини. Для неї характерні: потреба у взаєморозумінні і співпереживанні; особистісні мотиви; мовленнєві засоби

спілкування [6, с. 65]. Таке спілкування потребує певного рівня внутрішньо детермінованої активності особистості, за якого учні не йдуть за обставинами, а здатні самі створювати ці обставини, виробляти свою стратегію і свідомо вдосконалюватися.

Аналіз наукових пошуків (А. Бондар, А. Гордін, П. Гранкін, Г. Дмитрів, Л. Добровольська, В. Дубровський, О. Калітовська, Б. Кобзар, В. Коваленко, В. Коротов, Т. Крапіневич, З. Морозова, К. Присяжнюк, О. Овчиннікова, М. Скаткін, Т. Рабченюк, В. Чорновіл, В. Чубенко, Н. Яремчук та ін.) та власного педагогічного досвіду дозволяє визначити педагогічні умови формування особистісно-орієнтованого спілкування в учнів, які відвідують групи продовженого дня, а саме:

- для формування особистісно-орієнтованого спілкування у вихованців ГПД важливо, щоб внутрішній світ дитини був переважно наповнений не образами предметів, а образами людей. А це можливо за умови правильного спілкування вихованця з дорослими, оскільки механізми дії у внутрішньому плані з'являються раніше у спілкуванні з образами людей і лише згодом поширюються на взаємодію дитини з предметним світом. Тому позаурочна виховна діяльність у ГПД має забезпечити учневі широкий вибір різноманітних виховних заходів, занять у гуртках під керівництвом кваліфікованих спеціалістів і створити відповідні можливості для гуманізації взаємодії «вихователь-вихованець», що позитивно вплине на формування особистісно-орієнтованого виховання [1, 2, 3, 4, 5];

- педагогічна взаємодія вихователя ГПД і молодшого школяра («вихователь-вихованець») має бути зорієнтована на реалізацію спільно вироблених цілей і завдань (цілі виховання визначаються на основі інтеграції потреб, інтересів і цілей вихователя і учня: вихователь має отримувати зворотний зв'язок при проведенні будь-якого заняття (самопідготовка, екскурсія, гра), має розкривати дітям перед початком заняття його мету в доступній для них формі, а після закінчення заняття має провести рефлексію, має ознайомити дітей з темою наступного заняття і обов'язково запитати їх, чому вони хотіли б навчитися на наступному занятті, що від нього чекають);

- вихователь має забезпечити суб'єктність позиції молодшого школяра в педагогічній взаємодії в групі (педагог ініціює в вихованця роль «вихователя», тим самим при взаємодії і вихователь, і вихованець усувають свою рольову протилежність);

- відносини «вихователь-вихованець» базуються на суб'єкт-суб'єктній взаємодії, що реалізується на основі наступних принципів: безумовне прийняття, розуміння і підтримка дитини вихователем (вихователь природний у взаємодії з вихованцями, приймає своїх вихованців такими, якими вони є в реальності; у взаємодії вихователь виключає будь-які форми насильства по відношенню до вихованця, орієнтуючись на створення позитивного емоційного фону, на встановлення відносин взаємної довіри, діє на основі емпатійного сприйняття школяра), визначення зростання кожної дитини на прикладі його власних досягнень (створюються умови для самоконтролю і самооцінки вихованцем його власних досягнень шляхом передачі контролюючих операцій самому вихованцю; виділення вихователем в оцінці діяльності молодшого школяра найбільш вдалих моментів у порівнянні з раніше виконаним подібним завданням), визнання права вихованця на помилку (оцінювання вихователем вчинків вихованця, а не його особистості);

- вихователь ГПД має здатність бути фасилітатором (здатністю змінювати психологічний клімат в групі; створювати ситуацію успіху; вирішувати конфлікти конструктивним способом; сприймати ситуації, що здавалися конфліктними, як цікаві практичні завдання, що вимагають грамотного рішення);

- вихователь має досягти позитивної відкритості до дітей і своєї особистості (приймає дитину з опорою на позитивні властивості і якості, вірю в можливості дитини проявити і розкрити себе в тій чи іншій сфері життєдіяльності);

- вихователь здійснює психотерапевтичну функцію в спілкуванні з вихованцями шляхом організації спеціально підібраних ігор та ігрових занять, що сприяють зниженню емоційної і м'язової напруженості, формуванню емпатії, комунікативних навичок.

Отже, групи продовженого дня мають потужний виховний потенціал щодо всебічного розвитку особистості вихованця та формування у нього найвищої форми спілкування – особистісно-орієнтованого.

Список використаних джерел

1. Добровольська Л., Чорновіл В. Формування компетентностей молодших школярів у групі продовженого дня : навч.-метод. посіб. Черкаси: Черкаський обласний інститут

післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради, 2016. 124 с.

2. Дубровський В. Л. Група продовженого дня як одна із форм становлення особистості учня у початковій школі. *Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки*: збірник наукових праць. № 2. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. С. 65–70.

3. Крапівевич Т. В. Група продовженого дня: територія НУШ: організована діяльність молодших школярів у ГПД, формування ключових компетентностей, необхідних для життя. *Вихователю ГПД*. 2019. № 4. С. 2-7.

4. Нова українська школа: poradnik vikhovatelю групи продовженого дня у закладах загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. / Г. І. Дмитрів [та ін.]. Львів : Світ, 2019. 224 с.

5. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навч.-метод. посіб. для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Ранок, 2018. 496 с.

6. Смирнова Е. О. Детская психология : учебник / Е.О. Смирнова. Москва: КНОРУС, 2016. 280 с.

КАНІШЕВСЬКА Любов,
докторка педагогічних наук,
професорка,
Інститут проблем виховання
НАПН України

ФОРМИ І МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах моральної кризи сучасного українського суспільства значно загострюється проблема виховання толерантності у підростаючого покоління.

Проблема виховання толерантності в молодших школярів знайшла відображення в дослідженнях (С. Герасімова, М. Горват, Г. Гурової, Г. Коберник, Е. Койкової, О. Крушельницької, О. Спіціної, І. Сухопарі, А. Ширванян).

Толерантність – інтегративна моральна якість особистості в основі якої ціннісне ставлення до інших людей, до себе, до оточуючого середовища, тобто охоплює увесь спектр соціальних відносин, у якому реалізується особистість; виявляється в гуманності, терпимості, доброзичливості, здатності вступати в діалогічну взаємодію [1, с. 78–79].

До особливостей формування толерантності в молодших школярів відносимо сенситивність зазначеного віку (збільшення рухливості нервових процесів; розвиток вольової сфери; переважання емоційної сфери у сприйнятті оточуючих; здатність до емпатії та емоційної рефлексії; формування стійких стереотипів моральної поведінки і діяльності; здатність сприймати соціальні норми та виявляти власну позицію щодо ставлення до світу, до інших). Однак, характерними для молодших школярів є обмежений моральний досвід, розходження між вимогами до інших і власною поведінкою; розрив між знаннями моральних норм і відповідною поведінкою [2, с. 90].

У процесі формування толерантності в молодших школярів у позаурочній діяльності використовували наступні методи: бесіду, роз'яснення, розповідь, переконування, приклад, педагогічну вимогу, виховні ситуації, доручення (групові й індивідуальні), привчання, вправи (на вироблення вмінь сприймати і розуміти емоційний стан іншої людини), сюжетно-рольові ігри, рольові ігри, ігри-драматизації; стимулювання толерантних проявів учня та гальмування інтолерантних дій та вчинків,

Широко використовували ігри, які сприяли розвитку таких якостей особистості, як упевненість у собі, почуття власної гідності, повага до іншого, емпатія, рефлексивність. Так, було проведено такі ігри: «Чарівна скринька», «Посудомийна машина», «Фарби», «Чарівна країна», «Фея доброти», «Добрі ельфи», «Мої бажання», «Віддзеркалення», «Хто я?» тощо.

З метою формування в молодших школярів досвіду толерантної поведінки використовували ігри-драматизації. Змістом таких ігор виступала інсценізація художніх творів дитячої літератури, які слугували прикладом для наслідування позитивної моделі поведінки. Дітям пропонувався емоційно-образний матеріал, сюжетами виступали інсценізації казок, оповідань, віршів, сенок-мініатюр, де були задіяні кілька діючих осіб.

Так, були проведені ігри-драматизації з наочним показом моделей толерантної поведінки, а саме: «Рукавичка» (українська народна казка), «Незадоволена Генрієтта» О. Комової, «Колискова для ведмедів» В. Чухліба, уривки з казок «Золотий ключик або пригоди Буратіно» О. Толстого, «Незвичайні пригоди в лісові школі» В. Нестайка, «Пеппі Довга панчоха» А. Ліндгрена [2].

До основних форм організації позаурочної діяльності щодо формування в дітей толерантності відносимо: виховні години («Я

поважаю себе», «Я поважаю інших», «Я спілкуюсь толерантно», «Такий різний світ», «Як вирішувати конфлікти» тощо), уявні подорожі («Мандрівка до країни Толерантності», «Уявна гра-подорож до Країни толерантності»), тренінгові заняття («Толерантна людина: яка вона?», «Галявина толерантності», «Терези толерантності», «Як спілкуватись толерантно» тощо), ранкові зустрічі («Толерантність – що це?», «Я – унікальний і неповторний», «Я пишаюся собою», «Я – толерантний друг» тощо), демонстрація та обговорення мультфільмів і фільмів, що відображають вчинки дійових осіб, із якими діти співвідносили свою поведінку, інсценізації ситуацій, що виникають в житті молодшого школяра та спонукають його до дій і толерантних вчинків; використання ситуацій, орієнтованих на констатацію емоційних станів людини; проєктна діяльність, виставки результатів спільної творчої діяльності (малюнків, творчих робіт) [2, с. 182].

Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на вивчення педагогічних можливостей позаурочної діяльності у контексті проблеми виховання толерантності в молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Канішевська Л. В. Теоретичні аспекти проблеми виховання толерантності у студентської молоді. *Science and society. Collection of scientific articles*. 2020, С. 77–80.

2. Канішевська Л. В., Сухопара І. Г. Формування толерантності в молодших школярів у позаурочній діяльності: теорія і практика: монографія. К. : Компрінт, 2017. 403 с.

КАРПЕЦЬ Надія,
вчителька вищої категорії,
вчителька-методистка,
ЗЗСО №2, м. Бердянськ

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ

Новий зміст освіти української школи передбачає методологічну переорієнтацію освітнього процесу на розвиток особистості учня, формування його життєвих компетентностей. У Концепції Нової української школи наголошується, що знання та

вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами здобувача початкової освіти, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті [1]. Актуальною стає особистісно-діяльнісна, результативно-компетентнісна освіта, яка забезпечує формування особистості молодшого школяра на основі оволодіння ним ключовими компетентностями. У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що «сучасні уроки життя потребують, аби людина мислила і працювала творчо, а також уміла приймати нестандартні рішення». Саме цим зумовлена нині увага педагогів до інновацій.

Одним із найперспективніших методів навчання сьогодні вважається метод проєктів. Це освітня технологія, яка спрямована на здобуття учнями знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою. А сучасний учитель має наблизити свою педагогічну діяльність до технологічного процесу, бо вона стає сьогодні необхідністю в роботі вчителя, оскільки забезпечує гарантованість навчальних результатів завдяки чітко спланованій послідовності дій, ретельно визначеному набору форм і методів роботи [2].

Слід зауважити на те, що зараз інтенсивно відбувається процес змін читацьких уподобань молодших школярів. Здобувачі початкової освіти потребують інформації, співзвучної їхнім запитам, зацікавленням та реальним щоденним ситуаціям. Відкриття та досвід через читання, пізнання загальнолюдських цінностей особистості в соціальному, духовному та матеріальному бутті розвивають життєві компетентності [5].

З огляду на це, видається актуальним дослідити можливості використання методу проєктів для формування життєвих компетентностей на уроках позакласного читання як інноваційної форми роботи з організації виховання читацьких інтересів та інформаційної культури в Новій українській школі.

Мета статті – висвітлити шляхи формування життєвих компетентностей молодшого школяра в проєктній діяльності, запропонувати нову систему роботи з дитячою книжкою на уроках позакласного читання в початковій школі у формі довготривалого пілотного проєкту «З книгою в життя».

Проблема організації освітньої проєктної діяльності в початковій школі висвітлюється в роботах Л. Коваль, О. Онопрієнко, В. Тименко та ін. Основні положення системи практичної освітньої діяльності з книгою визначені науковцями

Н. Світловською, О. Джежелей та ін. Ними визнано, що саме позакласне читання формує в учнів читацьку самостійність, збагачує соціальний досвід учнів. У методичних працях українських науковців О. Савченко, Н. Волошиної, Н. Скрипченко, М. Наумчук та ін. наголошується, що позакласне читання сприяє розвитку інформаційної культури молодшого школяра, орієнтує у сучасному просторі дитячого читання.

У статті «Щоб книга увійшла у життя дитини» О. Савченко зазначила: «Назрілою є потреба створення умов для утвердження читання як культурної цінності нашої країни. Варто міркувати над тим, як об'єднати книжкову культуру, літературну традицію і новий інструментарій читання» [4].

Спираючись на теоретичні рекомендації українських науковців, на свій практичний досвід у проєктній діяльності та актуальність проблеми розширення читацького простору юних читачів, було створено систему роботи з книгою на уроках позакласного читання у формі довготривалого пілотного проєкту «З книгою в життя». Для дослідницької роботи було розроблено науково-методичний паспорт проєкту та складено план упровадження навчально-методичного проєкту діяльності вчителя в три етапи: підготовчо-аналітичний, практичний, підсумковий.

На практичному етапі в 1 класі для реалізації наслідувально-виконавчої проєктної діяльності розроблено методичний паспорт підпроєкту «Пізнаємо секрети книг» та тематичне планування уроків позакласного читання з етапами розвитку проєктної діяльності в 1 класі.

Для реалізації розвивальної проєктної діяльності в 2 класі розроблено методичний паспорт підпроєкту «Книжкові відкриття», тематичне планування уроків позакласного читання з етапами розвитку проєктної діяльності в 2 класі та інноваційними формами популяризації книги: буккросинг, флешмоб, буктрейлер, книжкова виставка, майстер-клас, квест, постери-мотиватори, бібліотечний урок, презентація книги, портфоліо творчих робіт. Як ресурс для розвитку читацької компетентності, активно використано один із важливих осередків освітнього простору Нової української школи - дитяча класна бібліотека.

Для включення кожного учня в активний освітній процес, з метою формування спеціальних читацьких вмінь (правильно називати твір та книгу, знаходити та називати прізвище автора, заголовки, визначати тему читання та жанр твору) з 1 класу

введено систему умовних позначок для моделювання обкладинок прочитаних книжок. Свої роботи молодші школярі вкладають в індивідуальні папки «Портфолію юного книголюба». Це спосіб фіксації, накопичування матеріалів, що демонструють особисті досягнення учнів.

У проєкті є можливість проявити свої здібності учням з високим рівнем розвитку. Їм пропонується створити мультимедійну презентацію проєкту, інформаційний буклет, учнівський веб-сайт. Тим самим реалізується принцип індивідуалізації навчання, формуються компетентності з інформаційних і комунікативних технологій.

У ході захисту проєктів учні вчаться чітко і переконливо викладати інформацію, захищати свою точку зору, ставити питання, слухати один одного. Багатьом молодшим школярам такі виступи допомагають сформуванню адекватної самооцінки, повірити у свої сили, у себе.

На етапі оцінювання виконаних проєктів важливо дати можливість учням самостійно оцінити роботу кожного з учасників у групі та роботу інших груп відповідно до певних критеріїв. Самооцінювати свою роботу допомагає графік «Мое сузір'я успіху», на якому здобувач початкової освіти малює зірку на рівні своїх особистих досягнень.

На кожному з етапів впродовж чотирьох років проводилась діагностика рівня сформованості ключових компетентностей учнів у процесі проєктної діяльності. Це дозволило дати якісну оцінку просуванню кожного молодшого школяра та колективу в цілому. Об'єктами оцінки були портфоліо проєктної діяльності учня, а також спостереження за презентацією продукту, роботою в групі.

У процесі проведеної діагностики доведено, що робота спрямована на формування ключових компетентностей на уроках позакласного читання дає високі результати, якщо вона ґрунтується на комунікативно-діяльнісному підході, а також базується на системному використанні методу проєктів в освітньому процесі.

Таким чином, метод проєктів є сучасною педагогічною технологією, використання якої створює умови для всебічного розвитку життєтворчої особистості в процесі організації проєктної діяльності в Новій українській школі. Впровадження на уроках позакласного читання зазначеної технології дозволяє формувати в учнів інформаційну культуру, читацьку самостійність, уміння й

навички орієнтуватись у сучасному книжковому світі, розвивати критичне мислення, допомагає здобувачам початкової освіти формувати ключові компетентності, без яких їм не обійтись у житті.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 02.06.2021).
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. Bibik N. M. Київ: Літера ЛТД. 2019. 208 с.
3. Панчук С.Ю. Формування ключових компетентностей на основі використання форм активного навчання та виховання. URL: www.moippo.mk.ua/naukdial/math21doc (дата звернення 05.07.2021).
4. Савченко О.Я. Щоб книга увійшла у життя дитини: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Початкова школа*. 2016. №5. С.22-26.
5. Старагіна І.П., Терещенко В.М., Панченков А.О. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання: навчально-методичний посібник. Харків: Соняшник, 2020. 174 с.

УДК 378.147

КРАМАРЕНКО Алла, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет
ПЛОТНІКОВА Лілія, здобувачка другого рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ З КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

З упровадженням концепції Нової української школи процес інтеграції отримає подальший розвиток. У єдиний курс об'єднуються не лише природознавчі знання, а й знання про

соціальне оточення школяра. У 1 класі виникає потреба включити відомості про такі галузі як «Природнича», «Громадянська та історична освіта», «Технологічна», «Соціальна та здоров'язбережувальна» тощо. Інтегрована побудова курсу, в якому не відбувається чіткого поділу знань на біологічні, історичні, суспільствознавчі, технологічні, інформаційні, екологічні, надає ширші можливості щодо збагачення змісту освіти.

На інноваційних позиціях щодо курсу «Я досліджую світ» у роботах вказували О.Біда, А. Крамаренко, Н.Бібік та ін. Дослідницька діяльність здобувачів початкової освіти набуває посиленої уваги, оскільки закони природи без вивчення причино-наслідкових зв'язків досить складно збагнути [3-6].

Наведемо деякі приклади. Так, при вивченні на уроці курсу «Я досліджую світ» теми: „Які незвичайні властивості має звичайна вода?“ (3 клас). Для встановлення властивостей води як розчинника, можна запропонувати таку дослідницьку роботу проблемного характеру.

Учні одержують порошки (соду, глину, цукор, пісок тощо) і склянки з водою. У процесі дослідження молодші школярі дають відповідь на запитання „Які речовини розчиняє вода?“. Результати досліджень заносять у таблицю.

<i>Розчинні речовини</i>	<i>Нерозчинні речовини</i>

При організації таких проблемних ситуації виконуються усі умови дослідницької роботи: постановка мети, шляхи її досягнення, формування висновків.

Найпоширенішими прийомами створення проблемних ситуацій у процесі ознайомлення молодших школярів з об'єктами природи є такі:

- а) *зіткнення учнів із суперечливими фактами:*
    - метал у воді тоне, а дерево – ні. Чому?
  - б) *постановка перед школярами дослідницьких завдань:*
    - простежте, де швидше починає танути сніг, і поясніть чому?
  - в) *спонукання учнів до узагальнення фактів:*
    - сніг, водяна пара – це.... Доведіть свою думку.
  - г) *спонукання учнів до аналізу фактів і явищ, які логічно суперечать їхньому життєвому досвіду:*
    - сніг може перетворитися в лід. За яких обставин?
- Створенню проблемної ситуації завжди передують підготовчі

робота, у процесі якої вчитель забезпечує дітей мінімумом знань, необхідних для розв'язання проблеми. Крім того, вчитель збуджує в учнів пізнавальний інтерес, стимулює їх прагнення розв'язати проблему. Якщо вони не в змозі самотійно розв'язати проблему, вчитель використовує непрямі питання.

Під час розв'язання проблеми передбачається, що діти самотійно узагальнюють знання, здобуті з різних джерел, використовують певною мірою і прийоми дослідницької діяльності [2].

Важливим засобом створення проблемних ситуацій у вивченні природи є дослідницька робота (розв'язання завдань впливає із спеціально створених умов. Наприклад: теми „Термометр”, „Органи рослин”, „Умови життя рослин”, „Вегетативне розмноження рослин”, „Сніг і лід”, „Корисні копалини”, „Вода – розчинник” тощо).

Створення проблемних ситуацій та їх розв'язання тут досягаються частково-пошуковим методом, іноді дослідницьким, за допомогою лабораторних, демонстраційних і домашніх дослідів. Відкриття, які учні роблять при цьому, незначні, але дітям вони дають велике інтелектуальне задоволення. Чим більше створюватиметься для учнів складних ситуацій, які вони спроможні подолати, тим інтенсивніше в них розвиватиметься інтерес до знань, науки [1].

Проблемний підхід до вивчення природи в початковій школі не лише зацікавлює учнів, а й стимулює в них потребу виконати завдання, що значною мірою сприяє активному сприйманню нового матеріалу, розвиває їхні пізнавальні здібності. Чільне місце у процесі ознайомлення молодших школярів з об'єктами природи займає евристичний метод. Коротко розглянемо його.

Сутність евристичного методу полягає в тому, що вчитель створює проблемну ситуацію, сам формулює проблему та залучає учнів до її розв'язання, а молодші школярі самотійно здійснюють певні кроки у процесі пошуку знань про об'єкти природи [3]. Наприклад, у процесі вивчення теми „Планування спостережень за природою навесні”, можна запропонувати учням обговорення прислів'я „Квітень з водою, травень з травою”. Під час такої роботи необхідно звернутися до життєвого досвіду школярів та набутих знань, встановити взаємозв'язок між погодою в квітні та буйним ростом рослин у травні. Усі відповіді учнів узагальнюються та підводиться підсумок про залежність росту і розвитку рослин від

атмосферних опадів тощо.

Серед евристичних методів розрізняють евристичну бесіду, яка, за А. Крамаренко є способом організації творчої діяльності школярів через розв'язання проблеми у співпраці з вчителем [3, с. 234].

Схема взаємодії у процесі евристичної бесіди має такий вигляд: вчитель → учні → вчитель → учні, у такому взаємозв'язку педагог уміло поставленими запитаннями спрямовую думку молодших школярів на розуміння суті виучуваного матеріалу. Орієнтовна структура означеного методу складається з шести етапів, а саме:

- актуалізація опорних знань;
- створення проблемно-пошукових ситуацій;
- спонукання учнів висловити припущення щодо вирішення проблеми;
- доведення молодшими школярами власної точки зору;
- спрямування розумової діяльності учнів, коректування відповідей;
- узагальнення і систематизація знань.

Зазначимо, що характер елементів структури може змінюватися в залежності від завдань, які необхідно вирішити на уроці. Готуючись до проведення евристичної бесіди в початковій школі, учитель має усвідомлювати ряд аспектів: на якому етапі уроку вона розгортатиметься; рівень знань учнів, їх попередній досвід з досліджуваної проблеми; спостереження, які можуть бути використані в процесі бесіди; мету бесіди; висновки та „відкриття”, яких мають досягти учні; основні запитання за темою бесіди.

Отже, використання евристичних методів дозволяє учням виявляти самостійність, спостережливість, демонструвати власні знання та досвід, сприяє організації творчої комунікативної взаємодії між учителем та молодшими школярами.

Ефективним стимулом розвитку пізнавальних інтересів учнів, а також їхнього вміння працювати з підручником і додатковою літературою є постановка проблемних завдань на етапі виконання домашніх завдань. Крім того, доцільним є проведення фенологічних спостережень і домашніх дослідів.

Список використаних джерел

1. Крамаренко А. Біо(еко)етична діяльність учителя початкової школи: навч. посіб. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2017. 196 с.

2. Крамаренко Алла. Методика навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей у початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів ОПП "Початкова освіта". Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2020. 424 с.

3. Крамаренко Алла. Сучасні технології навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей в початковій школі: навч. посіб. для здобувачів вищої освіти другого освітнього ступеню ОПП Початкова освіта. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 316 с.

4. Крамаренко А. М. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2014. 380 с.

5. Kramarenko A. THE INFLUENCE OF THE BIO(ECO)ETHICAL ACTIVITY OF A FUTURE PRIMARY SCHOOL AND PRACTICAL PSYCHOLOGIST ON THE EVALUATION OF OWN BEHAVIOR: THE PRACTICAL ORIENTIRS. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2020. С.322-329.

6. Kramarenko A.N., Torchynska T.A., Shevchuk I.V. Agile approach in training future primary school teachers for resolving complex pedagogical situation. *International Electronic Journal of Elementary Education*. March 2021, Volume 13, Issue 4, 469-477.

УДК 378.147

КРАМАРЕНКО Алла, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

КІДАЛОВА Валентина, директорка Бердянської ЗОШ №20
НЕКЛЕСА Руслана, вчителька початкових класів, П'ятихатська ЗОШ №2

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: МЕТОДИКО-ПРИРОДНИЧИЙ АСПЕКТ

Нова українська школа ставить перед закладами вищої освіти багато проблем, які потребують негайного вирішення і разом з тим

реформування процесу навчання здобувачів вищої освіти як майбутніх фахівців. Оскільки зміни почалися з початкової освіти, тому, не менш важливим сьогодні стоїть питання підготовки майбутніх учителів початкової школи, здатних якісно та ефективно реалізовувати завдання, визначені Державним стандартом початкової освіти. В умовах сучасних змін в сфері освіти саме природничо-наукова підготовка майбутнього фахівця початкової ланки освіти потребує посиленої уваги, оскільки на практиці здійснюється навчання молодших школярів за відповідними держстандартами (2014, 2018).

Варто підкреслити, що пріоритетними напрямками розвитку природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів в процесі фахової підготовки є: впровадження сучасних інноваційних, інформаційно-комунікаційних педагогічних технологій, динамічний розвиток науково-методичного середовища на регіональному рівні.

Безумовно, для закладів вищої освіти потужним викликом став перехід освітнього процесу на дистанційну чи змішану форми, зумовлений поширенням пандемії коронавірусу Covid-19.

Порушена проблема не залишилася поза увагою сучасних стейкхолдерів (у нашому випадку – директорів ЗЗСО) та вчителів початкової ланки освіти, які зацікавлені у співпраці з конкурентоздатними, успішними майбутніми вчителями, які сприятимуть реалізації НУШ на практиці.

Вивчаючи питання професійної підготовки майбутніх фахівців початкової ланки освіти, слід зазначити, що різні аспекти готовності здобувачів вищої освіти з авторських позицій розкрито в ґрунтовних докторських дослідженнях (А. Крамаренко, О. Лінник, С. Литвиненко, М. Марусинець, О. Матвієнко, О. Митник, О. Оліяр, І. Осадченко, Л. Петухова, Р. Пріма, О. Сорока, С. Стрілець, І. Упатова, В. Ушмарова, О. Фізеші, О. Федій, О. Хижна, Л. Хомич, Л. Хоружа та ін.).

Новий Державний стандарт початкової освіти, регламентуючи свободу педагогічних спільнот у виборі шляхів навчання, виховання та розвитку здобувачів початкової освіти, відкриває можливість вибору та створення власного навчального забезпечення освітнього процесу. Вже третій рік поспіль здобувачі початкової освіти вивчають інтегрований курс «Я досліджую світ». Типова освітня програма з цього предмета дає змогу вчителю самостійно обрати й формувати інтегрований та автономний

спосіб подання змісту із освітніх галузей Стандарту, добираючи дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні можливості дітей. Особливого значення в дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, практикою застосування здобутих компетентностей в життєвих ситуаціях [6].

Досліджуючи окреслену проблему, слід зазначити, що відповідні зміни в початковій ланці освіти вимагають професійної підготовки фахівця, здатного працювати в нових умовах, реалізовувати на практиці запропоновані інновації, бути обізнаним із проблемами сталого розвитку.

Порушуючи проблему екологізації освітнього процесу в початковій ланці освіти, у наших наробках ми постійно вдосконалювали напрямки здійснення зазначеного процесу на практиці, оскільки тільки еколого орієнтований учитель здатен формувати еколого орієнтованого здобувача освіти [5].

Так, в авторській монографії «Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика» науково обґрунтовано один із складових педагогічного супроводу вказаного процесу, а саме: удосконалення авторського науково-методичного забезпечення формування еколого орієнтованих майбутніх учителів початкової школи [4, с. 51-152].

Проблема підготовки майбутнього фахівця в контексті стандартизації початкової освіти не оминає питання біо(еко)етики, оскільки інтегрований курс «Я досліджую світ» включає багато аспектів взаємостосунків у системах «людина – навколишнє середовище», «людина – людина» тощо.

Аналіз світоглядного підґрунтя сучасної біо(еко)етики свідчить, що вона прагне до психічних ціннісних пріоритетів, розвиває сучасну глобальну мораль толерантності, яка будується на визнанні унікальності всіх проявів життя, обґрунтовує особисту відповідальність суб'єкта за його моральні вчинки. Відповідно для студентів-магістрантів ОПП Початкова освіта ФППОМ БДПУ впроваджено новий курс «Біо(еко)етична діяльність учителя початкової школи». Метою курсу є формування готовності магістрантів до впровадження у цілісний освітній процес початкової школи технології формування біо(еко)етично орієнтованих молодших школярів. Здобувачі другого освітнього ступеня вже третій рік працюють за навчально-методичним посібником до цього курсу [1].

Слід зазначити, що в аудиторній роботі найефективнішими в цьому процесі виявляються колективні та групові форми, методи стимулювання унікальності сприйняття й пояснення самими магістрантами нових еколого-педагогічних явищ, діалог і дослідницька наукова еколого орієнтована взаємодія, в якій органічно поєднуються свіжість наукових думок майбутніх педагогів та досвідчених науковців.

Порушуючи питання екологізації освітнього простору, здобувачам першого освітнього ступеня запропоновано авторський посібник «Методика навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей у початковій школі» [2]. У цьому посібнику представлено основні концептуальні зміни, що стосуються окреслених галузей в контексті НУШ. А для ОС магістр ОПП Початкова освіта запропоновано також авторський посібник «Сучасні технології навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей в початковій школі» [3].

Отже, питання методико-природничої складової підготовки майбутніх учителів у контексті стандартизації початкової освіти є досить актуальним. Цей напрямок передбачає постійне оновлення методзабезпечення, оскільки професійна підготовка вказаного фахівця повинна відповідати сучасним запитам в умовах реалізації НУШ.

Оновлення ОПП Початкова освіта не можливе без постійної, клопіткої роботи як із стейкхолдерами, так із працюючими вчителя початкової школи, оскільки практичні аспекти варто враховувати при підготовці конкурентоспроможних фахівців, вносити корективи в навчальні плани ОС магістрів (ОС бакалаврів). Взаємодія, консультування та обмін досвідом в площині «викладачі ЗВО-стейкхолдери-вчителі початкової школи» мають стати основними векторами модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах сьогодення.

Список використаних джерел

1. Крамаренко А. Біо(еко)етична діяльність учителя початкової школи: навч. посіб. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2017. 196 с.
2. Крамаренко Алла. Методика навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей у початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів ОПП "Початкова освіта". Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2020. 424 с.

3. Крамаренко Алла. Сучасні технології навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей в початковій школі: навч. посіб. для здобувачів вищої освіти другого освітнього ступеню ОПП Початкова освіта. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 316 с.

4. Крамаренко А. М. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2014. 380 с.

5. Kramarenko A. THE INFLUENCE OF THE BIO(ECO)ETHICAL ACTIVITY OF A FUTURE PRIMARY SCHOOL AND PRACTICAL PSYCHOLOGIST ON THE EVALUATION OF OWN BEHAVIOR: THE PRACTICAL ORIENTIRS. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2020. С.322-329.

6. Kramarenko A.N., Torchynska T.A., Shevchuk I.V. Agile approach in training future primary school teachers for resolving complex pedagogical situation. *International Electronic Journal of Elementary Education*. March 2021, Volume 13, Issue 4, 469-477.

УДК 378.147

КРАМАРЕНКО Алла, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

СПРИНА Ірина, здобувачка другого рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

КУРС «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» – СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙ У НУШ

Процес інновацій у НУШ неодноразово розкривали в своїх дослідженнях сучасні вчені, а саме: О.Біда, Н. Бібік, І. Грушинська, А. Крамаренко та ін. У своїх наробках розкривали основні вектори модернізації природничої освітньої галузі в початковій школі.

Курс «Я досліджую світ» сприяє розширенню, систематизації та поглибленню уявлень учнів про природні та соціальні об'єкти і явища як компонентів єдиного світу, допомагає оволодіти основами знань про природу, людину й суспільство. Цей курс – пропедевтична основа для формування цілісної картини світу в його органічній єдності та різноманітності природи й суспільства, деяких особистісних компетенцій стосовно емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу.

Важко переоцінити роль природничих наук, для організації інтегрованого навчання. Наприклад, природничі предмети дають змогу вивчати проблеми людства і розглядати їх причини, сутність і способи вирішення. Ці галузі знань ідеальні для включення питань, пов'язаних з вивченням природи через дослідження її законів і процесів; місцем людини в природі; взаємодії людини і природи.

У процесі навчання важливо робити акцент на розвиток навичок пошуку та вирішення конкретних проблем і вивчення взаємозв'язку між наукою, технологією і суспільством. Так, автори підручника для 1 класу «Я досліджую світ» започаткували у підручнику рубрику «Чи знаєте ви, що...».

Доцільно зазначити, що сучасна освіта спрямована на пошук та розробку новітніх технологій, необхідних для збереження природних ресурсів і переорієнтацію діяльності людини в напрямку їх збереження. Під час вивчення природничих дисциплін доцільно розглядати переваги впровадження у виробництво нових ресурсозберігаючих і екологічно орієнтованих технологій [2].

Навчання учнів ведення домашнього господарства дає їм можливість на практиці, в домашніх умовах, застосувати свої знання щодо використання енергії та енергозбереження, переробки побутового сміття та відходів, дбайливого ставлення до води, а також вивчення інших тем, пов'язаних зі способом життя людини. Слід пам'ятати – виховання шанобливого ставлення до ресурсів, які використовуються у домашньому господарстві, слугуватиме хорошим фундаментом дбайливого ставлення до природи. Тому одне з головних завдань технологічної освітньої галузі, що є складовою інтегрованого курсу «Я досліджую світ» – формування в учнів культури праці та побуту, навичок раціонального ведення домашнього господарства, задоволення власних потреб та потреб інших, відповідальності за наслідки своєї діяльності [3].

Навчання здорового способу життя пов'язане з багатьма аспектами формування в учнів свідомого ставлення до свого життя і здоров'я та безпеки. Саме в інтегрованому курсі є змога показати, пояснити й переконати учнів, що фізичне та духовне здоров'я людини є найважливіша умова розвитку суспільства. Важливо звернути увагу учнів на те, як здоров'я залежить від соціальних та економічних умов, стану навколишнього середовища. Варто приділяти увагу проблемі збереження власного здоров'я й здоров'я оточуючих [4-6].

Один із напрямків удосконалення освітнього процесу в початковій школі – організація і проведення інтегрованих уроків. Під час планування та організації інтегрованих уроків учителю доцільно враховувати такі умови:

- правильно визначити головну мету уроку, яка відобразить його специфіку – інтегративність;
- вибрати зі змісту предметів відомості, необхідні для реалізації мети;
- встановити велику кількість зв'язків у змісті навчального матеріалу, структурувати частини інтегрованого змісту так, щоб вони стали логічною ланкою уроку й отримали остаточне завершення;
- здійснити ретельний вибір методів і засобів навчання, а також визначити оптимальне навантаження різними видами діяльності учнів на уроці.

Переваги інтегрованого навчання – поєднання освітнього процесу, економія та правильний розподіл навчального часу, позбавлення від перевтоми та непотрібних повторень.

Потреба у проведенні інтегрованих уроків в початковій школі пояснюється низкою причин, зокрема: інтегроване навчання розвиває інтелектуальний потенціал учнів, спонукає до осмислення і знаходження причиново-наслідкових зв'язків, до розвитку мислення, комунікативних здібностей. Форма проведення інтегрованих уроків є нестандартною. Використання різних видів роботи впродовж уроку підтримує увагу учнів на високому рівні, що дає змогу говорити про достатню ефективність уроків. Інтеграція дає можливість для самореалізації, самовираження, сприяє розкриттю та розвитку здібностей учнів [1, с. 34].

Аби формувати й перевіряти предметні компетентності, сучасний учитель має спиратися на систему інтегрованих завдань,

спрямованих на застосування учнями способів освітньої діяльності; знаходити способи включення в роботу кожного учня, створювати умови для набуття ними життєвого досвіду для успішної самореалізації. Діяльність учителя як консультанта, модератора, тьютора спрямована на співпрацю, педагогічний супровід учня та допомогу в розкритті його потенційних можливостей.

Отже, орієнтація української освіти на інтеграцію основних її принципів в національну освітню політику дасть змогу першочергово позбавитися споживацького ставлення до освіти, відірваності від суспільних реалій, проблем.

Інтегративне навчання загалом орієнтоване на розвиток особистості учня, формування готовності учня до реального життя, до його швидких змін, творчого мислення, критичного аналізу навколишнього світу та себе в ньому, до постійного оволодіння учнями новими видами діяльності й спілкування. Тому нині постає потреба у визначенні резервів підвищення ефективності освітнього процесу на засадах інтегрованого, компетентнісного підходів і розкритті механізмів їх використання з метою цілісного сприйняття навчального матеріалу, формування системного мислення молодших школярів в умовах модернізації освіти.

Список використаних джерел

1. Крамаренко А. Біо(еко)етична діяльність учителя початкової школи: навч. посіб. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2017. 196 с.
2. Крамаренко Алла. Методика навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей у початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів ОПП "Початкова освіта". Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2020. 424 с.
3. Крамаренко Алла. Сучасні технології навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей в початковій школі: навч. посіб. для здобувачів вищої освіти другого освітнього ступеню ОПП Початкова освіта. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 316 с.
4. Крамаренко А. М. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2014. 380 с.

5. Kramarenko A. THE INFLUENCE OF THE BIO(ECO)ETHICAL ACTIVITY OF A FUTURE PRIMARY SCHOOL AND PRACTICAL PSYCHOLOGIST ON THE EVALUATION OF OWN BEHAVIOR: THE PRACTICAL ORIENTIRS. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2020. С.322-329.

6. Kramarenko A.N., Torchynska T.A., Shevchuk I.V. Agile approach in training future primary school teachers for resolving complex pedagogical situation. *International Electronic Journal of Elementary Education*. March 2021, Volume 13, Issue 4, 469-477.

КРАМАРЕНКО Дмитро,
вчитель вищої категорії,
Бердянська багатoproфільна
гiмназія №2,
ЩЕНКО Ганна, вчителька
початкової школи,
Комунальний заклад загальної
середньої освіти I-III ступенів
«Перспектива» Жовтоводської
міської ради

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ УРОКІВ З КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

у Державній програмі «Здоров'я України 2020: український вимір» виділено такі складники здоров'я:

- фізичний – правильне функціонування всіх систем фізичної досконалості і загальна фізична працездатність, загартованість організму, дотримання раціонального режиму дня, виконання вимог особистої гігієни, правильне харчування;

- психічний (психологічний комфорт) – відповідність когнітивної діяльності календарному віку, розвиненість довільних психічних процесів, наявність саморегуляції; наявність адекватних позитивних емоцій; відсутність акцентуацій характеру; відсутність шкідливих звичок;

- соціальний (соціальне благополуччя) – це передусім сформована громадянська відповідальність за виконання соціальних ролей у суспільстві; позитивно спрямована

комунікативність; доброзичливість у ставленні до молодших, здатність до самоактуалізації у колективі, самовиховання;

- духовний (душевний) – пріоритетність загальноосвітніх цінностей; наявність позитивного ідеалу у відповідності з національними та духовними традиціями, працелюбність, доброчинність, відчуття прекрасного в житті, природі, мистецтві.

Здоров'я дорослої людини закладається в дитинстві, тому найголовніші міжнародні та вітчизняні правові документи фіксують важливість захисту здоров'я дітей. Зокрема, у Конвенції про права дитини вказано: «Держави-учасники забезпечують у максимально можливому ступені виживання й здоровий розвиток дитини» [5, с. 323].

Як зазначав В. Сухомлинський, педагог має справу з мислячою матерією, здатність якої в роки дитинства сприймати й пізнавати навколишній світ значною мірою залежить від здоров'я дитини.

Слід зазначити, що в питаннях здорового розвитку дітей у світі поширені підходи, згідно з якими розв'язання проблеми формування здоров'я особистості не може обмежуватися зусиллями лише медиків.

Це зумовлено тим, що рівень здоров'я людини залежить від багатьох факторів: спадковості, соціально-економічного стану, екологічного становища, діяльності системи охорони здоров'я. Але, за даними ВООЗ, рівень здоров'я лише на 10-15 % пов'язаний із останнім чинником, на 15-20% зумовлений генетичними факторами, на 25% його визначають екологічні умови і на 50-55 % – умови і спосіб життя людини [2 ; 4].

Отже, провідна роль у формуванні й збереженні здоров'я належить самій людині, її ціннісним орієнтаціям на здоровий спосіб життя, гармонізацію внутрішнього світу та стосунків з оточенням.

Зазначимо, що здоров'я є категорією не лише біологічною, а й глибоко соціальною і психологічною, що регулюється та керується як соціальними інститутами, так і самою особистістю. Тому збереження та зміцнення здоров'я дітей і молоді є першочерговою й нагальною потребою суспільства. Індивідуальне здоров'я людини складається із психічного, фізичного, морального, духовного та соціального компонентів [1; 3].

Питання здоров'язбережувальної освіти досліджували чимало вчених: І. Бех, Ю.Бойчук, А. Крамаренко та ін.

У процесі реалізації завдань курсу «Я досліджую світ» з метою формування активної позиції першокласників до збереження і зміцнення власного здоров'я доцільно проводити здоров'язбережувальні уроки. Коротко охарактеризуємо їх.

Здоров'язбережувальний урок з курсу «Я досліджую світ» як форма організації освітнього процесу, яка забезпечує здобувачам та вчителів збереження та підвищення запасу їхніх життєвих сил на всіх етапах. Особливостями здоров'язбережувального уроку є:

- відповідне розташування дітей у класі – півколом, що дає змогу відчувати себе в колективі та творчому взаємозв'язку; забезпечує єдність спілкування та діяльності;
- позитивне емоційне налаштування, що дає можливість зняти напругу, яка могла з'явитися раніше і виступає організаційним моментом, і настановою на урок чи тему; це може реалізовуватися, наприклад, через привітання в парах, групах, у колі;
- активне міжособистісне спілкування – ситуації прощання та взаємовдячності, які організуються як привітання.

Головна вимога до здоров'язбережувального уроку – близько 50% часу уроку діти повинні знаходитися у стані рухової активності (паузи здоров'я, рухові дидактичні ігри та різноманітні активні дії, пересування дітей у просторі класу, фізкультхвилинки). Важливим компонентом означеної форми організації освітнього процесу є робота з шаблонами дій у певних ситуаціях, у наслідок чого учні обмислюють своє життя, свою поведінку, стосунки з людьми, засвоюють позитивні думки про здоров'я. Ця робота з усвідомленням забезпечує формування у дітей механізму гармонізації стосунків із самим собою, з іншими, зі світом природи та світом культури.

Важливими при організації здоров'язбережувального уроку в першому класі є ознайомлення з найдоступнішими правилами поведінки перебування у школі, на уроці, на перерві, ознайомлення з новими умовами навчальної діяльності, уміння користуватися шкільним приладдям, предметами та речами.

На уроках з курсу «Я досліджую світ» важливо формувати навички переходу проїзної частини дороги, рухатися тротуаром чи узбіччям дороги, читати дорожні знаки. Найпростіше це зробити в грі. На території школи розмітити проїзну частину, тротуари та пішохідний перехід. Кожна дитина повинна підійти до пішохідного переходу, зупинитися на деякій відстані від нього, уважно

оглянути проїзну частину, повернувши голову ліворуч, а потім праворуч, переконавшись, що транспорту немає, вийти на пішохідний перехід, при русі до середини дороги контролювати ситуацію ліворуч, а з середини дороги – праворуч. Всі дії учнів відпрацювати до автоматизму, правильна поведінка на пішохідному переході має стати звичкою. Вказати на особливості своєї місцевості та визначити безпечний шлях до школи. Учні повинні засвоїти, що правила дорожнього руху спрямовані на збереження життя і здоров'я людей, тому всі зобов'язані їх виконувати.

Отже, проведення здоров'язбережувальних уроків потребує від учителя: визначення оптимального обсягу навчальної інформації та способів її представлення здобувачам початкової освіти; врахування інтелектуальних та фізіологічних особливостей учнів, їх індивідуальних особливостей; планування видів діяльності, які запобігають перевтомі здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел

1.Крамаренко А.М., Крамаренко Д.М., Проха І.С., Шмалько О.М. Здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі початкової школи. *Сучасні здоров'язбережувальні технології*: колект. монографія/за заг. ред. проф. Ю.Д.Бойчука. Харків: ХНПУ ім. Г.С.Сковороди, 2018. С. 440-446.

2. Крамаренко А., Степанюк К. Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в початковій школі: навч. посіб. для здобувачів першого рівня вищої освіти освітньо-професійної програми 013Початкова освіта. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 193 с.

3.Alla KRAMARENKO, Valentyna CHERNII, Olha SHEVCHENKO, Olena NIEVOROVA, Anastasiia MELNYK. Development of Professionally Important Physical Qualities in Engineering Students. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2020, Volume 12, Issue 1 Sup. 1, p.93-105. <https://doi.org/10.18662/rrem/12.1sup1/> (дата звернення 10.08.2021)

4.Alona Prokopenko, Alla Vozniuk, Hennadii Leshchenko, Liliya Manchulenko, Alla Kramarenko, Oksana Mondich. Activization of Cognitive Activity of Students in Higher Education Institutions. *Systematic Reviews in Pharmacy*. Vol 11, Issue 10, Oct-Nov 2020. 144-146. doi10.31838srp.2020.10.24

5.Kramarenko A. THE INFLUENCE OF THE BIO(ECO)ETHICAL ACTIVITY OF A FUTURE PRIMARY SCHOOL AND PRACTICAL

PSYCHOLOGIST ON THE EVALUATION OF OWN BEHAVIOR: THE PRACTICAL ORIENTIRS. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2020. С.322-329.

КРАМАРЕНКО Дмитро,
вчитель вищої категорії,
Бердянська багатoproфільна
гімназія №2

КРАМАРЕНКО Ніна, вчитель
другої категорії, Бердянська
спеціалізована школа I-III ст.
№16 з поглибленим вивченням
іноземних мов

ТОДОРЮК Фаїна, здобувачка
другого рівня вищої освіти,
вихователька групи
продовженого дня, Бердянська
багатoproфільна гімназія №2

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Питання здоров'язбереження, шляхи його закріплення відображені в численних законодавчих актах, а саме у Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання здоров'я нації», Концепції «Здоров'я через освіту» та ін.

Головним завданням діяльності вчителя початкової школи є сприяння реалізації творчого потенціалу особистості дітей, забезпечення їхнього соціального захисту, створення необхідних умов для активізації школярів, допомога у вирішенні їхніх проблем за допомогою застосування різноманітних форм і засобів індивідуальної та колективної роботи, створення сприятливого психологічного клімату в класі, спрямування дітей на дотримання здорового образу життя, що, на нашу думку, зумовлює переструктурування освітньої діяльності з огляду на здоров'язбереження здобувачів початкової освіти.

У ЗВО, на жаль, недостатньо уваги приділяється підготовці майбутніх учителів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності, набуттю знань із питань здоров'я, формуванню

практичних умінь упровадження здоров'язберезувальних методик в освітньому процесі Нової української школи.

Під здоров'язберезувальною діяльністю вчителя початкової школи розуміють складне, поліфункціональне соціальне явище, що передбачає впровадження здоров'язберезувальних методик, шляхом застосування відповідних методів і засобів організації освітнього процесу, які не зашкоджують здоров'ю дітей і спрямовані на формування здоров'язберезувальних навичок і вмінь, що сприяють збереженню фізичного, психічного, соціального, морально-духовного здоров'я здобувачів початкової освіти [3].

Дослідники (А. Крамаренко, Д. Крамаренко, І. Проха, О. Шмалько), розкриваючи основи конструювання здоров'язберезувального освітнього процесу початковій ланці освіти, доводить, що очікувати позитивної динаміки показників стану здоров'я учнів початкової школи можливе за таких умов: підвищення професійної компетентності педагогів щодо здійснення здоров'язберезувального навчання включення у процес побудови здоров'язберезувального життєвого простору на основі особистісно-орієнтованої взаємодії усіх суб'єктів освітнього процесу (адміністративного апарату, педагогів, батьків, самої дитини) на основі погодження цілей і мотивів діяльності, способів спілкування в ході конструювання здоров'язберезувального освітнього процесу у початковій школі [1, с. 441].

Здоров'язберезувальні види діяльності вчителя початкової школи є взаємопов'язаними і спрямованими на зміцнення фізичного, психологічного, морально-духовного й соціального здоров'я здобувачів початкової освіти.

Звісно, основною діяльністю вчителя початкової школи є навчання здобувачів початкової освіти – цілеспрямований, систематичний і організований процес формування й розвитку в учнів якостей, необхідних їм для виконання освітньої діяльності.

Основними факторами, які негативно впливають на здоров'я учасників освітнього процесу (учнів та вчителів) є: недотримання санітарно-гігієнічних вимог (нераціонально складений розклад занять, погане освітлення класу, недотримання режиму провітрювання, неадекватний температурний режим, нестандартні шкільні столи, праця у дві зміни); фізична гіподинамія (недостатня рухлива активність, статична поза протягом уроку, недостатнє використання рухливих ігор на

перервах та фізкультхвилинках на уроках); соціальний і психологічний дискомфорт (неадекватна оцінка вчителем і батьками, примушений характер спілкування, велика кількість контактів упродовж дня, невідповідність емоційних настроїв учителя та учнів, високий темп і перевантаження освітньої діяльності, необхідність тривалого виконання завдань).

З огляду на зазначене, під здоров'язбережувальною діяльністю майбутнього вчителя початкової школи (А.Крамаренко, К. Степанюк) розуміють таку організацію освітнього процесу, що ґрунтується на врахуванні вікових та психологічних особливостей здобувачів початкової освіти, створенні позитивного психологічного клімату під час навчання, що сприятиме формуванню здоров'язбережувальних навичок та вмінь у здобувачів початкової освіти [2, с. 51].

Важливою частиною освітнього процесу початкової школи є фізкультурно-оздоровча робота. Особливого значення вона набуває у зв'язку зі зростанням навантаження на здобувачів початкової освіти, збільшенням кількості захворювань у дітей 6-7 років, несприятливими екологічними умовами, гіподинамією.

Правильна організація фізкультурно-оздоровчої діяльності у процесі навчання в початковій школі є не тільки необхідною умовою всебічного гармонійного розвитку особистості учня, а й дієвим фактором підвищення його розумової працездатності.

Основними завданнями шкільного фізичного виховання є: формування в учнів поняття про те, що піклування людини про власне здоров'я – це не лише особиста справа, а й громадський обов'язок; озброєння учнів уміннями та навичками організації здорового способу життя; формування знань та вмінь запобігання травматизму; формування «школи» рухів і основних рухових якостей; дотримання санітарно-гігієнічних норм (режиму дня школяра і дотримання правил гігієни).

Під час уроків необхідно робити паузи, проводити фізкультхвилинки, змінювати види діяльності. Головною метою кожної вправи, що застосовується на уроці, є збереження фізичного і психологічного здоров'я. Водночас усі розминки, фізкультхвилинки, вправи поліфункціональні, тобто виконують розвивальну, навчальну, комунікативну, психотехнічну, релаксаційну функції. Вони орієнтовані на регуляцію емоційно-особистісного стану, відновлення працездатності, розвиток дрібної та крупної моторики, координації тіла, профілактику сколіозу,

зорових хвороб, на розвиток пізнавальної сфери (уваги, мислення, пам'яті, відчуттів, сприйняття).

Отже, проведення фізкультурно-оздоровчої діяльності є важливим аспектом діяльності вчителя початкової школи, що значно впливає на формування здоров'язберезувальних навичок та вмінь у молодших школярів, спрямовує їх на дотримання здорового способу життя.

Однією з ефективних форм формування здоров'язберезувальних навичок і вмінь, дотримання здорового способу життя. У просторі Нової української школи є заходи, що використовуються у спортивно-ігровій діяльності, під якою розуміють багатофакторну систему реалізації природних здібностей дитини на підставі активізації цілеспрямованої м'язової діяльності; і система спортивних ігор, спрямованих на вдосконалення фізичних можливостей та інтелектуальних резервів організму.

Завданнями спортивно-ігрової діяльності є зниження негативних наслідків навчального перенавантаження; збільшення рівня щоденної рухової активності; формування «школи рухів» – навчання учнів основ рухової діяльності; навчання основ знань з методики самостійного проведення спортивних і рухливих ігор; формування соціально значущих якостей особистості.

Застосування спортивних і рухливих ігор в освітньому процесі початкової школи значно впливає на формування здоров'язберезувальних навичок і вмінь у здобувачів початкової освіти, зокрема таких, як: міжособистісне спілкування, побудова стосунків, культурна поведінка, виявлення співчуття, вирішення конфліктів, спільної роботи в команді (соціальне здоров'я); самоконтролю, самооцінки, критичного мислення, прийняття рішень, прояву волі і наполегливості, управління емоціями (психічне здоров'я); прояву поваги, співпереживання, свідомої дисципліни, колективізму, вимогливого ставлення до себе (морально-духовне здоров'я), рухової активності, загартування, правильної організації праці і відпочинку, здорового способу життя (фізичне здоров'я).

Важливою складовою здоров'язберезувальної діяльності вчителя початкової школи є організація дозвілля молодших школярів. Основне її завдання полягає в розвитку соціальної активності і творчого потенціалу особистості, організації різноманітних форм дозвілля і відпочинку, створення умов повної

самореалізації особистості у сфері дозвілля.

Правильна організація дозвілля здобувачів початкової освіти в умовах НУШ – це умова для розвитку, самореалізації, розкриття закладених природою нахилів і здібностей, залучення школярів до різних видів діяльності. Саме дозвілля може сприяти формуванню як навичок і вмінь здоров'язбереження, так і навичок та вмінь, що можуть погіршити здоров'я, якщо не займатися його організацією цілеспрямовано [4; 5].

Отже, здійснення освітньої, фізкультурно-оздоровчої, ігрової, дозвіллевої діяльності в початковій школі сприяє збереженню та зміцненню індивідуального здоров'я здобувачів початкової освіти і передбачає формування у них відповідних здоров'язбережувальних навичок і вмінь в освітньому процесі Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Крамаренко А.М., Крамаренко Д.М., Проха І.С., Шмалько О.М. Здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі початкової школи. *Сучасні здоров'язбережувальні технології*: колект. монографія/за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. С. 440-446.

2. Крамаренко А., Степанюк К. Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в початковій школі: навч. посіб. для здобувачів першого рівня вищої освіти освітньо-професійної програми 013Початкова освіта. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 193 с.

3. Alla KRAMARENKO, Valentyna CHERNII, Olha SHEVCHENKO, Olena NIEVOROVA, Anastasiia MELNYK. Development of Professionally Important Physical Qualities in Engineering Students. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2020, Volume 12, Issue 1 Sup. 1, p.93-105. <https://doi.org/10.18662/rrem/12.1sup1/>

4. Alona Prokopenko, Alla Vozniuk, Hennadii Leshchenko, Liliya Manchulenko, Alla Kramarenko, Oksana Mondich. Activization of Cognitive Activity of Students in Higher Education Institutions. *Systematic Reviews in Pharmacy*. Vol 11, Issue 10, Oct-Nov 2020. 144-146. doi10.31838srp.2020.10.24

<https://www.sysrevpharm.org/fulltext/196-1602442090.pdf?1603907985> (дата звернення 10.08.2021)

5. Kramarenko A. THE INFLUENCE OF THE BIO(ECO)ETHICAL ACTIVITY OF A FUTURE PRIMARY SCHOOL AND PRACTICAL PSYCHOLOGIST ON THE EVALUATION OF OWN BEHAVIOR: THE

PRACTICAL ORIENTIRS. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2020. С.322-329.

ЛЕСИК Анжеліка,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри педагогіки,
Бердянський державний
педагогічний університет

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ

Позашкільна робота є найбільш мобільною ланкою освіти України, що, з одного боку, відповідає державним інтересам, соціальному замовленню, а з іншого – сприяє задоволенню потреб особистості в соціальному самовизначенні та творчому самовираженні [2, с. 5].

В Україні станом на 2020 р. мережа закладів позашкільної освіти всіх форм власності (державних, комунальних і приватних) складає 1389 заклади, у яких діє 73739 гуртків, творчих об'єднань, секцій за різними напрямками позашкільної освіти.

Згідно з поглядами науковців, які досліджували виховний потенціал позашкільної освіти (О. Биковська, В. Вербицький, А. Корнієнко, О. Семенов, Т. Сущенко) в закладах позашкільної освіти є змога збільшити педагогічний вплив на дітей, підвищити їх зайнятість суспільно значущою справою, допомагати протистояти натиску різних деструктивних молодіжних субкультур, стимулювати навчально-дослідницьку активність вихованців та їх мотивацію, адаптувати дітей до певних аспектів життя в новітніх реаліях, опанувати необхідними компетентностями, сприяти формуванню творчо спрямованої особистості.

На нашу думку, у зв'язку з цим актуальною є орієнтація освітнього процесу в закладах позашкільної освіти на творчий потенціал особистості. Це зумовлено вільним вибором зростаючою особистістю видів і форм позашкільної освіти, яка в Законі «Про позашкільну освіту» визначається як так, що «надає знання, формує вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та

громадської діяльності, створює умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань» [3].

Доцільно також підкреслити, що основною домінантою діяльності закладів позашкільної освіти є орієнтація на життєвий успіх особистості саме через її творче самовираження. Характеризуючи виховні можливості позашкільної освіти, В. Вербицький указує, що творче самовираження дитини в різних видах діяльності стає можливим, насамперед, через створення таких відносин, при яких кожна дитина прагне до максимальної реалізації своїх сил та творчих здібностей у власних і суспільних інтересах. Заклади позашкільної освіти надають дітям широкі та нетрадиційні можливості для поліпшення психологічного здоров'я, знімаючи щоденні напруги заформалізованого шкільного життя [1, с. 3].

З впровадженням Концепції «Нової української школи», фундаментальним положенням якої є те, що «навчання і виховання кожної дитини наближається до її сутності, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини» [4, с. 17], заклади позашкільної освіти здатні на практиці реалізувати цей людиноцентрований підхід, створюючи умови для творчого самовираження особистості.

Варто наголосити, що реалізація завдань Концепції «Нової української школи» та Закону України «Про освіту» (2017) також вимагають від закладів позашкільної освіти орієнтацією на формування таких наскрізних вмінь як: критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, вирішувати проблеми (Про освіту, 2017). Саме орієнтування на ці наскрізні вміння і забезпечує рівновагу між знаннями, вміннями, ставленнями учнів та їхніми реальними життєвими потребами.

На сучасному етапі саме в закладах позашкільної освіти сформовано виховну систему, спрямовану на надання можливостей кожній дитині максимально розкрити свою індивідуальність, самовиразитися через творчість.

Узагальнення наукових положень дає підставу прийти до висновку, що проблема творчого потенціалу молодших школярів в закладах позашкільної освіти є актуальною в сучасній соціокультурній ситуації, коли у життя упроваджується гуманістичне особистісно орієнтоване виховання.

У сучасних умовах потужним джерелом для творчого потенціалу дитини як максимального розкриття її внутрішнього потенціалу стає заклад позашкільної освіти, специфіка якого дозволяє швидко та адекватно реагувати на зміни соціокультурних потреб підростаючого покоління. Саме заклад позашкільної освіти забезпечує комфортні умови для здобуття дітьми та учнівською молоддю знань, умінь та навичок за інтересами й уподобаннями, а також сприяє розвитку, стимулюванню і реалізації їхнього духовного та творчого потенціалу.

Список використаних джерел

1. Вербицький В.В. Мистецтво виховання. Філософія педагогічної майстерності. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. С. 316-323.
2. Закон України «Про освіту» RTL: [https://lib.iitta.gov.ua/4758/1/Monographiya\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/4758/1/Monographiya(1).pdf) (дата звернення 01.09.2021)
3. Закон України «Про позашкільну освіту». RTL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення 01.09.2021)
4. Концепція «Нова українська школа». Концепції «Нової української школи» <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 01.09.2021)

НЕСТЕРЕНКО Марина, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

КРАВЧЕНКО Дар'я, вчителька початкових класів, Новгородівський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів ім. Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-СЕРВІСУ LEARNINGAPPS ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ З ІНФОРМОЛОГІЧНИМИ ПОНЯТТЯМИ

Прогрес у розвитку інформаційних технологій не оминає впливом і галузь освіти. У зв'язку з цим, великого значення набуває

переорієнтація сучасних педагогів на використання ІКТ як обов'язкового допоміжного освітнього ресурсу, що вже регламентовано офіційними документами (Закон України «Про освіту», Концепція Нової української школи, Національна програма інформатизації та ін.). Особливо актуальною стає ця проблема в світлі поширення різноманітних інтерактивних онлайн-сервісів, можливості яких дозволяють суттєво урізноманітнити урок у початковій школі. Одним із таких сервісів є LearningApps.

У різний час над питанням використання інформаційних технологій у роботі вчителя працювали: І. Галаган, Н. Олефіренко, Л. Петухова, О. Співаковський, (професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування ІКТ); О. Барна, І. Зарецька, М. Корнієнко, С. Крамаровська, М. Левшин, Г. Ломаковська, О. Мороз, Н. Морзе (окремі методичні аспекти використання електронних ресурсів у освітньому процесі в початковій школі). Однак у науковій літературі обмаль досліджень, присвячених використанню онлайн-сервісу LearningApps на уроках інформатики в початковій школі.

Мета статті – розкрити теоретичні аспекти проблеми використання онлайн-сервісу LearningApps під час ознайомлення здобувачів початкової освіти з інформологічними поняттями.

Розглянемо, яку роль відіграють інформаційні технології в освітньому процесі НУШ. По-перше, найпоширеніша форма роботи в початковій школі – урок, і навряд чи на сьогодні можна уявити його без мультимедійної підтримки. По-друге, застосування комп'ютера не обмежується звичайними переглядом відео або ж переписуванням фрагментів тексту. Широкі можливості має самостійна робота здобувача початкової освіти з інтерактивними вправами на персональному комп'ютері.

За переконанням Н. Стрілецької, комп'ютерна навчальна гра дозволяє вийти за межі певного навчального предмета, спонукаючи здобувачів початкової освіти до одержання знань в суміжних галузях. Важливо й те, що учень може вільно обирати рішення під час виконання завдання – як вірні, так і невірні – та при цьому бачить, до чого призводить його вибір [4].

LearningApps (<https://learningapps.org/>) – онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Він є конструктором для розробки, зберігання та використання завдань з різних

предметних дисциплін, за допомогою яких молодші школярі можуть перевірити та закріпити свої знання в ігровій формі [3].

Аналізуючи освітні можливості означеного сервісу І. Шаповалова зазначає, що вчитель може досить швидко створювати вправи за допомогою шаблонів конструктора, адаптовувати готові розробки колег, поширювати їх за гіперпосиланням або вбудовувати завдання на сторінку педагогічного блогу або сайту [6].

Використання онлайн-сервісу LearningApps на уроках інформатики суттєво підвищує інтерес здобувачів початкової освіти до вивчення предмета, дозволяє наочно продемонструвати сутність певного інформологічного поняття (що досить складно пояснити вербально), при потребі, повторити та закріпити тему, доповнити зміст навчального матеріалу. Такий педагогічний засіб сприяє покращенню якості знань учнів з дисципліни, забезпечує повною мірою виконання основних завдань інформатичної освітньої галузі в початковій школі, сприяє розвитку мислення та цифрової грамотності молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Биков В.Ю. Технології хмарних обчислень, ІКТ аутсорсінг та нові функції ІКТ підрозділів навчальних закладів і наукових установ. *Інформаційні технології в освіті*. 2016. № 10. С. 18–23.
2. Державний стандарт початкової освіти. *Учитель початкової школи*. 2018. № 4. С. 1–16.
3. Нечай Г. М. Впровадження освітнього сервісу WEB 2.0 в навчальний процес сучасної школи на прикладі використання LearningApps.org. URL: <https://www.slideshare.net/ssuser61b681/web-20-learning-appsorg> (дата звернення 14. 03. 2021)
4. Стрілецька Н.М. Методика навчання інформатики (у початковій школі): навч.-метод. посіб. Чернігів: Видавець Лозовий В. М. 2016. 240 с.
5. Фідкевич О., Бакуліна Н. Теорія і практика формульовального оцінювання у 1-2 класах ЗЗСО: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2019. 64 с.
6. Шаповалова І.В. Використання ІКТ у початковій школі. *Початкова школа*. 2016. № 1. С. 38–39.

НЕСТЕРЕНКО **Марина**,
кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри
початкової освіти, Бердянський
державний педагогічний
університет

ФАТЬЯНОВА **Тетяна**,
здобувачка другого рівня вищої
освіти факультету психолого-
педагогічної освіти та
мистецтв, вихователька групи
подовженого дня, Бердянська
гімназія №1 «Надія»

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

У сучасних умовах для успішної особистості визначальними стають вміння знаходити ефективні способи вирішення проблеми, вибрати оптимальний варіант розв'язку задачі з кількох варіативних, передбачати можливий розвиток подій, аргументовано та несуперечливо обґрунтовувати свою точку зору або прийняте рішення. В Державному стандарті початкової освіти зазначено, що розвиток означених умінь учнів початкової школи відбувається під час опанування ними інформатики, зміст якої сприяє розвитку логічного мислення дітей, формуванню в них умінь доказово міркувати та пояснювати свої дії [1]. Отже, в Україні значна увага приділяється проблемі розвитку в здобувачів мислення, зокрема, логічного.

Означене питання було в центрі наукової уваги Т. Баєвої, О. Гісь, О. Митника, Ю. Музики та ін. Вчені наголошують, що вміння мислити логічно, робити висновки без наочної опори, зіставляти судження за визначеними правилами – необхідна умова успішного засвоєння нового навчального матеріалу будь-якої дисципліни. Розробкою спеціальних завдань для розвитку логічного мислення в учнів початкової школи на уроках інформатики займалися І. Зарецька, Н. Морзе, М. Корнієнко, Й. Рівкінд та ін. Однак, змістовного теоретичного обґрунтування цього феномену в сучасній педагогічній науці недостатньо.

Мета статті – визначити особливості розвитку логічного мислення здобувачів початкової освіти на уроках інформатики в Новій українській школі.

У пріоритеті Концепції Нової української школи стоїть ідея формування випускника школи, який має мислити креативно, критично використовуючи свої знання. Відповідно до цього принципу, центром освітнього процесу стає не процес вивчення теоретичних основ різних предметів, а пізнання навколишнього світу, зокрема засобами інформаційних технологій для ефективної адаптації дитини до сучасного світу та її соціалізації [3].

На уроках інформатики однією з ключових цілей є розвиток умінь здобувачів початкової освіти логічно й усвідомлено досліджувати явища реального світу. О. Мойко вважає, що це є обов'язковим для їхнього повноцінного інтелектуального розвитку та пропонує такі напрямки роботи з пропедевтики основних понять інформатики, спрямовані на розвиток логічного мислення учнів:

- класифікація об'єктів за їх властивостями, знаходження властивостей об'єктів, що є спільними, об'єднання однорідних предметів у групи;
- знаходження спільного в складових частинах об'єктів;
- робота з алгоритмами – визначення послідовності дій, її запис, виконання алгоритму за його записом;
- елементи комбінаторики – дослідження можливих варіантів розв'язку завдань, визначення, по можливості, оптимального розв'язку операції з висловлюваннями, визначення їх істинності [2].

На уроках інформатики регулярно треба виконувати зі здобувачами початкової освіти різноманітні вправи для розвитку їх логічного мислення, наприклад, такі:

- розв'язувати спеціальні задачі інформатичної спрямованості, ребуси тощо;
- вчити детально аналізувати будь-яку текстову та візуальну інформацію;
- виконувати логічні завдання, використовуючи ресурси програмних педагогічних продуктів та інтерактивних сервісів;
- організовувати предметні дискусії, спираючись на факти;
- розвивати вміння визначати різні варіанти можливого розвитку подій.

При цьому, В.Риман визначає наступні педагогічні умови ефективності розвитку логічного мислення здобувачів початкової освіти на уроках інформатики:

- наявність у вчителя стійкої спрямованості на розвиток логічного мислення учнів;
- мотивація дітей до засвоєння логічних операцій;
- реалізація діяльнісного й особистісно орієнтованого підходів на уроках інформатики [4].

Ефективним засобом розвитку логічного мислення здобувачів початкової освіти є навчальні програмні комплекси з інформатики («Сходи до інформатики», «Скарбниця знань», «Scratch» та інші). Вони не замінюють, а доповнюють усі традиційні форми навчання, природним шляхом залучають дітей до набуття початкових навичок роботи з інформаційними технологіями, до оперування формами мислення, якщо вони органічно включені в урок.

Отже, інформаційні технології мають цілий спектр можливостей, які дозволяють аналізувати та моделювати навколишній світ. Оволодіваючи ними, діти навчаються мислити логічно, комплексно та систематично.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: [http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandartpochatkovoyi -osvity-dokument](http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandartpochatkovoyi-osvity-dokument) (дата звернення 25.06.2021).
2. Мойко О. Розвиток логічного мислення молодших школярів на уроках інформатики. *Молодь і ринок*. 2019. № 11. С. 31–36.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya /nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf) (дата звернення: 26.06.2021).
4. Риман В. Розвиток логічного мислення учнів за допомогою системи розвиваючих завдань. URL: <https://ped.bobrodobro.ru/46199> (дата звернення: 28.06.2021).

МУРАЩЕНКО Вікторія,
вчителька початкових класів
Маріупольського навчально-
виховного комплексу
«колегіум-школа» №28,
м. Маріуполь

ДІЯЛЬНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Реалізація цілей і завдань Нової української школи (НУШ) потребує зміни рольових позицій сучасних педагогів, сьогодні вони є агентами змін у яких сформоване відчуття відповідальності та готовність брати участь у формуванні світу, змінювати людей, події та обставини на краще.

Освітній процес в НУШ спрямовується на використання особистісно орієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів для формування індивідуальної освітньої траєкторії кожного здобувача початкової освіти [2]. Саме тому, важливо забезпечити молодшим школярам гармонійне поєднання освітньої діяльності, у рамках якої формуються базові знання, вміння та навички, з діяльністю творчою, дослідницькою, пов'язану з розвитком індивідуальних задатків здобувачів, їх пізнавальною активністю, здатністю вирішувати нестандартні завдання.

Діяльний підхід забезпечує атмосферу психологічного комфорту, де здобувачі початкової освіти відчують себе творцями та активними учасниками освітнього процесу [2]. Детальніше зупинимося на можливостях реалізації означеного підходу в Новій українській школі за допомогою методики «Шість цеглинок» для формування соціальної та здоров'язбрежувальної компетентності здобувачів.

«Шість цеглинок» це ігрова методика навчання в Новій українській школі. У набір входить 6 цеглинок LEGO DUPLO 2x4, стандартних кольорів – зеленого, червоного, жовтого, оранжевого, синього, блакитного. Для занять кожна дитина має свій комплект. Ігри-завдання можна застосовувати індивідуально, в парах, в групах, в командах. Рекомендована тривалість виконання завдань 5-10 хвилин, 10-20 хвилин або 30-40 хвилин.

Засоби LEGO конструкторів дають змогу дитині моделювати навколишній простір в самих істотних рисах і відносинах. Така специфічна спрямованість своєрідно впливає на психічний розвиток дітей шкільного віку. Конструювання в НУШ виступає діяльністю, що має моделюючий характер. Насамперед, воно сприяє розвитку у дитини образного й елементів наочно-схематичного мислення, формування у неї уявлень про цілісні образи предметів навколишнього світу. Адже під час створення конструкції, тобто моделі певного реального об'єкта, якість його сприйняття у дитини значно підвищується. У процесі розвитку конструктивних здібностей дитині доводиться розв'язувати цілу низку практичних проблем — як будувати, чому так, а не інакше, у якій послідовності виконувати завдання тощо. При розв'язанні цих проблем у дитини формуються початкові уявлення про простір, про мінливість просторових відносин, про переміщення, що спричиняють зміни в розташуванні об'єктів тощо [1].

Робота з конструктором LEGO дозволяє молодшим школярам у формі пізнавальної гри дізнатися багато важливих ідей і розвинути необхідні в подальшому житті навички. Відбувається знайомство з навколишнім світом за допомогою гри та творчості. Конструктор LEGO допомагає дітям втілювати в життя свої задумки, будувати і фантазувати, захоплено працюючи і бачачи кінцевий результат.

За допомогою конструктора LEGO дитина має можливість спілкуватися, досліджувати і грати. LEGO-конструювання надає можливість вчитися на власному досвіді. Такі знання викликають у дітей бажання рухатися шляхом відкриттів і досліджень, а будь-який визнаний і оцінений успіх додає впевненості в собі.

На уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» діти можуть використовувати цеглинки LEGO в експериментальній діяльності як матеріал, з якого зроблений конструктор («З чого зроблено?», «Знайди такий же», «Чим схожі і чим відрізняються?», «Розкажи про властивості предмета» тощо). За допомогою LEGO діти передають у будівлях отримані знання та враження від занять, екскурсій, спостережень і прогулянок. Отримані конструкції поєднують у тематичну споруду «Мое місто», «Моя вулиця» тощо, які надалі можна використовувати не тільки на уроках. Створені LEGO-споруди діти використовують в сюжетно рольових іграх при вивченні правил дорожнього руху, будуючи з кубиків перехрестя,

дороги, автомобілі, мости та пішохідні переходи, правила поведінки у школі тощо.

Методику «Шість цеглинок» з метою формування соціальної та здоров'язбережувальної компетентності здобувачів початкової освіти доцільно застосовувати на *ранкових зустрічах*. За допомогою цеглинок діти вітаються, знайомляться, мають змогу показати свій настрій: червоний - сумний, жовтий - нормальний, зелений - чудовий [3].

За допомогою цеглинок LEGO у здобувачів початкової освіти можна підтримувати фізичну активність, покращувати настрій та загальне самопочуття. Наприклад:

*Синій колір – покрутись,
Жовтий – навколо себе озирнись.
Червоний – покажи всім літачок,
Зелений – другу дай «кулачок».
Блакитний – дістань до пальців ніг,
Оранжевий – покажи щирий сміх.*

Також наведемо приклад пальчикової гімнастики з цеглинками LEGO.

Діти беруть одну цеглинку такого кольору, яка їм подобається у вправу руку, стикають та розтискають кулачок. У лівій руці інша цеглинка. Діти виконують ті ж самі дії.

*Ця цеглинка – фантазер,
Та чудовий масажер.
Візерунчастий бочок
Розвиває кулачок.
Міцно ти її здави,
Свою силу прояви.*

Підсумовуючи, зазначимо, що діяльнісний підхід забезпечує формування соціальної та здоров'язбережувальної компетентності здобувачів початкової освіти засобами LEGO-конструювання, що має значний освітній та виховний потенціал. Виконання запланованих діяльностей на уроці допомагає сформувати важливі якості особистості молодших школярів, такі як: посидючість, взаємоповагу, охайність, дозволяє активізувати мислення та формувати стійкий інтерес до розвитку самостійності. Окрім уроків, LEGO-конструювання можна включати в широкий спектр життєвих подій класу: години спілкування, дидактичні ігри, свята і розваги, оформлення класної кімнати до свят, що є потужним

джерелом формування у дітей ключових та предметних компетентностей.

Список використаних джерел

1. Гра по-новому, навчання по-іншому : метод. посіб. / упоряд. О. Рома. The Lego FOUNDATOIN. 2018. 44 с.
2. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
3. Шість цеглинок в освітньому просторі школи : метод. посіб. / упоряд. О. Рома. The Lego FOUNDATOIN. 2018. 32 с.

ПАВЛЕНКО Юлія, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

КАРБІВСЬКА-ЛЕВКІВСЬКА

Людмила, здобувачка другого рівня вищої освіти, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА БАТЬКІВ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Основним пріоритетом сучасної початкової освіти є виховання всебічно розвиненої, цілісної особистості, на формування якої впливає багато факторів: соціальних, економічних, політичних. У молодшому шкільному віці чільне місце серед цих факторів займає виховання у родині, що ефективно реалізується за умови розвиненої педагогічної культури батьків.

У родині закладається приклад міжособистісної взаємодії для і виховний ресурс батьків знаходиться в прямій залежності від рівня сформованості їхньої педагогічної культури. Проблема її формування не втрачає актуальності впродовж тривалого періоду становлення і розвитку педагогічної теорії і практики.

Питання сімейного виховання широко представлені в педагогічній спадщині Ш. Амонашвілі, А. Макаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського й активно аналізуються у працях

сучасних дослідників (Л. Заворотченко, Л. Ковальчук, Т. Кочубей, О. Мальцевої, О. Петренко та ін.). Теоретичні і практичні аспекти формування педагогічної культури батьків представлено в роботах А. Адлера, Т. Алексеєнко, Є. Берна, О. Бондаревської, Х. Джайнотта, Л. Ковінько, Т. Панфілової, Н. Стаднік, Ю. Хамеляйнена та ін. Організаційно-методичні засади педагогічної просвіти та самоосвіти батьків розкрито в роботах Т. Волікової, М. Демидова, Р. Капралової, О. Тихонова та ін.

Провідною думкою в дослідженнях науковців є положення про важливість формування педагогічної культури батьків як основи ефективності та результативності сімейного виховання й особистісного зростання дитини молодшого шкільного віку. Відтак, виникає потреба в розкритті її змісту та розгляді основних структурних компонентів.

На основі аналізу сутності понять «культура» і «педагогічна культура» можна зробити висновок, що педагогічна культура батьків є складником загальної культури людини, яка втілюється у її творчій діяльності та сприяє формуванню духовно-багатої і всебічно розвиненої особистості [1; 2].

У своїх педагогічних працях В. Сухомлинський наголошував на необхідності взаємодії школи і родини. Видатний вчений і педагог писав: «без активної участі батьків у житті школи, без постійного духовного спілкування та взаємного духовного збагачення дорослих та дітей неможлива сама сім'я як первинний осередок суспільства, неможлива школа як найважливіший навчально-виховний заклад та неможливий моральний прогрес суспільства» [3].

Забезпечення батьків компетенціями з педагогіки і психології так само важливо як, наприклад, знання основ фізіології і гігієни дитини. Адже педагогічна культура – це базис готовності застосовувати навички вихователя у процесі взаємодії з дитиною у процесі сімейної життєдіяльності.

Ключовим параметром який визначає рівень педагогічної культури батьків є тип ставлення батьків до дитини. Це ставлення виражається в ступені емоційної близькості з дитиною, рівнем розуміння потреб та настроїв дитини, насамперед, це:

- довіра до дитини;
- готовність прийняття дитини такою, як вона є;
- наявність емоційної підтримки у родині;
- позитивна оцінка дитини.

Процес виховання і розвитку дитини в родині – це творча діяльність, творення, «творіння» майбутньої особистості, перетворення інших і самоперетворення. Це забезпечує основу для самореалізації особистості і визначається ціннісними орієнтаціями людини.

К. Ушинський писав: «Мистецтво виховання має особливість, що майже всім здається справою зрозумілою і знайомою, а іншим навіть і легкою – і тим зрозуміліше і легше здається воно, чим менше людина з ним ознайомена теоретично та практично. Майже всі визнають, що виховання вимагає терпіння, деякі думають, що для цього потрібні вроджена здатність і вміння, тобто навички, але деякі прийшли до переконання, що крім терпіння, вродженої здібності та навички необхідні ще і знання» [4].

На основі аналізу педагогічної літератури та педагогічних спостережень в реальному педагогічному середовищі школи вдалось умовно виділити три групи батьків, що відповідають трьом рівням сформованості педагогічної культури. Їх характеристика включає такі показники:

- наявність і якість психолого-педагогічних знань, їх глибина, повнота і усвідомленість;
- ступінь сформованості вмінь та навичок;
- ціннісне ставлення до дитини;
- стабільність зацікавленості вихованням в цілому.

Складний за структурою та динамічний характер педагогічної культури батьків зумовлює необхідність дотримання у процесі її формування таких вимог:

- цілісного підходу до вибору сукупності засобів, що забезпечують формування всіх компонентів педагогічної культури;
- урахування рівнів педагогічної підготовленості батьків і їх індивідуальних особливостей;
- досягнення наступності в поповненні знань і тісного їх взаємозв'язку з особистою практикою виховання дітей кожного з молодих батьків.

У сенсі своєї психолого-педагогічної освіти батьки мають побачити можливості розвитку спілкування і спільної діяльності з дитиною, зробити свою педагогічну позицію більш адекватною, гнучкою, прогностичною.

Надзвичайно важливо, щоб стосунки батьків і педагогів вибудовувалися на партнерських засадах, оскільки успішно виховувати дітей можуть лише люди, які поважають себе. Це

вимагає від педагогів поваги до батьків і створення умов, за яких вони зможуть найплідніше виявити свої позитивні якості та здібності, звільнитися від хибних поглядів щодо виховання своєї дитини. Саме за таких умов педагог зможе пробудити у батьків інтерес до самопізнання і самовиховання та забезпечення особистісного зростання власної дитини.

Отже, психологічно-педагогічна культура батьків – це багаторівнева система, що утворюється на основі комплексу спеціальних знань, умінь та здатностей та показує готовність до процесу виховання дитини та ефективної підтримки її у навчанні.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 23 с.
2. Стаднік Н. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «педагогічна культура батьків». *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2014. Вип. 18 (2). С. 280-289. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2014_18\(2\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2014_18(2)_34).
3. Сухомлинский В. *Вибрані твори : в 3-х т.* [редкол.: О. Г. Дзеверін (голова) та ін.]. Київ: Рад. школа, 1980. Т. 2. – 383 с.
4. Ушинський К. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. *Вибрані педагогічні твори: в 2-х т.* Київ: Рад. школа, 1983. Т. 1. С. 192 – 463.

ПОПОВА Ольга, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

СТЕЛЬМАХ Марина, здобувачка другого рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Актуальність. Реформування початкової освіти як однієї з найважливіших ланок безперервності навчання впродовж життя

передбачає зміну пріоритетів, з-поміж яких виокремлюється впровадження діяльнісного підходу, що сприятиме всебічному розвитку учня – члена соціуму, частини соціально-культурної групи, здатного ефективно взаємодіяти не тільки в реальному світі, а й у цифровому [5]. Ключовою відмінністю діяльнісного підходу від усіх інших є те, що він створює сприятливі умови для різнорівневого навчання молодших школярів, характеризується залученням їх до пізнавальної діяльності, а саме: мета і мотивація здійснюється перед виконанням завдання; навчальні дії учнів/учениць відкривають їм нові знання; самостійну роботу перевіряють за допомогою самоконтролю й самооцінки [4]. Саме це вкрай актуально для сучасної початкової школи.

Ступінь досліджуваності проблеми. Діяльнісний підхід досліджується в багатьох аспектах: специфіка взаємозв'язку людини та її діяльності (Б. Ананьев, Л. Виготський, Л. Занков, А. Шадріков, П. Щедровицький та інші); особистість, як суб'єкт діяльності (Л. Божович, А. Брушлинський, О. Леонтьев та інші); особливість творчого потенціалу учнів/учениць та перспективи його реалізації в діяльності (А. Деркач, Є. Клісов та інші). Нерідко діяльнісний підхід розглядається в розрізі концептуального підходу розвивального (Д. Ельконін, Н. Талізін та інші) чи проблемного навчання (Д. Богоявленський, Т. Кудрявцева, М. Данилов, І. Лернер). Проблема компетентнісного навчання на основі реалізації діяльнісного підходу знайшла відображення в працях відомих учених та методистів: Н. Буринська, М. Зуєва, Л. Коваль, О. Комар, С. Раков, А. Тихоненко, Ю. Трофименко та інші.

Мета дослідження – обґрунтувати особливості впровадження діяльнісного підходу під час формування математичної компетентності здобувачів початкової освіти.

Сутність дослідження. В умовах тотального реформування системи освіти головним завданням Нової української школи є впровадження компетентнісного навчання. Однією з ключових компетентностей є математична. Згідно з Концепцією Нової української школи вона передбачає наявну в учнів та учениць культури логічного й алгоритмічного мислення, уміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності, здатність до розуміння і використання простих математичних моделей, а також уміння будувати такі моделі для розв'язання проблем [3].

Як свідчать наукові джерела, організація й проведення уроку в початковій школі передбачає навчально-пізнавальну діяльність учнів/учениць, спрямовану на досягнення очікуваних результатів за рахунок активної діяльності всіх членів освітнього процесу. Так, на уроках математики педагоги створюють умови для реалізації розумової діяльності молодших школярів, спираючись на такі аспекти: – *предметно-математичний* – сприяє реалізації логічної послідовності практичних завдань, що відкриває можливість самостійно оволодіти практичними вміннями та поступово нарощувати складність виконуваних завдань, що загалом сприяє формуванню математичної компетентності молодших школярів;

– *технологічний* – безпосередньо пов'язаний з самим процесом організації навчально-пізнавальної діяльності, що передбачає використання технічних засобів та цифрових технологій [6].

Формування математичної компетентності молодших школярів на основі діяльнісного підходу спирається на застосування шести основних принципів:

- принцип діяльності;
- принцип безперервності;
- принцип цілісного уявлення про світ;
- принцип мінімаксу;
- принцип психологічної комфортності;
- принцип варіативності та творчості [7].

Спираючись на модель діяльності молодших школярів (за П. Гальперінім), сучасні методисти розробили поетапне впровадження діяльнісного підходу на уроках математики, що включає в себе етапи роботи на уроці, специфіку форм організації освітньої діяльності відповідно до етапів та принципів діяльнісного навчання [2].

Усього виділяють п'ять етапів упровадження діяльнісного підходу на уроках математики:

- стимулювання та мотивація навчально-пізнавальної діяльності (складання плану роботи, обговорення шляхів досягнення мети);
- актуалізація опорних знань (виконання вправ, необхідних для відкриття нових знань та фіксація утруднень);
- вивчення нового матеріалу (постанова утруднень, відкриття нових знань та первинне їх закріплення);

– формування в молодших школярів умінь, навичок та способів дій (застосування нового навчального матеріалу у відомих умовах, а також на творчому рівні);

– рефлексія навчально-пізнавальної діяльності здобувачів початкової освіти (аналіз запланованого, усвідомлення шляхів досягнення мети, переживання ситуації успіху).

Висновки. Отже, діяльнісний підхід спрямований на розвиток математичної компетентності здобувачів початкової освіти та реалізується під час розв'язання практичних завдань, які стимулюють до пізнавальної діяльності, встановлення взаємозв'язків та створення моделей розв'язання проблем. Основними методологічними засадами набуття математичної компетентності на основі діяльнісного підходу є формування способів дій та моделювання алгоритму вирішення проблемних ситуацій в освітньому середовищі, головним завдання якого є не лише отримання молодшими школярами певних знань, умінь та навичок, а формування розвиненої особистості. Цілком закономірно, що це відбувається лише за умови їх активної взаємодії з педагогом, що забезпечує реалізацію мети й завдань освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 17.08.2021).

2. Іщенко І. І. Формування математичної компетентності молодших школярів на основі діяльнісного підходу. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-matematichnoi-kompetentnosti-molodsih-skolariv-na-osnovi-dialnisl-nogo-pidhodu-429873.html> (дата звернення 17.08.2021).

3. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 17.08.2021).

4. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів. URL: <https://urok.osvita.ua/materials/edu-technology/31210/> (дата звернення: 17.08.2021)

5. Роміцина Л. В. Діяльнісний підхід до навчання учнів математики: розвиток мислення, спрямованого на майбутнє. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 27. С.74–77.

6. Скріпниченко Л. М. Формування математичної компетентності молодших школярів на основі діяльнісного підходу. URL: <https://genezum.org/library/formuvannya-matematichnoi-kompetentnosti-molodshyh-shkolyariv-na-osnovi-diyalnisnogo-pidhodu> (дата звернення: 17.08.2021).

7. Яковенко Т. В. Формування ключових компетентностей на уроках математики. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-na-urokah-matematiki-osnovna-shkola-27697.html> (дата звернення: 17.08.2021)

ПОПОВА Ольга, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

ЯЧМЕНЬОВА Олександра, здобувачка другого рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ЧИТАЦЬКОЇ САМОСТІЙНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасне суспільство потребує творчих, самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних знаходити правильні рішення у конкретних навчальних і життєвих ситуаціях, ефективно взаємодіяти під час виконання соціальних, виробничих і економічних завдань, що визначено пріоритетами реформування сучасної школи. Реалізувати поставлені проблеми допоможе впровадження компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості.

В умовах тотальної інформатизації суспільства, спроби його діджеталізації виникає проблема зниження інтересу дітей до читання, що негативно впливає на формування особистості. Цей

процес досягається завдяки зростанню емоційного та змістового зв'язків досвіду здобувача початкової освіти з художнім твором. Тому важливим педагогічним завданням сучасного вчителя є заохочення учнів до читання книжок, створення умов, які сприятимуть становленню їх ціннісних орієнтирів через емоційно-чуттєвий контекст.

Проблему формування читацької самостійності різноаспектно розкривали вітчизняні вчені В. Мартиненко, М. Наумчук, Т. Олійник, Г. Підлужна, О. Савченко, О. Скрипченко та ін. У працях цих авторів визначаються засади літературної освіти молодших школярів, обґрунтовуються вимоги до позакласного читання, розглядаються шляхи вдосконалення уроків читання, упроваджуючи компетентнісний підхід.

Мета – обґрунтувати методику формування читацької самостійності молодших школярів.

Методи дослідження. Аналіз і синтез наукових джерел під кутом зору досліджуваної проблеми; експеримент, узагальнення його результатів.

Сутність дослідження. Сутнісними ознаками уроків (занять) формування читацької самостійності молодших школярів є оволодіння уміннями, способами діяльності з повноцінного розуміння художніх і науково-пізнавальних текстів, дитячих книжок, різних видів текстової і позатекстової інформації.

Інструментом формування компетентного учня стає компетентісна освіта, яка виходить за межі традиційної парадигми навчання, коли результатом вважається система знань, умінь і навичок (ЗУН) учня, а не здатність ефективно діяти. Тому коротко можна визначити, що компетентісна освіта – особистісно-діяльнісна, результативна освіта, яка зміщує акцент на здатності особи до практичних дій у певному контексті.

Сучасні видання для дітей є важливим і водночас особливим засобом виховання, розвитку, спілкування, соціалізації. Вони орієнтовані на конкретну читацьку аудиторію і здійснюють вплив на навчальну, пізнавальну, естетичну, моральну сферу особистості молодшого школяра.

Як зазначає О. Савченко, «у початковій школі на уроках традиційно домінують фронтальні види роботи: вони передбачають використання різноманітних методів і прийомів навчання, постановку активізуючих запитань, сприяють формуванню колективу класу. Водночас у фронтальних видах

роботи зазвичай недостатньо враховується рівень розвитку, пізнавальні інтереси й можливості учнів, тут переважає односторонній спосіб комунікації, обмежені можливості дітей у наданні взаємодопомоги, здійсненні взаємоперевірки» [4].

Для сучасного етапу модернізації й розвитку початкової освіти є перехід до суб'єкт-суб'єктної парадигми [2]. Таке розуміння навчальної взаємодії на уроках читання передбачає, що діяльність педагога й молодших школярів будується на гуманістичних, особистісно зорієнтованих засадах, навчання кожного здобувача початкової освіти здійснюється на основі розвитку їх природних здібностей; забезпечує розвиток кожної дитячої особистості, формування читацької самостійності [6].

Добре, коли вчитель буде пропонувати учням поміркувати над тим, що намагався донести автор. Повнота осмислення молодшими школярами художнього твору залежить від їх індивідуальних і вікових особливостей, рівня розвитку в них пізнавальних процесів. У цьому віці в дітей недостатньо сформоване абстрактне мислення, знижена потреба аналізувати зміст тексту. Доцільно на уроці читання використовувати методи і прийоми синтетичного характеру, надавати перевагу ігровим, які спираються на конкретно-образне мислення школярів [5].

Як правило, особливу роль у формуванні читацької самостійності молодшого школяра відіграє перше зорове сприйняття книжки. Саме тому вчителю слід дбати про те, щоб вона була привабливою, з яскравими ілюстраціями, а ще варто організувати й провести етап рефлексивного аналізу першого сприйняття тексту [1]. Така діяльність покликана сприяти розвитку компонентів ціннісно-сислової, емоційно-вольової сфер особистості молодшого школяра; усвідомлення й оцінку ним результатів своєї читацької діяльності; оцінювальні судження; ставлення до змісту прочитаного [3]. На нашу думку, важливо, щоб педагог під час колективного обговорення змісту тексту привчав дітей співвідносити свої думки з думками однолітків, бути толерантними до чужих висловлювань.

Отже, упроваджуючи компетентнісний підхід, для формування самостійності молодших школярів при виборі того чи іншого твору важливо гармонійно поєднувати форми організації навчання, які залежать від специфіки змісту навчального матеріалу, врахування умов, за яких педагог планує застосувати ті чи інші форми, а також рівня розвитку в школярів

організаційних, рефлексивних умінь, навичок самоконтролю, що безумовно важливо для сучасної початкової школи.

Список використаних джерел

1. Антонюк О.В. Культура читання як фундамент інформаційної культури особистості. URL: <http://knyhobachennia.com/?category=2&article=188> (дата звернення 10.08.2021 р.).
2. Державний Стандарт початкової освіти. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument> (дата звернення 10.08.2021 р.).
3. Коваль Г. П., Іванова Л. І. Суржук Т. Б. Методика читання : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. 280 с.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підруч. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
5. Стрельченко І.О. Цифрові засоби формування культури читання молодшого школяра. *Освітня інноватика. Українсько-польський збірник студентських наукових праць* / за ред. проф. Будник О.Б.; Центр інноваційних освітніх технологій «PNU EcoSystem». Вип. 1. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2019. С.126-132
6. Типові освітні програми для 1-2 класів НУШ. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> (дата звернення 10.08.2021 р.).

СИТКОВА Лариса, вчителька
початкових класів
Маріупольського навчально-
виховного комплексу
«колегіум-школа» №28,
м. Маріуполь

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ЯК ОСВІТНІЙ ІНСТРУМЕНТ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ З ОБ'ЄКТАМИ ПРИРОДИ

Технологія проблемного навчання базується на теоретичних положеннях доробку американського філософа, психолога й педагога Дж. Дьюї (1859-1952), який заснував у 1894 р. в Чикаго дослідну школу. Ученим було сформульовано концептуальні положення означеної технології:

- дитина в онтогенезі повторює шлях людства в пізнанні;

– учень, як активний суб'єкт навчання, засвоює матеріал не просто слухаючи чи сприймаючи органами чуття, а задовольняє потребу в нових знаннях, яка виникла у нього [1].

Фундаментальні праці, присвячені теорії і практиці проблемного навчання, з'явилися наприкінці 60-х – початку 70-х рр. ХХ століття. Вагомий внесок у розробку технології проблемного навчання зробили вчені Т. Кудрявцев, І. Лернер, А. Матюшкін, М. Махмутов, В. Оконь та ін.

У Новій українській школі проблемне навчання (Problem-Based Learning) використовується як освітній інструмент та фокусується на проблемі й процесі її вирішення [3].

Ґрунтуючись на положеннях технології проблемного навчання, визначимо умови успішності здобувачів початкової освіти:

– проблематизація освітнього матеріалу (здобувачі здивовані та зацікавлені);

– активність молодших школярів (знання повинні здобуватися із задоволенням);

– зв'язок освіти з життям здобувачів початкової освіти, грою, працею.

Організація освітнього процесу із застосуванням проблемної технології навчання передбачає, що педагог не повідомляє знання в готовому вигляді, а ставить перед здобувачами початкової освіти завдання (проблему), зацікавлює їх, викликає в них бажання знайти спосіб її розв'язання шляхом використання низки методичних прийомів, а саме:

– учитель підводить здобувачів до суперечності й пропонує їм самостійно знайти спосіб її вирішення;

– зіштовхує протиріччя практичної діяльності;

– викладає різні точки зору з одного й того ж питання;

– спонукає здобувачів учнів робити порівняння, узагальнення, висновки з ситуацій, зіставляти факти;

– ставить конкретні запитання (з метою розвитку здатності узагальнювати, обґрунтовувати, конкретизувати власні думки, логічно та критично мислити);

– визначає проблемні теоретичні і практичні завдання (наприклад, частково-пошукові або дослідницькі) [2].

За ступенем пізнавальної самостійності здобувачів початкової освіти технологія проблемного навчання реалізується в трьох основних формах: проблемний виклад, частково-пошукова

діяльність та самостійна дослідницька діяльність. Коротко розглянемо їх.

Під час проблемного викладання вчитель, поставивши проблему, розкриває шлях її вирішення, демонструє здобувачам початкової освіти логіку наукового мислення, залучає їх до наукового пошуку.

В умовах частково-пошукової діяльності процес пізнання в основному керується вчителем за допомогою спеціальних запитань, які спонукають здобувачів початкової освіти до самостійного розмірковування, активного пошуку відповіді на окремі частини проблеми.

Дослідницька діяльність передбачає самостійний пошук розв'язання проблеми здобувачами початкової освіти. У зв'язку з цим, з метою ефективної організації освітнього процесу з курсу «Я досліджую світ» доцільно розглянути фрагменти уроків із використанням проблемної технології навчання.

Наприклад, при вивченні теми: «Які незвичайні властивості має звичайна вода?» («Я досліджую світ», 3 клас). Для встановлення властивостей води як розчинника, можна запропонувати здобувачам початкової освіти таку дослідницьку діяльність проблемного характеру.

Здобувачі одержують для проведення дослідів такі речовини у невеликій кількості (сода, глину, цукор, пісок тощо) і одноразовий посуд з водою. У процесі дослідження молодші школярі дають відповідь на запитання „Які речовини розчиняє вода?”. Результати досліджень заносять у таблицю.

<i>Розчинні речовини</i>	<i>Нерозчинні речовини</i>

При організації таких проблемних ситуацій виконуються усі умови дослідницької діяльності: постановка мети, шляхи її досягнення, формулювання висновків.

У межах нашої статті розглянемо деякі прийоми створення проблемних ситуацій на уроках з курсу «Я досліджую світ» у процесі ознайомлення здобувачів початкової освіти з об'єктами природи:

- а) *пошукова діяльність із суперечливими фактами:*
  - метал у воді тоне, а дерево – ні. Чому?
- б) *постановка перед здобувачами дослідницьких завдань:*
  - простежте, де швидше починає танути сніг, і поясніть чому?

в) формування у здобувачів здатності до узагальнення фактів:

– сніг, водяна пара – це.... Доведіть свою думку.

г) формування у здобувачів здатності до аналізу фактів і явищ, які логічно суперечать їхньому життєвому досвіду:

– сніг може перетворитися в лід. За яких обставин?

Підсумовуючи зазначимо, що у процесі розв'язання проблемних ситуацій різного характеру у здобувачів початкової освіти формується здатність до самостійного узагальнення знань, отриманих з різних джерел, використання прийомів дослідницької діяльності. Відкриття, які молодші школярі роблять при цьому, незначні, але вони створюють ситуацію успіху та дозволяють відчувати задоволення від інтелектуальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Крамаренко А., Степанюк К. Сучасні технології навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей в початковій школі. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 316 с.

2. Крамаренко А.М. Дослідницька діяльність молодших школярів у процесі ознайомлення з тваринним і рослинним світом різних материків. *Учитель початкової школи*. 2018. №7. С.8-11.

3. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

СТАХЄЄВА Олена, вчителька
початкових класів
Маріупольського навчально-
виховного комплексу
«колегіум-школа» №28,
м. Маріуполь

ПОРТФОЛІО З КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, а саме визначення результативності освітнього процесу, є його невід'ємною частиною. Воно визначає позитивні результати, успіхи, досягнення молодших школярів, водночас дає змогу виявити індивідуальні виклики, проводити цілеспрямовану

корегувальну роботу, задовільняє освітні можливості та потреби всіх учнів [3].

У Новій українській школі (НУШ) з метою формувального оцінювання використовують групову форму вимірювання освітніх результатів за допомогою *портфоліо* [1].

Детальний аналіз ролі, значення портфоліо, його видів, технології педагогічного користування портфоліо в освітньому процесі для формувального оцінювання здійснили Н. Бібік, Т. Гільберг, О. Онопрієнко, Т. Пушкарьова та ін.

Однією з важливих технологій оцінювання в початковій школі, особливо в 1 класі, є технологія портфоліо, яка забезпечує вчителя обґрунтованою інформацією про процес і результати навчальної діяльності учня/ учениці за певний відрізок навчального часу [2].

Портфоліо також забезпечує можливість учням формулювати власні оцінні судження про результати своєї діяльності.

Портфоліо – це спосіб фіксування, накопичення продуктів навчальної діяльності, індивідуальних досягнень кожного здобувача освіти [4]. Матеріали в портфоліо розміщують учень/учениця, батьки та вчитель.

Зупинимося на деяких аспектах формування та використання портфоліо на уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в НУШ.

Портфоліо завжди візуалізоване, зазвичай, у вигляді спеціальної папки, у якій розміщуються унаочнені матеріали: малюнки, схеми, поробки, матеріали письмових робіт з математики, мови та читання, дослідження, природні матеріали – гербарії, тематичні добірки ілюстрацій з певної теми, які учні роблять самостійно (з підписом, власними коментарями) тощо.

Розрізняють три основних види портфоліо [4].

Робоче (загальне) портфоліо – до його створення долучаються всі: учитель, учень, батьки. Добирають як поточні роботи, так і зразки підсумкових робіт. Цінним у цьому портфоліо є те, що в ньому відображаються всі результати навчальної діяльності. Водночас воно може бути переобтяжене чималою кількістю робіт. Тому варто у виборі робіт звертати увагу на ті, де результати позитивні, які демонструють прогрес у навчанні, за якими можна визначити проблеми, потреби.

Демонстраційне (учнівське) портфоліо містить лише найкращі роботи, які обирають самі діти. Такий вид портфоліо є

досить сильною мотивацією для дитини виконувати роботи, що демонструють її найкращі здібності. Проте в більшості випадків це не може бути системним показником щоденної освітньої діяльності учнів. Методичною засторогою буде рекомендація, щоб учні намагалися з кожної роботи дібрати свій кращий варіант.

Портфоліо вчителя містить перевірні (самостійні, підсумкові) письмові роботи учнів, виконані завдання і зразки робіт, які відібрав учитель. У вчительське портфоліо вкладають продукти навчальної діяльності, які засвідчують її динаміку (навички користування ножицями, навички з письма, уміння виконувати обчислення тощо), а не лише абсолютні оцінки. Можна доповнювати його зразками творчих робіт або їх фотоілюстраціями, що не увійшли до учнівського портфоліо.

Окремим розділом у вчительському портфоліо є фіксація оцінок – результатів учнів з предмета, допущені помилки, їхня кількість, дані про соціальну компетентність учня/учениці, співпрацю, спілкування з однокласниками, уміння організувати робоче місце, слухати, чути, відтворювати, пояснювати, про зацікавленість і мотивацію до навчання, уміння дотримуватися алгоритмів дій, правил, визначених колективом за його/її участі, про виконання доручень тощо.

Підсумовуючи, зазначимо, що оформлення портфоліо може бути різноманітним, яскравим, цікавим. Настанови в його оформленні дає вчитель. Можна показати зразки, долучити до обговорення вмісту портфоліо учнів. Доречним буде привчати їх до запису дати виконання роботи. У такий спосіб виконуватиметься функція компетентнісного підходу в навчанні – практичне використання здобутих знань з курсу «Я досліджую світ».

Список використаних джерел

1. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2019. 256 с.

2. Крамаренко А., Степанюк К. Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в початковій школі. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 193 с.

3. Морзе Н. В., Барна О. В., Вембер В. П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2013. № 6. С. 45-57.

4. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag. red. Bibik N. M. Kyiv: TOB «Vydavnyчий dim «Plejadi», 2017. 206 s.

СТЕПАНЮК Катерина,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової
освіти, Бердянський державний
педагогічний університет

ВОЛИК Ірина, вчителька
початкових класів приватного
навчально-виховного комплексу
«Капітошка», м. Бердянськ

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ З КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Розвиток інноваційних процесів у освіті, імплементація Державного стандарту початкової освіти (2018 р.) вимагають оновлення підходів до змісту та технологій навчання здобувачів початкової освіти. Означені тенденції зумовлюють посилення уваги до формування відповідального (за М. Ліпманом), критичного мислення, що дає змогу людині формулювати надійні вірогідні судження [3].

Окремі аспекти розвитку критичного мислення учнів висвітлювалися у доробках Г. Кована, Д. Клустера, Г. Липкіної, М. Ліпмана, К. Мередит, О. Пометун, Дж. Стила Ч. Темпла, Л. Терлецької, О. Тягло, Д. Халперна та ін. Учені досліджували питання розвитку навичок самостійно осмислювати матеріал, виконувати нестандартні завдання, формулювати власні висновки, помічати помилки тощо. Це свідчить, про те, що здатність мислити критично необхідно розвивати у здобувачів початкової освіти з перших днів навчання в Новій українській школі.

Застосування технології розвитку критичного мислення створює додаткову мотивацію до здобуття знань у молодших школярів. Як зазначають Н. Маценко та Н. Сквір, навіть у доволі складних інтелектуальних завданнях здобувачі початкової освіти бачать можливості для навчання, шукають шляхи застосування навичок критичного мислення як в освітньому просторі НУШ, так і в повсякденному житті [1, с. 5].

Наведемо фрагмент розробки уроку «Я досліджую світ» за Типовою освітньою програмою О. Савченко на тему «Що таке гірські породи?» (3 клас) із застосуванням графічної методики Т-схема.

Означена методика виступає багатоцільовим графічним організатором для запису бінарних „так-ні”. Її застосування в НУШ дозволяє наочно продемонструвати протилежні думки для всебічного розуміння певної проблеми [2].

Учитель: Які ви знаєте корисні копалини, що видобуваються в нашій місцевості?

Здобувачі початкової освіти: У нашій місцевості видобувається пісок, вапняк, глина.

Учитель: Яким способом вони видобуваються?

Здобувачі початкової освіти: Вони видобуваються відкритим способом.

Учитель: Сторінку зошита поділіть на дві частини. Зверху лівого стовпчика запишіть слово „за”, а зверху правого – „проти”. Подумайте і запишіть у лівий стовпчик під словом „за” переваги у видобуванні корисних копалин відкритим способом (кар'єри), а у правий – під словом „проти” – недоліки порівнюючи з видобуванням їх закритим способом (шахти).

Здобувачі початкової освіти працюють самостійно, у них у зошитах з'являються орієнтовно такі записи:

Аргументи «За»	Аргументи «Проти»
можливість рекультивациі	забруднення навколишнього середовища
менші матеріальні затрати	вилучення сільськогосподарських корисних земель

Після запису аргументів учителем модерується дискусія із висловленням різних думок на проблему та доказів, що обґрунтовують її. Заключним етапом роботи за методикою Т-схема виступатиме рефлексивне запитання вчителя: «Чи можна сказати однозначно, що видобування корисних копалин закритим способом, більше шкодить навколишньому середовищу, ніж видобування відкритим способом?».

Підсумовуючи зазначимо, що графічна методика Т-схема дозволяє сформувати здатність до порівняння фактів, формулювання власних суджень, підвищити рівень критичної рефлексії у здобувачів початкової освіти. Разом з тим, такі

технології розвитку критичного мислення як: кубування, знаємо-хочемо дізнатися-дізналися (ЗХД), гронування, брейнстормінг дозволяють максимально підвищити ефективність освітнього процесу в Новій українській школі. Відповідно до таксономії Б. Блума, застосування технологій критичного мислення забезпечує можливість створення такого освітнього простору, коли всі здобувачі початкової освіти залучаються до активної, творчої діяльності, процесу самонавчання, самореалізації, вчаться співпрацювати, відстоювати свою позицію, що адаптує молодших школярів до успішного життя у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Вчимося вчитися та критично мислити. Нестандартні завдання за темами тижнів до курсу «Я досліджую світ». 1 клас./авт.-упоряд. Н. В. Маценко, Н. В. Свір. Харків: Видавнича група «Основа», 2018. 155 с.
2. Крамаренко А., Степанюк К. Сучасні технології навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей в початковій школі. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 316 с.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. Bibik N. M. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

СТЕПАНЮК Катерина,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової
освіти, Бердянський державний
педагогічний університет
КРЯЧКО Марія, директорка
приватного навчально-
виховного комплексу
«Капітошка», м. Бердянськ

ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Одним ключових компонентів концепції Нової української школи (НУШ) є новий зміст освіти, оснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації здобувачів початкової освіти в суспільстві [1].

Сьогодні у світовій практиці ефективність освіти пов'язують

із запровадженням інтегрованого навчання на засадах компетентнісного підходу [2]. У початковій школі це здійснюється, насамперед, через інтегрований курс «Я досліджую світ». Курс передбачає повну або часткову інтеграцію сімох освітніх галузей: соціальної і здоров'язбережувальної; природничої; громадянської та історичної; технологічної; інформатичної (починаючи з 2-го класу); мовно-літературної (частково); математичної (частково).

Організуючи вивчення курсу «Я досліджую світ» за типовими освітніми програми, слід враховувати, що він має спірально-концентричну будову, тому у різні роки навчання в межах циклу та з першого циклу в другий повторюється вивчення окремих тем з розширенням та поглибленням їх змісту.

Тематичну основу означеного курсу складають змістові лінії, які визначені Державним стандартом початкової освіти і охоплюють складники освітніх галузей в їх інтегрованому змісті. Зміст Типових освітніх програм, розроблених під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна, спрямований на обговорення з молодшими школярами проблем, пов'язаних з безпекою життя, зміцненням власного фізичного, морального і духовного здоров'я, активним відпочинком [3].

Зміст соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі структуровано за трьома змістовими лініями «Безпека», «Здоров'я», «Добробут». Змістові лінії передбачають виховання у здобувачів початкової освіти шанобливого ставлення та дотримання правил дорожнього руху, безпечної поведінки вдома, у школі, природному й техногенному середовищі; розвиток позитивної самооцінки, критичного мислення, умінь ухвалювати зважені рішення; відповідально ставитися до власного здоров'я та здоров'я тих, хто поряд і протидіяти негативним соціальним чинникам; виховання етичної поведінки в соціумі.

Компетентнісний підхід у реалізації соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі є ключовою ознакою поєднання змісту, процесу і результатів навчання в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Це передбачає не лише достатній обсяг інформації про об'єкт пізнання, його якість, але й забезпечення дослідницької активності учнів у вияві причиново-наслідкових зв'язків; надання переваги знанням, які можна здобути самостійно, застосовувати набутий досвід у нових ситуаціях.

Важливе значення у формуванні особистісного ставлення до об'єктів вивчення в межах реалізації соціальної та

здоров'язбережувальної освітньої галузі належить практикоорієнтованим проектам, які формують у здобувачів початкової освіти способи самоорганізації освітньої діяльності, вміння працювати з інформацією (пошук необхідної інформації в довідкових виданнях, в тому числі на електронних носіях, у мережі Інтернет), комунікативні та комунікаційні вміння й навички. Залучення до участі у творчих проектах, створює умови для зростання потенціалу молодших школярів. Кінцевим продуктом таких проектів можуть бути малюнок, журнал, альманах, газета, плакат, постер, збірка, колективний колаж, відеофільм, подія, сценка, годівниця тощо [4].

Проектна діяльність здобувачів початкової освіти у контексті реалізації соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі спрямовується на формування соціальної компетентності, а саме її складових: набуття досвіду самостійного виконання завдань, уміння формулювати задачі і ставити запитання, працювати в команді, знаходити нестандартні й оригінальні рішення проблеми, розкривати свій індивідуальний потенціал, проявляти творчість

Розглянемо особливості змістового наповнення соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в курсі «Я досліджую світ» за класами.

У першому класі надається можливість вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту із освітніх галузей в курсі «Я досліджую світ», добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку).

Особливого значення надається зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Практичне спрямування уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ» передбачає відпрацювання учнями конкретних здоров'язбережувальних навичок і умінь, належних поведінкових дій, їх мотивацію на здоровий і безпечний спосіб життя, розв'язання конкретних навчальних і життєвих ситуацій. Види діяльності, що спрямовані на формування ціннісного ставлення

до життя і здоров'я власного та інших людей, реалізують в інтегрованому курсі завдання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі. У структурі уроків інтегрованого курсу важливо гармонійно спланувати освітню та оздоровчо-рухову діяльність учнів.

У другому класі реалізація соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі відбувається через особистісний поступ здобувачів початкової освіти на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, світоглядних орієнтацій, формування ключових компетентностей, необхідних для життя та продовження навчання, ціннісних орієнтацій в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики.

Чільне місце у реалізації соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі у 2 класі відводиться творчим завданням, які передбачають застосування знань у незнайомій ситуації; діяльностям, спрямованим на формування навичок самостійної роботи здобувачів початкової освіти з інформацією, засвоєння норм етичного, естетичного, морального ставлення у соціумі.

У третьому класі важливою і новою темою, яка реалізує зміст соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі є тема «Організм людини», зміст якої спрямований на ознайомлення учнів з внутрішньою будовою людини. У процесі вивчення цієї теми учні набувають життєво важливих знань про свій організм, що представляє злагоджену високоорганізовану систему, яка регулюється і управляється нервовою системою. У поєднанні з формуванням елементарних знань про людину, її організм необхідно працювати над прищеплення дітям гігієнічних навичок і правил, вихованням культури здоров'я, культури харчування тощо. Опрацювання теми «Організм людини» закладає основи для формування здоров'язбережувальної компетентності, складниками якої є: турбота про особисте здоров'я і безпеку, реагування на діяльність, яка становить загрозу для власного життя, здоров'я, добробуту та інших осіб; визначення альтернатив, прогнозування наслідків, ухвалення рішень з користю для здоров'я, добробуту, власної безпеки та безпеки інших осіб; аргументований вибір на користь здорового способу життя, аналіз

і оцінка наслідків та ризиків; підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки та добробуту.

З метою формування в учнів норм, звичок, способу життя, стилю поведінки, необхідних для успішного функціонування у суспільстві, змістове наповнення курсу «Я досліджую світ» спрямоване на стимулювання прояву патріотизму і громадянської відповідальності; поваги; партнерської взаємодії; працелюбності і творчої ініціативи тощо

Отже, змістове наповнення соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в Новій українській школі спрямоване на формування у здобувачів початкової освіти безпечного та здорового способу життя, вироблення стилю поведінки, необхідних для успішного функціонування у суспільстві. Залучення молодших школярів до проблеми збереження свого здоров'я – це свідомість високого рівня душевного комфорту, який закладається з дитинства на все життя. Для його формування необхідні знання про закони розвитку свого організму, особливості взаємодії із соціальними факторами та ціннісне ставлення до здоров'я.

Список використаних джерел

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (Дата звернення: 10.06.2021).

2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

3. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 класи. Київ : ТД «Освіта- центр +», 2018. 240 с.

4. Крамаренко А., Степанюк К. Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в початковій школі. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 193 с.

ШАТІЛО Дар'я,
вчителька англійської мови,
Бердянська загальноосвітня
школа I-III ступенів № 11

ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Вимоги Концепції НУШ зумовлюють практичну спрямованість процесу вивчення англійської мови в початковій школі, оскільки одним із найважливіших завдань удосконалення якості освіти є формування готовності дітей до життя в сучасному суспільстві, невід'ємною складовою якої є іншомовна комунікативна компетентність особистості.

Найкраще здобувачі початкової освіти сприймають навколишній світ і засвоюють новий досвід через гру. Тому, вважаємо ми, застосування спеціальних дидактичних ігор на уроках англійської мови сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності в дітей молодшого шкільного віку.

Слід зазначити, що проблема формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти цікавила багатьох науковців (О. Бігіч, Н. Вакуленко, О. Волошина, М. Денисенко, О. Карп'юк, О. Петренко, С. Роман, М. Ярошенко, Н. Яценюк). Водночас, досліджень, які розкривають особливості використання дидактичних ігор на уроках англійської мови в НУШ, ще обмаль.

Метою нашої роботи є вивчення можливостей дидактичної гри в процесі формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти.

Оскільки провідним видом діяльності 6-7-річних дітей є гра, згідно з Концепцією НУШ, освітній процес у початковій школі поділено на два періоди: адаптаційно-ігровий та основний. У першому періоді (1-2 класи) гра виступає основним методом навчання. За її допомогою на уроках можна моделювати життєві ситуації, що викликають у дітей інтерес і заохочують їх до пізнавальної діяльності, забезпечують позитивний емоційний стан здобувачів, полегшують процес засвоєння навчального матеріалу, знімають втому та запобігають перевантаженню [4]. Це означає, що під час викладання іноземної мови в початковій школі вчителю

доцільно використовувати дидактичні ігри якомога частіше, відповідно до мети та завдань уроку.

У науковій літературі немає єдиного підходу до трактування поняття «іншомовна комунікативна компетентність особистості». Але найбільш точним, на нашу думку, є визначення, подане в Державному стандарті початкової освіти [1]: «можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування». Згідно з позицією американського дослідника Д. Хайзма (Hymes D.), іншомовна комунікативна компетентність – це досвід, який забезпечує можливість особистості здійснювати спрямоване мовленнєве спілкування з метою досягнення успіху під час комунікації в середовищі іншомовної культури [5].

Учені (О. Волошина, Н. Яценюк) розглядають поняття «іншомовна комунікативна компетентність здобувача початкової освіти» у трьох компонентах активності: інформаційному, дискурсивному та практичному. Відповідно, кожен із них можна формувати через гру. Розглянемо їх детальніше та проілюструємо прикладами.

Інформаційний компонент іншомовної комунікативної компетентності передбачає усне використання здобувачем початкової освіти елементарної лексики з вивченої теми, а також її введення в граматичні конструкції. Таким чином, учень може зв'язно висловлюватися з певного питання на елементарному рівні. Для формування цього компоненту пропонуємо використовувати наступні ігри, що мають практичну спрямованість [2].

«Find a word». Учитель ділить дошку на дві частини та записує на ній однакові слова, але в довільному порядку. Клас об'єднується в дві команди. Вчитель показує картку з зображенням одного зі слів. Учасники по черзі повинні знайти це слово на дошці та викреслити його. Той, хто виконав завдання швидше, виграє 1 бал для своєї команди.

«In the shop». На столі розкладені малюнки із зображенням фруктів, овочів та інших продуктів. Діти по черзі стають біля столу й уявляють себе «продавцем», решта – «покупці». Гра відбувається у формі діалогу:

- Good morning!
- Good morning!
- Can I have a tomato?
- Here you are!

- Thank you.
- You are welcome.
- Good bye!

Дискурсивний компонент іншомовної комунікативної компетентності здобувача початкової освіти. Дискурсом називається форма комунікативного змісту («що сказати» та «як сказати»), що адресується співрозмовнику, слухачеві або читачеві, та характеризується такими якостями як зв'язність, логічність, організація [3]. Формування цього компоненту пропонуємо здійснювати на основі вивчення основ граматики. Граючи в ігри, представлені нижче, діти вчаться правильно будувати елементарні граматичні конструкції, зокрема використовуючи неперекладні допоміжні дієслова.

«Who has the best memory?». Учням роздають іграшки. Вчитель пропонує дітям уважно подивитись і запам'ятати, в кого яка іграшка. Потім він збирає їх і по одній показує гравцям, запитуючи: «Whose toy is it?». Відповідає той, хто перший підняв руку: «This is Ann's toy». Перемагає той, хто дав найбільше правильних відповідей.

«What can you do?». Діти об'єднуються в дві команди. Одна команда задумує будь-яке речення з дієсловом can (наприклад: «We can run»). Гравці іншої команди повинні відгадати це речення, ставлячи запитання: «Can you hop?», «Can you fly?» тощо. На ці запитання перша команда відповідає: «No, we can't» або «Yes, we can» (у разі правильної відповіді). Якщо речення відгадано, команди міняються місцями.

Практичний компонент іншомовної комунікативної компетентності здобувача початкової освіти передбачає дотримання правил спілкування. Учні в процесі усної комунікації англійською мають вживати ввічливі слова й елементарні етикетні формули. Формувати в дітей такий досвід доцільно за допомогою наступних ігор.

«Greeting». Діти стають у коло. Вчитель починає гру: вітається до одного з учнів: «Hello, Mark!» і кидає йому м'яч. Здобувач повинен спіймати м'яча та відповісти на привітання. Якщо учень упустил м'яч, вчитель каже йому: «Goodbye!». Учень відповідає вчителю: «Goodbye!», а в гру вступає інша дитина.

«Ask your friend». Попросіть товариша зробити те, про що я прошу вас. Наприклад: «Give me the book». Учень (звертаючись до однокласника й додаючи «будь-ласка»): «Give me the book, please».

Коли ми навчаємо дитину говорити іноземною мовою в конкретних життєвих ситуаціях, то відкриваємо для неї нові можливості, розвиваємо її навички, необхідні для досягнення успіху в світі поза межами школи. Це означає, що процес формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти доцільно здійснювати через гру.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novuj-derzhstandart-rochatkovoyi-osvity-dokument> (дата звернення 28.06.2021).
2. Ігри на уроках англійської мови. URL: <https://naurok.com.ua/metodichka-igri-na-urokah-angliysko-movi-24677.html> (дата звернення 28.06.2021).
3. Кухта І. В. Іншомовна компетентність у контексті формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення іноземної мови. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5848/612.pdf?sequence=3> (дата звернення 28.06.2021).
4. Нова українська школа: порадник для вчителя/Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ, 2017. 206 с.
5. Hymes D. On Communicative Competence. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1971. 174 p.

Секція 4. ЖИТТЄВОПІВНОРЧИЙ ПОПЕВНЦІА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

ГРИГОР'ЄВА Вікторія,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії та
методики навчання мистецьких
дисциплін, Бердянський
державний педагогічний
університет

ЧЕРНЯВСЬКА Вікторія,
здобувачка другого
(магістрерського) рівня вищої
освіти факультету психолого-
педагогічної освіти та
мистецтв, Бердянський
державний педагогічний
університет

**ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Одним із пріоритетних завдань сучасної освіти, як це визначено в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, є створення і використання освітніх технологій, що стимулюють людину до продуктивної, творчої діяльності. Актуальним залишається й питання створення у процесі навчання умов, які б сприяли розкриттю творчих здібностей особистості, зокрема формуванню в неї готовності до вільного продукування ідей і реалізації їх у кінцевому продукті діяльності. Ефективність розв'язання цієї проблеми зумовлена багатьма факторами. Серед них найбільш вагомими є багатоаспектність процесу формування творчого мислення школярів та визначення основних, на наш погляд, компонентів цього процесу.

Творча діяльність дітей певного віку має свої особливості. Існує багато факторів, що сприяють розвиткові творчих нахилів особистості дитини: це генотип людини, задатки творчих здібностей, творчий клімат особистості, її мотиви, психічне здоров'я, оточуюче середовище і таке інше. За думкою багатьох вчених (Симановський О.Е., Пономарьов Я.О., Богоявленська Д.Б.), характерною ознакою творчої діяльності дітей є суб'єктивна

новизна продукту діяльності. По своєму об'єктивному значенню «відкриття» дитини може бути і новим, незвичайним, але в той же час виконуватися за вказівкою вчителя, за його задумом, з його допомогою, а тому не бути творчістю. Але в той же час дитина може запропонувати таке рішення, що вже відомо, використовувалося на практиці, але додумалась до нього самостійно, не копіюючи відоме. Такий творчий процес заснований на здогаді, інтуїції, самостійному мисленні учня. Тут важливий сам психологічний механізм діяльності, в якій формується вміння вирішувати нешаблонні, нестандартні задачі. Однією з найважливіших характеристик творчості є новизна. Вона може виникнути як у процесі творчості, так і як кінцевий продукт. Однак сутність творчого процесу не вичерпується новизною, тим більше, що вона може бути суб'єктивною: людина (особливо дитина) вважає, що вона відкрила нове, але об'єктивно це вже відомо. Суть творчості полягає в зміні людини, тому що "творча діяльність завжди пов'язана з особистісним ростом і саме в цьому укладена суб'єктивна цінність продуктів дитячої творчості" [4].

Аналізуючи наукові джерела з питань творчого мислення дітей різних вікових груп, можна зустріти різноманітні трактування компонентів, які входять до складу творчого мислення. Слід зазначити, що в зарубіжній психології використовується поняття "креативне мислення". В своїх роботах дослідники роблять акцент на різних складових процесу креативності, або виділяють як пріоритетну одну складову чи будують складну систему взаємодіючих процесів. Українські вчені, вивчаючи особливості творчого мислення, визначили їх основні компоненти. Так, О.І. Кульчицька до цих компонентів відносить:

- легкість і продуктивність мислення – тобто те, наскільки швидко індивід може створювати певні продукти творчості: ідеї, думки, образи тощо;
- гнучкість – здатність до швидкого переходу від однієї проблеми до іншої або їх об'єднання;
- оригінальність – своєрідність мислення, незвичність підходу до проблеми, її нове вирішення;
- точність (відповідність) – стрункість мислительних операцій щодо виниклої проблеми, вибір адекватного рішення, відповідного до поставленої мети [2].

І.А.Барташнікова, О.О.Барташніков у своїх наукових роботах розкривають такі основні показники творчого мислення: швидкість, гнучкість, оригінальність, допитливість, сміливість [1].

Л.В. Хомик в розгляді соціалізації торкався таких особливостей творчого мислення: пластичність, швидкість та оригінальність мислення [3].

Ряд вчених (Зарецкий В. К., Семенов І. М., Степанов С. Ю.) зазначають, що творче мислення школярів містить в собі три специфічні риси, що виявляються при вирішенні проблем. Першою такою рисою представляється висока рефлексія (здатність до осмислення і переосмислення), яка розглядається психологами як найбільш важливий механізм творчості, що забезпечує вироблення оригінального рішення. Другою специфічною рисою творчого мислення є здатність до пошуку рішення в умовах невизначеності [5]. Третьою характерною рисою творчого мислення є здатність до подолання інтелектуальних труднощів.

У результаті дослідницького пошуку нами було виділено наступні компоненти творчого мислення молодших школярів в процесі мистецької діяльності: емоційно-мотиваційний, який визначає потреби, інтереси та основні мотиви творчої діяльності дитини; інтелектуальний, який включає в себе дивергентні якості мислення - оригінальність, гнучкість та творча уява та комунікативний компонент, який передбачає наявність у словнику дитини оригінальних висловлювань і дає можливість більш продуктивно сприймати твори мистецтва та спілкуватися з приводу їх художньої цінності.

Враховуючи складність і поліфункціональність зазначеного феномену, ми визначаємо творче мислення молодших школярів як пізнавальний процес, що характеризується створенням суб'єктивно нового продукту діяльності, складається з вищезазначених компонентів та веде до самореалізації та самовдосконалення особистості школяра в процесі мистецької діяльності.

Список використаних джерел

1. Барташников А. А. Учись мыслить: Игры и тесты для детей 7-10 лет. Харьков : Фолио, 1998. 480 с.
2. Кульчицька О. І. Дивергентне мислення як умова розвитку творчості дітей молодшого шкільного віку. *Обдарована дитина*. 1999. № 1. С. 2-6.

3. Лук А. Н. Психология творчества. Москва : Наука, 1978. 127 с.
4. Петрушин В. И. Музыкальная психология : учеб. пособ. [для студ. высш. уч. завед.]. [3-е изд.]. Москва : Гаудеамус, 2009. 400 с.
5. Трик Х. Е. Основные направления экспериментального изучения творчества / Хрестоматия по общей психологии. Психология мышления. Москва, 1981. С. 298-504.

КАЧЕРОВА Ольга, старша викладачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет
ПОДМАСКА Віктор, здобувач другого рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТРЕНДІВ В КУРСІ “МИСТЕЦТВО” В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

В умовах сьогоденної технологічної революції значної модернізації зазнають всі сфери життєдіяльності людини. Мистецтво, як засіб пізнання дійсності та спосіб самовираження, також піддається впливам нових цифрових трендів. Воно характеризується певною концептуальною базою, що в цілому не залежить від виду мистецької діяльності. Значної активності набуло впровадження цифрових технологій в систему освіти на всіх рівнях учнівської діяльності. Провідним завданням реалізації освітнього процесу через застосування цифрових трендів є набуття учнями/ученицями як ключових, так і предметних компетенцій, а також сприяння розвитку вміння та навичок здійснювати мистецьку діяльність засобами ІКТ [2].

Специфіка застосування цифрових тенденцій в мистецькій галузі знаходить відбиття в працях відомих методистів, педагогів та мистецтвознавців: Б. Вендс, Є. Маніковська, Є. Нищук, І. Піленко, І. Скакун, І. Чужинована, К. Сліпченко, М. Лелик, О. Сімончук, Ю. Федів.

Внаслідок активного залучення сучасних технологій до ознайомлення дітей із багатогранністю мистецтва виникає певний феномен – цифрове мистецтво. Воно створює передумови для більш широкої взаємодії особистості з результатами мистецької діяльності, відкриває можливості для самовираження та пізнання дійсності.

Використання цифрових трендів в курсі “Мистецтво” відбувається внаслідок знайомства дітей з напрямком медіамистецтва. У такому випадку результати діяльності необхідно представляти за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Слід пам’ятати, що створення певної роботи за допомогою цифрових тенденцій повинно супроводжуватись певними поняттями, що так чи інакше є частиною образотворчого чи музичного мистецтва [3].

Особливу увагу слід приділяти традиційним видам образотворчого мистецтва в поєднанні з сучасними цифровими трендами. Окрім того, що необхідною умовою постає зіставлення можливостей дітей відповідно до складності онлайн-середовищ створення продуктів цифрового мистецтва, слід звертати увагу на специфіку такої діяльності та встановлювати певні обмеження у використанні.

Впровадження цифрових трендів у реалізацію курсу “Мистецтво” в заклади освіти потребує досить високий рівень технічної бази, а також якісної підготовки вчителів та педагогів. Цифрове мистецтво є порівняно новим дійством, саме тому на сучасному етапі виникає багато проблемних питань щодо його використання в освітній системі викладання.

Особливість розвитку цифрових трендів також полягає у специфіці поєднання споріднених галузей, наприклад: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, природнича освітня галузь, ІКТ. Для дітей молодшого віку поєднання багатьох галузей під час створення продукту діяльності викликатиме певні труднощі, тому необхідно їх обмежувати створюючи умови за яких учні/учениці начебто самостійно обирають сфери життєдіяльності для поєднання [1].

Висновки. Отже, використання цифрових трендів в курсі Мистецтво в закладі освіти сприятиме кардинальній перебудові системи взаємодії учнів/учениць з творами мистецтва, загальнокультурному розвитку за допомогою сучасних технологій, а також відкриття можливостей для самовираження. Цифрові

тренди лише починають вкорінюватись в систему освіти, тому мають певні особливості розвитку, але спираючись на індивідуально-психологічні можливості учнів/учениць, специфіку роботи з онлайн-середовищами для створення продуктів медіамистецтва можна створити комфортні умови для розвитку саме в цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Кириченко О. Digital art як інтерактивна форма освоєння сучасного культурного простору в теорії та практиці художньої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2019. №176. С. 91–95.
2. Лелик М. Оцифрування культурної спадщини та цифрові мистецькі проекти: до питання діджиталізації в Україні (оглядова довідка за матеріалами преси, інтернету та неопублікованими документами за 2018–2019 рр.). Київ: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2019. №12/5. С. 17–20.
3. Сімончук О. Як сучасні технології змінюють мистецтво. URL: <https://supportyourart.com/stories/art-technology/> (дата звернення: 20.05.2021).

КАЧЕРОВА Ольга, старша викладачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет
СПІРИНА Ірина, здобувачка другого рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

ФОРМИ ТА МЕТОДИ РОБОТИ З АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ТВОРЧОСТІ

Школа, як один з основних інститутів соціалізації, залишає помітний відбиток на становленні всіх аспектів особистості дитини, її подальший вступ у доросле життя та обумовлює характер взаємодії між особою і соціумом. Тому створення умов

для формування основ соціалізації дітей є актуальною проблемою нової української школи.

В освітню практику сучасних закладів освіти активно заходять інновації, пов'язані із технологіями й методами медіаграмотності, засвоєння нової інформації, теорії й методики освіти для сталого розвитку, теорії розвитку винахідницьких завдань. В контексті соціалізації дитини на особливу увагу заслуговує якість «прагнення до творчої самореалізації», яка розкривається через критерії новизни й оригінальності з опорою на духовні цінності.

Творчість для дітей – це відображення духовної роботи. Почуття, розум, очі і руки – її інструменти. Методики і техніки арт-терапії різні, вони діляться на допоміжні і лікувальні, активні і пасивні, групові та індивідуальні. Всі ці заняття розвивають творчі здібності, творчу активність, уяву, мову, дрібну моторику, естетичне почуття. Мета їх – розвиток мозку та міжкультурної взаємодії мозку, що у дітей з ООП потребує постійного розвитку.

Важливо зазначити, що застосування в закладах освіти інтеграції інноваційних й класичних методів розвитку творчості дітей підвищує ефективність освітнього процесу: сприяє розвитку потреби вирішувати проблеми нестандартно творчо; активно розвиває психічні пізнавальні процеси (уяву, мислення, увагу, мову й мовлення); стимулює формування позитивної мотивації до пізнання через позитивні емоції та почуття; розвиває фантазію дитини; створює атмосферу свободи мислення й вільного виявлення думки. Зазначені очікувані результати дозволяють ефективно здійснювати соціалізацію дошкільника: формувати соціальні вміння й навички; готовність і здатність працювати у команді; отримувати задоволення від допомоги й підтримки іншої людини; «відчувати іншого»; в разі потреби поступатися власними інтересами на користь соціальної групи; уміти гармонійно існувати в соціальному середовищі.

Сукупність інтерактивних форм і методів дають можливість створити комфортні умови для соціалізації школяра, за яких він відчуває свою необхідність, розкриває свої здібності, відчуває впевненість у собі.

Використовуються конструктори та мультимедійний супровід уроку, електронні тестові завдання, проектні та дослідницькі методи навчання; рольові, ділові і інші види навчальних ігор; «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Займи

позицію», «1,2,3- всі разом», «Робота в парах», «Навчаючи – вчуся», «Ток – шоу», «Розігрування правової ситуації в ролях», «Ажурна пилка», «Піктограми», «Коло ідей», «Акваріум», «Прес», «Сенкан». Творча діяльність в закладах освіти – це хороша можливість розкриття творчого потенціалу дітей, наприклад: сприяє загальному розвитку; розвиває допитливість та цікавість; формує вольові риси характеру; висловлювання своєї думки; розвиває правильність мови; сприяє творчому розвитку особистості.

Ефективність процесу соціалізації дитини в закладах освіти залежить від рівня сформованості прагнення до творчої самореалізації. Інструментарієм вчителя послуговуються інноваційні й класичні методи розвитку творчості дітей.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
3. Сагуйченко В.В. Школа у сучасній культурі. Монографія. Саарбрюккен: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2017. 112 с.

КАЧЕРОВА Ольга, старша викладачка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет
ЧОРНА Єлизавета, здобувачка першого рівня вищої освіти факультету психолого педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ПОЧУТТЄВОЇ СФЕРИ ДИТИНИ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

На сьогоднішній день діяльнісний підхід в освіті спрямований на саморозвиток, самовдосконалення, розкриття можливостей мистецтва у формуванні арт терапевтичної мотивації у подоланні негативних емоцій.

Естетичне виховання позитивно впливає на розвиток дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Саме в цей період

формується, змінюється погляд на навколишній світ. Діти, наче «губки» вбирають в себе інформацію звідусіль, починають контролювати та впевнено виражати свої емоції.

Саме позитивна емоція викликає інтерес, зацікавленість до нового матеріалу, мотивує навчання, розвиток нових навичок, творчі устремління. Але захистити дітей від негативних впливів суспільства, від виникнення необґрунтованих страхів майже неможливо. Навіть в процесі навчання дитина переживає страх, як передчуття невдач, невпевненості у своїх силах, знаннях, відчуває загрозу статусу сім'ї, що не зможе виправдати сподівання батьків. Страх накладає відбиток у психіці дитини, найчастіше переходить у доросле життя.

Малювання, музика, творчість, узагалі мистецтво - це спосіб вираження різного роду емоцій, як негативних, так і позитивних. Через малюнки дитина розкриває свої потаємні переживання, страхи, вона відключає свідомість, дає волю почуттям.

У багатьох європейських країнах у початкових класах діють комплексні програми з мистецтва, застосовуються міждисциплінарні курси з естетичним напрямом. У Польщі передбачене викладання інтегрованого курсу мистецтва (музика та малювання), як і в Україні за програмо НУШ, але ще зв'язки цього курсу з фізичною культурою, природознавством. У Бельгії набуло поширення інтегроване навчання мистецтву, яку включає в себе танці, музику, малювання та драму.

На уроках мистецтва слід системно формувати в учнів уміння виявляти власні художні потреби та інтереси; уміння планувати та організовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва чи самовираження через мистецтво; раціонально використовувати свій час для задоволення культурних потреб, здобувати, опрацьовувати мистецьку інформацію тощо; не боятися пропонувати нові ідеї, шляхи їх художнього розв'язання, презентувати власні творчі досягнення, ефективно співпрацювати у команді, зокрема для реалізації громадських мистецьких проєктів та естетизації середовища; застосовувати мистецький досвід для вираження емоцій, почуттів, переживань та корекції власного емоційного стану. Наявність цих умінь та якостей свідчить про сформованість в учнів компетентностей уміння вчитися впродовж життя; ініціативності і підприємливості; соціальної та громадянської, екологічної грамотності і здорового життя.

Загальна мистецька освіта – ядро системи художньо-естетичного виховання – розглядається у двох значеннях: широкому (соціальному) як процес духовно-естетичного збагачення особистості через залучення до цінностей мистецтва в соціокультурному просторі (естетична соціалізація); вузькому (суто педагогічному) як забезпечення спеціально організованих педагогічних умов формування духовного світу особистості засобами мистецтва в закладах освіти[2, с.36].

Мистецька освіта є посередником між суспільно значущими культурними цінностями й особистісними цінностями людини та забезпечує набуття ключових і предметних мистецьких компетентностей, формування прагнення і здатності до художньо-творчої самореалізації і духовного самовдосконалення протягом життя.

У концепції Нової української школи зазначено, що дитині недостатньо дати лише знання, ще важливо навчити користуватися цими знаннями. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та подальшій праці.

Предмети художньо-естетичного циклу в школі спрямовані не лише на розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, а й на формування їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення; створення сприятливих умов для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності, пізнанні та житті. Водночас, через образний зміст творів мистецтва, відкриваються широкі можливості ефективно впливати на формування патріотизму, моралі та інших загальнолюдських цінностей.

Список використаних джерел

1. Гайдамака О. В. Пріоритети початкової загальної мистецької освіти. *Мистецтво та освіта*. 2018. № 1 (87). С.10– 4.
2. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Белкіна Е. В., Калініченко О. В., Руденко І. В. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів. Харків : Веста : Видавництво «Ранок», 2016. 256 с.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Овіннікова Н. І. Лепбук на уроках мистецтва в початковій школі. *Мистецтво та освіта*. 2018. № 3 (89). С 26-30.

КОСЕНКО Павло,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і
методики навчання мистецьких
дисциплін, Бердянський
державний педагогічний
університет

РОЗПІЗНАВАННЯ ПРОПРІОРЕЦЕПТИВНИХ ВІДЧУТТІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасна парадигма освіти розставляє нові пріоритети у співвідношенні між функціональними ролями суб'єктів навчального процесу. Зокрема, спостерігається тенденція до зростання академічної автономії, що знаходить прояв у розробці методів і технологій, розрахованих на самостійність учня або студента в організації та регулюванні процесу отримання певних фахових компетентностей.

Що ж стосується музичної педагогіки, то не маючи здатності знаходити власні способи набуття необхідних професійних вмінь і навичок, важко розраховувати на будь-які помітні успіхи, не кажучи вже про високий рівень виконавської майстерності.

У пропонованому дослідженні спробуємо розкрити деякі аспекти підготовки вокаліста, які дозволять йому рухатись свідомим шляхом у постановці свого голосу, що можливо за умови розуміння механізмів утворення і керування вокальним звуком у залежності від різних художньо-виконавських завдань. Адже «те, що вивчається з розумінням, здобувається ґрунтовніше і може завжди слугувати керівництвом; воно значніше і правильніше за те, що вивчається механічно» [1, с. 20].

Особливістю співу порівняно з виконавством на музичному інструменті є те, що в якості інструмента тут виступає організм самої людини, а техніка співу розглядається як «результат утворення чисельних зв'язків у мовно-руховому аналізаторі, зв'язків, що виникають для втілення хай якої виконавської задачі» [2, с. 232]. Тож контроль за роботою голосового апарату відбувається шляхом встановлення чітких і міцних зв'язків між слуховим сприйняттям бажаної якості звучання і супутніми відчуттями дій тих або інших органів виконавця.

Такі відчуття мають різне походження і, як показують спостереження визнаних теоретиків вокального мистецтва, таких як А. Сулерак, Р. Юссон, М. Микиша, Л. Дмитрієв, хоч у переважній більшості не спричиняють прямого впливу на дії органів, що безпосередньо беруть участь у звукоутворенні (наприклад, голосові зв'язки, хрящі і гладка мускулатура гортані – відчувати їх ми не можемо так само, як не відчуваємо роботи інших внутрішніх органів), але дозволяють керувати ними опосередковано.

До комплексного сприймання співаком якості звучання власного голосу залучені слухові рецептори у поєднанні з різноманітними відчуттями від напруги і роботи м'язів, тиску повітря, що видихається, локалізації резонаторно-вібраційних явищ тощо.

Враховуючи ту обставину, що в межах стислого викладу матеріалу важко охопити всю палітру тонких і складних уявлень професійного вокаліста про роботу власного голосового апарату, які дозволяють йому ефективно поратися з вокальними завданнями високої складності, зупинимось на розпізнаванні тих відчуттів, які піддаються найпростішому і прямому контролю з боку вокаліста початківця. Мова ведеться про так звані пропріорецептивні – рухові і статичні відчуття, які виникають в м'язах, зв'язках і сухожиллях. За допомогою рецепторів, що в них знаходяться, мозок отримує інформацію про рухи і положення різних частин тіла [3, с. 50].

Дати вокальному звуку таке спрямування, за якого голос отримає потрібну суму якісних характеристик по суті означає узгодити три частини голосового апарату: повітреносну, вібраційну і резонансну. Розпізнаючи і контролюючи пропріорецептивні відчуття, які виникають у зв'язку з їх діями, молодий співак активно залучається до творчого процесу з виявлення потрібних механізмів звукоутворення.

Так, під час співу дії діафрагми регулюються завдяки м'язовим відчуттям черевного пресу, при цьому контроль напруги косих м'язів живота сприяє рівномірному і економному розходу дихання, задля правильної роботи якого важливо також уважно слідкувати, щоб груди і плечі були майже нерухомими.

На можливість керувати вокальним звукоутворенням неабиякий вплив мають відчуття, які виникають у зв'язку з формою відкривання рота, положенням гортані або її вертикальних рухів, характером напруження м'язів лица та шиї, положенням язика, губ та зубів.

Ось, наприклад, як може бути описано механізм залучення верхніх резонаторів при переходах між регістрами за допомогою квадратних м'язів лица: «відчуття від скорочених квадратних м'язів таке, ніби щоки на вилицях повні, і на них тримається звук» [1, с. 18].

Подібні м'язові установки здатні певним чином впливати на тонус змикання голосових зв'язок і забезпечення необхідного підзв'язкового та надзв'язкового тиску, змінюючи таким чином динамічний діапазон та тембральні характеристики звучання голосу і, в кінцевому рахунку, в результаті тривалих і наполегливих занять дозволяють співаку управляти своїм голосовим апаратом на основі чуттєво-рухового автоматизму.

Список використаних джерел

1. Дейша-Сионицкая М. Пение в ощущениях. Москва : Музыкальный сектор, 1926. 31 с.
2. Дмитриев Л. Основы вокальной методики. Москва : Музыка, 2007. 368 с.
3. Козляковський П.А. Загальна психологія: навч. посібник: В 2 т. Т. II. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. 240 с.

МАЛИЦЬКА Олена, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет
БЕЛИЦЬКА Асія, здобувачка другого рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

СИНТЕТИЧНЕ СПРИЙМАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ДІЙНОСТІ ЯК ЗАСІБ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Нові тенденції та шляхи розвитку сучасного суспільства зумовлюють необхідність формування у людини іншого світогляду, який характеризується здатністю до синтезу знань в цілісну картину навколишнього. Орієнтація на формування

якостей, необхідних для життя людини в злагоді з навколишнім світом за умов глобалізованого суспільства є домінуючими проблемами сучасної освіти.

Сприймання трактується як процес, який забезпечується раціонально-логічною та емоційно-образною сферами [7]. Аспекти розвитку світосприймання, що інтегрує та гармонізує людину з оточуючим світом, досліджувалися у працях М. Бердяєва, П. Флоренського, Б. Ананьєва, Л. Виготського, О. Леонтьєва. Значущість цілісності світосприймання, його синтетичного характеру для загального розвитку особистості дитини визначено в дослідженнях Л. В. Занкова, О. В. Запорожця, П. М. Якобсона, О. О. Мелік-Пашаєва. Сучасні вітчизняні дослідники (Л. М. Масол, Л. О. Любарська, С. В. Коновець) впроваджують принципи синтетичного художнього середовища ЗЗСО у новітніх освітніх документах Нової української школи.

І. А. Зязюн визначає розвивальний потенціал синтетичного художнього світосприймання та підкреслює взаємозв'язок індивідуального ставлення людини до навколишнього, що виражається у її ставленні до системи суспільних, економічних, політичних (тобто незалежних від неї) відносин [1].

О. П. Рудницька виділяє такі аспекти синтетичного світосприймання:

- осмислене ставлення до навколишнього;
- співставлення образних елементів навколишнього з життєвим досвідом того, хто сприймає [4, с. 43].

О. В. Малицька вважає, що феномен «синтетична художня картина світу» має низку специфічних якостей, серед яких «цілісність, самостійність, мінливість, здатність до саморозвитку та самоорганізації» [2, с. 65-66]. Вона формується під впливом соціокультурних процесів та особистісного емоційно-оцінного ставлення. Таким чином, «вона містить і аспекти об'єктивної, і моделі суб'єктивних світів, як результат відображення реальності у свідомості суб'єкта, його осмислення і вираження суб'єктом ставлення до нього» [2, с. 66].

Г. М. Падалка визначає естетичне сприймання як процес, основою якого є естетична реакція [3].

Синтетичне сприймання художньої дійсності буде ефективним засобом гармонійного розвитку особистості молодшого школяра при дотриманні низки педагогічних умов:

- якщо процес формування естетичного сприймання орієнтований на вироблення особистісних естетичних оцінок дійсності будується з опорою на соціальний досвід дитини;
- якщо дитині буде надана можливість самовираження та забезпечений емоційно-комфортний стан в процесі творчої діяльності.

Список використаних джерел

1. Зязюн І. А. Виховання естетичної культури. Київ : Генеза, 1998. 156 с.
2. Малицька О. В. Розвивальний потенціал художнього синтезу в мистецькій освіті майбутнього вчителя. *Освітній дискурс*. Київ : ТОВ «Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація», 2020. Вип. 28 (11). С. 61-69.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Знання, 2008. 274 с.
4. Рудницька О. П. Основи викладання мистецьких дисциплін. Київ : Генеза, 1998. 183 с.

МАЛИЦЬКА Олена,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової
освіти, Бердянський державний
педагогічний університет

ЗАБІЯКА Владислав, здобувач
другого рівня вищої освіти
факультету психолого-
педагогічної освіти та
мистецтв, Бердянський
державний педагогічний
університет

ЦІЛІСНЕ ОСЯГНЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ КАРТИНИ СВІТУ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Концепція художнього синтезу, цілісності осягнення художньої картини світу у мистецькій освіті XXI століття відповідає сучасним процесам світової глобалізації та гуманітаризації освіти. Завдяки синтетичним якостям сучасна мистецька діяльність, в освітньому контексті, є не простим

набуттям особистістю художніх компетенцій, а загальноосвітнім ресурсом.

Для того, щоб орієнтуватися у сучасних соціокультурних явищах людині необхідно бути обізнаною у різних видах мистецької практики, як традиційних, так і синтетичних. Цілісні феномени мистецтва можна трактувати як домінуючу орієнтацію мистецької освіти в Новій українській школі, оскільки сучасні мистецькі компетентності передбачають комплексне освоєння навколишньої дійсності та цілісне опанування соціальних, культурних, моральних, психологічних складових мистецтва.

Вітчизняними ученими досліджуються різні аспекти сучасної синтетичної діяльності людини: її філософські (С. Клепко, Р. Арцишевський), культурологічні (О. Маркова, Н. Кулікова), психологічні (Т. Яценко, Ж. Хачатрян), педагогічні (О. Данилюк, О. Малицька, Н. Бібік), мистецтвознавчі (Н. Корнієнко), літературознавчі (А. Ліпісівіцька) засади. Вивченню аспектів взаємодії мистецтв та їх відтворенню в освітньому процесі ЗЗСО присвячені дослідження О. Рудницької, О. Отич, С. Коновець.

Як вважає А. Ліпісівіцька, «особливість художньої картини світу полягає у суб'єктивному ставленні митця, автора твору, до об'єктивної реальності і до людини як суб'єкта й об'єкта художнього творення» [1, с. 110].

О. Малицька виділяє низку специфічних властивостей художньої картини світу як сучасного освітнього феномена:

- обумовленість соціальними, національними факторами;
- єдність загального та часткового, яка виявляється в осягненні універсальних категорій естетики через особистісні прояви;
- суб'єктивність, оскільки будь-яка художня картина світу виражає, перш за все, ставлення автора до відтвореного в ній контенту;
- асоціативність. [2, с. 63].

Мистецька освіта, ключовим поняттям якої є дефініція «художня картина світу», передбачає впровадження відповідної педагогічної технології, основними аспектами якої є:

- упровадження в зміст мистецької освіти молодших школярів системи сенсів, які складають модель цілісної художньої картини сучасного світу;

- специфічний спосіб відбору та структурування навчального матеріалу, який має бути спрямований на створення цілісного образу художньої картини світу;

- вибір системи художніх засобів, які є доступними для опанування молодшими школярами.

Список використаних джерел

1. Ліпісівіцька А. О. Художня картина світу: постановка проблеми на перетині методологічних площин. *Наукові записки ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*. Вип. 1 (95). С. 110-125.

2. Малицька О. В. Розвивальний потенціал художнього синтезу в мистецькій освіті майбутнього вчителя. *Освітній дискурс*. Київ : ТОВ «Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація», 2020. Вип. 28 (11). С. 61-69.

3. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

МАЛИЦЬКА Олена,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової
освіти, Бердянський державний
педагогічний університет

ЗАБІЯКА Владислав, здобувач
другого рівня вищої освіти
факультету психолого-
педагогічної освіти та
мистецтв, Бердянський
державний педагогічний
університет

ГУМАНІСТИЧНІ АСПЕКТИ В СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Глобалізаційні процеси в сучасному суспільстві зумовлюють спрямованість освіти на підготовку особистості, творчий потенціал, висока ступінь інформованості якої гармонійно поєднані з національною самосвідомістю, моральною культурою та естетичним смаком. Сучасна освіта формує і розвинутий інтелект, і внутрішню культуру людини. Гуманістичні аспекти в структурі особистості набувають значення пріоритетних, а це спрямовує зміст та технології сучасної освіти.

Значення та місце культури в житті суспільства та формуванні особистості підкреслено у працях багатьох науковців.

Практична спрямованість культури, її соціальні функції, серед яких виховна та освітня висвітлено у працях Б. Маліновського, Г. Спенсера, Л. Ніколаєнка. Провідним фактором формування гармонійно розвинутої особистості В. Вернадський, П. Флоренський визначають духовну культуру та її складові. Висвітлення потенціалу культуровідповідного педагогічного середовища є проблемою досліджень Б. Асаф'єва, Р. Штайнера, Л. Настенко, О. Малицької. Проблеми визначення змісту, методів, технологій культурологічної підготовки особистості порушені у працях В. Данильченка, М. Булигіної, І. Луцької. Культурологічна спрямованість культуровідповідної підготовки та її особистісно зорієнтований характер визначено у дослідженнях О. Андреевої, Є. Бондаревської.

Нова українська школа є інноваційним суспільним інститутом, який ефективно та систематично організує, творчо спрямовує процес культурної ідентифікації молодшого школяра.

Культуровідповідну освіту молодшого школяра в освітньому середовищі Нової української школи можна трактувати як орієнтування особистості дитини на освоєння та репродукцію культурних надбань людства, а також на власну культуротворчість. Сучасна освітня концепція, яка передбачає інтеграцію знань, спрямовує культуровідповідну освіту молодших школярів на синтетичне оволодіння ними культурними феноменами та сучасними суспільними явищами.

О. Малицька вважає, що процес оволодіння особистістю сучасними культурними феноменами буде ефективним за таких умов: «...якщо в освітній процес буде запроваджено систему сенсів, які відтворюють модель цілісної художньої картини сучасного світу; якщо зміст навчання буде спрямований на створення цілісного дослідницького образу художньої картини світу» [1, 61].

Список використаних джерел

1. Малицька О. В. Розвивальний потенціал художнього синтезу в мистецькій освіті майбутнього вчителя. *Освітній дискурс*. Київ : ТОВ «Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація», 2020. Вип. 28 (11). С. 61-69.
2. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

3. Традиційна культура в умовах глобалізації : синергія традиції та інновації. Матеріали науково-практичної конференції (21-22 червня 2019 року). Харків : Друкарня Мадрид. 2019. 398 с. URL : https://www.cultura.kh.ua/images/documents/traditcina_kultura_2019.pdf (дата звернення : 8.08.2021).

МАЛИЦЬКА Олена,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової
освіти, Бердянський державний
педагогічний університет
ДІХТЕРЕНКО Юлія,
здобувачка другого рівня вищої
освіти факультету психолого-
педагогічної освіти та
мистецтв, Бердянський
державний педагогічний
університет

РОЗВИВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХУДОЖНЬОГО СИНТЕЗУ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У сучасному суспільстві є необхідність формування нового світогляду особистості, особливістю якого є здатність до накопичення знань про навколишнє як цілісну картину світу.

Аспекти формування цілісного світосприймання, яке сприяє інтеграції людини в оточуючий світ та її гармонійному розвитку, висвітлено у працях І. Канта, М. Бердяєва, П. Флоренського. Психологічні аспекти цього процесу досліджувалися Б. Ананьєвим, О. Леонтєвим, Л. Виготським, Р. Арнхеймом. Аспекти конструктивної взаємодії особистості з навколишнім висвітлено в дослідженнях М. Бердяєва, Г. Батищева, М. Кагана. Педагогічні концепції щодо ідеї гармонізації особистості людини засобами синтетичного опанування світу, базою якого є художнє сприймання, викладені в працях дослідників С. Клепко, О. Данилюк, Н. Корнієнко. Розвивальний потенціал синтетичної активності людини у процесах її гармонізації з навколишнім світом визначають І. Булах, Б. Братусь, Р. Павелків, О. Малицька. Гармонізації особистості та навколишнього середовища засобами

художнього синтезу присвячені роботи В. Даниленка, Ю. Легенького, О. Хмельовського, І. Рижової.

Аналіз досліджень виявляє, що для формування гармонійно розвиненої особистості необхідними та достатніми є умови, які сприяють цілісності особистості людини та її цілісного уявлення про оточуюче. Домінантною з таких умов є наявність гармонізуючого середовища в освітньому процесі. У психолого-педагогічних дослідженнях такими середовищами визначені культуротворче, національно-культурне, художньо-творче середовище.

О. Малицька вважає, що таке освітнє середовище повинно мати низку особливостей, серед яких:

- запровадження в освітній процес «...системи сенсів, які відтворюють модель цілісної художньої картини сучасного світу» [1, 61];

- спрямованість «...змісту навчання на створення цілісного дослідницького образу художньої картини світу» [1, 61].

Вбачається, що для створення освітнього середовища в ЗЗСО, яке б реалізовувало розвивальний потенціал художнього синтезу, необхідними є такі педагогічні умови:

- розвиток здатності дитини до чуттєво-образного опанування навколишнього світу;

- розвиток здатності дитини до гармонізації емоційних станів через практичну мистецьку діяльність.

Список використаних джерел

1. Малицька О. В. Розвивальний потенціал художнього синтезу в мистецькій освіті майбутнього вчителя. *Освітній дискурс*. Київ : ТОВ «Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація», 2020. Вип. 28 (11). С. 61-69.

2. Новиков А. М. *Методология художественной деятельности*. Москва : Эгвес, 2008. 72 с.

3. Рудницька О. П. *Педагогіка : загальна та мистецька : навч. посіб.* Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

МАЛИЦЬКА Олена,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової
освіти, Бердянський державний
педагогічний університет

ІВЛЄВА Олена,

здобувачка другого рівня вищої
освіти факультету психолого-
педагогічної освіти та
мистецтв, Бердянський
державний педагогічний
університет

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Збереження здоров'я дитини є пріоритетним завданням Нової української школи. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті відзначено, що «пріоритетним завданням системи освіти є навчання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої цінності» [1]. Ця концепція має своє відображення і в системі мистецької освіти молодшого школяра.

Вивченню здоров'язбережувальних можливостей арттерапії у процесі розвитку особистості присвячені вітчизняні дослідження І. Богданцевої, Г. Витак, О. Вознесенської, І. Ільченко, О. Татаріної, О. Сороки.

О. Сорока визначає арттерапію як інноваційну освітню технологію «лікування» засобами образотворчого мистецтва, а саме малюнком, графікою, живописом, скульптурою, для гармонійного розвитку особистості. Як допоміжні засоби в арттерапії використовуються музика, казка, танець, гра, драма тощо. «Лікування» розуміється як зміна стереотипів поведінки, підвищення адаптаційних здібностей, активізація внутрішніх ресурсів особистості» [2, с. 13].

Використання арттерапевтичних технологій та прийомів є актуальним напрямком в освітньому процесі сучасної початкової школи. Такі технології сприяють розкриттю творчих можливостей дитини, розвитку її сенсомоторних навичок, невербального мислення, гармонізують психічні новоутворення та особистісні якості дитини. Арттерапія дозволяє розвивати та удосконалювати

увагу, пам'ять, мислення молодших школярів, підвищувати їх самооцінку, допомагає позбавитись від негативних емоцій, а отже є однією з провідних здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі сучасної початкової школи.

Сучасна мистецька освіта молодших школярів, яка поєднує традиційні технології з елементами арттерапії спрямована на розвиток ціннісного ставлення дитини до навколишнього та сприяє розвитку процесів внутрішньої гармонізації. Сформованість цих процесів, як вважає О. Малицька, дозволяє «урівноважити внутрішні змісти особистості, упорядковувати їх, подолати можливі конфлікти між ними» [1, с. 373]. Це дозволяє вчителю ефективно впроваджувати здоров'язбережувальні технології в процесі опанування мистецтва в початковій школі. Педагогічними умовами впровадження здоров'язбережувальних технологій в мистецькій освіті молодших школярів можна визначити такі:

- надання дитині можливостей вираження емоцій і почуттів у процесі мистецької діяльності;
- самостійний пошук і вибір дитиною форм вираження емоцій і почуттів як позитивних, так і негативних у процесі творчої діяльності;
- наявність у структурі уроку мистецтва невербальної та вербальної складових (невербальна – це матеріальний засіб самовираження та відтворення своїх почуттів, переживань та емоцій; вербальна – це інтерпретація створеного феномена, описання асоціацій).

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти : офіц. текст. Київ : КМ, 2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення 2.09.2021).
2. Малицька О. В. Гармонізація особистості засобами художньо-естетичної діяльності. *Молодий вчений*. 2019. № 66 (2). С. 372-375. DOI : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-82> (дата звернення 11.07.2020).
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Знання, 2008. 274 с.
4. Рудницька О. П. Основи викладання мистецьких дисциплін. Київ : Генеза, 1998. 183 с.

5. Сорока О. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапевтичних технологій : автореф. дис. ... д. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2016. 44 с. URL : [http://repository.ldufk.edu.ua:8080/bitstream/34606048/19150/1/Soroka O. V. %D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84.pdf](http://repository.ldufk.edu.ua:8080/bitstream/34606048/19150/1/Soroka%20O.%20V.%20%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84.pdf) (дата звернення 2.09. 2021).

МАРТИНЕНКО Олена,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка, завідувачка кафедри
теорії і методики навчання
мистецьких дисциплін,
Бердянський державний
педагогічний університет

НАУКОВО-МИСТЕЦЬКИЙ ЗВ'ЯЗОК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (ХОРЕОГРАФІЧНИЙ НАПРЯМ)

Стрімкий розвиток освітнього простору в Україні, нові вимоги до освітніх послуг, соціальні виклики, запити на освітні інновації сприяють переорієнтації роботи закладів освіти, пошуку цікавих і нестандартних рішень, задоволенню регіональних потреб ринку праці. Одним із перспективних напрямів є взаємозв'язок між закладами вищої освіти, які мають у сучасних умовах готувати конкурентноспроможного фахівця, і роботодавцями (стейкхолдерами), які висувають вимоги до якісної підготовки спеціаліста певного профілю.

Бердянський державний педагогічний університет (БДПУ) упродовж багатьох років підтримує тісний зв'язок з Центром дитячої та юнацької творчості імені Є. Рудневої (ЦДЮТ). Співпраця проявляється в наступних напрямках: обговорення освітньо-професійних програм підготовки здобувачів вищої освіти хореографічного профілю; рецензування навчальних програм танцювальних гуртків ЦДЮТ; організація сумісних семінарів-практикумів на актуальні теми хореографічної освіти, проведення майстер-класів та культурно-мистецьких проєктів; проходження здобувачами освіти практики в хореографічних колективах; проведення лабораторних занять фахівцями-практиками; виступи науково-педагогічних працівників на методичних радах центру дитячо-юнацької творчості, проведення експериментальної

частини курсової роботи та створення балетмейстерських робіт майбутніми фахівцями тощо.

Заслугує також на увагу те, що 50% викладачів спеціальності «Хореографія» кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін БДПУ працюють за сумісництвом педагогами-хореографами, балетмейстерами в хореографічних колективах ЦДЮТ. Взаємодія науково-педагогічної та практико-методичної роботи відповідає освітнім вимогам сьогодення і допомагає, з одного боку, працювати в реальних умовах і визначати сучасні проблеми, орієнтири, пріоритети в роботі керівника колективу (гуртка), а з іншого, готувати якісного фахівця, обізнаного і здатного працювати відповідно до викликів часу.

Другий рік поспіль у рамках співпраці БДПУ та ЦДЮТ проводиться обласний семінар-практикум «Діалог актуальних дискурсів хореографічної освіти: теорія, методика, практика», на якому розглядаються актуальні питання, проходять майстер-класи, тренінгові практикуми, презентуються авторські методики і навчально-методична література, демонструються фрагменти хореографічних занять із застосуванням інноваційних мистецьких та педагогічних технологій. Така форма роботи допомагає теоретикам і практикам визначати й обговорювати теми, які відповідають найважливішим потребам сучасності, обмінюватися досвідом, оновлювати зміст навчальних програм, підвищувати професійний рівень тощо.

Ще одним із напрямів співпраці є проходження здобувачами освіти практики (навчальної, виробничої) в хореографічних колективах ЦДЮТ. Зміст практики передбачає ознайомлення з усіма видами роботи, яку має вміти виконувати керівник танцювального колективу (організаційна, педагогічна, методична, проєктна, балетмейстерська, виховна), перевірку рівня готовності здійснювати навчання вихованців різного віку (залежно від змісту програми практики) тощо [2]. Наприклад, уже 15 років традиційним завданням під час виробничої практики здобувачів освіти випускного курсу денної форми навчання є планування, організація та проведення конкурсу хореографічної майстерності «Зірочка МарЛен», у якому майбутні фахівці вчать визначати актуальні теми цього заходу, писати сценарний план, готувати учасників, спілкуватися з батьками, підбирати музичний супровід, розробляти сценографію, висвітлювати проведений захід у ЗМІ

тощо. Така форма роботи допомагає розвивати вміння працювати в команді, керувати часом, генерувати і втілювати новаторські ідеї, виконувати функції хореографа, ведучого, сценариста, звукорежисера.

Прикладом співпраці також можна назвати роботу наукового студентського гуртка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін БДПУ «Здобутки, проблеми та перспективи роботи дитячих хореографічних колективів» (керівник – кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник культури України, хореограф-методист танцювального колективу «МарЛен» Олена Мартиненко), у рамках якого проводяться дослідження з актуальних питань теорії, методики і практики хореографії. Кожного року відповідно до обраної теми («Втілення українського фольклору в освітній процес хореографічних колективів», «Осучаснення форм і методів роботи з батьками», «Актуалізація творчих танцювальних проєктів (хеппенінг, перформанс, флешмоб) у роботі хореографічних колективів» та ін.) учасники гуртка працюють над написанням наукових тез і статей, розробкою майстер-класів, показових заходів тощо. Наприклад, у 2019 році учасниками гуртка було проведено майстер-клас «Танцювальне коло», метою якого було ознайомлення з фольклорними танцями Запорізького краю. У 2020 році магістрантка спеціальності 014 Середня освіта (Хореографія) Ярошенко Юлія розробила і провела колективні заняття для батьків і дітей підліткового віку задля покращення взаємовідносин між ними. В основу занять було покладено методи арт-терапії та вправи контактної імпровізації [1]. Крім того, здобувачі освіти допомагають керівникам колективів у підготовці вихованців до участі в конкурсі наукових робіт МАН.

Результативним і актуальним напрямом співпраці двох закладів освіти з метою професійної підготовки майбутніх хореографів є залучення роботодавців до обговорення освітньо-професійних програм, проведення ними окремих форм освітнього процесу, участь у підсумковій атестації здобувачів вищої освіти тощо.

На базі ЦДЮТ періодично проводяться лабораторні заняття фаціями-практиками з дітьми різного рівня навчання (початкового, основного, вищого), під час яких студенти не лише спостерігають за роботою хореографа і концертмейстера, а й фрагментарно апробуюють набуті під час практичних занять

професійні навички. Така взаємодія передбачає спілкування студента, фахівця-практика, здобувача позашкільної освіти, викладача і концертмейстерів в реальних виробничих умовах.

Директора ЦДЮТ О. Балабана систематично запрошують до участі в підсумкових конференціях навчальних та виробничих практик, до проведення бінарних видів практичних занять. Наприклад, практичне заняття з освітньої компоненти «Теорія і методика роботи з хореографічним колективом» на тему «Моделювання та проведення хореографічних занять» традиційно проводиться у формі ділової гри, яка передбачає засідання «методичної ради позашкільного закладу» з метою перегляду атестаційних уроків керівників танцювальних гуртків, в ролі яких виступають студенти. Перевірку і оцінювання їх педагогічної грамотності, методичної готовності, теоретичної обізнаності, комунікативних та організаційних здібностей здійснюють викладач, концертмейстер дисципліни й директор центру дитячої та юнацької творчості. Загалом залучення роботодавців до проведення освітнього процесу в ЗВО сприяє розумінню того, чи правильно орієнтовані викладачі на підготовку конкурентноспроможного фахівця, який відповідає сучасним потребам мистецької та педагогічної галузі.

Отже, у час глобальних перетворень всі освітні ланки мають плідно взаємодіяти та співпрацювати, сприймати і творити зміни, спиратися на традиції та досягати інновації. В перспективі взаємодії БДПУ та ЦДЮТ планується впровадження дуальної форми освіти.

Список використаних джерел

1. Мартиненко О.В., Ярошенко Ю.В. Засоби покращення взаємовідносин між підлітками та батьками в хореографічних колективах. *Стратегії розвитку сучасної освіти і науки : матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Бердянськ, 28 лютого 2020 року): збірник тез.* Бердянськ : БДПУ, 2020. С. 66-70.
2. Наскрізна програма практики студентів спеціальності 024 Хореографія / за заг. ред. О.В.Мартиненко. Бердянськ : Видавець БДПУ, 2017. 261 с.

ПАСЬКО Оксана, кандидатка педагогічних наук, Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука

ДИЗАЙНЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Сучасний стан розвитку суспільства міцно пов'язаний із процесом перегляду парадигми щодо реформування сучасної професійної освіти, шляхів і методів її вдосконалення, упорядкування нових педагогічних та інформаційних технологій.

За нинішніх умов соціально-культурного розвитку суспільства дизайн як новий вид художньо-конструкторської професійної діяльності відіграє важливу роль у створенні цілісного естетичного середовища, підвищенні рівня конкурентоспроможності промислової продукції, предметів широкого вжитку. Наукові основи дизайн-виробництва зумовлюють необхідність у фахівцях, здатних усвідомлювати візуальну природу професійної діяльності, креативно розв'язувати нестандартні виробничі завдання художньо-технічного характеру. У зв'язку з цим актуальним є пошук інноваційних технологій підготовки фахівців дизайнерського профілю до дослідження технологічних можливостей виробництва, організації творчих процесів художнього проектування дизайнерських продуктів відповідно до суспільно зумовлених вимог споживачів і стандартів якості.

Майстерність дизайнера як синтез теоретичних знань і високорозвинених практичних умінь проявляється через творчість і втілюється в ній. Формування і розвиток творчої активності в майбутніх фахівців такого профілю – один із шляхів удосконалення підготовки висококваліфікованих дизайнерів, які творчо ставляться до своєї роботи і здатні підняти на рівень провідних країн світу національну систему професійної освіти України [1].

На жаль, формуванню конструкторсько-технологічних навичок у процесі підготовки майбутніх фахівців дизайнерського профілю приділяється недостатньо уваги. Вирішення зазначеної проблеми уможлиблюється через перегляд змісту та методики

навчання роботі в матеріалі майбутніх дизайнерів та визначенні такої дисциплін як фахової у змісті підготовки.

Оновлення змісту підготовки в навчальних закладах становить основу стратегічних завдань, визначених Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»). Це зумовлює необхідність реалізації Концепції професійної освіти, Законів України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», Національної доктрини розвитку освіти в Україні тощо. Сучасний етап розвитку професійно-технічних навчальних закладів пов'язаний з необхідністю розв'язання проблеми підвищення інтелектуального рівня пізнавального і творчого потенціалу студентів. Пошук засобів для розвитку пізнавальних і творчих здібностей, підвищення ефективності навчання є проблемою загальною для багатьох країн [2].

Проте сучасний стан технологічної освіти характеризується відсутністю науково обґрунтованої концепції цієї галузі освіти, її прогностичних моделей, розривом між реальною практикою й теоретичними дослідженнями її проблем, нерозробленістю змісту й технологій на рівні сучасних і майбутніх потреб, що зумовлює недостатній рівень її функціонування [2].

Реалізація сучасної освітньої парадигми в Україні відкрила нові можливості для підготовки майбутніх фахівців дизайнерського профілю, здатних творчо вирішувати професійні завдання, використовуючи методи наукових досліджень. Однак дослідницька компонента не набула достатнього відображення у змісті дизайн-освіти. Свідченням цього є низький рівень візуального сприймання і мислення, самостійності, творчої активності, ініціативності майбутніх дизайнерів у створенні національного бренду дизайн-продукту на основі дослідження мистецьких традицій та сучасних технологій дизайн-виробництва, а також здатності успішно презентувати їх в індустрії світового дизайну. Такий стан зумовлює необхідність забезпечення належних умов для підвищення рівня теоретичної і професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців дизайнерського профілю до художньо-проектної діяльності [1].

Професійна підготовка зазначених фахівців у вищих навчальних закладах художнього профілю виявила низку суперечностей, як-от: між вимогами сучасного дизайн-виробництва до сформованості у майбутніх фахівців з дизайну умінь творчо розв'язувати дизайнерські професійні завдання та

відсутністю педагогічних умов щодо формування таких умінь у процесі їхньої підготовки; між інтегративно-дослідницьким характером дизайнерської професійної діяльності та недостатнім використанням дослідницької компоненти у змісті дизайн-освіти; між потребами ринку праці у фахівцях дизайнерського профілю, які володіють високим рівнем конструкторсько-технологічної компетентності, та недооцінкою важливості використання у вищих навчальних закладах художнього профілю дослідницьких технологій, що сприяють її формуванню і розвитку.

Розв'язання означених суперечностей зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування концептуальних засад, моделі та сучасних технологій організації дослідницької діяльності майбутніх фахівців з дизайну в закладах вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Тименко В. П. Становлення академічної дизайн-освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир. 2007. Вип. 31. С. 63–67.
2. Фурса О. О. Основні напрями і чинники становлення дизайн-освіти. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.18. С. 392–398.

ПЕТРУХА Надія, учителька
обслуговуючої праці та
технологій ліцею №1
Гостомельської селищної ради
Бучанського району Київської
області

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Кожна дитина з'являється на світ з природними мистецькими задатками. Однак творчими людьми стають лише ті, чий вміння розвивали з дитинства. Завдання сучасної школи - розвивати кожен дитину як неповторну індивідуальність та особистість. Мистецькі здібності юних здобувачів загальної середньої освіти мають свої особливості і вчителю потрібно вміти керувати ними. Розробляти методи, які пробуджують і розвивають творчість дітей. А також вносити якісні зміни у їхню пізнавальну

діяльність, які відбуваються внаслідок розвитку вмінь та навичок мистецької діяльності.

Творчість – діяльність людини, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей. Необхідними компонентами творчості є фантазія, уява, психічний зміст якої міститься у створенні образу кінцевого продукту (результату творчості).

У процесі мистецького розвитку особистості уроки обслуговуючої праці відіграють незамінну роль. Вони здатні ввести дитину у світ творчості, детальніше ознайомити її з процесом виготовлення різних виробів. Дають можливість працювати з різними матеріалами, вивчати нові способи їх обробки та з'єднання, а також правила користування різними інструментами і технікою. На таких уроках дитина відчуває радість від власноруч виготовлених цікавих, корисних і різноманітних виробів. Ці вміння стануть в нагоді їй протягом всього життя.

Щоб краще розвивати мистецькі здібності у дітей і зацікавити їх на уроках обслуговуючої праці, необхідно обирати такі об'єкти проектно-технологічної діяльності, які є сучасними, цікавими та потрібними для людини впродовж всього її життя.

Змістом Нової навчальної програми є набуття здобувачами освіти ключових і предметних компетентностей, які наближують процес трудового навчання до життєвих потреб дитини, її інтересів і природних здібностей.

Під час роботи з ученицями п'ятих та шостих класів на уроках обслуговуючої праці я дійшла висновку, що коли я застосовую лише словесні форми навчання, цей матеріал діти засвоюють на 20-30%. Коли я додала наочні методи навчання та особистий показ виконання операцій, діти отримали набагато кращі результати. Найбільший відсоток запам'ятовування матеріалу я спостерігала під час обговорень, пошуків і практичної роботи. Саме тому на своїх уроках я найбільше використовую навчально-дослідницький і проблемно-пошуковий методи. У своїй роботі я також застосовую метод проектів, який передбачає самостійну діяльність здобувачів освіти (індивідуальну, парну або групову). Також у своїй роботі я застосовую метод поєднання кількох видів творчості. Наприклад, вишивку та інші види декоративно-ужиткового мистецтва.

Навчання, під час якого теорія пов'язується з продуктивною працею, має значну загальноосвітню і виховну цінність та готує дітей до сучасного життя.

На нашу думку, найбільшим завданням розвитку мистецьких здібностей є навчити дитину бачити в красі навколишнього світу духовне багатство і доброту, пробудити все прекрасне в собі. «Дати людині щастя улюбленої праці – це значить допомогти їй знайти серед безлічі життєвих доріг ту, на якій найяскравіше розкриваються індивідуальні творчі сили і здібності її особистості» - говорив В.О. Сухомлинський.

Список використаних джерел

1. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу у 2020/2021 навчальному році. Трудове навчання та технології.
2. Дубова Н. А. Мотивація творчої діяльності учнів на уроках обслуговуючої праці. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2004. №2. С. 11-13.
3. Терещук А. І. Методи творчої діяльності на уроках трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2006. №1. С.19-23.
4. Сухомлинський, В. О. Народження громадянина. Вибр. тв. в 5 т. Київ : Рад. шк., 1977. 390 с.

РИСЬ Анастасія, здобувачка вищої освіти, Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука

ПАСЬКО Оксана, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука

ХУДОЖНІЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В РЕАЛІЯХ МЕТАМОДЕРНІЗМУ

Метамодернізм, який так само відомий як постпостмодернізм – це наслідок переходу ідей постмодернізму в більш сучасну інтерпретацію, також епоха, частиною якої ми зараз є. Однак наслідки розвитку індивідуумів за таких умов змінилися – суттєво розширилася художня сфера та глядачі, які спостерігали за

її розвитком. Оскільки ця епоха набула значного впливу в 90-х роках ХХ століття, можна виокремити такі спільні риси розвитку художнього потенціалу дітей цього покоління:

- повна відкритість до нового;
- знищення стереотипів;
- підвищення самосвідомості;
- готовність до нового;
- постійне перебування в контакті зі світом;
- експериментальність.

Виходячи з низки цих факторів можна зрозуміти що діти, народжені під час цього періоду, здатні творчо підходити до завдань краще, ніж діти що виростили за доби постмодернізму. Саме внаслідок цього мистецька освіта, різносторонній художній розвиток як ніколи є актуальними.

Наразі доведено, що найкраще сприйняття інформації дитиною молодшого шкільного віку здійснюється через тактильність і осягнення форми, а саме відбувається розвиток просторового мислення. Завдяки метамодернізму, розширенню кордонів світосприйняття та розвитку сучасної науки, пропонуємо нову думку щодо художнього розвитку особистості в реаліях метамодернізму. Він полягає в повному осучасненому підході до навчання через творчість, що активізує роботу мозку значно більше, ніж інші підходи, і дозволяє дитині самореалізуватись і тримати баланс із собою.

Завдяки відвідуванню закладів із сучасним підходом і in-touch технологіями, інтерактивними іграми та завданнями в закладах початкової шкільної освіти, дитячих будинках творчості, на виставках, які вже будуть заохочувати дитину розвиватися (наразі такі методи набувають поширення), пізнавати нове, захоплено розширювати навички та словниковий запас, відкривати світ для себе, де люди вільні бути різними та готовими до життя одночасно важливу роль набуває сприйняття простору через тактильність.

Беручи до уваги заклади початкової шкільної освіти України, можемо сказати, що популяризація предметів, спрямованих на повну взаємодію із дітьми через ігри, що передбачають творчий підхід задля розв'язання елементарних математичних задач тощо, дозволить набути осягнення дитиною всієї різнобічності наук і повного її зацікавлення.

На практиці, на жаль, освіта залишається ареною змагання двох протилежних моделей: особистісно-орієнтованої та

навчально-дисциплінарної. Остання є зручнішою для організації та контролю за педагогічним процесом, його результатом. У традиційній системі освіти в дітей складається враження, що є одна відповідь на запитання, один спосіб розв'язування задачі. Цю відповідь або спосіб вони отримують у готовому вигляді від дорослих і в силу їх авторитету з готовністю приймають. Засвоєння готової відповіді, готового способу розв'язування відчутно збіднює пізнавальну діяльність дітей, не призводить до дослідження ситуації, сумніву, пошуку додаткових аргументів, доказовості рішень, тобто не стимулює самостійну пізнавальну активність [1]. Саме тому пропонуємо підхід, який, виходячи з реалій мета модернізму, буде най об'єктивнішим та сприятиме набагато кращому результату не тільки в ЗЗСО, а й загальному формуванню художнього потенціалу дітей, що, звісно буде спрямовано не тільки на мистецьку діяльність.

Керуючись гуманістичним підходом, потрібно розглядати усіх дітей як особистостей, відкритих для творчості, та створювати для них різноманітні умови прояву креативності. «Важливо бачити потенційні творчі здібності в кожній дитині, – наголошував Г. С. Костюк, – наше завдання керувати розвитком здібностей усіх дітей» [2]. Тому, додаючи принципи метамодернізму і поглиблюючи наведену вище цитату, рекомендуємо популяризувати отримані знання шляхом створення ігор також і в Інтернеті та популяризації їх. Саме додавання до системи освіти геймінгу, і, відповідно, сучасних технологій, спрямованих на розвиток художнього потенціалу, дозволить забезпечити взаємодію підходів старої системи освіти та інноваційно-нової, що забезпечить швидший розвиток, більшу гнучкість дитячого мислення, покращення навичок учнів. Також важливо поширювати цей принцип і в закладах художньої освіти, під час організації виставок тощо, відповідно отримуючи розвиток просторового мислення та ще більшої зацікавленості в освітньому процесі.

Підбиваючи підсумки, можемо зазначити, що завдяки введенню нових принципів метамодернізму українська освіта має більше шансів стати передовою, оскільки основна частина освітнього процесу буде триматися на художньому потенціалі дітей, їхній зацікавленості та ентузіазмі.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novuj-derzhstandart-rochatkovoyi-osvity-dokument/> (Дата звернення 15.07.2021).
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / за ред. Л. М. Проколієнко. Київ: Рад. школа, 1989.

СЕРГІЄНКО Світлана,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії і
методики навчання мистецьких
дисциплін, Бердянський
державний педагогічний
університет

ГРАНОВСЬКА

Олена,

здобувачка другого рівня вищої
освіти факультету психолого-
педагогічної освіти та
мистецтв, Бердянський
державний педагогічний
університет

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ

Естетичне виховання підростаючого покоління завжди було важливою складовою всебічного гармонійного розвитку особистості. На сьогодні ця проблема не втратила своєї актуальності, навпаки, з розвитком Нової української школи ще більше привертає увагу до вивчення.

Загалом естетичне виховання школярів передбачає розвиток здатності сприймати, відчувати, розуміти прекрасне як в мистецтві, так і в повсякденному житті; розвиток творчих здібностей та залучення до різних видів художньої діяльності; бажання та прагнення особистості самостійно брати участь у творенні чогось прекрасного; естетичне відношення до світу.

Існує багато засобів, покликаних виховувати у школярів естетичні смаки, почуття, та кінцевий результат такого виховання передбачає формування самоцінної творчої особистості, яка

володіє естетичною культурою. Ми розглянемо як на естетичне виховання молодших школярів впливає саме музика.

Вагомий внесок у розвиток музично-естетичного виховання зробили Л. Коваль, Л. Хлебнікова, Ю. Юцевичта інші

Питанням естетичного виховання особистості засобами музики займалися такі відомі педагоги-музиканти як О. Апраксіна, Н. Ветлугіна, Д. Кабалевський, А. Канеман, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, К. Стеценко, В. Шацька та інші. На їхню думку, естетичне виховання засобами музики передбачає розвиток культури почуттів, світосприймання.

На думку О. Рудницької процес сприйняття музики сприяє естетичному вихованню навіть краще, ніж отримані певні знання. Адже відсутність будь-якої наочної конкретності, предметного зображення, хронології подій в музиці, “якнайбільше вимагає від сприймаючого емоційної чутливості, фантазії, творчої ініціативи, асоціативного мислення, спостережливості, тобто тих якостей, що іноді бувають кориснішими для людини, ніж отримана нею сума знань” [4, с.6].

У вихованні музикою В. Сухомлинський вбачав єдність моральної, емоційної і естетичної сфер людини. Великий педагог називав музику мовою почуттів, зазначаючи, що “мелодія передає найтонші відтінки почуттів, недоступні слову. Музика починається там, де кінчається слово” [5, с.553].

Також слід зазначити, що музична культура пов’язана з розвитком музичного слуху, здатністю розуміти і відчувати гармонію звуків, з розвитком почуття ритму. Тому, щоб діти могли сприймати красу музичних творів, а також добре музикувати, необхідно розвивати у них ці якості.

Отже, в естетичному вихованні дуже важливе значення має активне залучення молодших школярів у процес сприйняття музики, вивчення музичних творів через слухання, а також музикування.

Спершу розглянемо можливості активного слухання музики.

Активне слухання передбачає цілковиту включеність у процес. Музика не звучить як супровід чи фон під час іншої творчої діяльності учнів, а є основним об’єктом сприйняття. Таке слухання дозволяє учням зануритися в музику, відчути її серцем, “побачити” і зрозуміти її.

Наприклад, слухаючи твір Е. Гріга “Пташка”, діти намагаються уявити образ пташки, яка співає. Далі в бесіді вони

описують, якою бачили цю пташку. Діти помічають, що музика передає не лише характер співу пташки, але і її настрій, адже вони відчують у музиці радість, цікавість, грайливість, настороженість. Ці емоції змінюють одна одну і діти вчаться їх відчувати через музику. На противагу веселому співу пташки, який передається високими нотами, у творі В. Ребікова “Ведмідь” діти чують низькі важкі звуки, що відображають образ ведмедя, який іде по лісу.

Музика дозволяє виховувати не лише естетичні смаки, естетичні судження, але й дуже добре сприяє розвитку таких почуттів як емпатія, доброта, співчуття. Так, слухаючи твір П. Чайковського “Хвороба ляльки”, діти не лише уявляють хвору ляльку, але й жаліють її, переживають за неї, співчують.

Діти вчаться розуміти характер персонажів, а також описувати їх, тобто слухаючи музичний твір, вони, ніби бачать перед собою картину, намальовану чи написану художником. Це розвиває уяву, образне мислення. Прикладом може слугувати твір Д. Кабалевського “Три подружки”. Вчитель спершу знайомить дітей з подружками: одна з них – “Плакса”, друга – “Злюка”, а третя – “Пустунка”. Далі діти слухають уважно музику і намагаються зрозуміти, яка з них з’являється перед ними. Зазвичай діти відразу впізнають характери подружок і чітко вказують тему кожної з них.

Школярі вчаться не лише відчувати і сприймати красу музики, але через один і той же твір передавати чи сприймати настрій, засобами темпу, ритму, акцентам, тобто виразності в музиці. Наприклад, вчитель грає дітям твір Р. Шумана “Веселий селянин”. Учні бачать його як роботящого селянина, який після тяжкої праці, повертається додому, але він веселий і співає пісню, тож робота йому подобається і приносить задоволення. Потім вчитель змінює темп, граючи повільно і “важкими руками”. Учні в такій музиці відразу впізнають стомленого, зовсім не веселого, а сумного селянина, який вже й співати не хоче.

Таким чином, у процесі естетичного сприймання емоційні переживання і образне мислення школярів тісно пов’язані між собою.

При цьому важливо, щоб у спілкуванні учителя з учнями наголос робився на естетичне сприйняття почутого, досягнення краси інтонаційного висловлювання. Як зазначає Е. Печерська, синергія спілкування педагога з учнями має спрямовуватися на формування естетичних ідеалів, музичного сприйняття, на його

опосередковане, а не безпосереднє коригування. Позиції вчителя та учня, як рівноправних учасників творчого процесу сприйняття, уточнюються в діалозі щодо почутого, у ході аналізу здобутих вражень, обміну думками [3, с. 16].

Автор оригінальної методики естетичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку В. Верховинець підкреслював у естетичному вихованні дітей значущість співу, окрім слухання музики [1]. Особливу роль пісні, зокрема народній, відводив М. Леонтович, підкреслюючи, що вона має великий вплив на розвиток духовності та музичних здібностей, естетичних почуттів і смаків.

Зрозуміло, що не всі діти мають музичні здібності, але, щоб навчитися відчувати красу, розвинути естетичний смак, естетичне почуття, не потрібно бути чудовими співаком. Тому дуже важливим є саме хорівий спів.

З одного боку, спів у хорі не дозволяє виокремлюватися комусь одному, оскільки звучання має бути рівномірне і гармонійне. Для цього треба відчувати партнерів, чути кожного, регулювати свій голос, щоб добитися якнайкращого найкрасивішого звучання всього хору. З іншого боку, якщо хтось не зовсім впевнений у партії чи трохи не дотягує верхівок, – він не один в цій партії, тож інші учасники підтримають і витягнуть, щоб загальне звучання було красивим. Тому хорівий спів розвиває не лише колективні виконавські уміння, такі як ансамблева культура, чистота інтонування, штрихове одноманіття, точність у виконанні динамічних відтінків, але й учить школярів взаємодії, взаємопідтримці, виховує духовність.

Хорівий спів допомагає учням активно переживати музику, що активізує емоційну сферу особистості. Він сприяє пізнанню та допомагає оволодіти музичною мовою. Адже розуміння краси хорової музики учнями відбувається через сприйняття поетичного тексту, музичної інтонації, мелодії твору.

В цілому, музика має величезний потенціал для естетичного виховання школярів. Ми зупинилися лише на активному слуханні музики та хоровому співі, хоча музика має безліч засобів, зокрема, музикування, музичні ігри, індивідуальний та ансамблевий спів, ритміка, музична театралізація.

Отже, з метою естетичного виховання молодших школярів необхідно використовувати засоби музики як на уроках мистецтва, так і в позаурочній діяльності. Адже, як зазначав К. Стеценко,

музика є одним з найвагоміших засобів естетичного виховання дітей, “бо вона, як ніщо інше, здатна ушляхетнити людину, розвинути в ній благородні поривання, вплинути на психіку і настрої” [2, с.63].

Список використаних джерел

1. Верховинець В. Весняночка: Ігри з піснями для дітей дошкільного віку та молодших школярів. 3-тє вид. Київ : Музична Україна, 1969. Вип.1. 124 с.
2. Кирило Стеценко: спогади, листи, матеріали / упорядкув., вступ. ст. та прим.Євгена Федотова. Київ : Музична Україна, 1981. 474 с.
3. Печерська Е., Микульська О. Удосконалювати музично-творчий розвиток дітей. *Початкова школа*. 2000. №6. С.15-18.
4. Рудницька О. Мистецтво у контексті розвитку духовної культури особистості. *Художня освіта і проблеми виховання молоді*. Зб. наук, статей. Київ : Міносвіти України, УЗІМН, 1997. С 3-11.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах. Т.3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи сина. Київ : Радянська школа, 1977. 668 с.

ТАРАНЕНКО Юлія,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії і
методики навчання мистецьких
дисциплін, Бердянський
державний педагогічний
університет

УПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ХОРЕОГРАФІЧНУ ОСВІТУ ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сьогодення вимагає більш сучасних, креативних та ефективних освітніх технологій, які б сприяли підвищенню якості освітнього процесу. Роль надається методам активного пізнання, самоосвіті, дистанційним освітнім програмам. Змінюється сама сутність освіти, авторитарний підхід в управлінні навчальною аудиторією не працює. Сучасний здобувач, насамперед, вирізняється свободою й креативністю мислення, більш демократичним підходом до речей, вмінням користуватися різноманітними гаджетами. Відповідно, і підхід до навчання

повинен бути іншим, більш прогресивним. Тож оптимальною та ефективною формою сучасної освіти виступає змішане навчання, яке поєднує традиційні методики викладання із сучасними засобами інформаційних технологій. Кожна особистість має право на навчання, тому запровадження змішаної системи навчання надає змогу здобувачу за будь-яких обставин оволодіти знаннями, вміннями та навичками.

Модель змішаного навчання в системі освіти розглядали в своїх працях такі автори як Є. Желнова, О. Кривонос, В. Кухаренко, М. Нікітіна, А. Стрюк, Ю. Триус, Г. Чередніченко, Л. Шапран та інші. До питань змішаного навчання зверталися також С. Грехем, С. Моебс, С. Вейбелзах, Д. Пейнтер, Р. Сченк. Проте теорія застосування змішаного навчання в позашкільних закладах освіти потребує подальших досліджень.

Необхідно зазначити, що змішане навчання почало існування за кордоном ще з ХХ століття. Так, у 2006 році вийшла книга авторів Бонк і Грем «Довідник змішаного навчання», які уточнили, що змішане навчання передбачає мікс освіти «обличчям до обличчя» за допомогою комп'ютера.

Змішане навчання дозволяє зробити більше з меншими витратами й відноситься до будь-якого поєднання традиційного та дистанційного навчання, де здобувача освіти можна краще контролювати, він виконує більше кроків і реалізує індивідуальний шлях навчання [1]. Однак, як зазначають західні педагоги, невміле проєктування або використання змішаного навчання в освітньому процесі може створити дискомфортні умови всім його учасникам.

Харві Сінг та Кріс Ред (Harvi Singh and Chris Reed) у своїй праці визначили принципи змішаного навчання, до яких віднесли наступні: головне – мета, а не спосіб доставки; підтримка персональних стилів навчання; наявність різних знань у навчанні; ефективна стратегія навчання – «точно в термін» [4].

Існує велика кількість моделей змішаного навчання: прості, складні, більш і менш популярні та ін. Є моделі змішаного навчання, які є руйнівними по відношенню до традиційного класу. Вони не включають в себе традиційне навчання в його повній формі, а лише пропонують нові й більш надійні переваги.

Так, у процесі роботи з дітьми в Центрі дитячо-юнацької творчості ім. Є. Рудневої Виконавчого комітету Бердянської міської ради Запорізької області ми розглянули та апробували такі моделі

змішаного навчання як: станційна ротація, перевернутий клас, лабораторна ротація, самостійне змішування, індивідуальна ротація, модель поглиблена віртуальна та ін.

Досвід роботи в ансамблі естрадного танцю «МарЛен» (понад 17 років) показав, постійну готовність та прагнення до «нового» навчання у будь-яких умовах. Тому впровадженням змішаного навчання ми зайнялися із зацікавленням, і свої перші кроки робили, використовуючи модель перевернутого класу.

Слід зазначити, що перш ніж почати, ми мали зрозуміти: що саме будемо перевертати, які матеріали потрібно відзняти та завантажити, як потім перевірити результати, як використовувати час тощо.

Перевернуте навчання – це педагогічний підхід в якому пряма вказівка з групового простору навчання переміщується до індивідуального простору здобувача позашкільної освіти, в результаті чого груповий простір перетворюється на динамічне, інтерактивне середовище навчання, де педагог спрямовує діяльність дітей. У свою чергу здобувачі позашкільної освіти мають можливість ознайомитися з темою, засвоїти нові поняття й отримати навички застосування навчального матеріалу на практиці, потім повернутися у танцювальний клас з питаннями для уточнення якості свого розуміння й закріплення отриманих навичок.

Перед знайомством дітей зі змішаним навчанням, ми розробили авторський теоретичний блог за різними напрямками хореографії: класичний танець, сучасний танець, народний танець і гімнастика. Окрім того, створили власний YouTube канал із відеоматеріалами, чат у соцмережі для спілкування та надання завдань і посилань на відповідний теоретичний матеріал.

Розглянемо приклад застосування моделі перевернутого класу під час вивчення хореографії в позашкільній освіті. Заняття із сучасного танцю проводилося на другому році навчання на основному рівні з теми «Основні пози та положення джаз-модерн танцю».

Перший етап заняття передбачав самостійний розгляд та вивчення здобувачами позашкільної освіти теоретичного матеріалу з теми. Так, діти заходили на електронний блог ансамблю «МарЛен», знаходили вкладку «Сучасний танець» для своєї вікової категорії та вчили напам'ять віршики-терміни джаз-модерн танцю.

Другий етап відбувався в офлайн форматі у вигляді інтерактиву. Безпосередньо в танцювальному класі здобувачі позашкільної освіти мали змогу привітатися мовою тіла, відтворити раніше вивчену комбінацію розігріву та розповісти віршики-терміни засвоєні самостійно.

Інтерактивне навчання здійснювалося в групах, за якими ми розподілили дітей. Завдання групи – навчити іншу групу виконувати певну позу та положення, промовляючи віршик-термін.

Цікавим було проведення гри «Покажи за віршиком», у процесі якої кожна дитина мала змогу проявити свою індивідуальність. Також ми пропонували змінити групи та створити колективний проєкт – комбінація вправ із зазначенням поз та положень.

У заключній частині заняття здобувачі позашкільної освіти зазначили, що дуже цікаво вивчати теоретичний матеріал вдома, а потім його опрацьовувати на занятті в ігровій формі, у формі групових завдань та імпрровізаційних вправ.

Отже, впровадження змішаного навчання в хореографічну освіту позашкільних закладів з кожним роком набуває все більшої актуальності, оскільки поєднання онлайн та офлайн-навчання в один ланцюжок дозволяє створити цілісний навчальний досвід здобувачів освіти. Попередня підготовка матеріалів, робота з інформаційними технологіями, зайнятий час педагога відходять на задній план, коли бачиш результат своєї діяльності та задоволенні обличчя дітей. Також, необхідно завжди пам'ятати, що методика впровадження змішаного навчання буде ефективною лише в разі постійного оновлення інформації з урахуванням вимог і побажань здобувачів позашкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Кухаренко В. М., Березенська С. М., Бугайчук К. Л., Олійник Н. Ю., Олійник Т. О., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г., Столяревська А. Л. Теорія та практика змішаного навчання : монографія. Харків : «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.

2. Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину: аналітична записка / Л. Гриневич, Л. Ільїч, Н. Морзе, В. Прошкін, І. Шемелинець, К. Линьов, Г. Рій. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 76 с.

3. Bonk C. J. & Graham C. R. Blended Learning Systems: Definition, Current Trends, And Future Directions. URL : http://oldwww.sd91.bc.ca/frenchj/My%20Pages/e-articles/graham_intro.pdf. San Francisco, CA : Pfeiffer Publishing (дата звернення 05.09.2021).

4. Harvi Singh and Chris Reed. A White Paper: Achieving Success with Blended Learning. Centra Software. 2001. P. 1–11. URL : <http://facilitateadultlearning.pbworks.com/f/blendedlearning.pdf> (дата звернення 05.09.2021).

ШОВКУН Анастасія,
здобувачка вищої освіти,
Київська державна академія
декоративно-прикладного
мистецтва і дизайну імені
Михайла Бойчука
ПАСЬКО Оксана, кандидатка
педагогічних наук, доцентка,
Київська державна академія
декоративно-прикладного
мистецтва і дизайну імені
Михайла Бойчука

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ, ЯК ПОШТОВХ ДО РЕФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Численні зміни, що відбуваються в більшості сфер нашої держави на сучасному етапі, входження України в європейський освітній простір впроваджує інноваційні процеси в галузі освіти, стрімку реформацію процесу професійно-педагогічної підготовки на західні стандарти. У зв'язку з цим посилюються вимоги не тільки до професійного зростання викладача, а й до його особистісних якостей, що виявляються в здатності орієнтуватися в розмаїтті протиріч сучасного світу, бути готовим до перманентних змін, самостійно набувати компетенцій згідно з обраним фахом, визначати особистісні способи творчої самореалізації, саморозвитку, самоосвіти й самоствердження в професійній кар'єрі й життєдіяльності.

У сучасному світі розвиток України визначається в загальному контексті Європейської інтеграції з орієнтацією на

фундаментальні цінності західної культури: парламентаризм, права людини, права національних меншин, лібералізацію, свободу пересування, свободу отримання освіти будь-якого рівня та інше, що є невід'ємним атрибутом громадянського демократичного суспільства.

Для України в культурному аспекті, європейська інтеграція - це входження до єдиної сім'ї європейських народів, повернення до європейських культурних традицій. Як свідомий суспільний вибір перспектива європейської інтеграції - це вагомий стимул для успіху економічної і політичної трансформації.

На сьогодні українська мистецька освіта є однією з небагатьох галузей, вільно конвертованих в європейському та світовому освітньому і професійному просторах. Легалізуючи дипломи при виїзді за кордон, фахівці, які здобули виконавську освіту в українських вишах, затребувані в європейських університетах, консерваторіях, коледжах, мистецьких колективах.

Специфіка вищої культурно-мистецької освіти повинна визначатися

- особливими умовами навчання, які полягають у використанні індивідуальних занять як одного з основних видів навчальної діяльності;
- пріоритетною особливістю працевлаштування випускників;
- важливим значенням підготовки культурно-мистецьких кадрів тощо.

Упродовж багатьох десятиріч в Україні створювалась багатоступенева і безперервна система підготовки культурно-мистецьких кадрів, яка включає усі рівні освіти і забезпечує спадкоємність освітніх традицій:

- початкова мистецька школа;
- вища культурно-мистецька освіта;
- аспірантура (асистентура-стажування);
- докторантура.

Упродовж останніх років вітчизняна мистецько-педагогічна думка наполегливо намагається наблизитись до європейських стандартів. Збільшується кількість потенційних митців високого рівня, фахових кафедр, активно впроваджуються освітньо-кваліфікаційні рівні "бакалавр", "магістр", здійснюється розробка навчальних програм та навчально-методичних комплексів, що посилаються на європейські посібники зі спеціальних дисциплін.

Співробітниками науково-дослідних інститутів та викладачами фахових кафедр педагогічних університетів здійснюються розробки підручників відповідно до Державного стандарту освіти.

Характерною особливістю останнього десятиріччя є розробка та впровадження загальної мистецької освіти й нових концепцій художньо-естетичного виховання молоді.

Метою вивчення мистецьких дисциплін безумовно має стати формування у викладачів комплексу знань, умінь, необхідних для розробки та проведення досі невідомих видів занять у вищому навчальному закладі на основі застосування методів, засобів навчання і контролю та новітніх педагогічних технологій навчання безпосередньо в процесі.

Список використаних джерел

1. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Знання, 2008. 274 с.
2. Рудницька О. П. Основи викладання мистецьких дисциплін. Київ : Генеза, 1998. 183 с.

ОМЕЛЬЧЕНКО Анетта,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії і
методики навчання мистецьких
дисциплін факультету
психолого-педагогічної
освіти та мистецтв,
Бердянський державний
педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

Важливим завданням вищої освіти є підготовка фахівця, здатного аналітично мислити, уміти пристосовуватися до швидкозмінних умов інформаційного суспільства, тому впровадження мультимедійних технологій в освітній процес є одним із головних напрямів інформатизації освіти.

Мультимедіа – це спеціальна інтерактивна технологія, що забезпечує за допомогою технічних і програмних засобів роботу з анімованою комп'ютерною графікою і текстом, мовою,

високоякісним звуком, нерухомими зображеннями і рухомим відео. Мультимедіа – синтез трьох зображення (відео, фотокартки, картини тощо); аналогової інформації звуку (мова, музика, інші звуки) [1].

Мультимедійні технології дають змогу створювати електронні додатки до існуючих підручників, енциклопедії, довідники, тренажери, розвивальні ігри, що стимулюють пізнавальну активність, розширюють кругозір, формують нові уміння та навички здобувачів, стають цікавим навчально-інформаційним засобом [3].

Мультимедійні засоби поділяються на апаратні (комп'ютер з процесором, мультимедіа-монітором із вбудованими стереодинаміками, TV-тюнери, звукові плати) та програмні (програми та проблемно орієнтовані мови програмування, що враховують особливості мультимедіа) [6]. Мультимедійні засоби в освітньому процесі вищої школи можуть бути представлені в електронних підручниках, самостійно підготовленому викладачем матеріалі, презентації інформації за допомогою програми PowerPoint, відеометоду, електронній пошті, рольовій грі, електронній інтерактивній дошці та ін.

Для організації вивчення теоретичного матеріалу можуть бути використані такі види мультимедійних курсів:

- відеолекція. Лекція викладача записується на відеоплівку. Такі доповнення не тільки збагачують зміст лекції, але і роблять її виклад більш привабливим для студентів. Безперечною перевагою цього способу викладу матеріалу є можливість прослуховувати лекцію в будь-який час, повторно звертаючись до найбільш складних місць;

- мультимедіа лекція. У процес самостійної роботи над лекційним матеріалом можуть бути впроваджені інтерактивні комп'ютерні навчальні програми. Зокрема, навчальні посібники, в яких теоретичний матеріал завдяки використанню мультимедійних засобів структурований таким чином, що кожен студент може вибрати для себе оптимальну траєкторію вивчення матеріалу, зручний темп роботи над дисципліною і такий спосіб вивчення, який повною мірою відповідає психофізіологічним особливостям його сприйняття;

- традиційні аналогові навчальні видання: електронні тексти лекцій, опорні конспекти, методична допомога для вивчення теоретичного матеріалу та ін. [2].

У процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін здобувачі отримують можливість за допомогою мультимедійних технологій виконувати різнофункціональні завдання: поєднувати друкований текст, графічне зображення, рухоме відео, статичні фотографії та аудіозапис, створювати «віртуальну реальність» справжнього спілкування, а також мають можливість опрацювати значну кількість нотної та методичної літератури, і як результат - отримати у декілька разів більше якісної інформації порівняно з традиційними методами отримання й обробки наукової та навчальної інформації.

Перспективним напрямком використання мультимедійних технологій в освітньому процесі є демонстрація навчальних відеофільмів. Наявність спеціальних програм – відео - редакторів - дозволяє досить швидко змонтувати фільм із відзнятих фрагментів, накласти звук на відеоряд і зробити необхідні коментарі, що дозволяє відтворити динамічні явища в умовах звичайного процесу. При проведенні практичних занять доцільно використовувати презентації, які можна демонструвати як за допомогою проектора, так і на екранах моніторів. У якості інформаційного наповнення презентації можуть бути використані різні види інформації (текстова, аудіо, графіка, анімація, відео тощо). Використання мультимедійних технологій значно поштовхує темп заняття, дає можливість у ході його проведення швидко підготувати яскравий номер для лекції-концерту. Разом з тим відбувається поступове засвоєння знань з теорії музики та сольфеджіо, гармонії, поліфонії, аналізу музичних творів, основ композиції, інструментознавства, акомпанементу та імпровізації, історії музики тощо [2].

Також вчені виділяють електронні навчально-методичні комплекси – інформаційно-освітні ресурси, у яких розкривається зміст навчального предмета, пропонується комплекс тестових і практичних завдань, тренувальних вправ, контрольних робіт. Електронні навчально-методичні комплекси зазвичай створюються на основі технологій гіпертексту і мультимедіа, інформація подається нелінійно з використанням графіки, звуку, відео, схем, анімації [2].

Дослідники виділяються три основні типи електронних навчально-методичних комплексів:

1. Кейс - комплект навчально-методичних матеріалів, який чітко структурований і відповідним чином сформований у спеціальний набір як у паперовому, так і в електронному форматі.

2. Автоматизована навчальна система – комплект навчально-методичних матеріалів, який реалізовано у вигляді комп'ютерної програми навчального призначення.

3. Дистанційний курс з веб-базуванням – мережевий дистанційний курс, який є електронним навчально-методичним комплексом, реалізований у середовищі Інтернет або Інтранет.

Використання мультимедійних технологій у процесі музично-теоретичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва сприяє всебічному й гармонійному розвитку особистості, формуванню творчих здібностей, фантазії, художньої уяви, сприйняття, креативного мислення, загальних слухових навичок, внутрішнього слуху, сприяє ефективному засвоєнню знань з дисциплін музично-теоретичного циклу і є продуктивною, високоефективною педагогічною умовою професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва [3].

Список використаних джерел

1. Волочаєва Л. А. Інтенсифікація навчально-виховного процесу засобами мультимедійних технологій: дидактично-методичний аспект проблеми. Тростянець, 2014. 71 с.

2. Гаврілова Л.Г. Система формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами мультимедійних технологій : монографія. Київ, 2015. 656 с.

3. Локарева Ю. Використання мультимедійних технологій у процесі музично-теоретичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва / Наукові записки. Випуск 125. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2014. 272 с.

Карина КОВАЛЬ,

здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти факультету психолого-
педагогічної освіти та
мистецтв, Бердянський
державний педагогічний
університет

Олена МАЛИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка, Бердянський
державний педагогічний
університет

СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Унаслідок докорінної перебудови системи освіти та активного впровадження Нової української школи особлива увага приділяється формуванню ключових компетентностей здобувачів початкової освіти, що стають передумовою для успішного саморозвитку особистості, можливості самовдосконалюватись та самовиражатись. У Концепції Нової української школи визначено перелік ключових компетентностей, що є обов'язковими для здобувачів початкової освіти: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами, спілкування іноземними мовами, математична компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадська компетентність, обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя [3]. Натомість значно посилюється роль емоційного інтелекту у всебічному розвитку особистості, що передбачає вміння вижати емоції, розпізнавати їх та відтворювати [6].

Проблему розвитку емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку активно досліджують педагоги, психологи та методисти: Д. Гоулман, І. Андрєєва, Л. Буркова, М. Шпак, Н. Бібік,

О. Онопрієнко, О. Філатова, П. Селовеї, Р. Шиян, Ю. Найда, Ю. Савченко та ін.

Молодший шкільний вік характеризується з точки зору позитивних новоутворень, що супроводжуються зміною провідної діяльності. Значного впливу зазнає модернізація емоційного спектра здобувачів початкової освіти. Емоції виступають мотивом взаємодії між школярем та навколишнім середовищем, стають поштовхом до пізнавальної діяльності [3].

Емоційний розвиток здобувачів початкової освіти набувають якісно нових змін: активно розвиваються соціальні емоції, що проявляються у почутті відповідальності, приналежності та довіри до людей; значно підвищується емоційна вразливість та нестійкість, емоційні переживання набувають більш ширшого характеру, учні/учениці починають осмислювати власні емоції, приводити судження. Першочергово молодші школярі отримували емоційний досвід на основі сюжетно-рольової гри, однак із початком навчання у закладі загальної середньої освіти освітня діяльність стає провідною [4].

Успішне формування емоційного інтелекту можливе лише за умови дотримання педагогічних чинників:

1. емоційність вчителя – у період молодшого шкільного віку вчитель стає одним зі значущих дорослих, діяльність та емоційну насиченість якого учні/учениці переносять на себе, відображаючи у повсякденній діяльності;

2. емоційне спілкування – внаслідок постійної взаємодії учасників освітнього процесу в учнів/учениць відбувається забезпечення потреби в емоційному контакті, насичення пізнавальної діяльності;

3. атмосфера емоційного комфорту – освітнє середовище має викликати позитивні емоції та відчуття безпеки, класний колектив має характеризуватися з точки зору згуртованості, толерантності та підтримки;

4. взаємодія учасників освітнього процесу – взаємодія між учнями та ученицями має будуватись на принципах партнерства, взаємоповаги та рівноправності, пропаганда гуманістичного стиля взаємодії [6].

Вагомого значення у формуванні емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти відіграють методи та прийоми. В умовах Нової української школи переважно застосовуються

активні методи навчання, саме вони створюють передумати для розширення емоційного спектра молодших школярів.

Отже, розвиток емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти є наскрізним поняттям в освітньому процесу. Молодший шкільний вік є найбільш сприятливим періодом для формування та розширення емоційного спектру. Особливого значення набувають педагогічні умови, що значно пришвидшують цей процес та сприяють більш якісним новоутворенням.

Список використаних джерел

1. Аналітичний огляд “Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи “Нова українська школа” (Feasibility Study on Opportunities for SEL within New Ukrainian School Reform) / Гриневич Л., Дрожжина Т., Глоба О. та інші; за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ: Видавнича група “Шкільний світ”, 2021. 312 с.

2. Калініченко Н. В., Єрошенко В. В. Емоційний інтелект. *Збірник наукових матеріалів XXXVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Інновації науки XXI століття”*, 2019. С. 60–66.

3. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 11.12.2021).

4. Мельник О. М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2020. № 73. С. 128–133.

5. Нова українська школа: поради для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.

6. Сухопара І. Чинники розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у контексті Нової української школи. *Науковий вісник мну імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 2019. № 2 (65). С. 296–301.

Наукове видання
Колектив авторів

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
У КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

МАТЕРІАЛИ
***V* Всеукраїнської науково-практичної інтернет-
конференції**

16 вересня 2021 року

Підписано до друку 16.09.2021. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 14.62.
Наклад 100 прим. Зам. № 1034.

Видавець
ТОВ «Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні»
72312, м. Мелітополь, вул. М. Грушевського, 5
тел. 096-17-08-274
www.mmd.org.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виробників
і розповсюджувачів видавничої продукції
від 26.09.2003 р., серія ДК №1509

Надруковано ПП Скребейко П. В.